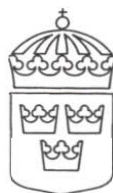

Riksdagens protokoll

1993/94:78

Onsdagen den 23 mars

Kl. 9.00 – 19.26

Protokoll
1993/94:78

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 17 mars.

*Information
från regeringen*

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1993/94:152 till skatteutskottet
1993/94:159 till socialförsäkringsutskottet

Motionerna
1993/94:Sk35–Sk37 till skatteutskottet

3 § Information från regeringen om läget i f.d. Jugoslavien och svenskt deltagande i fredsbevarande insatser

Anf. 1 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Kriget i Bosnien har blivit ett sår som plågar hela Europa. En lång rad internationella initiativ och fredsplaner under de gångna två åren har kört fast. De har bidragit till att belysa det internationella samfundets oförmåga och vånda inför de fortsatta striderna på marken. Trots de många grusade förhoppningarna om fred har det internationella engagemanget ändå fortsatt.

Jag tror att vi denna gång står på en fastare grund när vi nu hoppas kunna se ett slut på konflikten. NATO:s ultimatum till bosnienserberna ledde till att artilleriet tystnade och drogs bort från Sarajevo. Av avgörande betydelse är att USA och Ryssland har engagerat sig direkt i fredsprocessen. Möjligheterna att sätta maximalt tryck på parterna har därmed ökat markant. Nya möjligheter har öppnats. Det främsta resultatet härav är undertecknandet av Washingtonöverenskommelsen i fredags.

Den bosniska regeringen och de bosniska kroaterna har nu nått en överenskommelse om en federation i Bosnien som skall förenas med Kroatien i en konfederation. Det återstår bl.a. att nå enighet om federationens geogra-

fiska omfattning och indelning, vilket ej kan åstadkommas utan förhandlingar med de bosniska serberna. Från amerikansk och rysk sida görs det nu stora ansträngningar för att också få de bosniska serberna att acceptera och i någon form ansluta sig till den kroatisk-muslimska uppgörelsen. Dock råder fortsatt osäkerhet om de serbiska avsikterna, och det kan bli fråga om en komplicerad och utdragen förhandling. Det bör dock ligga i Belgrads och bosnienserbernas intresse att ej ytterligare isoleras.

En hoppgivande utveckling kan också vara på väg i Kroatien. För att denna skall förverkligas krävs återhållsamhet från båda parter. Jag framförde också till Kroatiens utrikesminister i går att det nu är viktigt att precisera tillräckligt långtgående garantier för den serbiska minoriteten i de FN-kontrollerade områdena.

Fru talman! Det är ännu för tidigt att dra slutsatsen att kriget i f.d. Jugoslavien nu, genom det händelseförlopp jag beskrivit, går mot sitt slut. Det är framför allt för tidigt att säga att de djupa motsättningarna är på väg att övervinnas.

Men det finns grund för att tro att krigströtthet och starka internationella påtryckningar nu har lett till att fredliga lösningar på allvar eftersträvas av parterna. Det vi nu ser är förhoppningsvis en fredens dynamik.

Vad krävs då av det internationella samfundet för att denna dynamik skall fortsätta att driva på utvecklingen i rätt riktning?

- Det krävs en fortsatt internationell närvaro i olika former, militärt och på det civila området. FN har vädjat till nya och befintliga truppbidragare att bistå med ytterligare personal. Hittills har sammanlagt knappt 5 000 personer utlovats, huvudsakligen från Storbritannien, Ukraina, Tjeckien och Frankrike.
- Det krävs att det internationella samfundet fortsätter att uppvisa enighet och fasthet i sitt uppträdande mot de krigförande parterna. Det är nödvändigt att alla utanförstående länder drar åt samma håll och har en gemensam syn på vad de vill uppnå.
- Det krävs att Unproforstyrkorna på marken kan uppträda med auktoritet och att de också får det stöd, bl.a. i form av flygskydd, som står till buds.
- Det krävs vidare att militära och civila åtgärder går hand i hand. General Rose betonar särskilt en sak: Efter två års belägring, 23 000 döda, 18 800 skadade, många lemlästade, tömda butiker, brist på mat och bränsle, ett ständigt granatregn och skott från krypskyttar måste Sarajevos befolkning för att kunna tro på framtiden uppleva påtagliga framsteg dag för dag. Belägringen måste brytas, vägar öppnas, el- och vattennätet repareras, ett civilt liv långsamt återupptas. Detta är en lika viktig del av fredsprocessen som de politiska förhandlingarna. Allt detta måste Unprofor kunna bistå med. Vi har redan sett de första stegen i denna strategi förverkligas.
- Det krävs att fredsansträngningarna får fäste i övriga delar av Bosnien. Hela den drabbade bosniska befolkningen måste märka att det civila samhället återvinner terräng. Hävandet av Maglajs belägring är mot denna bakgrund glädjande.
- Det krävs slutligen att det internationella trycket för en fredsuppgörelse för Bosnien inte mattas förrän en varaktig sådan verkligen genomförs. Ett

fullständigt hävande av sanktionerna mot Serbien bör inte göras förrän vi nått klarhet beträffande Krajinas framtid. En normalisering av förbindelserna med Serbien kräver enligt min mening också en för alla befolkningsgrupper rimlig lösning av Kosovofrågan.

På detta sätt kan fredens krafter få överhanden och en ond spiral brytas.

Sverige är för sin del engagerat på bred front i de internationella ansträngningarna att skapa fred i f.d. Jugoslavien. Vi för en nära politisk dialog med de mest engagerade staterna och även med parterna i konflikten. Vi tar ett betydande ansvar i form av omfattande militära, ekonomiska och humanitära insatser. Vi visar vår beredskap att solidariskt bidra till att lösa en svår kris i det nya Europa. Det är en tillgång att det i denna kammare råder bred enighet om det svenska engagemanget.

Under ett besök nyligen vid Sveriges FN-styrkor i Kroatien, Bosnien och Makedonien fick jag och min delegation ett starkt intryck av de svenska insatsernas betydelse. I Tuzlaområdet har den nordiska FN-styrkan en stor del av ansvaret för att ett civilt liv trots allt kan gå vidare. Våra trupper har bidragit till såväl ökad politisk och militär stabilitet i regionen som till möjligheter för UNHCR och andra humanitära organisationer att nå ut med förnödenheter till den nödlidande befolkningen i Bosnien.

I de tre FN-insatserna i f.d. Jugoslavien bidrar Sverige för närvarande med ca 1 300 personer, vilket innebär att vi är bland de fem största bidragsgivarna när det gäller trupper till Unprofor, vars totala styrka uppgår till drygt 30 000 personer. Även om Unproforinsatsen är militär till sin karaktär skall man komma ihåg att de förtroendeskapande insatserna spelar en viktig roll, framför allt genom civilpolisernas och de militära observatörernas verksamhet.

Sedan det danska stridsvagnskompaniet tillförts huvudstyrkan är den nordiska FN-kontingenten i Bosnien fulltalig. Styrkan verkar under svåra förhållanden och har utsatts för så gott som daglig beskjutning. Huvuduppgifterna har varit att etablera rörelsefrihet i det ca 200 kvadratkilometer stora området, skydda UNHCR:s humanitära hjälpsändningar samt övervaka eldupphöravtal. Förutom verksamhet i Tuzlaområdet har de svenska FN-trupperna genomfört olika specialuppgifter i andra delar av Bosnien, bl.a. den nu pågående övervakningsuppgiften på Igmanberget söder om Sarajevo.

Öppnandet av Tuzla flygplats har länge prioriterats av FN. Flygplatsen har en betydande kapacitet och är viktig inte minst för att man skall kunna nå fram med humanitär hjälp i regionen.

Efter det att FN-styrkan övertagit den militära kontrollen över flygplatsen den 9 mars och det första FN-flygplanet landat i går beräknas de humanitära hjälpsändningarna kunna inledas inom kort. Sverige har erbjudit UNHCR att disponera det Herculesplan som för närvarande trafikerar Sarajevo även för trafik på Tuzla flygplats.

Den nordiska styrkan har vunnit erkännande av Unprofors ledning och av sina kolleger i andra truppenheter. Jag vill utnyttja detta tillfälle att till riksdagens protokoll föra den svenska regeringens stora tacksamhet och erkänsla för de utomordentliga insatser som svenska soldater och verksamma inom räddningstjänst och biståndsverksamhet utträttat och utträttat i hela f.d. Jugoslavien, ofta under svåra och riskabla förhållanden.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Information
från regeringen*

Fru talman! Regeringen arbetar hårt med att snabbt söka tillmötesgå önskemålet om utökade FN-insatser i Bosnien. Konkret innebär detta att vi i första hand försöker genomföra en flyttning av det svenska skyttekompaniet i Makedonien. En rad praktiska frågor måste emellertid lösas innan vi kan avgöra om och när en sådan förflyttning kan ske. Det är självklart att tjänstgöring i Bosnien måste baseras på frivillighet.

Jag vill här understryka att det under alla omständigheter är viktigt att FN-truppen blir kvar i Makedonien och att styrkan där behåller sin multinationella karaktär. Regeringen har också ett nära samråd med de andra nordiska truppbidragarna i denna fråga.

Fru talman! Unprofors nuvarande mandat löper ut den 31 mars. FN:s säkerhetsråd inledde under måndagen diskussionen om det nya mandatet. Generalsekreteraren har inför säkerhetsrådet pekat på att de främsta orsakerna till att Unprofors hittillsvarande mandat inte kunnat utföras är bristande samarbetsvilja hos parterna och otillräckliga truppbidrag. Det är min förhoppning att den positiva utveckling som vi sett den senaste tiden också skall innebära ett ökat stöd från parterna till FN:s insatser och därmed även förutsättningar för ytterligare truppbidrag. I förlängningen ligger då en FN-insats som i verklig mening blir fredsbevarande med ökade civila inslag. Sverige är berett att aktivt och konstruktivt stödja FN:s olika insatser genom att stärka såväl Unprofor som den humanitära verksamheten.

Kriget fortsätter dock på sina håll, och beslutsamma militära FN-insatser kommer att krävas. Det militära flygunderstödet för FN-truppen är därvid av största betydelse för FN-truppens säkerhet.

Frågan om FN-truppernas säkerhet måste löpande uppmärksammas, och som bekant har FN i samråd med NATO utarbetat regler för flygunderstöd i självförsvar mot attacker. Upprepade incidenter har dock visat att rutinerna för flyginsatser inte fungerat tillfredsställande. Lång tidsutdräkt och andra komplikationer i den civila och militära delen av Unprofor har omöjliggjort flygskydd med vapeninsats. Sverige verkar nu i samråd med andra länder för att en effektivare orderingång brådslande skall införas. Jag vill understryka att den svenska kontingenten i Bosnien från början visat ett fast uppträdande och därigenom vunnit parternas respekt.

Vår erfarenhet av Jugoslavienoperationerna har lärt oss att ledningsfunktionerna för FN-insatserna måste stärkas. Truppbidragande länder måste ges relevant inflytande och information genom fortlöpande kontakter med FN-sekretariatet. De allt tätare truppbidragarmöten som nu äger rum i New York ligger i linje med svenska önskemål.

Den humanitära situationen i Bosnien har under vintern varit allvarlig, men direkt hungersnöd har kunnat undvikas efter omfattande humanitära FN-insatser. Vi får aldrig glömma att Unprofors huvuduppgift i f.d. Jugoslavien varit humanitär och att dess insatser jämte UNHCR:s och andra organisationers varit avgörande. 85 % av befolkningen på regeringskontrollerat område har varit beroende av hjälpsändningar för att överleva. Unprofor har som vi vet spelat en viktig roll genom skyddet av de humanitära transporterna, vilket varit en huvuduppgift för den nordiska styrkan i Tuzla.

De svenska humanitära insatserna i f.d. Jugoslavien är mycket omfattande, och nya insatser planeras. Stödet inkluderar bl.a. flyktingprogram ge-

nom UNHCR i hela regionen, bostäder till flyktingar, rehabilitering av krigsskadade genom WHO och ett särskilt program för drabbade kvinnor.

Sverige avser att spela en aktiv roll i arbetet för Bosniens återuppbyggnad.

Inom UD har vi tillsatt en särskild grupp för planeringen av återuppbyggnadsinsatser. Vi har i dessa frågor också inlett en dialog med övriga nordiska länder och med EU samt avser ta ytterligare initiativ i New York. Även ESK kan spela en viktig roll för försoning och stärkande av demokratiska institutioner och försvar av mänskliga rättigheter, vilket bl.a. framgår av Washingtonöverenskommelsen.

Stöd för demokrati, fria medier och mänskliga rättigheter i hela det f.d. Jugoslavien ser Sverige som en central uppgift i ansträngningarna för att säkra freden. Det är viktigt att återuppbyggnadsprojekten stöttar och stärker fredsprocessen och att projekt genomförs som främjar samarbete mellan parterna. Bosniens egna resurser måste till fullo utnyttjas.

Även återvändande flyktingar kan i detta sammanhang efter ytterligare utbildning spela en positiv och konstruktiv roll.

Fru talman! Sammanfattningsvis vill jag säga att Sverige fortsätter sitt politiska, militära och humanitära engagemang för att bidra till att bringa fred till f.d. Jugoslavien. Högt på dagordningen står stärkandet av Unprofor samt ett aktivt agerande för en samordnad internationell återuppbyggnadsinsats.

Anf. 2 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för den här framställningen. Vi har fått åtskillig information. Det är ytterst angeläget att alla ansträngningar nu görs för att en rättvis fred skall kunna skapas. Därför tycker jag att det är angeläget att man understryker insatsernas fredsbevarande karaktär och att ingenting görs som kan äventyra de lovvärda försök som nu görs. På denna punkt skulle jag vilja ställa en fråga till utrikesministern. I vilken utsträckning överstiger de insatser som Sverige skall göra ytterligare vad vi tidigare har fått besked om? Det fanns en gräns på omkring 1 000 man från svensk sida. Nu nämnde utrikesministern 1 300. Vad blir kostnaden för de ökade insatserna?

Jag vill också fråga utrikesministern om sanktionerna. Det förefaller mig som om det nu rör sig om en mindre fråga som skulle kunna leda till hävandet av sanktionerna. Jag tycker att det är angeläget att tillvarata alla de möjligheter som finns för att häva sanktionerna. Jag tror att det skulle medverka till att skapa fred. Det är dessutom ytterligt angeläget att grannländerna som nu är hårt drabbade kan komma i en bättre situation. Jag skulle vilja höra hur utrikesministern ser på grannländernas situation.

Det är naturligtvis ytterligt viktigt med de humanitära insatserna. Jag uppskattar att nya ansträngningar och nya insatser skall göras. Men även på den här punkten är det angeläget att insatserna görs i enlighet med de behov som finns i olika delar och att man inte är partisk. Jag skulle vilja veta vad utrikesministern säger om insatserna när det gäller Kosovo.

Anf. 3 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag vill gärna börja med Hans Görans Francks fråga om truppbidrag. Jag nämnde ca 1 300 svenskar totalt inom ramen för Unprofor.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Information
från regeringen*

Det inkluderar även de svenska insatserna i Kroatien. Vi har sammantaget 200 svenskar i Kroatien via Unprofor på olika sätt. Vi har t.ex. civilpoliser och militära observatörer. Siffran gäller för Kroatien, Bosnien och Makedonien sammantaget.

I Bosnien, som nu är aktuellt, försöker vi öka de svenska insatserna. I dag är ca 860 svenskar verksamma i Bosnien. Vi diskuterar nu ett ytterligare kompani. Det skulle medföra att vi kom i närheten och möjligen något över de 1 000 man som har nämnts i det särskilda riksdagsbeslutet. Samtidigt tycker jag att det är värt att återigen påpeka att, vilket jag också nämnde i min redovisning, förhoppningen faktiskt är att Unprofors uppgifter i Bosnien skall röra sig i riktning mot alltmer av en klassisk fredsbevarande insats. Jag kan berätta för Hans Göran Franck att i mitt samtal med general Rose i Sarajevo så uttryckte han klart förhoppningen att detta skulle ske.

Jag delar Hans Göran Francks oro för grannländernas situation. De drabbas hårt av sanktionerna. Därför har Sverige inom ramen för ESK tagit initiativ till en särskild konferens som ägde rum i februari i Wien för att samordna internationellt bistånd till grannländerna, bl.a. världsbankslån och andra sådana insatser. En finansiell uppgörelse har ingåtts med Makedonien – i går – och Bulgarien. Det pågår en rörelse för att stötta grannländerna. Samtidigt är det min mycket bestämda uppfattning att sanktionerna gentemot Serbien icke får hävas innan vi ser en klar freds vilja från serbernas sida och innan vi ser att de är beredda att honorera de territoriella eftergifter som de i de olika freds förhandlingarna har gett uttryck för att de skall göra. Detta är det mest effektiva påtryckningsmedel vi i dag har gentemot Serbien. Det får icke släppas innan vi ser en rörelse från serbisk sida. Det är oerhört viktigt.

Hjälpinsatserna och återuppbyggnadsbiståndet måste koordineras. Planeringen måste framför allt komma i gång. Än så länge har icke särskilt mycket gjorts eller tänkts i det internationella samfundet. Vi i Sverige har nu en möjlighet att vara pådrivande. Det tänker vi vara i den nordiska kretsen och i New York. Vi tänker också framföra våra synpunkter inom EU-kretsen.

Anf. 4 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Jag vill också tacka utrikesministern för den här informationen. Jag gläder mig särskilt över att regeringen nu tänker ta initiativ till samtal om återuppbyggnad. Just nu finns faktiskt möjligheten att ta ett stort steg framåt. I dagarna är dissidenter, MR- och fredsaktivister, kulturarbetare m.fl. från de nya länderna på västra Balkan här i Sverige med anledning av en konferens som hölls i helgen på initiativ av samtliga politiska partiers kvinnoförbund. Det finns således utmärkta tillfällen för regeringen, oss parlamentariker och folkrörelser att ta kontakter, få veta vilka behov det finns i samband med uppbyggnaden av det civila samhället, stödja demokratiska organisationer osv.

I vilka fora förs dessa diskussioner i dag? Utrikesministern nämnde den nordiska kretsen. Finns det någon särskild grupp i den svenska regeringen som har tagit på sig ansvaret för att driva dessa diskussioner?

Jag har ytterligare en angelägen fråga. För de krigsdrabbade människorna är det oerhört viktigt och en symbolfråga att deras kulturarv kan återställas

så snart som möjligt. Jag undrar om det finns några planer på återuppbyggnad? Engagerar sig svenska myndigheter tillsammans med motsvarande myndigheter i Bosnien och Kroatien för att sätta i gång en återuppbyggand av det förstörda kulturarvet i Bosnien och Kroatien?

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Information
från regeringen*

Anf. 5 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Tack för de frågorna. Jag delar helt Viola Furubjelkes uppfattning om betydelsen av de enskilda organisationerna och att vi i stor utsträckning måste stimulera och arbeta genom olika former av enskilda organisationer. Jag tror att parlamentariker är en grupp som kan ha stor betydelse.

I går träffade jag den grupp författare och intellektuella som svenska Helsingforskommittén har inbjudit till Sverige. Jag fick då ytterligare belyst hur viktigt stöd för demokratisk utveckling och frågor gällande mänskliga rättigheter är. Det är bl.a. därför som jag i min redogörelse tryckte hårt på att jag anser att det är helt nödvändigt att Sverige går in för att utarbeta ett särskilt demokratibistånd för f.d. Jugoslavien. I detta måste enskilda organisationer naturligtvis spela en mycket stor roll.

När det gäller regeringens förberedelsearbete har vi, som jag nämnde, en Balkangrupp inom ramen för Utrikesdepartementet. En särskild arbetsgrupp där Utrikesdepartementets u-avdelning och Kulturdepartementet har verkat har redan utarbetat en rapport om hur bosniska flyktingar genom lämplig utbildning skall kunna bli en resurs i återuppbyggnadsarbetet i Bosnien. Detta är någonting som jag också ser att Sverige är ett föregångsland i. Vi kan försöka föra ut dessa tankar i samverkan med andra länder, vilket vi avser att göra. Vi kommer också att på statssekreterarnivå ta itu med arbetet. Ett antal berörda departement kommer att utarbeta planer för ett återuppbyggnadsbistånd. Vi kommer mycket bestämt att ta itu med dessa frågor.

Anf. 6 BRITT BOHLIN (s):

Fru talman! Jag får också börja med att tacka för informationen. Jag vill särskilt instämma i de tacksamma ord som utrikesministern riktade till personalen på plats. Jag tror att en mycket viktig förutsättning är att all personal som finns där känner ett oerhört starkt stöd från regeringen och från hela denna kammare, och det tror jag att den gör. Mot den bakgrunden skulle jag vilja ställa en fråga med anledning av utrikesministerns besök i Makedonien alldeles nyligen.

Vi har förstått att utrikesministern då hade klart för sig att det eventuellt skulle vara möjligt att flytta delar av Makedonienstyrkan till Bosnien. Utrikesministern tog då inte den möjlighet som fanns att diskutera den frågan med de direkt berörda. Det diskuterades möjligen med delar av bataljonsledningen men inte med alla berörda. Detta har upprört stora delar av den personal som finns på plats.

Min fråga till utrikesministern är: Hade det inte varit ett utmärkt och lämpligt tillfälle att diskutera denna fråga med alla berörda? De skulle då på helt annat sätt ha känt sig involverade i de planer som fanns. Det måste de om vi skall kunna räkna med att de skall fortsätta att göra sin viktiga uppgift. En annan viktig orsak till att vi bör hålla en öppen och rejäl diskussion med

alla berörda är att det är en nödvändig förutsättning för att vi skall lyckas med nyrekryteringen i framtiden. Varför tog inte utrikesministern tillfället i akt att diskutera med alla berörda i Makedonien?

Anf. 7 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Tack för den frågan. Enligt min uppfattning hade det inte varit lämpligt för mig att ta upp denna fråga med de enskilda soldaterna under mitt besök i Makedonien. Förklaringen är mycket enkel. Efter samråd med de övriga nordiska länderna lämnade Sverige besked om att Sverige kan tänka sig två optioner för att tillmötesgå generalsekreterarens uppmaning om flera trupper till Bosnien. Det kan vara fråga om antingen en överflyttning av frivilliga från Makedonienstyrkan eller nyrekrytering här hemma eller både-och – vilket det i själva verket kan komma att bli. Det beskedet lämnades sent onsdag kväll i New York.

Jag flög på torsdag morgon till Makedonien. Kl. 16.00 den torsdagen skulle partiledaröverläggningar äga rum i Stockholm om frågan. Statsministern skulle konsultera övriga partiledare om deras inställning till eventuell överflyttning osv. Det ankom inte på mig att ta upp denna fråga när jag besökte våra svenska soldater. Eftersom partiöverläggningen icke hade ägt rum och det inte fanns besked till mig från Stockholm hade det varit, enligt min uppfattning, alldeles fel att ta upp denna fråga. Jag vill agera på fast grund i förhållande till både officerare och soldater, dvs. när jag har ett klart besked att ge.

Detta besked kom senare på torsdagkvällen efter det att partiledaröverläggningarna hade ägt rum. Jag hade ett särskilt informationsmöte när jag på fredagen träffade befälet i Makedonienstyrkan på flyplatsen innan jag åkte. Jag bad sedan dem att vidarebefordra informationen om partiledaröverläggningarna i Stockholm. Jag tycker fortfarande att det var det korrekta sättet att handla.

Anf. 8 BRITT BOHLIN (s):

Fru talman! Jag kan ha förståelse för det. Men faktum kvarstår att detta var en uppgift som fanns att läsa i många tidningar i både Sverige och andra länder. Det ledde till att de berörda personerna fick informationen från anhöriga hemma i Sverige och från internationell press.

Därför anser jag att utrikesministern hade kunnat ha en principdiskussion med de berörda och inte överlåtit den diskussionen till ledningen för bataljonen. Jag tycker att man mycket väl kan tala med alla personalkategorier om frågor som i princip inte är beslutade ännu men som står för dörren. Det går att sträva efter att efterhöra deras uppfattning. Jag tror då att den personalgruppen hade känt en helt annan entusiasm för att delta i den bosniska styrkan i framtiden.

Anf. 9 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag tycker att diskussionen med soldaterna ankommer på försvarsstaben och försvarsledningen. Det är de som skall hantera de frågorna. Det hade varit direkt fel av mig att ställa denna fråga till de enskilda solda-

terna. Den var dessutom inte klarlagd på hemmaplan. Jag tycker att det är viktigt att agera korrekt i sådana frågor – och det gjorde jag.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

Anf. 10 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Fru talman! Jag tycker att vi fick en utförlig och bra information, och den vill jag också tacka för.

Jag har några kommentarer och frågor. Sverige deltar i FN-sanktionerna mot Restjugoslavien, dvs. Serbien och Montenegro. Är det då inte litet egendomligt att vi utvisar asylsökande till både det egentliga Serbien och till Kosovo? Man kan säga att det inte är samma sak. Men jag måste ändå hävda att det är egendomligt. Jag skulle vilja höra utrikesministerns kommentar.

Med stöd från regeringen och SIDA gör ett stort antal svenska biståndsorganisationer en stor insats i Bosnien. Nu öppnas nya områden. Efter utrikesministerns positiva framtoning här utgår jag från att det skall bli ett fortsatt stöd så att de nya områdena kan nås med hjälpinsatser.

De folkliga biståndsorganisationerna säger öppet att rätt utnyttjat kan biståndet bidra till förståelse mellan de olika grupperna och försoning. Hur kommer regeringen att agera i detta spel?

Fru talman! Radio- och TV-stationerna används i den psykologiska krigföringen. Vi har tidigare diskuterat stöd till oberoende radio- och TV-stationer. Är regeringen beredd att göra insatser?

Anf. 11 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag tackar Karl-Erik Svartberg. Han påminde mig om ett par frågor som jag inte riktigt hade tagit upp i mina tidigare svar.

Sverige har under sitt ESK-ordförandeskap ägnat stor möda och omsorg om Kosovofrågan. Det var med ett djupt beklagande som vi tvingades acceptera Belgradregimens diktat att vår mission i Kosovo måste upphöra. Vi har dock inte gett upp från ESK:s sida, utan vi har en löpande bevakning av situationen i Kosovo via ambassaderna i Belgrad. Vi har inte heller gett upp så till vida att vi för någon form av tentativ fortsatt dialog med Belgradregimen för att om möjligt få tillbaka vår mission i Kosovo.

Jag tycker att Kosovofrågan är oerhört väsentlig. Jag vill nämna för kamraren att Sverige agerar direkt för att Kosovofrågan icke skall glömmas bort vid de fredsförhandlingar som nu pågår. Det är min bestämda uppfattning att en normalisering av relationerna med Serbien icke skall ske förrän också Kosovofrågan får en rimlig lösning. Det är oerhört väsentligt, och det är min bestämda uppfattning att detta måste ske.

Återigen har vi frågan om de enskilda organisationernas betydelse. En betydande del av våra insatser måste i den utsträckning det är möjligt slussas genom enskilda organisationer. Jag vet vilket utmärkt arbete bl.a. Caritas har gjort i Sarajevo.

Jag vill också ta upp, i anslutning till vad Karl-Erik Svartberg har sagt, vad Viola Furubjelke frågade. Sverige arbetar tillsammans med Unesco för att åtgärda skador på kulturarvet i f.d. Jugoslavien. Vi har en direkt dialog med Unesco via den svenska Unescoambassadören. Jag hoppas att regeringen i morgon kommer att fatta beslut om att ge stöd till en oberoende radiostation

Information
från regeringen

i Sarajevo. Med hjälp av vårt samarbete med Unesco tror jag att stationen blir en värdig mottagare av svenskt stöd och bistånd.

Anf. 12 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Jag tackar också utrikesministern för informationen. Jag välkomnar också beskedet att kompletteringen av FN-styrkor nu tycks närma sig en lösning. Sverige har förvisso redan gjort mycket. Men det är ett argument som i stort sett alla andra regeringar i Europa hävdar inför sådana önskemål från FN. Det är inte mycket hjälp.

Jag håller med utrikesministern att krigströtthet säkert gör att de allra flesta välkomnar en fred. Jag saknade i utrikesministerns information någon form av principiellt resonemang kring en rättvis fred. Nu förs sedan en tid även i svenska medier en debatt där parterna likställs. Alla har begått övergrepp under de strider som har pågått. På sistone har t.o.m. det muslimska hotet i Bosnien lyfts fram i syfte att nivellera de folkrättsliga principer som gällde när kriget började. Det var faktiskt en av världssamfundet erkänd stat invald i FN som angreps av utomstående med hjälp av människor inne i landet.

Jag är övertygad om att det förekom oacceptabla övergrepp från motståndsrörelserna i Frankrike, Tjeckoslovakien och Norge under andra världskriget utan att det någonsin fick någon att tvivla på dessa länders folkrättsliga rätt vid ett fredsslut. Jag tycker också att det är viktigt att påminna oss om att det finns grannländer på andra sidan Östersjön som mycket väl kan stå inför ett scenario där en minoritet kan begära ingripande från ett grannland som kan förändra även gränsdragningen i dessa stater. Det är viktigt att även Sveriges regering kan ge entydiga besked om vad folkrätt och en rättvis fred innebär.

Anf. 13 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag ser överenskommelsen mellan kroater och muslimer om en gemensam federation som ett mycket betydelsefullt steg mot en mer övergripande fredslösning. Vi har anledning att uttrycka förhoppning om, naturligtvis grundad på folkrätten, att bosnienserberna skall besluta sig för att ansluta sig till denna federation på något sätt.

Den kroatiska utrikesministern nämnde för mig i går uttrycket union. Det som vore mycket betydelsefullt med en sådan utveckling är att Bosniens territoriella integritet skulle kunna vidmakthållas. För detta krävs fortsatta kraftiga internationella påtryckningar och ett fortsatt engagemang från USA och Ryssland. Det krävs, enligt min mening, ett fortsatt upprätthållande av sanktionerna; det är alldeles nödvändigt. Det som i dag kan vara något av ett skräckscenario – åtminstone för de mer sansade i ledningen i Belgrad – är att man blir Europas svarta hål, isolerad, utstött, med fortsatta sanktioner och med mycket svag möjlighet till ekonomisk återhämtning. Det är naturligtvis ett förskräckande perspektiv. Det borde det vara för de sansade människorna i Serbien.

Vad gäller alla de förfärliga övergreppen får vi väl nu ändå hoppas att krigsförbrytardomstolen skall kunna komma i gång med sitt arbete. Vi hop-

pas också att den skall kunna nå effekt, så att vi inte med beklagande behöver konstatera att den blev ett slag i luften.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

Anf. 14 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Jag tackar också för den information som vi fått här i dag. Utrikesministern redogjorde för alla hemskheter som hänt i Bosnien och för vad som krävs för att nu försöka återuppbygga det samhälle som krigets vansinne har raserat. Vi hoppas alla att detta inte skall behöva bli verklighet i andra områden, exempelvis i Kosova.

Utrikesministerns svar på Karl-Erik Svartbergs fråga gav ju litet större klarhet vad gäller Kosova. Men vad menar utrikesministern med "en rimlig lösning"? Den icke-våldslinje som de albanska politikernas ledare och det albanska folket valt har inte bemötts av de demokratiska västländerna på det sätt som den är värd. Albaniens vädjande om hjälp har klingat ganska ohört. Inte ens de albanska ledarnas vädjanden om att desertörer skall få skydd har hörsammats i vårt land.

Vad blir det kvar av den svenska FN-styrkan i Makedonien? Det tar ju tid att ytterligare utöka en svensk FN-insats, och det krävs långa förberedelser, bl.a. nya beslut här i riksdagen. Finns det planer i regeringen på en eventuell utökning av de svenska insatserna?

Anf. 15 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Min formulering "en rimlig lösning" som kan accepteras av alla befolkningsgrupper är just vald med ett viss mått av försiktighet. Man bör nämligen inte föregripa det förhandlingsresultat som kan komma att uppnås. Det är därför jag valt denna formulering.

Både Berith Eriksson och jag vet dessutom att det i grunden finns mycket starka motsättningar. Det internationella samfundets hållning i förhållande till Kosovo är ju att området utgör en del av den forna jugoslaviska republiken Serbien-Montenegro, med autonom ställning. Men jag har inte velat välja dessa ord och uttryck. Här måste nämligen också finnas möjligheter till förhandlingar och utveckling; just därför har jag valt dessa ord, Berith Eriksson.

Vad gäller Makedonien och en eventuell förflyttning, komplettering, av FN-styrkorna finns det en rad praktiska problem att lösa. Dessa är ännu icke lösta, och vi arbetar bestämt med dem. Men den stora skillnaden mellan att försöka åstadkomma detta och att helt nyrekrytera i Sverige är framför allt tidsvinsten. Det finns möjlighet att i nordiskt sammanhang klara en överflyttning på litet drygt en månad, medan en total nyrekrytering skulle kräva minst 13 veckor. Det är just tidsfrågan som är så viktig för Unprofor.

Anf. 16 INGER KOCH (m):

Fru talman! Jag tackar också utrikesministern för denna information. Det känns bra med Sveriges stora engagemang för Bosnienfrågan. Även utrikesministern nämnde vikten av att respekten för de mänskliga rättigheterna återupprättas. Då är det viktigt att de legala strukturerna återigen fungerar och att man framför allt får förtroende för dem.

Ett viktigt led i detta är den tribunal som inrättats med tanke på de perso-

*Information
från regeringen*

ner som på ett så upprörande sätt brutit mot alla de lagar och resolutioner som gäller på det mänskliga rättighetsområdet. Utrikesministern nämnde tribunalen, därför vill jag fråga: Har utrikesministern några ytterligare informationer om tribunalen och dess möjligheter att ställa förövarna till svars?

Anf. 17 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Den svenska regeringen har uppdragit åt vår polis att samla in vittnesmål. Dessa bearbetas av UD och vidarebefordras till Expertkommissionen för utredning av krigsförbrytelser i det f.d. Jugoslavien. Denna expertkommission har arbetat under en längre tid och den förbereder möjligheterna för domstolen att verka. Till denna expertkommission har Sverige också givit ett ekonomiskt bidrag för att stötta verksamheten. Däremot anser vi att själva domstolen bör bekostas med medel ur FN:s reguljära budget.

Jag tror att det vid det här laget finns insamlade vittnesmål, både i Sverige och i andra länder – vittnesmål som gör att vi kommer att kunna se ett antal personer ställda inför denna domstol. Hur långt man kommer att nå är nog en öppen fråga. Jag såg helt nyligen en intervju med domstolens ordförande; det verkar fortfarande vara en öppen fråga. Samtidigt är det min bestämda uppfattning att denna insamling av vittnesmål och denna dokumentation kan ha ett mycket stort värde i sig. Jag har svårt att föreställa mig att en del av de mest ökända krigsförbrytarna skall kunna börja röra sig fritt ute i Europa när bl.a. deras signalement finns ordentligt spritt hos polisen. Redan detta kommer att vara en högst påtaglig effekt av tragedin i f.d. Jugoslavien, och det kommer att innebära något nytt i det internationella samfundets arbete i att stötta de mänskliga rättigheterna.

Anf. 18 PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vid alla goda insatser som Sverige gör i f.d. Jugoslavien är vår militära personal Sveriges ansikte. Det är därför som jag tycker att det är viktigt att man tar litet allvarigare på informationsfrågorna än vad utrikesministern har gjort i sitt svar till Britt Bohlin.

Det är inte bara soldaterna som har känt sig icke informerade och förbigångna. 15 officerare nere i Makedonien har i ett brev protesterat mot att utrikesministern under sitt besök inte informerade dem informellt och obyråkratiskt. Hon skulle ha kunnat visa dem förtroende genom att tala om att samtal var på gång.

Jag säger detta därför att det har att göra med förtroendet för de svenskar som framöver vill gå ut i FN-tjänst. Man bör alltså visa den allra största öppenhet. Det är de som riskerar liv och lem för en god sak. Jag hoppas att detta blir en lärdom för framtiden, så att Sverige kan fortsätta att göra goda insatser på det här området.

Jag vill gärna understryka, för allmänhetens kännedom, att det var en total enighet i riksdagen när det gällde själva förflyttningen från Makedonien till Bosnien av en del av FN-personalen och att detta skulle ske på frivillig grund. Det är viktigt.

Jag har en fråga till utrikesministern. Riksdagen har begärt av regeringen att det skall inrättas en diplomatisk representation för Sarajevo och Bosnien.

Är det inte på tiden att denna person nu visar sig i Sarajevo, inhämtar kunskaper, visar solidaritet och närvaro?

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

Anf. 19 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag tycker precis som Pierre Schori när det gäller den fråga han ställde. Mig veterligen har vår ambassadör vid det här laget besökt Sarajevo, och t.o.m. hunnit vara där. Jag skall omedelbart kontrollera det. Med tanke på det återuppbyggnadsskede som vi kommer att bidra mycket aktivt till, måste vi se till att ha en mera löpande närvaro i Sarajevo. Det är helt riktigt.

Informellt och obyråkratiskt – det kanske var just det som var problemet, som vanligt. Massmedierna hann, via läckor i New York, före den normala beslutsprocessen här hemma – som jag respekterar och tycker att jag måste följa. De svenska officerarna fick säkert redan under torsdagens lopp litet informellt och obyråkratiskt höra att det förestod partiöverläggningar i Sverige kl. 16. Jag tror inte att det var något problem. Däremot kunde jag först på fredagen ge dem just den mera formella informationen om kommande beslutsgång.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Arbetsmarknadspolitik

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1993/94:AU11 Arbetsmarknadspolitik (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 20 INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Detta är med all sannolikhet statsrådet Börje Hörnlunds sista stora arbetsmarknadsdebatt som arbetsmarknadsminister i regeringen Bildt. Det finns därför anledning att gå igenom vad regeringen Bildt och arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund har åstadkommit under sin ansvarstid.

Bokslutet blir lika enkelt som fruktansvärt:

I februari var 344 000 öppet arbetslösa. Av dessa var ca 140 000 långtidsarbetslösa, dvs. 40 %.

400 000 jobb har försvunnit på två år.

Investeringarna är alltför låga.

Utslagningen från arbetsmarknaden är mycket hög.

Från regeringsskiftet 1991 har arbetslösheten ökat från 270 000 personer till ca 680 000. Det är 400 000 människor.

12 000 har blivit arbetslösa varje månad sedan Börje Hörnlund blev minister – kvinnor och män som inte får vara med. 30 % är unga.

En av dem heter Solveig Nilsson. Hon sitter på läktaren i dag. Hon är en ung, arbetslös tvåbarnsmamma. Både Börje Hörnlund och jag har träffat Solveig förut.

Hennes reaktion efter det förra mötet var en svidande kritik av regeringen

*Arbetsmarknads-
politik*

Bildts arbetslöshetspolitik och brist på insikt om hur hon och hennes generation har det.

I dag får hon än en gång bekräftat att regeringspartierna inte vill och inte förmår – kanske inte förstår – föra en politik som kan ge unga familjer tillbaka tron på framtiden.

Hur visar statsrådet att han förstår detta oerhörda? Hur visar han att han vet vilket ansvar det är att vara arbetsmarknadsminister?

Ja, här i kammaren har Börje Hörnlund ägnat det mesta av sin debattid åt att kritisera 80-talet och de socialdemokratiska regeringarna. Men han har undvikit att gå in på några ordentliga analyser om vad han själv åstadkommit under den gångna mandatperioden som ansvarigt statsråd, för att få en fungerande arbetsmarknad, förhindra den katastrofala arbetslösheten och förhindra det växande tvätredjedelssamhället.

Regeringens och riksdagsmajoritetens politik kan i huvudsak karakteriseras med: vänta – inte så mycket – inte så fort.

Resultaten ser vi i budgetunderskott, kontantstödsexplosion, socialbidragskostnader, återigen ökande sjuktal, trasiga familjer och stor oro och ängslan. Till detta kommer den rädsla som försämringarna av arbetsrätten har skapat hos löntagarna.

Dess värre har regeringens prognoser dessutom hittills överträffat sig själva i negativ riktning.

Ingen glömmar väl statsrådets eget löfte för två år sedan: Någon arbetslöshet på 7 % kommer det inte att bli – det skall jag se till.

I förra veckostatistiken var 680 000 människor arbetslösa. Det är detta som är regeringens tunga ansvar.

Nu sker det en försiktig vändning på ett par områden, och vi skall självfallet ta vara på detta – utan att glömma att den främsta bakgrunden till det positiva är en flytande krona och kraftigt sänkt arbetsgivaravgift för bl.a. den exportkänsliga industrin.

Siffrorna för investeringar och arbetslöshet gläder inte. Nu är det dock färre arbetslösa än förra veckan. Men det är fortfarande fler än samma tid förra året – många, många fler.

Enligt budgetpropositionen kan vi inte vänta oss någon ljusning för arbetslösheten under 1994 och 1995 heller.

Det är regeringens politik som har avgjort detta – vänta och se, i stället för aktivitet och dynamik.

Regeringspartierna skriver i arbetsmarknadsbetänkandet att de hävdar arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken. Men verkligheten talar ett annat språk. I kontantstöd betalades mer än 44 miljarder ut i februari 1993, och ingen ljusning sker med de förslag som riksdagen nu förväntas ta. Kommande budgets 28,6 miljarder i aktiva konjunkturåtgärder kommer härmed till korta.

Arbetslinjen har i praktiken redan övergivits av riksdagsmajoriteten.

Sverige måste ge människor chansen till riktiga jobb, inte åtgärder som innebär att arbetsgivaren får gratis arbetskraft, vilket i många fall leder till att man undviker att nyanställa.

Det finns alltför många exempel på hur ungdomspraktik och ALU tränger

ut riktiga arbeten. Och i stället för att låta dessa åtgärder växa ur systemet inrättar man nya, som riskerar att öka problemen.

AMS har uppskattat att mellan 25 000 och 30 000 arbetslivsutvecklings- och ungdomspraktikplatser är riktiga arbeten. En undersökning som SKTF har gjort pekar på att vid ett visst tillfälle var vart tredje arbetslivsutvecklingsjobb ett riktigt arbete.

Det är rätt att använda breda och udda åtgärder vid extrema situationer. Socialdemokraterna anser att både ALU och särskilda insatser för ungdomar har varit nödvändiga, men att de måste användas i sista hand, när andra åtgärder är prövade. Tyvärr har man inte gjort så – tvärtom.

Även borgerliga ledarsidor tar upp detta problem och konstaterar att Börje Hörnlund har fastnat i sin egen fälla. I stället för att använda den arbetsmarknadspolitik som leder till anställning fortsätter regeringen med att erbjuda gratis arbetskraft och snedvrider därmed arbetsmarknaden i onödigt stor utsträckning.

På Expressens ledarsida – där förre statssekreteraren i Finansdepartementet är chef – dömer man ut regeringens förkärlek för satsningar på åtgärder, som i alltför liten utsträckning leder till riktiga jobb.

Vi socialdemokrater har visat hur vi anser att Sveriges resurser borde användas på bästa sätt, hur vi med en annan ekonomisk politik skulle kunna stimulera både investeringar, kunskap och tillväxt samt hur vi med besparingar och andra åtgärder får ett bättre budgetsaldo än regeringen och genom närings-, utbildnings- och kulturpolitiska insatser skapar förutsättningar för ett offensivt och framtidsinriktat näringsliv och en offentlig sektor med utvecklande arbeten.

Det krävs en aktiv arbetsmarknadspolitik, som stärker arbetskraften, löser flaskhalsar, förmedlar jobb smidigare och därmed skapar en flexibel arbetsmarknad. För att nå detta krävs ökade ordinarie medel till AMS för att stärka organisationen samt att man tar bort gratisjobben, minskar övertidsuttagen, anställer med rekryteringsstöd, växlar om till ungdomsintroduktion och förbättrar utbildningsvikariaterna.

Våra förslag innebär ökade investeringar i arbetslivet samt investeringar i kommunikationer och i bostäder – om- och tillbyggnader, skolor och äldreboende. Vi har föreslagit handikappanpassning av offentliga lokaler, program för miljöinvesteringar och extra satsningar inom kulturområdet. Detta är viktiga insatser för kvinnor och kvinnors arbeten.

I budgetpropositionen säger regeringen att arbetsmarknadsläget är mycket svårbedömbart och vill därför att 1,9 miljarder kronor skall hållas inne tills regeringen kan göra en säkrare bedömning. Vi motsätter oss detta.

Jag vill fråga arbetsmarknadsministern två saker: Hur kan regeringen i finansplanen å ena sidan säga att det kommer att finnas 14 % arbetslösa också under 1994 och 1995 och å andra sidan anse det hela svårbedömbart? Vad hade arbetsmarknadsministern tänkt sig att använda dessa pengar till om inte till arbetsmarknadspolitik?

I den socialdemokratiska motionen föreslår vi att AMS får i uppdrag att förhandla med kommunerna om att förlänga uppsägningstiderna för uppsagd personal. Vi vill på detta sätt förhindra att 20 000 personer går ut i öppen arbetslöshet. Det kan inte vara rimligt att nu, i denna djupa arbetslös-

hetskris, pressa ut ytterligare människor i öppen arbetslöshet från den offentliga sektorn, särskilt som man mer än väl behöver de anställda för att hålla uppe service och kvalitet i såväl barn- och äldreomsorg som sjukvård och utbildning. Detta är också en fråga om familjepolitik. Den är vida viktigare än det vårdnadsbidrag som riksdagsmajoriteten vill genomföra. Vad säger Börje Hörnlund om valet mellan att satsa på arbete och att satsa på vårdnadsbidrag?

De förslag som vi har presenterat leder sammantaget till att omkring 30 000 fler människor kommer i sysselsättning under 1994 och 90 000 under 1995. Genom att mer än 30 000 ytterligare utbildas kan den öppna arbetslösheten minska till 7,3 % 1994 och till 4,9 % 1995.

Det jag nu har redovisat är en strategi för hur vi redan kommande budgetår skall kunna påbörja en ny politik för arbete. Det finns i debatten en rad andra mycket viktiga bidrag till en sådan strategi.

LO har i sitt program Om bara viljan finns visat hur Sverige skall kunna stärka arbetsmarknaden och få svenskt näringsliv att växa. TCO har helt nyligen presenterat två program med förslag till åtgärder som bidrar till att sätta fart på Sverige. Båda visar en stark vilja till samverkan och samarbete på arbetsmarknaden för att få i gång investeringar och nya arbeten.

Men dessa jobb måste vara långsiktiga. Jag delar helt LO:s och TCO:s uppfattning att en satsning på "pigor" och enklare tjänster samt massproduktion av produkter med lågt kunskapsinnehåll enbart ger en kortvarig lättnad.

Den amerikanske arbetsmarknadsministern Robert Reich varnar Europa för att välja den vägen, trots att den kortvarigt har varit framgångsrik i USA. Man har där fått ner arbetslösheten genom satsningar på låglönejobb, men nu ser man bakslaget. Jobben skapar inte tillväxt utan innebär en ond cirkel, som hotar att på sikt förvärra USA:s konkurrenssituation och enbart skjuta problemen framför sig.

Det jag vill se är en landsomfattande och uthållig investering i utbildning och kompetens. Och det är bra att regeringen satsar mer på forskning, högskola och längre utbildningar. Men var är den praktiska och ekonomiska möjligheten att bygga på med ett tredje gymnasieår för alla? Var finns offensiven för en breddutbildning, som skall ge också dem i yrkeslivet en chans – så att inte dessa blir en ny riskgrupp i nästa lågkonjunktur? Hur kan riksdagsmajoriteten än en gång besluta om lägre ersättningar vid utbildning än om man går passivt arbetslös?

Fru talman! Sveriges regering driver nu den nyliberala högerpolitik som har skapat massarbetslöshet i flera av Europas länder. De förhållanden som den har skapat börjar bli olidliga – inte bara för de arbetslösa utan för hela samhället. Därför diskuteras nu stora satsningar mot arbetslösheten inom EU:s ram. Det är en ödets ironi att EU berömmar den svenska arbetslinjen samtidigt som den svenska regeringen avskaffar den.

Fru talman! Förlåt – herr talman! Talmannen bytte skepnad medan jag vände ryggen till. Det visar att man aldrig skall vända någon ryggen.

Riksdagen borde fatta beslut som bidrar till att vända Sveriges utveckling rätt igen. För det första måste man stimulera ekonomin och satsa på nationella och mänskliga investeringar, så att vi får fart på Sverige. Här måste alla politikområden dra åt samma håll.

För det andra måste man stoppa slöseriet med mänskliga resurser och vända passivt kontantstöd till aktiva insatser. Arbetsmarknadspolitiken måste återupprättas och återfå sin heder.

Det systemskifte som främst Moderaterna vill fortsätta med banar väg för stora sociala och ekonomiska klyftor. Vi socialdemokrater anser inte att stora inkomstskillnader skapar några ekonomiska framsteg. Vi tror tvärtom att rättvisa är både effektivt och lönsamt. Därför är regeringens argument om sänkta ungdoms- och ingångslöner inte någon bra väg in i ett framtida samhälle. Vi socialdemokrater anser inte heller att arbetslösheten är ödesbestämd. Den går att bekämpa utan att kvinnor och ungdomar blir ett reservlag på arbetsmarknaden.

Vårt land har stora tillgångar. I vårt land bidrar både kvinnor och män med sina kunskaper och erfarenheter. Det är en enorm styrka. I Sverige har vi mer som förenar än som skiljer. Låt oss ta fasta på detta i stället för att bryta ner nationen.

Jag har redovisat hur vi socialdemokrater vill lösa problemen. Jag påstår inte att det blir lätt. Det kommer att krävas uppoffringar och uthållighet. Men jag är övertygad om att de flesta kommer att känna att det är värt det, att Sverige kan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 4, 6, 8, 10, 11, 14, 17, 18, 20, 21 och 31 samt till utskottets hemställan i mom. 21, 42 och 50.

Anf. 21 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Herr talman! Först vill jag säga att jag givetvis står bakom alla reservationer som avgetts av Ny demokrati. För att spara tid åt kammaren yrkar jag emellertid endast bifall till reservationerna 2, 12, 22, 27, 29 och 32.

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall ses som en investering för framtiden, inte som konstgjord andning för att snygga till arbetslöshetsstatistiken.

Investeringar under arbetslöshet skall leda till att arbetskraften blir mera kompetent och kan klara mera komplicerade arbetsuppgifter. Vår situation med stor arbetslöshet kan t.o.m. leda till att Sverige får en bättre position i framtiden som ett högutvecklat samhälle med hög utbildningsnivå.

Vi tar avstånd från alla arbetsmarknadspolitiska åtgärder som inte leder till ökad kompetens genom utbildning eller riktiga jobb.

Vid detta sekels början såg vi en förändring från bondesamhället till industrisamhället. Inför nästa sekels början ser vi en förändring från industrisamhället till informationssamhället. Det är som ett informations- och högteknologisamhälle som Sverige har möjlighet att konkurrera med omvärlden. Detta är Sveriges framtid! Arbetslösheten ger oss en möjlighet att utbilda människor inför denna omvälvning!

Framtiden finns också i de små och medelstora företagen, och det är endast genom att dessa har de rätta förutsättningarna som de riktiga jobben skapas. Dessa förutsättningar skall bestå i lägre ränta, vilket vi oupphörligen pläderar för, låga arbetsgivaravgifter och generösa anställningslagar – inte, som det tenderar att bli, i statliga bidrag.

Ett företag som inte kan överleva av egen kraft har, enligt de marknads-ekonomiska krafterna, inget existensberättigande. Därför kräver vi en ordentlig och objektiv uppföljning av alla bidrag som genom arbetsförmed-

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

lingen går till företagen, så att detta inte bidrar till att livsdugliga företag konkurreras ut.

För att främja den fria konkurrensen är det av synnerligen stor vikt att fackens dominans på arbetsmarknaden bryts och att arbetsrätten reformeras. Dagens arbetsrättslagstiftning hämmar arbetsgivarens vilja till nyanställningar och försvårar den livsnödvändiga omstruktureringen av svenskt näringsliv.

Arbetsmarknaden har i det närmaste stängts för dagens ungdomar. Företagen vill gärna anställa ungdomar. Men då dessa saknar erfarenhet och därför inte kan utföra samma arbete som de äldre, har företagen inte råd att anställa ungdomar. Därför menar vi att man snarast skall införa ungdomslöner. Det är inte rimligt att nyanställda ungdomar har en lön som endast ligger ca 7 % under de vuxnas och erfarnas löner.

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste begränsas till att gälla som en sistahandsåtgärd vid arbetslöshet. Detta gäller t.ex. ALU och ungdomspraktik. Det här ställer höga krav på arbetsförmedlingarna, som måste få ökade resurser för att höja sin kompetens. De arbetssökande skall kunna kräva att få kompetent rådgivning av förmedlarna för att kunna slussas in i arbete eller utbildning.

Arbetslösa måste aktiveras så att de inte tappar kontakten med arbetsmarknaden. Större krav skall också ställas på de arbetssökande att ta erbjuden anställning, även om det skulle leda till viss lönesänkning eller något förändrade arbetsuppgifter. Accepteras inte erbjudet arbete skall arbetslöshetssättning kunna dras in.

Vi anser att pengar bör avsättas till arbetsförmedlingar för att kontrollera svartjobben och de arbetslösas sysselsättning när de befinner sig utanför de arbetsmarknadspolitiska stödåtgärderna.

Det pågår för närvarande en utredning av AMS om a-kasse-fusk – AMS utreder sig själv mer eller mindre. Därför är det anmärkningsvärt att arbetsmarknadsutskottet i dagsläget inte vill ge regeringen till känna att det är nödvändigt med en omedelbar och objektiv utredning av det utbredda a-kasse-fusk, vilket vi har begärt.

ALU skulle vara en sistahandsåtgärd. I stället används ALU ofta som en förstahandsåtgärd vid arbetslöshet. Inom detta område har påtagliga undanträngningseffekter på arbetsmarknaden uppdagats, vilket inte minst bekräftas av att AMS i dagarna har gått ut med uppgiften att 25 000–30 000 ungdomspraktikplatser och ALU-projekt är riktiga jobb som utförs gratis.

Herr talman! Inte nog med att ALU förhindrar riktiga jobb, ALU-anordnaren kan dessutom tjäna ordentligt med pengar genom att anordna ALU. Det som hittills inte är känt för många – även det ber jag arbetsmarknadsministern att kommentera – är regeringens förordning om ALU och om statsbidrag till anordnare. I 9 § står det:

”Statsbidrag får lämnas till den som i samverkan med länsarbetsnämnden anordnar verksamhet för ALU. Bidrag får lämnas för de merkostnader som föranleds av verksamheten.”

Vad är det egentligen som klassas som merkostnader? Redan nu rinner det ut s.k. merkostnader till ALU-anordnare.

Inte undra på att man undviker att skapa riktiga jobb när detta fantastiska system finns!

Inte undra på att vi kräver en objektiv utvärdering av de undanträngningseffekter och den snedvridning av konkurrensen som denna åtgärd har lett till!

Inte undra på att regeringen oupphörligen avstår från att göra denna utvärdering! Den skulle nämligen visa att ALU-konstruktionen är katastrofal för arbetsmarknaden.

Vi menar att all vuxenutbildning måste samlas under en och samma administration för att skapa enhetlighet i systemet. Det måste finnas en samlad kompetens inom förvaltningen för att bygga upp en studieplan för den arbetslöse och för att kunna ge bästa tänkbara service.

Inom ramen för denna administration skall kunskap om AMU-utbildning, privat uppdragsutbildning, gymnasial utbildning och komvux samlas. Administrationen bör ligga hos arbetsförmedlingarna, eftersom de finns representerade på de flesta orter. Detta kräver dock en avsevärd uppstramning av arbetsförmedlingens organisation, som för närvarande inte har kompetens för ett utvidgat ansvar.

Vidare anser vi att ett enhetligt system för vuxenstudiestöd bör utformas i samband med att administrationen samordnas. Som det är i dag är det helt vansinnigt att pengarna kommer från flera skilda håll.

Vi säger också att regeringen bör tillsätta en snabbutredning som skall undersöka möjligheten till ett enda anställningsstöd. Detta skall vara förhandlingsbart i både tid och procent.

Ungdomsarbetslösheten är i dag mer än dubbelt så hög som den genomsnittliga arbetslösheten. Många drabbas dessutom av långtidsarbetslöshet. Det kräver kraftfulla omedelbara åtgärder.

Det är i detta arbetsmarknadsläge angeläget att på alla sätt underlätta för människor, framför allt för ungdomar, som söker arbete på andra orter att flytta dit där jobben finns. Denna möjlighet vill nu regeringen, märkligt nog, förhindra. Stackars ungdomar! Efter en nyligen genomförd undersökning har det visat sig att de personer som fått sina flyttningar betalda av AMS till stor del är unga och att deras ekonomi inte är så god. Det handlar i de allra flesta fall om personer som antingen har gått arbetslösa eller som efter avslutade studier skall ut på sina första jobb.

65 % av samtliga flyttningar betalade av AMS gäller personer vilkas genomsnittsålder är 25–26 år. Alla som flyttar är naturligtvis inte i behov av ekonomiskt stöd vid flyttning. Det hade därför varit av värde om det hade gått att diskutera någon form av behovsprövning. Det hade också varit mera tilltalande om det hade gått att återinföra de aktuella flyttningsbidragen enbart fram till den 1 januari 1995, då gällande kontrakt mellan AMS och kontrakterad flyttningsfirma löper ut. AMS skulle förmodligen ha fällts för avtalsbrott, och då skulle det handla om åtskilliga miljoner. Regeringspartierna i mitt utskott var emellertid inte intresserade av att diskutera frågan.

Det nu föreliggande förslaget från Socialdemokraterna svarar i huvudsak mot min grundläggande uppfattning i frågan, och därför kunde jag ansluta mig till detta.

För att stimulera företagen till att anställa ungdomspraktikanter anser vi

att hela finansieringsbidraget skall betalas tillbaka om företagen anställer ungdomen efter fullgjord praktik under tolv månader.

Innan företagen får den andra perioden av ungdomspraktik skall ju enligt gällande bestämmelser ett avtal upprättas med arbetsförmedlingen om att företaget avser att anställa ungdomen efter periodens slut. Detta avtal får självfallet inte upprättas om företaget nyligen varslat eller sagt upp personal.

Detta innebär att inte bara de sex första månadernas finansieringsbidrag om 6 000 kr utan även finansieringsbidraget för den förlängda praktiktiden återbetalas. Totalt innebär detta ett stimulansbidrag på 24 000 kr till de företag som anställer ungdomspraktikanterna efter fullgjord praktik. Med ett sådant stöd borde rekryteringsstöd inte behövas, vilket vore bra från besparingssynpunkt, eftersom det här inte belastar statens – milt uttryckt – redan ansträngda budget.

Vi lånar i dag 180 000 kr per minut, så jag har svårt att se det s.k. ljuset i tunneln. Men jag kanske har missuppfattat det hela. Det kanske skulle vara ljudet i tunneln av Sveriges ekonomi som rasar ihop.

Företag som inte anställer ungdomspraktikanter efter tolv sammanhängande månader skall försättas i karantän om förslagsvis två år för utnyttjande av praktikanttjänster eller likartad praktik.

Akademikerpraktiken, menar vi, skall följa samma riktlinjer som vi har föreslagit beträffande den övriga ungdomspraktiken. Det finns ingen orsak att särbehandla akademikerna. Självklart bör företagen betala en finansieringsavgift även för dem.

På kort sikt är det relativt enkelt att vidareutveckla de redan befintliga ungdomspraktikplatserna. Ungdomarna skulle efter en avslutat kombination av praktik, arbete och utbildning få någon form av bevis eller betyg som visar vad de har lärt sig och vad de har presterat under praktiktiden. Företagen skulle få tillgång till utbildade och intrimmade ungdomar.

I dag höjs röster för att de ungdomar som innehar praktikplatser utnyttjas av arbetsgivarna eftersom de är i underordnad ställning, speciellt inom handels- och restaurangbranschen. Den nya formen av praktikplatser skulle med sitt krav på utbildning komma till rätta med detta.

Vi anser att man med dagens svåra arbetsmarknad bör satsa på ett utökat antal beredskapsarbeten och arbeten med rekryteringsstöd. Det belastar inte arbetsmarknadsfonden som ju i dag går med kolossalt underskott, utan kan i stället bidra till att statskassan får in pengar i form av skatter och sociala avgifter. Dessa bör även i lika stor grad erbjudas till näringslivet som till kommuner och landsting.

Vi tycker att ersättningen dock bör vara något lägre än vid ordinarie jobb. Vi menar att ersättningen inte skall överstiga 90 % av ordinarie lön – detta för att inte ta bort incitamenten för den enskilde att aktivt söka ordinarie arbete.

Starta-eget-bidraget ger möjlighet för arbetslösa med entreprenadtankar. Denna åtgärd skall endast vara ett sista alternativ för den blivande företagaren, för att inte ta bort incitamentet att redan från början klara sig utan samhällelig inblandning.

Däremot är det önskvärt att de blivande företagarna får stöd, uppmuntran och möjlighet till kvalificerad hjälp för att undersöka om företaget har en

livskraftig idé. I dag kan den presumtiva egenföretagaren få hjälp av arbetsförmedlingen, länsarbetsnämnden, länsstyrelse och i många fall en inkompetent utvecklingsfond. Koordinering saknas. Möjligheter för en samordning bör snarast införas där vägledarnas kompetens att bedöma projektens livskraft betydligt måste höjas.

Starta-eget-bidraget får inte heller leda till en överetablering inom vissa branscher där bidrag givits.

Vad som mer och mer framkommit under den senaste tiden är att man från kommunernas sida är alltför frikostig med bidragen. De nya företagen konkurrerar ut redan etablerade företag på orten.

Ny demokrati menar att starta-eget-bidrag inte heller får utgå till anställda som säger upp sig från ett företag för att sedan efter kort tid starta liknande verksamhet under bidragsform.

I den nuvarande extrema arbetslöshetssituationen krävs vissa extraordinära åtgärder för att minska den offentliga sektorn på ett mjukt sätt. Det är bra men inte tillräckligt att arbetsmarknadsmyndigheterna avtalar med kommuner och landsting om utbildning och kompetenshöjande insatser. Vi föreslår därför ett särskilt stöd för aktiva insatser inom i första hand vårdsektorn.

Förslaget innebär öronmärkta pengar till sjuk- och äldreården så att varslade sjuksköterskor, undersköterskor och vårdbiträden m.fl. skulle kunna vara kvar i vården. Åtgärden bör dock tidsbegränsas till t.ex. tolv månader. Kommunerna får ansöka hos arbetsmarknadsmyndigheterna om bidrag, vilket måste inrymmas inom anslaget för innevarande budgetår. Kommunerna beslutar sedan i samarbete med vårdsektorn hur resurserna skall fördelas på personalen. Ca 15 000 personer kan beräknas få sysselsättning genom detta förslag.

En riktpunkt bör vara att ersättningen till personalen inte får överstiga 90 % av tidigare lön. Vi anser att regeringen snarast bör utfärda regler i enlighet med dessa grundläggande riktlinjer.

Regeringen föreslår nu en ny praktik för invandrare. Finansieringsbidrag skall ej erläggas av den arbetsgivare som anordnar praktiken för invandrare. Därmed åsidosätter man den fria konkurrensen mellan svenskar och invandrare. Detta system innebär diskriminering. Spelreglerna bör vara lika för alla i landet.

Av olika rapporter framgår att många utlänningar utestängs från arbetsmarknaden på grund av bristande kunskaper i det svenska språket. Vi menar att flyktingar och invandrare skall få stöd för att lära sig svenska innan de får ta del av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Vissa ekonomiska sanktioner bör kunna företas om man inte fullföljer ålagd svenskundervisning.

Vi anser att småföretagarnas entreprenörsanda över huvud taget inte skall begränsas med några turordningsregler och att alla företag med mindre än 25 anställda skall undantas från LAS regelverk.

Merparten av dessa småföretag omfattas inte av kollektivavtal. De har därför endast i undantagsfall en facklig förtroendeman. Vi har utgått från att 25 anställda är en motiverbar gräns som bl.a finns i vissa EG-lagar. Den svenska styrelserepresentationslagen gäller vidare för alla företag med mer än 25 anställda. Även större företag måste emellertid ges bättre motivation

till nyanställningar. Därför föreslår vi att den av utredningen förordade generella frikvoten på 20 % av antalet anställda skall gälla för alla företag med fler än 25 anställda.

Ny demokrati menar att GAS är ännu en arbetsmarknadspolitisk åtgärd som ur konkurrenssynpunkt slår fel. Företag som redan är framgångsrika och som redan har planerat att anställa gynnas i detta läge vilket är synnerligen otillbörligt. Skattebetalarnas pengar får inte missbrukas genom att användas på redan framgångsrika företag. Vidare har det under hand framkommit att tillämpningen av den nya lagen om GAS inte ger tillräcklig klarhet. Detta beror huvudsakligen på att lagtexten utgår från avgiftsunderlaget en viss bestämd månad och att avgiftsunderlaget måste öka för att avdrag skall kunna göras under 1994. En mängd exempel ger nu vid handen att GAS inte kommer att ge avsedd stimulans.

Eftersom det för budgetåret 1993/94 uppenbarligen var en felbedömning med ett anslag på 28 miljarder ur budgeten för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, med det s.k. B 2-anslaget, föreslår vi att A 2-anslaget, som det nu heter för 1994/95, på drygt 28 miljarder minskas med 10 miljarder.

Vid årsskiftet 1993/94 hade 25 % av anslaget förbrukats. Efter halva tiden hade alltså endast drygt 7 miljarder av totalt 28 miljarder förbrukats. Det är mycket anmärkningsvärt. Anledningarna är många. Men eftersom ALU-åtgärder, starta-eget-bidrag m.m. ej belastar budgetanslaget utan i stället belastar arbetsmarknadsfonden, anser vi att det är en felbedömning av regeringen att även för nästa budgetår föreslå samma anslag.

Vi vill även ge regeringen till känna att det ankommer på regeringen att ej förbrukade medel som finns vid budgetårets slut sätts in i arbetsmarknadsfonden, för att i någon mån förbättra saldot. Detta motiverar vi med att fondunderskottet som bara växer och växer inte ingår i budgeten. Budgetutfallet redovisar alltså inte det verkliga underskottet. Den underfinansierade fonden får inte användas för att frisera redovisningen av budgetutfallet.

Anf. 22 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Sönderslagna bilar, krossade skyltfönster, kravallpoliser med tårgas, 250 000 demonstranter på gatorna. Har Frankrike återvänt till 1968? Nej, säger bedömare i Paris, det är värre. Vi upplever ett nytt 1788. Det är inte mindre än en revolution som står för dörren.

Det började med ett oförsiktigt regeringsförslag i slutet av februari. För att avhjälpa den svåra ungdomsarbetslösheten föreslår regeringen att arbetslösa ungdomar skall ges chansen att glida in i arbetslivet på en låg lön. Den skall ligga på 80 % av minimilönen 4 500 kr i månaden. Omvärldens regeringar har skäl att betrakta den franska ungdomslönerevolten med oro, också för sin egen skull.

Det är på ledarsidan i Expressen i går som vi kan läsa detta. Det är mycket viktigt att läsa det som står där för att förstå hur det är.

I Spanien tvingas socialistregeringen, hårt pressad av kapitalflykt och massarbetslöshet, att driva igenom en arbetsmarknadens flexibilitet trots facket generalstrejk. Arbetsgivarna kan köpa in unga arbetare till en lön som ligger 50 % under gällande minimilön, vilket innebär rena svältlöner.

När den unge tas in på korttidskontraktet sparkas den äldre arbetaren – i Spanien.

Så ser verkligheten ut i Europa. Det är länderna inom Europeiska unionen. Ingela Thalén skall nog inte hoppas för mycket på ert tal om ökad satsning på arbetslinjen där. Så mycket starkare är talet om flexibilitet och arbetsgivarmakt på arbetsmarknaden.

I Sverige är det delvis samma sak. I senaste numret av AMS tidning konstaterar Marcus Storch, en av de ledande svenska industriledarna, att Sverige behöver svensk industri, men svensk industri behöver inte längre Sverige. Det noteras litet lakoniskt. För mig är det en katastrof, för mig är det verkligen att ha övergivit demokratins principer. Marcus Storch förklarar också att den svenska arbetskraften är dåligt utbildad. Jag kan hålla med om det. Svenska industriarbetares utbildning hör till de lägsta i Europa. Men några initiativ från regeringens sida har vi inte sett trots att vi har krävt det år efter år. Marcus Storch kräver lönedifferentiering, och han tycker att arbetslöshetsersättningen – som ett sätt att förbättra arbetsmarknaden – skall hållas på en så låg nivå att man överlever, men inte mer.

Det här är den borgerliga synen på arbetsmarknaden. Detta ligger bakom det systemskifte som vi har upplevt och som Ingela Thalén delvis har beskrivit. Massarbetslösheten är här, och regeringen har givit upp. Jag vill anklaga, och anklagar mycket hårt, regeringen från denna talarstol. Vi har haft många debatter, hårda och sakliga, ideologiska och tekniska, vad gäller lagförslag. Nu går vi mot en valrörelse och mot en situation där det svenska folket skall bestämma framtiden. Jag menar att det finns fog för anklagelserna.

Ideologiskt sett utnyttjar regeringen arbetslösheten till att överföra makt och resurser till kapitalägare och till dem som redan är resursrika, till att försvaga fackföreningsrörelsen, riva sönder välfärden och sänka lönenivåerna. Man talar om riktiga jobb – det är jobben inom den privata sektorn – som om inte jobb inom omsorg och vård vore riktiga. Man försämrar arbetsrätten, man försämrar a-kassan, man sänker skatterna. Då blir det ett samhälle som skall överleva på låglönetjänster och pigjobb. Men det innebär ingen framtid för det svenska folket.

Ideologiskt anklagar jag sannerligen regeringen för dess politik, som är mycket tydligt uttryckt i finansplanen.

Jag anklagar också Börje Hörnlund för att gång på gång göra missbedömningar i arbetsmarknadspolitiken och att ha en felaktig strategi. Incitamentsstrukturen är försämrade, utbildningsbidragen är försämrade, kvaliteten på arbetsmarknadspolitiken har blivit sämre, kompetensutveckling förekommer i mycket liten utsträckning osv.

Jag anklagar regeringen för passivitet. Så var fallet när det gällde ROT-programmet och kommunerna som hann avskeda tiotusentals människor innan man, i alla fall på några håll, gick in för en linje att försöka hindra uppsägningar och i stället utbilda människor. Man väntar på marknadskrafterna, man väntar på en exportuppgång. Finansplanen är fylld av cynismer och hycklande formuleringar om solidaritet mellan de arbetande och de arbetslösa, om att incitamenten genom sänkta försäkringar skall bli större för att ta jobb. Det finns ju inga jobb!

Jag anklagar verkligen regeringen för att underhålla och utnyttja ett orätt-

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

vist ekonomiskt system till fördel för de mäktiga och välbeställda och till nackdel för dem som inte har resurserna, inte minst ungdomar och invandrare.

Vänsterpartiet har sin sysselsättningspolitik under rubriken Arbete åt alla. Vi har ännu inte givit upp. Det innebär att arbetsmarknadspolitiken inte kan ta hela bördan av att klara arbetslösheten. Det krävs en ekonomisk omfördelning som verkligen driver fram en effektiv efterfrågan. Det krävs näringspolitiska initiativ, investeringar i infrastruktur, ROT-program, miljöförbättringar, energiomställning osv. Passiviteten är total från regeringens sida. Det krävs en stark utbildningsdrive och kompetensutveckling i arbetslivet. Regeringen har ännu inte lagt fram något förslag annat än om att tillsätta en mängd olika utredningar från Utbildningsdepartementets sida.

Vi har lagt fram förslag om att ta till vara delar av de stora vinster som uppkom i näringslivet genom devalveringen genom att avsätta dem till en framtidsfond för att gynna arbetsmiljön, arbetsorganisationer och kompetensutveckling. Vi vill driva fram frågan om arbetstidsförkortning. Vi vill ha en försöksverksamhet och avsätta 1 miljard kronor för att kunna titta på effekterna i olika branscher. Inte minst vill vi ha en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Det kommer utredningar från EFA, Institutet för social forskning, det kommer rapporter från AMS och SKTF där man säger det vi har sagt hela tiden. Arbetsmarknadspolitiken med den låga kvaliteten, med allt större volymer i ungdomspraktik och ALU, fungerar inte. Det leder till undanträngningseffekter. Det leder inte till utbildning utan till försämrad kvalitet.

När jag läser AMS äskanden till kompletteringspropositionen konstaterar jag att det nästan är som att läsa våra motioner från i höstas och från januari. Det gäller AMS krav på personalförstärkningar, AMS syn på ungdomspraktik, finansieringsbidrag, ALU-delegationen och ALU:s volymer, arbetsmarknadsutbildning, rekryteringsstöd, ungdomsintroduktion, företagsutbildning med höjning av nivån till 90 kr i timmen för att få mer volym, utbildningsvikariat och begränsningar av utbildningskostnaderna, tidigareläggning av ROT-åtgärder och flera andra saker. Jag tror inte att det beror på att AMS uppfattning precis överensstämmer med Vänsterpartiets i alla frågor. Men jag tror att det beror på att AMS har ett ansvar för sitt sakområde och är tvunget att ha en ansvarsfull politik, som inte går stick i stäv med den utveckling som vi har på arbetsmarknaden. Det är ett allvarligt memento för regeringen.

På samma sätt har Riksdagens revisorer kritiserat vad man kallar för lekpengarna till regeringen, som i dag går upp till 110 miljoner. Varför lägger man inte dessa under en hatt, Arbetsmarknadsverket? Arbetsmarknadsverket skall prioritera mellan olika orter och olika åtgärder. Varför skall regeringen ha dessa pengar?

Riksdagens revisorer tar också upp frågan om incitamentsstrukturen och vikten av att satsa mot ordinarie arbetsmarknad med arbetsmarknadsutbildning. Arbetslinjen måste försvaras. Regeringen har givit upp den.

Herr talman! Jag vill passa på att yrka bifall till reservationerna 4, 6, 8, 10, 14, 17, 18, 20 och 21. Det är socialdemokratiska reservationer som överensstämmer med Vänsterpartiets ståndpunkter och förslag i motionen, så

det är lämpligt att yrka bifall till dem. Jag vill vidare yrka bifall till den borgerliga reservationen 25, där regeringspartierna reserverat sig mot utskottets beslut att inte stödja förslaget om invandrarpraktik. Jag yrkar bifall till meningsyttringen från Vänsterpartiets sida under mom. 1, 9, 15, 23, 27, 43 och 51. Det innebär att det är många goda förslag som jag inte yrkar bifall till, men det är helt enkelt för att spara kammarens tid. Jag står naturligtvis bakom min meningsyttring.

Några korta kommentarer kring dessa yrkanden. Under det budgetår som vi är inne i har vi krävt – och vi står fast vid det kravet – att pengarna måste utnyttjas i ROT-program och i utbildningsprogram i kommunerna. Jag förutsätter att dessa pengar inte kommer att dras in när vi har 600 000 människor arbetslösa.

Jag noterar att man gång på gång hänvisar till den arbetsmarknadspolitiska utredningen, som skall lösa problemen. Men frågan är akut, och utredningen har ännu inte börjat arbeta!

Jag noterar att socialdemokratin yrkar avslag på vårt krav på att återställa reglerna om uthyrning av arbetskraft till vad de var tidigare. Det är för oss en mycket viktig fråga. Jag kan inte riktigt begripa vad socialdemokraterna menar med att yrka avslag på det mycket modesta yrkandet från vår sida. Kanske är det ytterligare en återställare som föll.

Jag tycker att det är egendomligt att socialdemokraterna står bakom utskottets syn, att ALU-delegationen skall vara kvar och att kringkostnaderna skall ha en nivå som baseras på en ytterligare ökad omfattning av ALU-jobb. Det stämmer inte med vår uppfattning. Antalet ALU-jobb måste trappas ner till förmån för andra och aktivare insatser. Detta är också ett sätt att komma runt problemet med undanträngningseffekterna.

Jag vill starkt markera behovet av en del otraditionella insatser. Vi har föreslagit att det skall anslås 250 miljoner kronor till ungdomsprojekt. Ungdomsprojekten skall arbetas fram tillsammans med kommunerna i syfte att åstadkomma miljöinriktade projekt i samband med de lokala Agendaprogrammen ute i kommunerna.

Jag vill betona Vänsterpartiets förslag om den s.k. Framtidsfonden för att man skall få till stånd kompetensutveckling och om fonden för att få till stånd utveckling när det gäller arbetstidsförkortning. Vi har också påtagligt högre volymer än vad regeringen har angående arbetsmarknadspolitiska insatser, framför allt i fråga om arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten.

Herr talman! Slutligen vill jag säga några ord om reservation 25 under mom. 42. Den handlar om invandrarpraktik. Regeringen har kommit med ett förslag som ursprungligen härrör från AMS om särskild insats för invandrare. Det rör sig om invandrarpraktik som klart skall åtskiljas från ordinarie arbete – detta är mycket tydligt utsagt. Det är en fortsättning på andra säråtgärder som har satts in, varav den senaste kom till stånd i somras, nämligen praktik som anordnades i högst sex månader i samband med kompletterande utbildning av akademikertyp för invandrare. Enligt AMS har denna åtgärd fallit mycket väl ut. Många förmedlingar efterlyser ett särskilt riktat program till invandrare för kompletterande praktik. I dag tänjer man på gränserna i många andra regelsystem för att få till stånd särskilt riktade program.

Den relativa generella arbetslösheten hos invandrare är i dag 27 %. Ar-

betskraftsdeltagandet är nära 40 %, inte högre. För många nationaliteter – afrikaner, iranier osv. – är situationen fullständigt katastrofal. Det här förslaget bygger på samma principer som invandrapolitiken, jämlikhetsprincipen, och den kräver särlösningar och säråtgärder för att människor av utländsk härkomst skall ha samma möjlighet som svenskar att ta sig in på arbetsmarknaden. I dag förekommer det en påtaglig diskriminering. Jag hörde Laila Strid-Jansson tala om att det skulle vara en diskriminering åt andra hållet. Det är verkligen cyniskt, men det är å andra sidan vad man kan förvänta sig från det hållet.

Arbetsförmedlingarna, AMS och invandrarföreningarna vill ha denna invandrarpraktik. Det är tydligt utsagt att det inte skall vara fråga om ordinarie arbete. Det framgår också tydligt av reservationen och av diskussionen mellan mig och regeringspartierna att det skall göras en särskild uppföljning, så att invandrarpraktiken inte blir ett otillbörligt utnyttjande av arbetskraft. Socialdemokratins och nydemokratins motivering är att detta kan provocera motsättningar mellan svenskar och invandrare. Det tycker jag är skandalöst. Dessa motsättningar uppstår möjligtvis av socialdemokratins sätt att driva denna fråga.

Jag läste min förbundskamrat Blombergs uttalanden i Aftonbladet häromdagen. Han sade att det rörde sig om gratis arbetskraft, tvärt emot propositionens syfte. Vidare sade han att motsättningarna mellan olika typer av arbetslösa skulle öka. Det tycker jag är utomordentligt obehagligt. Socialdemokraterna brukar fria till Folkpartiet i regeringsfrågan. Den socialdemokratiska basen, inte minst de fackliga organisationserna, brukar ofta tycka att det vore bättre om ni friade till oss, men det finns ingen som begär att ni skall fria till nydemokraterna.

Detta är ett stort program, 470 miljoner kronor. En del tycker kanske att det är konstigt att jag hävdar detta, eftersom jag nog är den främste motståndaren till artificiell arbetsmarknad och otydliga praktikjobb när det gäller ungdomar och ALU. Ni accepterar förhöjda nivåer beträffande ALU. Det gör inte vi. I det här fallet göder ni fördomar, och ni misslyckas med att ge ett separat stöd riktat till invandrarna, som är den i särklass värst drabbade gruppen på den svenska arbetsmarknaden.

Man kan alltid ändra sig när man skall votera, och jag hoppas att ni rättar till tankefelet. Jag hoppas att det är ett tankefel, eller möjligtvis slarv, och att det inte är en djupt grundad uppfattning, för i så fall blir jag faktiskt rädd, kära Ingela Thalén.

Anf. 23 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Aggressiviteten i den senare delen av Hans Anderssons anförande tyder på att de argument han för fram när det gäller invandrarpraktik är osedvanligt tunna. Det brukar vara så, att när argumenten tryter, höjer man rösten.

Vår diskussion i arbetsmarknadsutskottet var oerhört seriös och faktiskt väldigt sansad. Den handlade om oron för den höga arbetslösheten bland invandrargrupper av olika slag. Socialdemokraterna valde och väljer att satsa på det förhöjda rekryteringsstödet. Våra argument är desamma som dem som vi har för att vi anser att de övriga s.k. gratisinsatserna bör fasas

av. Men Hans Andersson ryade och skrek om att detta är en väg in i rasfientlighet och invandrarfientlighet, och det tycker jag faktiskt att han skall ta tillbaka.

Socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet är oerhört oroade över den höga arbetslösheten. Ingen av de övriga företrädarna från regeringspartierna använder i utskottet den typ av argumentation som Hans Andersson nu för fram. Vi var valt litet olika vägar. Jag har respekt för den väg som regeringen och regeringspartierna har valt, men jag är orolig för att man inte har valt det instrument som man skall använda. Jag kräver faktiskt respekt för det ställningstagande som jag själv och vår grupp har gjort när det gäller att använda ett förhöjt rekryteringsstöd, att utnyttja starta-eget-bidrag, att ha en strategi där man medvetet arbetar för utbildning, arbetsmarknadsutbildning och där man använder AMS särskilda pengar som är avsatta för att underlätta för olika invandrargrupper att få en fast förankring på arbetsmarknaden.

Nu säger Hans Andersson att han vid de särskilda diskussioner som han har fört med regeringsföreträdarna under hand har blivit utlovad att det inte skall bli fråga om någon gratisarbetskraft. Det är naturligtvis bra att man i särskilda förhandlingar mellan Vänsterpartiet och regeringspartierna har kommit överens om detta. Tyvärr visar de analyser som har gjorts av andra liknande insatser att det inte är så enkelt att dra sådana slutsatser i förväg som Hans Andersson gör.

Anf. 24 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag har inte fört några särskilda diskussioner med företrädare för regeringspartierna när det gäller att det inte skall vara fråga om gratis arbetskraft, utan detta är mycket tydligt utsagt i propositionen. Vad jag sade i utskottsdiskussionen och vad som också skrevs in i regeringspartiernas reservation var att det skall göras en särskilt noggrann uppföljning, så att det inte blir en exploatering av arbetskraft. Jag håller med om att det vore oerhört känsligt med en sådan exploatering. Dessa frågor är över huvud taget känsliga. Om man skriver in i utskottets betänkande att detta kommer att skapa motsättningar mellan olika grupper av arbetslösa, har man provocerat precis det som man säger att man är rädd för.

Jag är självfallet helt överens när det gäller utskottstexten och det som står i reservationen om förhöjt rekryteringsstöd för invandrare. Jag vill dessutom gå ännu längre. Invandrare har en överrepresentation i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsjobb. När regeringen – Hörnlund, höll jag på att säga – drar ner just på arbetsmarknadsutbildning och beredskapsjobb, är det klart att invandrarna förlorar på detta. Invandrarna är alltså ett offer för regeringens dåliga arbetsmarknadspolitik, och det har riktats mycket hårda anklagelser mot denna. Men när man nu gör en kompletterande insats – som inte är alldeles liten, 476 miljoner kronor – är detta i enlighet med invandrarorganisationernas önskemål, med förmedlingarnas erfarenheter och AMS avdelning för dessa frågor. I sin utvärdering av 1993 skriver AMS att särskilda program för invandrare och flyktingar med utländsk utbildning har gått mycket bra. Tillvaratagandeprogrammen har visat sig vara mycket fram-

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

gångsrika. Det gällde då akademikerpraktiken. Nu gäller det de yrkesutbildade.

Det finns mycket goda skäl att anta att detta kan vara ett kompletterande program som något kan bringa ner det katastrofala i invandrarnas situation på den svenska arbetsmarknaden. Men jag tycker att socialdemokraterna i utskottet, och Leif Blomberg i de artiklar som han har skrivit, inte har visat förståelse för detta, utan den generella kritiken mot regeringens usla arbetsmarknadspolitik, som jag helt instämmer i, drabbar faktiskt invandrarna. Jag hoppas att det inte görs medvetet.

Anf. 25 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Samma regler som gäller för invandrarpraktik gäller för övrig praktik. Det finns ungdomspraktik, akademikerpraktik och det blir enligt Vänsterpartiets och regeringspartiernas förslag invandrarpraktik. Vidare finns det arbetslivsutveckling. Samtidigt kan vi se begynnande tecken på flaskhalsar. Vi kan också se ett oerhört starkt behov av insatser när det gäller utbildning och andra åtgärder som leder till anställning.

Min uppfattning är att Hans Anderssons konstlade vrede i denna fråga är ett försök att legitimera den uppgörelse som han har träffat med regeringspartierna. Jag tycker inte att man skall blåsa upp argumenten, därför att det gjorde inte heller vare sig regeringspartiernas representanter eller några andra i arbetsmarknadsutskottet när denna fråga diskuterades. Vi hade respekt för varandras åsikter. Jag respekterar fortfarande att detta är ett förslag som man vill tillämpa, men jag tycker inte att det är ett bra förslag. Rekryteringsstöd och andra insatser via invandrapolitiska program i Arbetsmarknadsverkets regi, där man använder de pengar man har att förfoga över, är betydligt bättre vägar. Jag är orolig för det som Hans Andersson blåser upp. Hans Anderssons uppblåsande av frågan ökar min oro ytterligare.

Anf. 26 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag blåser inte upp utan argumenterar starkt på en speciell punkt, nämligen mot den uppfattning ni har hamnat på och som tycks bero på en slapphet i tankesättet.

Ni har inga andra lösningar än vad vi andra har. Era lösningar har inte visat sig vara tillräckliga. Det måste till säråtgärder. I ert resonemang finns en tendens att säga att det är farligt med säråtgärder. Det finns säråtgärder när det gäller rekryteringsstödet. Det finns också säråtgärder när det gäller den specifika praktiken i förordning 1993:723 som har varit framgångsrik. Den föreslagna åtgärden påminner om den.

Jag är litet upprörd. Här föreslår vi en rejäl satsning, som kostar knappt en halv miljard kronor, för att förbättra invandrarnas möjligheter att få jobb. Ni har inget alternativ till detta annat än det gemensamma som har visat sig vara otillräckligt.

Min upprördhet beror på sakernas tillstånd. Den verkliga segregeringen, den verkliga främlingsfientligheten och de verkliga klyftorna uppstår om invandrarnas nuvarande situation på arbetsmarknaden får bestå. Detta är ett litet men dock försök att råda bot på en del av problemen.

Anf. 27 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall inte i onödan förlänga debatten. Men jag vill säga att jag fullständigt håller med Ingela Thalén. Hon har sagt nästan allt som jag tänkte säga.

Precis som Ingela Thalén sade var det en mycket balanserad och lugn debatt i utskottet, där Hans Andersson heller inte blåste upp sig på något sätt. Därför förstår jag inte varför Hans Andersson inte kan respektera att vi har en annan åsikt än vad majoriteten har.

Vad som inte har framkommit här, vilket är det viktigaste, är att människor när de kommer till vårt land och vill stanna här först och främst skall få lära sig svenska språket. Utan kunskaper i svenska språket kan man inte få fäste på arbetsmarknaden. Man kan få en tillfällig praktikplats i sex månader, vilket kanske i och för sig är bra, men det går inte att få ett varaktigt jobb om man inte lärt sig svenska språket. Därför har vi tryckt på att det primära, och där flera åtgärder skall sättas in, är att invandrarna så fort som möjligt får lära sig svenska och att de verkligen fullföljer undervisningen.

Jag vill ta upp ytterligare en fråga som inte har berörts. Det är något som jag tycker är mycket positivt med invandrarna, nämligen att de är kolossalt duktiga innovatörer. De ligger hästlängder före oss här i Sverige. Därför är det bra att det finns starta-eget-bidrag. Bidraget kan alla få. Man behöver bara gå ut här i Stockholm på restauranger etc. för att se att det är invandrare som driver butiker och olika affärsverksamheter, vilket de gör mycket bra. De har ett bra stöd från samhället genom starta-eget-bidraget och genom möjligheten till rekryteringsstöd.

Jag tycker att Hans Andersson skall respektera att vi tycker att det är bättre att inte ha någon särpraktik utan en praktik som är lika för alla.

Anf. 28 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vet inte varför ni blir så tilltufsade. Jag respekterar era åsikter, men jag tycker att de är felaktiga. Jag utnyttjar tillfället att kritisera dem och tycker att ni skall ändra er.

Det finns en högtalaranläggning här som inte finns i utskottsrummet. Kanske är det detta som gör att ni tycker att kritiken blir för förödande.

Jag delar åsikten att starta-eget-bidrag ofta är mycket bra för invandrarna. Men den frågan har vi ju inte diskuterat. Arbetsmarknadsutbildning är "kallas", beredskapsjobben är mycket bra, osv. Men det är otillräckligt. Dessutom står inte ALU etc. till invandrarnas förfogande av rent bidragstekniska skäl. De kvalificerar sig inte och får inte a-kasseersättning osv., vilket gör att det måste finnas ett särskilt instrument för kompletterande praktik. Detta påminner om praktiksystemet för akademiker som man på AMS säger har varit ytterligt framgångsrikt.

I utskottet svarar man med att säga att det finns stor risk för att det skall uppfattas som ett erbjudande om gratis arbetskraft. I propositionen står det att platserna inte skall användas till att ersätta annan arbetskraft. Platserna skall användas för inskolning, handledning och praktisk yrkesutbildning. Detta skall kombineras med svenskundervisning och jobbsökaraktiviteter.

I reservationen sägs särskilt att en extra noggrann uppföljning skall göras,

så att man inte får en situation där invandrarpraktik omvandlas till ett otillbörligt utnyttjande av arbetskraft.

Jag vet att det visst finns risker med detta. Det kan vara farligt med den här typen av praktik. Men vi måste visa en god vilja för en så hårt utsatt grupp. Förmedlingarna har särskilda resurser och särskilt ansvariga personer för att hantera invandrarnas arbetsmarknadsfrågor.

Det är fråga om en stor penningvolym och en rejäl satsning som bör kunna leda till bättre kunskap om det svenska arbetslivet. Det bör också kunna leda till en bättre anknytning till arbetslivet och därmed bättre möjligheter till jobb. Detta visar också erfarenheten från de olika typer av praktik som är av motsvarande art som de som tidigare har funnits.

Jag tycker faktiskt inte att Laila Strid-Jansson har något som helst alternativ till den föreslagna åtgärden utan bara fördomar.

Anf. 29 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill inte förlänge debatten ytterligare, eftersom vi har så många andra frågor att diskutera här i dag. Men jag tycker inte att Hans Andersson skall uttrycka sig om att jag har fördomar. Jag vill bara repetera vad jag har sagt, nämligen att det bästa sättet för en invandrare att komma in på den svenska arbetsmarknaden är att lära sig svenska språket. Annars får de leva som i en glasbur, vilket självfallet vore förfärligt.

Jag hävdar åter att jag nog har mycket högre tankar om invandrare än vad Hans Andersson har. De är kreativa och de har framåttanda.

För tio år sedan, långt innan jag över huvud taget ens hade börjat tänka på politik, sade jag: Tack och lov för alla invandrare som har sett till att vi har fått bättre råvaror här i landet. Vi fick grönsaker och osötat bröd och annat som vi svenskar aldrig tidigare hade tänkt på. Vi har fått mycket positivt genom invandrarna. Jag vill bara säga till Hans Andersson: Var vänlig och sluta säga att jag har fördomar! Jag tycker bara att det är viktigare att de försöker komma in i Sverige genom att lära sig svenska än genom en specialpraktik. Så enkelt är det.

Anf. 30 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag gläder mig åt att en representant för Nydemokraterna talar om vikten av att invandrarna skall komma in i Sverige, eftersom jag under en längre tid, så länge som partiet höll ihop, har förstått att partilinjen snarare var att de skulle ut ur Sverige. Så detta är jag tacksam för.

Jag håller med om att de skall få lära sig svenska. Det är en utomordentligt viktig komponent. Därför finns precis den komponenten i Sverige. Tanken är också att invandrarpraktiken skall kunna kombineras med svenskstudier.

Det här innebär att det är två saker som en invandrare skall tillgodogöra sig: det svenska språket och den svenska kulturen på arbetsplatsen. Arbetslivsorienteringen är den stora biten när det gäller invandrarpraktik, inte att jobba.

Skälet till att jag vänder mig mot Laila Strid-Jansson och talar om fördomar är att Laila Strid-Jansson sade i huvudanförandet att förslaget påminner om ett slags omvänd diskriminering. Det var som att invandrarna skulle gyn-

nas otillbörligt på svenskarnas bekostnad. Det tycker jag är ett upprörande uttalande, och jag tycker att det faktiskt handlar om fördomar.

Om jag tycker bättre om invandrare än Laila Strid-Jansson, kan jag inte bedöma. Jag kan kanske inte nå upp till de höjder av kreativitet som Laila Strid-Jansson och Nydemokraterna har nått upp till när det gäller invandrarpolitiken, men jag nöjer mig med att göra konkreta handfasta insatser, t.ex. att yrka bifall till invandrarpraktiken, som kommer att hjälpa invandrarna på arbetsmarknaden.

Anf. 31 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är faktiskt ganska förvirrande att lyssna till den här debatten. Först stod Laila Strid-Jansson och argumenterade mycket starkt mot starta-eget-bidraget, och sedan blev detta det bästa som man kunde ha för invandrare. Jag delar i och för sig den uppfattningen, men resonemanget var litet märkligt.

Med anledning av Ingela Thaléns anförande vill jag först i all stillsamhet konstatera att det land i Europa som har den högsta arbetslösheten är Spanien. Såvitt jag vet är det en socialdemokratisk regering som styr i det landet, så hennes argumentation om nyliberalism osv. som orsak till arbetslösheten faller ganska platt. Det är inte det som är orsaken, för problemet finns i alla länder.

I vanlig ordning angriper Ingela Thalén Börje Hörnlund, och han kommer säkert att svara för sig. Men hon anklagar honom för passivitet, och jag tycker att det är mycket orättvist. Det är naturligtvis lätt att göra det, när ens egna förslag inte testas i verkligheten, och jag hoppas verkligen att de inte kommer att göra det. Men verkligheten är ju faktiskt den att aldrig någonsin har så mycket satsats på arbetsmarknadspolitiska åtgärder som under de senaste åren, och det har så klart sina orsaker.

Den kris som vi genomlevt under de senaste åren är egentligen ofattbar. Orsakerna är flera. En av dem är arvet från 80-talets spekulations- och koncentrationspolitik, då vi i Sverige prissatte oss ur marknaden – att det var så, det vet vi. En annan är den förra regeringens oförmåga att under högkonjunktur ta itu med Sveriges grundläggande ekonomiska problem och bygga för framtiden – jag menar nu inte hus, för hus byggde man nog, utan jag menar satsning på utbildning och på att hantera de strukturella underskotten. Vi har också haft den djupaste internationella lågkonjunkturen någonsin.

Alla har fått vara med och betala för tidigare politiskt och ekonomiskt lättsinne. Alla de som drabbats av arbetslöshet har fått betala det högsta priset. Arbetsmarknadspolitiken har fått bära en mycket tung börda. Mängden av människor i olika åtgärder har varit och är långt större än vad någon ansett vara möjligt. Det har varit och är en mycket stor påfrestning för dem som arbetar ute på förmedlingarna. De har gjort ett gott jobb för att kunna upprätthålla arbetslinjen så långt det är möjligt, även om det har skett en del misslyckanden, vilket är ganska naturligt. De nya åtgärderna ungdomspraktik och ALU har gjort det möjligt att få ut många människor i åtgärder. Inga andra åtgärder hade kunnat nå upp i dessa volymer.

Men det finns en gräns för arbetsmarknadspolitikens stabiliseringspoli-

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

tiska möjligheter. Den stora åtgärdsvolymen innebär i sig risker för snedvridning av konkurrensen och undanträngning av ordinarie arbeten. Det är bakgrunden till att en utredning nu skall se över arbetsmarknadspolitikens roll, omfattning, inriktning och avgränsning liksom Arbetsmarknadsverkets organisation. Det är angeläget dels att dra lärdom av erfarenheterna av den här påfrestande situationen, dels att undersöka hur arbetsmarknadspolitikerna kan förbättras. Många av de krav som framförs i reservationerna kommer att belysas av utredningen.

Det är ju så, som vi sagt tidigare och som vi också upprepar i detta betänkande, att arbetsmarknadspolitikerna i sig inte kan avhjälpa arbetslösheten. Den lindrar effekterna genom att människor får tillfälliga arbeten, utbildning och praktik. Alla politikområden – ekonomisk politik, utbildningspolitik, näringspolitik, regionalpolitik, skattepolitik och miljöpolitik – måste samverka för att ge tillväxt och sysselsättning. Kampen mot arbetslösheten måste stå i centrum för den ekonomiska politiken.

Regeringen har vänt låneekonomi till sparande, lagt grunden till ett framgångsrikt företagande och fört en politik för långsiktig tillväxt och sparande som nu börjar ge resultat.

Till skillnad från vad som varit fallet vid de flesta av de senaste årens debatter om arbetsmarknadspolitikerna kan vi nu konstatera att de flesta kurvor har vänt i positiv riktning. Vi har tillbringat ganska lång tid i det arbetslöshetens stålbad som Kjell-Olof Feldt under sin tid i den socialdemokratiska regeringen så riktigt varnade för. Nu börjar vi så sakta kravla oss upp till ytan igen. Det går sakta, men det går åt rätt håll. Varslen minskar, antalet konkurser likaså, antalet lediga platser ökar. Den öppna arbetslösheten minskar mer än ökningen av antalet personer i åtgärder. Långtidsarbetslösheten minskar också. Nyföretagandet ökar, liksom investeringarna. Arbetsförmedlingarna har fått en nygammal och mer angenäm uppgift – att förmedla jobb.

Trots dessa ljuspunkter kommer situationen på arbetsmarknaden att vara fortsatt svår. Arbetsmarknadspolitikerna måste fortsätta att inrikta sig på arbetslinjen och på att förhindra långtidsarbetslöshet och utslagning. Ungdomars sysselsättning och utbildning prioriteras, särskilt utsatta grupper som handikappade och invandrare likaså. Inriktningen mot riktiga arbeten måste ökas. Den nya åtgärden GAS hjälper till. Den är ett medel t.ex. också för att få företagen att anställa i stället för att ta ut övertid.

Laila Strid-Jansson angriper återigen GAS väldigt starkt för att pengarna skulle gå till redan framgångsrika företag. Jag tror att riktade åtgärder som just syftar till att åstadkomma nyanställningar är effektiva, eftersom de inte kostar så mycket. De som anställer får pengar, inga andra. Generella arbetsgivaravgiftssänkningar eller någonting sådant skulle kosta oerhört mycket mer pengar.

Nu har vi den här höga arbetslösheten, och jag tycker därför att det är ganska förvånande att chefen för Arbetsmarknadsverket Göte Bernhardsen nu föreslagit att ungdomspraktiken och ALU skall trappas ner, även om han delvis tog tillbaka det i går, enligt vad jag hörde. I morse hörde vi också att han tror att arbetslösheten bara skall minska marginellt under 90-talet. Det gör uttalandena ännu mer obegripliga. Utskottet har varje gång vi be-

handlat ungdomspraktiken och ALU starkt betonat att åtgärderna skall vara sistahandsåtgärder och att de inte skall tränga undan ordinarie arbeten.

Stämmer de uppgifter AMS gått ut med, att ALU ersätter 25 000 à 30 000 ordinarie jobb, är det ett ganska ordentligt underbetyg åt arbetsförmedlingarna. Det måste naturligtvis göras någonting åt detta. Ansträngningarna att se till att man inte tränger undan riktiga jobb måste öka. En av uppgifterna för der iyligen tillsatta ALU-delegationen är just att bevaka den frågan och att utvärdera och följa upp, för att också få fram nya idéer till projekt som inte snedvrider konkurrensen men som kan vara värdefulla. Miljöåtgärder är ett sådant område.

Jag vet inte vad AMS-chefen grundar sina prognoser för resten av 90-talet på. Är det socialdemokratisk arbetsmarknadspolitik och ekonomisk politik, kan han ju inte ha särskilt stor tilltro till den.

Vi kan konstatera att utan ungdomspraktik och ALU hade vi haft betydligt fler människor i öppen arbetslöshet. Inga andra åtgärder hade nått upp till dessa nivåer. Vid socialförsäkringsutskottets utfrågning nyligen, som arbetsmarknadsutskottet var inbjudet till, fick vi ytterligare bekräftat vad vi redan visste – öppen arbetslöshet leder snabbt till utslagning och stora sociala och mänskliga problem för den enskilde samt till stora svårigheter att komma tillbaka i arbete igen. Den öppna arbetslösheten måste alltså bekämpas med alla medel.

Självfallet måste utvecklingen noga följas och åtgärderna trappas ned när arbetslösheten sjunker till mer normala nivåer. Tyvärr är det fortfarande en bra bit kvar innan vi når dit.

Så vill jag kommentera några av reservationerna:

När det gäller de riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken som Socialdemokraterna hänvisar till i sin första reservation har vi i stort sett samma uppfattning. Det är inga större skillnader. Däremot har vi något annorlunda uppfattning om hur man skall nå dit. Vår övertygelse är att det är genom företagande och nyföretagande som de nya jobben skapas. Många näringspolitiska och skattepolitiska stimulanser i den riktningen är genomförda – förändringarna i arbetsrätten är en sådan. Starta-eget-bidraget underlättar också för människor med goda idéer att starta företag.

Socialdemokraterna föreslår en ny åtgärd – ungdomsintroduktion – som skulle leda till fler varaktiga jobb. Mönstret är det avtal som träffats mellan Svenska metallindustriarbetareförbundet och Sveriges verkstadsindustrier. Tanken är god, men enligt vad jag erfarit har detta avtal inte lett till särskilt goda resultat – trots att just den delen av industrin nu börjar gå bättre. Vi tror därför inte att det finns anledning att införa ytterligare en åtgärdstyp nu. Men om man vill sluta sådana här avtal på några områden på arbetsmarknaden finns det självfallet ingenting som hindrar det.

Ny demokrati vill liksom AMS-chefen trappa ned ungdomspraktiken och ALU. Samtidigt säger partiet att arbetslösa måste aktiveras så att de inte tappar kontakten med arbetsmarknaden. Man vill införa en ALU-liknande verksamhet i kommunerna. Det är ju just det som de åtgärder som redan finns syftar till! Det är det som pågår. Jag måste säga att jag inte riktigt förstår logiken i detta.

Så till frågan om resebidragen:

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

Socialdemokraterna och Ny demokrati har förenat sig kring att återinföra de nyligen avskaffade resebidragen. Regeringspartierna konstaterar att dessa inte tycks stimulera flyttviljan i någon högre grad. Under det gångna året har endast 70 miljoner av de beräknade 200 tagits i anspråk. Vi vidhåller därför att bidragen inte skall återinföras men att regeringen skall följa vilka eventuella olägenheter detta skulle kunna medföra.

Som jag sagt tidigare är ungdomspraktiken i allt väsentligt en bra åtgärd. Nu måste man ställa större krav på att praktiken skall leda till fortsatt anställning med hjälp av rekryteringsstöd. Införandet av finansieringsbidraget är ett led i den riktningen. Anställs den unge efter första perioden återbetalas avgiften. Vi menar att nivån 1 000 kr per månad under första perioden och 3 000 under den andra är väl avvägd. Rapporter från arbetsförmedlingar visar att avgiften inte är något större hinder. En återbetalning av hela finansieringsavgiften efter två perioder, vilket Ny demokrati kräver, vore enligt vår uppfattning att gå alldeles för långt. Villkoret för utbetalning av bidraget andra perioden är ju faktiskt fortsatt anställning. Ny demokratis förslag innebär att det verkligen skulle vara fråga om gratis arbetskraft. Jag tror att det blir fråga om mer reguljärt arbete under den andra perioden än under den första. Det är ju just det som Laila Strid-Jansson är så starkt emot.

Akademikerpraktiken är ganska ny och har inte riktigt hunnit att få fullt genomslag. Allt tyder på att det är en mycket positiv åtgärd. Det är oerhört viktigt för nyutexaminerade akademiker att få komma ut i praktik för att testa sina kunskaper. Företag som kanske inte hade tänkt sig att anställa högutbildade människor får tillfälle att se vilka fördelar detta skulle innebära. För dem skulle en direkt anställning med rekryteringsstöd vara ett mycket större steg att ta. Det är mycket angeläget att bryta detta motstånd.

Vi välkomnar de avtal som träffats och som är på gång för att höja kompetensen och för att skjuta upp uppsägningar inom den offentliga sektorn. Man måste sluta fler sådana avtal. Behovet av kompetens inom vård och omsorg, oavsett om den sker inom privat eller offentlig sektor, kommer att vara stort i framtiden – inte minst med tanke på det ökande antalet äldre. Vi hörde vid utfrågningen om offentliga sektorn att det inte kommer att dröja så länge innan bristen på vårdpersonal är ganska stor. Däremot är det angeläget att omvandlingstrycket inom offentliga sektorn inte minskar. Det tillåter tyvärr inte dagens samhällsekonomi.

Offentliga sektorn förbinds i stor utsträckning med kvinnors arbete. Nedsärningarna är naturligtvis ett stort problem för kvinnor, och detta måste tas på största allvar. Kompetensutveckling, stimulans av kvinnors företagande, olika attitydförändringar för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden är oerhört angelägna. En framgångsrik arbetsmarknad är inte könsuppdelad. Regionala resurscentrum för kvinnors företagande är en angelägen åtgärd som kommer.

Men det är viktigt att påpeka att män har drabbats betydligt mer än kvinnor av arbetslösheten under hela lågkonjunkturen. Det har hela tiden skilt ett par tre procent. Arbetslöshetssiffrorna för februari visar på en nedgång i arbetslösheten, och det är faktiskt kvinnornas arbetslöshet som sjunker mest. I den allmänna debatten kan man ofta få intryck av att kvinnor drabbats mest. Så är det faktiskt inte.

Så kommer jag till den fråga vi diskuterade tidigare: praktik för invandrare.

Vi beklagar att Socialdemokraterna går emot regeringens förslag till invandrarpraktik. Med tanke på den utomordentligt svåra situation som invandrarna befinner sig i – det gjorde de för övrigt även när vi hade gott om jobb – anser vi att det är en mycket angelägen åtgärd. Visst är en ökad användning av de särskilda rekryteringsstöden bra och skall uppmuntras, men med tanke på vilka svårigheter många invandrargrupper har att över huvud taget komma i kontakt med arbetsmarknaden är det inte tillräckligt. Praktiken kan ge en värdefull inträdesbiljett till arbetsmarknaden.

Risken för att detta skall uppfattas som en alltför positiv särbehandling bedömer vi i regeringspartierna och Vänsterpartiet som utomordentligt liten. Det särskilda rekryteringsstödet är också en särbehandling. Arbete är den viktigaste biljetten för att integreras i det svenska samhället. Vi måste göra allt för att minska arbetslösheten för invandrare. I dag särbehandlas faktiskt invandrarna för fullt. De får över huvud taget aldrig någon chans.

Laila Strid-Jansson talade mycket om svenskundervisning. På den punkten är vi naturligtvis helt överens, men det är inte det som diskussionen handlar om. Det är klart att invandrarna skall lära sig svenska först och att undervisningen skall ske så snabbt som möjligt, men det vi diskuterar är en annan fråga.

Ingela Thalén uttryckte litet försiktigt farhågor om att åtgärden skulle vara fel just i detta läge, då det börjar gå uppåt på arbetsmarknaden. Den skulle t.ex. kunna skapa undanträngningsproblem. Jag tror att den risken är ganska begränsad. Det är nog ganska orealistiskt att tro att invandrarna skulle vara först i ledet vad gäller de nya jobben.

Jag beklagar också att Ny demokrati inte tagit ställning till förslaget om att regeringen skall få innehålla 1,9 miljarder för att använda dem där de ger störst sysselsättningseffekt och till insatser som normalt inte finansieras över detta anslag. Oppositionspartiernas uppfattning brukar vara att regeringar inte skall få använda pengar flexibelt. Det är särskilt olyckligt eftersom vi vet att Arbetsmarknadsverket har problem att använda alla resurser på ett effektivt sätt med tanke på volymen. Vi hoppas att Ny demokrati vid omröstningen här i dag inser att det bästa för sysselsättningen är att ge regeringen möjligheten att satsa dessa pengar i angelägna projekt i hela landet. Jag tycker att det är inkonsekvent av Ny demokrati att vilja ge Arbetsmarknadsverket mer pengar, samtidigt som partiet i en annan reservation föreslår att mycket mer pengar skall tas bort. Det är ganska ologiskt.

Herr talman! Till sist vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet, utom i de delar där regeringspartierna har reservationer. Jag yrkar bifall till reservation nr 9, 25 och 30.

Anf. 32 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Låt mig först beröra starta-eget-bidraget. Under mom. 37 i utskottets hemställan i detta betänkande är utskottet fullständigt enigt. Det har sagt att starta-eget-bidrag är bra, och det finns ingen reservation mot detta. Däremot har jag, som jag nämnt, avgivit ett särskilt yttrande. Jag har

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

inte kritiserat starta-eget-bidraget som sådant utan anordnarnas kompetens att bedöma om en affärsidé är bra.

Till skillnad från de flesta ledamöter i utskottet är jag sedan 20 år tillbaka småföretagare och vet hur det fungerar i företag. Alla har kanske inte tänkt på att bristerna drabbar även presumtiva egenföretagare. En sådan investerar kanske i en hel del saker under de sex månader när han får starta-eget-bidraget. Om det sedan visar sig att affärsidén inte var bärande, har han ändå kvar sina skulder. Detta måste man tänka på. Jag har bara pekat på att man måste ge en kompetent vägledning.

Det är intressant att Marianne Andersson tar upp GAS, som vi hela tiden har vänt oss mot. Vi röstade nej i december till GAS, som vi tycker är en tillfällig åtgärd, som gynnar sådana som ändå skulle ha anställt personer. Som Marianne Andersson mycket väl vet har det i detta sammanhang också kommit upp en del andra saker till behandling i utskottet, men eftersom detta är bordlagt, kan jag inte närmare gå in på det. Vi är väl alla medvetna om att det har uppstått vissa tvivel på denna punkt.

Vad gäller ungdomspraktiken har vi föreslagit en morot och en piska som inte alls skulle belasta statens budget. Ni har föreslagit att arbetsgivaren efter det att en person fullgjort tolv månaders praktik skulle kunna få rekryteringsstöd. Vi menar att det inte skall utgå något rekryteringsstöd. I stället kan man när man anställer den unge få tillbaka de pengar som man själv har lagt ut.

Vad gäller både ungdomspraktik och ALU vet Marianne Andersson och alla vi andra att dessa stödformer får kolossala undanträngningseffekter. De snedvrider konkurrensen. Vi har även ifrågasatt deras kringkostnader, som jag tänker återkomma till litet senare. Mycket är oklart. ALU är en åtgärd som från början var nödvändig, och vi stödde den också inledningsvis. Nu måste den dock trappas ned, eftersom den totalt snedvrider konkurrensen.

Anf. 33 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag håller helt med Laila Strid-Jansson om att den som beviljar ett starta-eget-bidrag naturligtvis skall vara kompetent och att projekten skall bedömas mycket seriöst. Bidrag skall inte beviljas på lösa boliner. Jag tror faktiskt att man har fått betydligt större kunskaper på detta område än på 80-talet, när det också var populärt att starta eget men när det hände tråkiga saker i sådana sammanhang. Starta-eget-bidraget har nu undersökts, och det har visat sig att de aktuella företagen lever vidare i precis lika stor utsträckning som några andra företag.

Den som är lättsinnig och tror att man kan investera och skaffa sig skulder under bidragsperioden gör nog en stor missbedömning. Jag tror inte att den risken är så stor, eftersom möjligheterna att få låna pengar på lösa boliner i dag är ytterligt små. Problemet existerar nog egentligen inte.

Inte heller jag skall beröra det problem med GAS som Laila Strid-Jansson tog upp. Det gäller mera ett konstruktionsproblem, som vi nog skall kunna hantera. Det är inte fråga om ett problem med åtgärden som sådan.

När vi första gången fattade beslut om ALU sade vi mycket tydligt att åtgärden inte skall beviljas inom ramen för företag. Det gäller över huvud taget inte sådana uppgifter som kan utföras på annat sätt. Skall bidrag utgå

inom ramen för företag, skall det vara fråga om framtidsinriktade projekt eller utvecklingsprojekt som annars aldrig skulle komma till stånd. Jag har inte sett någon ordentlig redovisning av de utträngningseffekter som man nu påstår skulle finnas. Jag tillåter mig att mycket starkt tvivla på att just de här arbetena skulle ha tillkommit i vanlig ordning. Antagligen hade det inte funnits pengar till dem.

Det är naturligtvis viktigt att det inte uppkommer några undanträngningseffekter, men vi har i våra beslut hela tiden sagt att sådana inte skall förekomma.

Anf. 34 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill mycket kort beträffande ALU-verksamheten säga att vi under ganska lång tid har krävt att få en objektiv utvärdering av denna. Det har alla oppositionspartier gjort. Vi väntar på en sådan utvärdering, men någon sådan har inte kommit.

Anf. 35 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga att ALU-delegationen nu har börjat sitt arbete, och i det ingår också denna uppgift.

Anf. 36 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Marianne Andersson lyfter fram Spanien som ett med Sverige jämförbart exempel. Jag tycker att det är ett utomordentligt dåligt jämförande exempel. Det finns en lång rad andra europeiska länder, såsom Schweiz, Österrike, Danmark och Norge, att göra sådana jämförelser med, men det skulle i dag inte falla mig in att jämföra med länder som har en sådan bakgrund och historia som flera av de sydeuropeiska länderna har. Jag tycker faktiskt att det är en orättfärdig jämförelse.

Marianne Andersson säger att hon hoppas att man inte skall få för sig att testa de socialdemokratiska förslagen. Hon tycker att det är bra att de avvisas. Vad ligger då i de socialdemokratiska förslagen? I dem ingår en utveckling av arbetsmarknadsutbildningen, förstärkningar av beredskapsarbetena, utökning av rekryteringsstöd, försök med ungdomsintroduktion, som faktisk är en anställning i anslutning till ungdomspraktik, och anställning med hjälp av rekryteringsstöd. Det finns också en lång rad liknande förslag.

Jag förstår inte vad Marianne Andersson menar när hon säger att man inte skall testa dessa förslag. De finns ju. Vad vi föreslår är vidgade volymer för att pressa tillbaka ungdomsarbetslösheten.

Marianne Andersson säger vidare att varslen minskar, jobben ökar och att långtidsarbetslösheten går ned kraftigt. Låt mig bara göra en liten försiktig observation.

År 1990 hade vi 4,4 miljoner i arbetskraften. I januari 1994 är vi nere i 3,7 miljoner sysselsatta. Jag tycker att man med tanke på denna oerhört stora minskning i antalet sysselsatta skall vara mycket försiktig med att anföra varselsiffror från en vecka till en annan och uppgifter om ökning av antalet jobb från en vecka till annan.

Sedan ägnade sig Marianne Andersson ganska mycket åt att undra över vad Arbetsmarknadsverket grundar sina prognoser på och funderar över om

det manne kunde vara den socialdemokratiska politiken. Det tror jag inte alls. Hittills har Arbetsmarknadsverket som regeringens och riksdagens myndighet grundat sig på regeringens prognoser samt på Konjunkturinstitutets och andra institutioners analyser liksom naturligtvis på egna beräkningar. Den största källan till information är naturligtvis regeringens egna förslag. Jag tycker därför att man skall vara litet försiktig från regeringspartierna när det gäller just den här typen av kritik.

Anf. 37 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag håller fullständigt med om att Spanien inte kan jämföras med Sverige. Också Ingela Thalén gjorde en jämförelse, och jag valde detta exempel för att visa att det är ganska svårt att göra sådana här jämförelser och att dra rättvisa slutsatser av dem.

Ingela Thalén inledde sitt huvudanförande med att förutspå att detta skulle vara Börje Hörnlunds sista stora debatt som arbetsmarknadsminister. Det var en förhoppning som hon hade. Jag har motsatt förhoppning. Jag hoppas att han skall få fortsätta som arbetsmarknadsminister, och det var egentligen det som jag menade med att jag hoppades att socialdemokraterna efter valet inte skall få testa hela sin ekonomiska politik inom alla politikområden, naturligtvis inklusive arbetsmarknadspolitik.

Det finns vidare naturligtvis olika inslag i arbetsmarknadspolitikerna där vi har samma uppfattningar, även om uppfattningarna går isär om olika nivåer osv. Det är inte så oerhört stora skillnader i just de delarna. Vad jag syftade på var den totala bilden.

Anf. 38 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Jag är övertygad om att Börje Hörnlund inte tar mitt inledningsanförande som en personlig vidräkning utan mera som en principiell kritik mot regeringen Bildt som företeelse. Vi är väl ganska klara över våra respektive förhållningssätt till regeringen Bildt.

Marianne Andersson säger att hon hoppas att Socialdemokraternas politik inte skall bli prövad och hänvisar till att det är så besvärligt för regeringen därför att 80-talet var så svårt.

Regeringen själv har anlitat två stycken ekonomer för att analysera det strukturella budgetunderskottet. Dessa ekonomer drar slutsatsen att om tillväxten under 90-talet hade varit likadan som under 80-talet, skulle budgetunderskottet ha varit 40 miljarder kronor, och inte som nu strax under 200 miljarder kronor. Då var det tillväxt och nya jobb, nu är det negativ ekonomi och massarbetslöshet.

Marianne Andersson funderade på hur det kommer sig att man inom AMS är så pessimistisk i sina prognoser. Men för att man skall förstå det räcker det ju med att man läser ekonomernas föutsägelser, att man tittar på hur konjunkturen har använts och hur passiv den borgerliga regeringens politik har varit och att man för detta samman med regeringens egna skrivningar i finansplanen om att arbetslösheten under 1994 och 1995 kommer att fortsätta att vara ca 14 %. Med sådana beskrivningar, Marianne Andersson, kan man inte dra andra slutsatser än att den politik som den borgerliga rege-

ringen för under ett antal år framöver på 90-talet kommer att innebära massarbetslöshet.

Det är mot denna politik som vi ställer den socialdemokratiska strategin för kompetens, för utveckling och för tillväxt.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

Anf. 39 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag kommenterade inte Ingela Thaléns kommentar om att man skall ta varselsiffrorna med försiktighet. Självfallet skall man göra det. Men när vi under flera månader har haft en positiv trend och de negativa kurvorna har brutits, får man väl ändå anse att det är ganska bra.

Det är sant att vi under de senaste åren har haft en negativ tillväxt. Det är att beklaga, men det beror på en mängd olika saker som vi här inte hinner gå in på. Jag har tidigare pekat på en del av dem. Nu har emellertid den trenden brutits. Nu går vi mot högre tillväxt.

Vi skulle naturligtvis, som Socialdemokraterna och för den delen också finansministern säger, behöva en tillväxt på 4 %, och vi hoppas att vi skall kunna nå dit. Men med de modeller och de förslag som Socialdemokraterna lägger fram har jag väldigt svårt att tro att vi skall kunna förverkliga en högre tillväxt än vad som är möjligt genom regeringens politik för tillväxt och företagande, som faktiskt till syvende och sist är det som ger både sysselsättning och utveckling i landet.

Anf. 40 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill nog, Marianne Andersson, påstå att det är en mycket betydande skillnad i arbetsmarknadspolitisk inriktning mellan oppositionen – Socialdemokraterna och vänstern – och regeringspartierna. Det handlar om volymer, det handlar om initiativkraft, aktivitet och satsningar på arbetslinjen, det handlar om utbildningsvikariat, pengar till företagsutbildning, arbetsmarknadsutbildning, att, som det så vackert heter, få rätt incitamentsstruktur, så att människor hellre studerar än att gå passiva med a-kasseersättning, osv.

Det är väl ingen tillfällighet att den här oppositionspolitiken i stora drag överensstämmer med vad fackföreningsrörelsen kräver. I många många fall överensstämmer den också med vad Arbetsmarknadsverket anser, grundat på praktiska erfarenheter i varje kommun.

Regeringen och utskottsmajoriteten står för en passivitet – det är fråga om avreglering, att vänta på marknaden, vänta på exportindustrin och se vad som händer. Så tycker jag att det har varit i samtliga fall. ROT-exemplet belyser detta. Det är vi i oppositionen som driver på för att något skall bli gjort.

När det gäller medlen begriper jag inte varför man vill avsätta 1,9 miljarder till regeringen. Vi har sagt att regeringen i kompletteringspropositionen får komma tillbaka till riksdagen med förslag på hur man skall använda dessa pengar. Det går annars att göra omDispositioner senare under budgetåret – det är inga problem. Varför skall vi dra undan riksdagens beslutanderätt i dessa frågor?

Jag begriper fortfarande inte varför man sätter av 310 miljoner kronor till regeringen, det som riksdagsrevisorerna kallar för lekpengar och anser att man skall plocka bort och ställa till Arbetsmarknadsverkets förfogande.

Nu kommer den ena rapporten efter den andra om ungdomspraktik och ALU. Jag läste i senaste numret av Arbetsmarknaden en artikel av Lennart Schröder från Institutet för social forskning vid Stockholms universitet. I en uppföljning från Stockholm visas t.ex. att av dem som berörs av dessa åtgärder finns bara 10 % inom tillverkningsindustri och 33 % inom vård och omsorg, där möjligheterna till jobb är mycket små. Det sägs att nästan ingen har utbildning och handledning och att det förekommer väldigt litet kontakter med arbetsförmedlingarna. Det handlar alltså i väldigt hög grad faktiskt om gratis arbetskraft. I många fall handlar det om människor som har fått gå från sina jobb och gå till arbetsförmedlingen och som sedan kommer tillbaka till jobbet utan att vara anställda där och då får göra samma jobb till dålig ersättning.

Nog måste väl Marianne Andersson erkänna att detta är en sänkning av kvaliteten inom arbetsmarknadspolitiken och att det är ett formidabelt problem inför framtiden att det är de stora, omfattande åtgärderna som ser ut på det här sättet.

Anf. 41 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Problemet är ju att ingen egentligen har kommit med förslag som skulle kunna vara bättre. De stora volymerna har gett vissa problem, det kan alla erkänna, men vilken annan åtgärd skulle ha gett mindre problem, och vilken annan åtgärd skulle ha nått upp i de här volymerna? Det är ju det som är den stora knuten. Vi har nu de här stora volymerna, och vi måste se till att människor aktiveras och inte går hemma passiva och slås ut från arbetsmarknaden totalt. Vi måste ju se till att människor kan komma ut på arbetsmarknaden.

Hans Andersson talar om volymer och initiativkraft och satsningar av olika slag. Ja, vi har olika uppfattningar om volymer, men vi har också sett vilka problem Arbetsmarknadsverket har att nå upp till de här volymerna. Då gäller det faktiskt att vara kreativ och försöka se också andra möjligheter. Jag vill därför tillbakavisa det som Hans Andersson säger, eftersom något bättre alternativ inte har visats upp.

Det är klart att regeringen kan komma till riksdagen och redovisa varenda åtgärd man tänker vidta med hjälp av de 1,9 miljarderna, men anledningen till att man vill ha pengarna är ju att man skall kunna agera ganska snabbt när man ser ett sätt att snabbt skapa jobb. Tanken med det här är ju just att regeringen skall kunna agera ganska snabbt.

Anf. 42 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det finns inga problem vad gäller att kunna agera snabbt. Det förvånar mig att Marianne Andersson, som jag förstår nu representerar arbetsmarknadsutskottet, menar att vi kan lämna över en så här stor summa till regeringen att självständigt fatta beslut om. Det tillhör väl vårt ansvar i arbetsmarknadsutskottet att fatta beslut och göra prioriteringar efter den uppföljning som vi kan se är gjord. Någon tidsbrist kommer över huvud taget inte att finnas härvidlag. Dessutom innebär flexibiliteten inom anslaget A 2 att AMS självständigt kan göra disponeringar, som man så ofta tidigare har gjort.

Utskottet skriver om ALU att man inte har kunnat se några större undanträngningseffekter, och samma sak gäller på ungdomspraktiksidan. I den nya propositionen om ungdomspolitik läser jag till min häpnad under rubriken Ungdomspraktik: Erfarenheter av ungdomspraktiken är genomgående goda. Det här stämmer inte alls med vad jag läser i EFA-rapporten och i olika specialstudier som är gjorda vid högskolor, och det stämmer inte alls med den erfarenhet jag har från otaliga besök på arbetsförmedlingar, arbetslöshetscaféer och fackföreningsexpeditioner.

Vi har inte avvisat de här åtgärderna fullständigt, men vi har sagt att de skall vara sista-hands-åtgärder. Vi har nu också tvingat utskottsmajoriteten att hålla med om det, men det är med ett slags passivitet och inte med någon större energi som man försöker hitta alternativ.

Det finns inga alternativ, säger Marianne Andersson, men det vimlar ju av dem. Sedan säger Marianne Andersson att AMS inte kommer upp till sina åtgärdsvolym, men det beror ju delvis på regeringens och riksdagsmajoritetens egna beslut.

Om det finns ett beslut som säger att man får mycket sämre ersättning om man går på arbetsmarknadsutbildning än om man sitter hemma och får akassa vad kan man då förvänta sig för volymer? Om bidraget till företagsutbildning sänks från 90 kr till 60 kr vad kan man då förvänta sig när det gäller volymerna? Allt detta går ju att läsa. Man kan läsa facit.

Marianne Andersson kan t.ex. läsa facit i AMS begäran till regeringen i förhållande till kompletteringspropositionen. Det går att läsa på punkt efter punkt. Det gäller ALU, ungdomspraktik, finansieringsbidrag, företagsutbildning, utbildningsvikariat och arbetsmarknadsutbildning. Där visar man hur regelförändringar har lett till sämre möjligheter att uppnå volymer.

Så följ vårt råd och följ våra förslag och yrkanden! Då kommer vi också upp i högre volymer och får mindre öppen arbetslöshet, Marianne Andersson.

Anf. 43 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Hans Andersson säger att AMS kan göra dispositioner av anslaget när de får hand om dessa pengar. Tanken i regeringens förslag om dessa pengar till regeringens förfogande är naturligtvis att man skall kunna sätta in snabbare åtgärder som inte direkt ryms inom det normala anslagets ram. Det står ju också mycket tydligt i förslaget. Det kan gälla regionala projekt och liknande saker.

Jag vidhåller att erfarenheterna av ungdomspraktiken är genomgående goda. Hans Andersson och jag måste ha träffat väldigt olika människor. På de arbetsförmedlingar och på de arbetsplatser som jag har varit har man den uppfattningen att det fungerar ganska bra. Det är mycket egendomligt att vi möts av så olika reaktioner. Men det är kanske också naturligt att det kan fungera bättre eller sämre på olika ställen. Men totalt sett har jag absolut den uppfattningen att det är någonting som fungerar bra.

Finansieringsbidraget ökar trycket på företagen att anställa efter praktiken. Då har det fått den inriktning som vi vill. Åtgärderna skall faktiskt leda till jobb efter praktiken.

Sedan har vi i utskottet diskuterat ganska mycket om utbildningsvikaria-

ten. Vi tycker att det är en mycket bra åtgärd. Om man kan komma upp i volymer där förutsätter jag att regeringen återkommer i kompletteringspositionen med utökade resurser och utökade volymer. Vi tycker att det är en mycket bra åtgärd, inte minst för kvinnor. Vi har också fått exempel på att den är mycket användbar även inom den privata sektorn om man lägger ner lite kraft på att utveckla den.

Anf. 44 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! När jag hörde Ingela Thaléns anförande kom jag att tänka på ett citat av Henrik Tikkanen: Om man inte ser bakåt och inte framåt så får man se upp.

Ingela Thalén var som socialdemokratisk talesman oroad över att EU-organisationen berömde svensk arbetsmarknadspolitik och såg den som ett föredöme. Den känner oss ganska väl efter de förhandlingar som vi har haft under ett antal månader.

Ingela Thalén hade också kunnat tala om att min kollega i Norge med hela sin delegation såg Sverige som världsmästare när det gällde åtgärder i en svår situation. Finlands socialdemokratiska president framhöll med stor kraft i valrörelsen Sverige som ett föredöme som Finland skulle titta på. OECD har mycket kraftigt fördömt den socialdemokratiska politiken.

Tjänstemännen på Finansdepartementet, som är lika gråa kamrerare oavsett om det är en socialistisk eller borgerlig regering, har räknat på det socialdemokratiska alternativet. De säger att det leder till att vi får låna 24 miljarder till på årsbasis. Så ser det ut.

Herr talman! Det finns nu ljusa tecken på vårhimlen. De blir allt fler när det gäller ekonomin och arbetsmarknaden. Men det är alldeles klart att det inte finns något utrymme för Thalénskt lättsinne.

Den svenska konkurrenskraften är nu bättre än någonsin. Handelsbalansen har aldrig varit bättre. Industrin planerar att öka investeringarna kraftigt. Konkurserna har minskat dramatiskt i storlek och antal. Räntenivån är den lägsta på 20 år, och bedömare tror att den kommer att gå ner ett par snäpp till.

De banker och finansieringsinstitut som blev i det närmaste dödssjuka under den socialdemokratiska tiden börjar nu att friskna till. Klimatet för investeringar och företagande har förbättrats. Framtidstron har inte varit högre i de svenska hushållen sedan SCB började mäta 1973. Det har inte den socialdemokratiska taleskvinnan lagt märke till.

Övertiden är rekordhög. Det visar att det finns aktivitet i ekonomin. Jag önskar personligen av hela mitt hjärta att vi kan arbeta bort den här övertiden.

Ingela Thalén har en så förenklad tideräkning att den börjar den 4 oktober 1991. Men under 1991 varslades 7 000–9 000 personer varje månad i industrin. Nu har industrin frisknat till, och nu är det få varsel. Satsningar på kompetensutveckling i kommuner och landsting har resulterat i att antalet varsel är mycket lågt där också.

Dagens Nyheter har fördubblat antalet platsannonser under årets första tio veckor.

Före 1991 flyttade företag och investerare utomlands. Nu börjar de att

komma till Sverige. Det är viktigt. Antalet lediga platser i industrin ligger klart över 1991 års nivå. Inflationen är 2 % på årsbasis. Den öppna arbetslösheten har sjunkit med 160 000 personer sedan i somras, när den var som högst.

Under 1991, 1992 och en stor del av 1993 gick företagen på röda siffror. Men nu börjar det att vara vinster som gör att man får ork att investera och satsa på forskning, utveckling m.m. Det är det allra viktigaste. Jag vill också betona att satsningarna på forskning och utveckling har ökat utomordentligt mycket trots en svår ekonomi. Antalet intagningar till våra högskolor har ökat med 30 %. 80-talet var däremot ett totalt förlorat årtionde.

Det gäller alltså – och det saknar jag helt i Ingela Thaléns anförande – att se möjligheterna och samtidigt ha stor respekt för de offentliga underskotten och den alldeles för höga arbetslösheten.

Om man vill se datumet den 4 oktober som ett viktigt datum, kan man sammanfatta detta på följande sätt: Då övertog den nya regeringen en totalraserad grund. Vi var prissatta ur världsmarknaden. Spekulationsekonomin slog sönder Sverige.

Jag är så vänlig att jag inte vill skylla allt enbart på den då sittande regeringen, utan det var många krafter som bidrog. Men man får ändå inte glömma att Socialdemokraterna regerade när grunden raserades. Det är i princip hela grunden till den arbetslöshet som vi har i dag, litet grand är det också fråga om internationell lågkonjunktur.

Nu är grunden mycket stabil för utveckling och tillväxt i vårt näringsliv. Det har tagit två till två och ett halvt år att lägga den grunden. Nu måste vi ha många år av miljöriktig, hög tillväxt. Vi har inte råd med en osäkerhet som återigen hotar att radera en del av den lagda grunden.

Vi måste ha fortsatt goda villkor för företagsamhet, företagare och entreprenörer. Inte minst gäller det små och medelstora företag. Det är den väg vi har att gå tillbaka till en fullgod ordinarie arbetsmarknad. Det går inte att gå den offentliga vägen när det i samhället saknas så många miljarder kronor som i dag lånas upp.

Vägvalet är glasklart. Den som inte vill satsa på små och medelstora företag och goda villkor för företagsamheten, den vill heller inte tillbaka till en fullgod ordinarie arbetsmarknad. Det måste vi redovisa för svenska folket fram till valdagen. Vi har inte råd med någon som helst upprepning av 80-talets svåra misslyckanden. Vi har inte råd med detta. Nu måste det bli stabilt.

Herr talman! Den allra viktigaste uppgiften är att komma tillbaka till en fullgod ordinarie arbetsmarknad, och det främst av mänskliga skäl. Våra ungdomar vill inget hellre än att komma in på en ordinarie arbetsmarknad, visa hur duktiga de är och göra bra arbetsinsatser. Det är den äldre generationens ansvar att leva upp till detta. Det var vi som inte skötte oss på 80-talet. Ungdomarna skötte sig. De är oskyldiga. De bär dessutom hela stora lasten av arbetslöshetens gissel.

Men vi har också av rena budgetskäl en mycket stor anledning att ta så långa steg som möjligt mot en bättre arbetsmarknad. Summerar man utgifterna för arbetslösheten – inte i ofattbara miljarder och hundratusental, utan för var och en som jobbar – kostar den på olika sätt runt 30 000 kr.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

Det värsta är att vi lånar till den kostnaden i dag. Men det är de som jobbar nu och framöver som måste betala tillbaka detta. Därför är också från ekonomiska utgångspunkter den allra viktigaste uppgiften att lyfta av denna börda.

Vi kommer att tvingas göra smärtsamma besparingar och ta till vissa inkomstförstärkningar. Men a och o är att återgå till en fullgod ordinarie arbetsmarknad och låta näringslivet gå före i den tillväxten. Då får vi också pengar till en bättre offentlig sektor. Går vi inte den vägen, får vi heller inga pengar till den offentliga sektorn. Då tränger räntorna ut nytthet på nytthet, och det vill vi väl ändå inte.

Arbetsmarknadsverket går nu i påsk i gång med en stor utåtriktad kampanj. Detta material går ut till alla anställda i verket för att de skall tala samma språk. Kampanjen vänder sig till arbetsgivarna. Den kommer att stöttas ordentligt av tidnings-, TV- och bussreklam och sådana saker.

Vad vill man då? Man säger att man vill minska rädslan för att nyanställa i företagen. Man säger att man förstår rädslan hos företagen. Det har varit jobbigt och mycket otäckt att de varit tvungna göra sig av med personal. Därför är de rädda för att nyanställa. Det är huvudbudskapet.

Man framhåller också kraftigt vikten av att möjligheten till provanställning och visstidsanställning har ökat. Det är en positiv sak för att unga skall komma in på arbetsmarknaden. Det är en av Socialdemokraternas stora upprivningslöften, och jag beklagar det.

Man talar om att arbetsgivaravgiften i princip är halverad för detta år om antalet anställda ökar. Man kommer att redovisa kalkyler på hur dyr övertiden är. Inte minst kommer man att tala sig varm för rekryteringsstödet som en åtgärd för att få in människor på ordinarie arbetsmarknad.

Man kommer att framhålla ungdomspraktikens stora förtjänster. Unga människor får en chans att få ett jobb. Många av de unga är mycket välutbildade och behöver mer praktik än ytterligare utbildningar.

Framför allt kommer man att jobba med att besöka företagen för att på ort och ställe få till ordinarie jobb. Det är absolut rätt tidpunkt att byta ut övertiden och börja att skola upp arbetskraften. I höst går Sverige än bättre, med den stabila grund som är lagd. Dessa åtgärder syftar till fler ordinarie jobb.

Den som nu förespråkar att kraftigt minska ungdomspraktiken och minska ALU, talar faktiskt för en ökad öppen arbetslöshet, och det går jag inte med på. Det går regeringen inte med på. Vi måste hålla uppe åtgärderna. AMS säger i sin nya prognos att man orkar med ungefär 6 %. Vi ser nu över alla regler för att göra det lättare för AMS att arbeta, och jag hoppas att man når en bit till.

Nu i vår kommer det ut 17 000 värnpliktiga som har gjort lumpen. Det kommer ut otroligt många elever i vår – ca 100 000 från högskolor, två-, tre- och fyraåriga linjer. En del går vidare. Men en del har redan gått det extra året, och det blir nu ett dubbelutsläpp. Även om allt pekar åt rätt håll har vi ändå behov av att hålla uppe de stora åtgärderna.

Jag tycker att en del har anledning att sätta sig på sin kammare och fundera litet över om de vill smutsa ner dessa åtgärder som man ändå står bakom,

om de vill ha en högre öppen ungdomsarbetslöshet eller vad de egentligen vill. Jag vill inte ha en högre öppen ungdomsarbetslöshet.

Jag vill beröra de båda åtgärderna. Man har faktiskt ganska noga undersökt detta. Man har frågat arbetsledande människor i den offentliga verksamheten om det arbete som de ALU-anställda gör i stället skulle ha kunnat göras av andra anställda. Det är bara 3 % som har svarat att det kanske skulle kunna vara så.

Jag förstår att den enskilde kanske tror att han ersätter någon. Om han har fått en extra tjänst på biblioteket och han har vettiga uppgifter känns det kanske som om han gör ett ordinarie jobb. Problemet är att det i dagens ekonomiska läge inte finns någon kommun som ökar antalet anställda på biblioteken. Om det inte har blivit ett ALU-jobb har det inte blivit något jobb alls. Nu får man satsa på skolan eller vården. Detta måste prioriteras i en svår situation. Det svenska folket blir allt äldre.

Jag vill också ta upp ungdomspraktiken. Lena Schröder åberopas ofta. Hon har nu kommit ut med en 13-sidig uppsats. Den visar att utträngningseffekten i den här typen av konjunktur är utomordentligt liten.

Däremot är utträngningseffekten i beredskapsarbeten faktiskt större än i någon annan åtgärd. Man kan titta på vilka åtgärder som senare leder till jobb. Utbildningsvikariaten leder till flest jobb. Därefter kommer ungdomspraktiken. Varför pratas det så illa om den? Vill ni ha en så hög öppen ungdomsarbetslöshet som möjligt, eller vad är det fråga om? Tänker ni på ungdomarna?

Jag har sagt att ingen är gladare än jag den dag jag anser mig kunna ge order om att trappa ner ungdomspraktiken. Riksdagen har också gett alla de fullmakter som regeringen behöver för att stegvis trappa ner den. Om situationen redan till hösten tillåter en nedtrappning sker det, men vi kan inte trappa ner i förväg. Framför allt skall man akta sig för att prata illa om dessa åtgärder, om man inte har någon bättre åtgärd att komma med.

Metall och verkstadsindustrin gjorde upp om en stor socialdemokratisk åtgärd. Vi kollade nivån på den i februari. Det var ett tjugotal som hade kommit in i åtgärder. I det socialdemokratiska pappret står det att 40 000, eller någonting sådant, skulle omfattas.

Vi har tittat på gymnasieskolan. I fjol sade ni på heder och samvete att det blir 50 000 platser i gymnasieskolan. Det blev 25 000. Så ihålig är den socialdemokratiska argumenteringen i fall efter fall.

Låt mig avsluta med att säga att det viktiga nu är att man byter ut övertiden mot ordinarie jobb och att man dessutom vågar anställa. De anställda är inte perfekta på jobben de första månaderna, men de kommer att behövas när det går bättre för vårt land. Detta är det viktigaste.

Därnäst är det viktigt att vi i så stor samverkan som möjligt, under denna svåra tid, med olika åtgärder gör den period som de arbetslösa är utan ordinarie jobb så meningsfull som möjligt. Låt mig säga att arbetsmarknadsutbildningen nu ökar mycket kraftigt. Den har fram till nu inte alls lett till många jobb, men nu i uppåtgående konjunktur är det riktigt att den ökar. Då kanske den leder till fler jobb.

Jag är för min del beredd att ha en mycket öppen dialog med alla. Jag tar

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

gärna emot goda idéer och uppslag. Jag önskar Arbetsmarknadsverket lycka till när man nu går in gentemot företagen.

Jag ringer storföretagsledare och andra för att prata om saker och ting, och jag har många frukostar med småföretagare. Låt mig säga att jag möter en enorm förståelse när jag av dem kräver och vädjar att de nu måste ta stort ansvar för vår unga generation, för alla som vill komma in i arbetslivet. Stör inte detta med en återgång till 80-talets misslyckade politik!

(Applåder)

Anf. 45 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! 80-talet var marknadens misslyckande, säger Börje Hörnlund. Marknaden fick fritt spelrum, och det misslyckades totalt. Ändå är den borgerliga regeringens strategi att med hjälp av marknaden pressa tillbaka arbetslösheten, i varje fall får man det intrycket när man läser Börje Hörnlunds och den övriga regeringens finansplan. Där framgår det att arbetslösheten kan pressas tillbaka först efter 1995–1996, om marknaden bidrar till att skapa en tillväxt på 4 %.

Detta går precis stick i stäv med det som Börje Hörnlund försöker ge sken av, nämligen att det var den socialdemokratiska politiken som fullt ut var ansvarig för det som skedde.

Börje Hörnlund säger att det stora sammanbrottet, problemet, klagjordes den 4 oktober 1991. Då hade ett antal åtgärder vidtagits. Inflationen hade pressats tillbaka, ett stort omfattande avtal mellan parterna var tecknat osv. Det stora sammanbrottet kom när den borgerliga regeringen försökte genomföra en högkonjunkturpolitik i en lågkonjunktur.

Börje Hörnlund säger att jag är orolig över EU:s beröm av den svenska arbetslinjen. Jag är inte orolig över berömmet. Jag är orolig över att regeringen avskaffar det som är arbetslinjen i svensk arbetsmarknadspolitik.

Sedan återkommer Börje Hörnlund med sin beskrivning av hur det ser ut, med förhoppningar om hur det borde se ut osv. Beskrivningen är identisk med den i den tidigare debatten. Beskrivningen är också identisk med den som Börje Hörnlund gav på Arosmässan. Jag vill erinra om reaktionerna på Arosmässan, där många företrädare för stora och små företag var närvarande. Reaktionerna var inte särskilt lyckosamma för regeringen.

Mitt lättsinne, Börje Hörnlund, består i att jag tillsammans med övriga socialdemokrater lägger fram ett omfattande förslag för att pressa tillbaka den öppna arbetslösheten och långsiktigt stärka Sverige med kompetens och förutsättningar för utveckling och nya arbeten. Detta leder till ett bättre budgetsaldo än vad regeringen har åstadkommit inför kommande budget.

Anf. 46 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Ingela Thalén kan väl ändå inte annat än erkänna att Sverige på ett uppseendeväckande sätt ensamt prissatte sig ur världsmarknaden.

Detta syns i alla OECD-rapporter. När konjunkturen vände 1989 fortsatte de övriga länderna att hålla sin industriproduktion uppe, medan Sverige ensamt, som en sten, föll ner 1989–1991.

Sysselsättningen kunde hållas uppe genom att man byggde kontor, hotell

m.m. som kom att stå tomma. Det orsakade i sin tur finansieringskrisen till tre fjärdedelar.

Jag förstår att Ingela Thalén vill försöka glömma att hon satt i den regeringen. Jag är en snäll människa och vill inte bli utsatt för Ingela Thaléns taktik där hon skyller internationell lågkonjunktur och spekulationsekonomi på mig som arbetsmarknadsminister. Jag vet att det var många som hjälpte till med att ställa till det, men regeringen höll inte i.

Jag noterar med stor tillfredsställelse att på ungefär en månad har socialdemokratin vaknat till litet grand. Nu vill man inte öka budgetunderskottet kraftigt med sänkt moms. Nu vill man inte satsa sju miljarder i onödigt rekryteringsstöd och betala mycket mer än man behöver. Nu står man bakom 80 % i arbetslöshetsförsäkringen, även om jag har sett demonstrationer där man säger att socialdemokraterna skall återställa nivån till 90 % så fort de får chansen. Det är en tillnyktring. Låt oss hoppas att tillnyktringen fortsätter. Vi behöver ett stort oppositionsparti som står på marken.

Anf. 47 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! När Börje Hörnlund säger att det handlar om taktik så visar det att Börje Hörnlund inte har förstått någonting, den här gången heller. Den socialdemokratiska regeringen satt i minoritet, precis som den här regeringen gör. Till skillnad från den socialdemokratiska regeringen har den här regeringen ett garanterat eldunderstöd från ett högerparti som har stött regeringen i alla väsentliga delar när det gäller sysselsättningspolitiken.

Börje Hörnlund och regeringen Bildt har ett ansvar för den situation vi nu befinner oss i. Vi har en onödigt stor öppen arbetslöshet. Från att ha haft en arbetslinje i arbetsmarknadspolitiken har vi växlat till att nu ha en kontantstödslinje. Den borgerliga majoriteten i riksdagen har vid varje tillfälle då det har bjudits möjligheter att återställa arbetsmarknadspolitiken varit avvisande, förutom nu för några veckor sedan. Då gick vi gemensamt fram för att pengar skall användas för att ge resurser till reparation, ombyggnad och tillbyggnad. Men då var detta mot regeringens vilja. Det var de partier som är representerade i regeringen som här i riksdagen gjorde detta ställningstagande. Det tycker jag var ett bra beslut. Det var en bra diskussion, och det kommer också att ge ett litet, men ändå, tillskott när det gäller att pressa tillbaka arbetslösheten.

När jag tittar framåt kan jag konstatera att det i de socialdemokratiska förslagen finns riktlinjer, framtidstro och medel för hur man skall kunna skapa kunskap och offensiva insatser och för hur man med näringspolitik, utbildningspolitik och ekonomisk politik skall se framtidens samhälle. Regeringen drar hela tiden bakåt med sänkta ungdomslöner, gratis arbetskraft osv. I stället bör man utnyttja den utveckling som Börje Hörnlund själv säger ändå så försiktigt kommer så att vi får en skjuts framåt.

Jag vill också göra en liten randanmärkning. Börje Hörnlund säger att socialdemokraterna i sin motion har föreslagit insatser som innebär 50 000 elever i gymnasieskolan. Det blev bara 25 000. Kan det möjligen bero på att riksdagens borgerliga majoritet avsåg det socialdemokratiska förslaget? Det är likadant med ungdomsintroduktionen. Kan det möjligen bero på att den

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

borgerliga majoriteten inte har fattat beslut om att pröva ungdomsintroduktion trots att AMS också har lagt fram ett sådant förslag?

Anf. 48 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Det mest expansiva området nu utgörs av verstdsindustrin. Verkstdsindustrin har det här avtalet. Ungefär 20 jobb hade tillkommit i februari. Man skall nog inte skylla på riksdagen i det fallet.

När det gäller gymnasieskolan skall man inte heller skylla på riksdagen. Förra budgetåret sade ni 50 000 platser för det tredje gymnasieåret. Vi sade att det inte går att nå dit. Men det var fritt fram att inrätta så många platser man ville. I år, ett år senare, kommer man inte upp till mer än 25 000–26 000 gymnasieplatser trots att det är fritt fram.

Ni har en enorm glädjekalkyl på det här området. Det passar då bra att säga att man skall ordna ytterligare 50 000 jobb. Men då gäller det den här typen av åtgärder, och det är inga riktiga åtgärder. När det gäller ungdomars inträde på arbetsmarknaden tycker jag faktiskt att parterna borde sätta sig ner i ren och skär Saltsjöbadsanda och egentligen inte lämna huset innan de har diskuterat igenom hur man bättre skall hjälpa ungdomar in på arbetsmarknaden. Det behöver sin massa, låt mig säga det. Vi upplever det inte alltid som att vi får garanterat stöd, men det är väl ingenting att prata om nu. Vi har lagt en mycket stabil grund för tillväxt och jobb. Men vi har enorma bekymmer med arvet från 1980-talet.

Anf. 49 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja börja med en kort kommentar till det arbetsmarknadsministern sade om Arbetsmarknadsverkets kampanj, som verkar vettig. Tyvärr har väl inte heller det verket insett att de stora problemen för företagen vid anställningar är den nya LAS. Den är i och för sig bättre än den tidigare lagen, men det är inte tillräckligt. Vi tycker att den skall ändras i enlighet med Ny demokratis yrkande, nämligen att den inte skall omfatta småföretagen. Då kommer Börje Hörnlund att erfara en helt annan pionjöranda bland företagen. Det var dock inte det jag skulle tala om.

Herr talman! I mitt huvudförande bad jag arbetsmarknadsministern att kommentera statsbidragen till ALU-anordnare. Kommentaren uteblev, och nu måste jag upprepa min fråga. Anordnare av ALU-jobb kan förutom "gratis arbetskraft" få statsbidrag som täcker merkostnader. Budgeten för innevarande år är 325 miljoner. För år 1994/95 är budgeten hela 450 miljoner. Det är Länsarbetsnämnden eller Arbetsförmedlingen som beslutar om och utanordnar medel.

För ALU-jobb i skog kan merkostnaden gälla utrustning såsom kojor, skyddsutrustning och sågar. I övrigt kan man konstatera att denna s.k. merkostnad praktiskt taget kan inkludera vilka utgifter som helst. Vad säger direktiven beträffande merkostnaden efter ALU-verksamhet? Hur definieras merkostnad? Vilka direktiv gäller för inköpt material efter avslutad ALU-verksamhet? Är detta konkurrens på lika villkor? Hur kan man föreslå en ytterligare konkurrenssnedvridning för nästa budgetår med hela 450 miljoner?

Anf. 50 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag har inte den senaste månadens ALU-siffror i huvudet. Men i stort sett har ca 5 % av ALU-jobben funnits i näringslivet, och resten har funnits i organisationslivet och i det offentliga livet.

Vi kan t.ex. ha ett kulturminnesobjekt som skall rustas upp. Vårt arv skall vårdas. Det behövs, som Laila Strid-Jansson sade, någon liten sidopryl. Det är det som ugör kringkostnaderna.

Låt oss säga att en kommun skall bygga ett elljusspår. Det finns inte någon möjlighet till det i budgeten. Då brukar det normalt förhandlas fram att kommunen står för sidogrejorna och ALU står för jobbet. Men det finns situationer där man måste hjälpa till litet grand för att få något gjort.

Jag har gång på gång sagt att inte allt på den ordinarie arbetsmarknaden fungerar perfekt. Det blir litet svårare med detta höga antal människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Visst går det att hitta en och annan felbedömning här och där. Det är Arbetsmarknadsstyrelsens chefs verkliga uppgift att med hjälp av sin organisation och sin AMS-delegation jobba på sådant sätt att det uppstår så få misstag som möjligt.

Jag har sett att saker och ting som upplevs som absolut inte bra rättas till steg för steg. Helst skall ju felprocenten vara noll. Men det går inte att nå den när det finns 5 000 individuella handläggare. Men den siffran måste eftersträvas.

Anf. 51 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Först och främst har man begärt en ökning av anslagen från 325 miljoner kronor till 450 miljoner kronor på grund av mera kringkostnader. Jag undrar varför.

Vidare säger arbetsmarknadsministern att vi alla vet att konkurrenssnedvridningen ökar. Varför skall den öka? Det hela skall väl stramas upp? AMS har svårt att svara på frågorna. Jag har ställt dessa klara och konkreta frågor om merkostnader efter utförd ALU-verksamhet. Jag har berättat om kojor, skyddsutrustning i skogen osv. Jag hade hoppats att få svar från arbetsmarknadsministern, men jag får väl låta mig nöjas.

Anf. 52 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Konkurrens uppstår inte om kulturminnesvård och naturvård. Det är sådant som måste betalas via det offentliga – annars utförs inte de jobben.

Vidare har vi frågan om kringkostnader. Det fungerar i stort sett som följande. Vid en uppgörelse med t.ex. Skogssällskapet eller skogsvårdsstyrelserna köps denna typ av tjänst upp under en viss period. Grejorna finns kvar hos dem där de fanns från början. Jag förutsätter verkligen att Arbetsmarknadsstyrelsen inte tar på sig kostnader för material.

Anf. 53 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Börje Hörnlund utnyttjar i fråga om procentnivån på arbetslösheten naturligtvis vissa siffror i samband med konjunkturuppgången – om än det är bara några promille. Han talar om världsmästerskap och ljusa tider. Men det är fråga om litet empati, förståelse och känsla för hur det verkligen

ser ut i Sverige. Det är massarbetslöshet i Sverige! Prognosen är att det kommer att vara massarbetslöshet under flera år framöver.

I det läget menar jag att regeringen är utomordentligt passiv. Jag har exemplifierat detta tidigare. ROT-programmet var ett exempel.

Skatterna sänks. Det råder en ekonomisk politik som gynnar marknadskrafter och kapitalägare. Man hoppas på en exportuppgång. Kommunernas ekonomi försämras. Det råder total passivitet på näringspolitikens område. Vidare sker en kvalitetssänkning på arbetsmarknadspolitikens område med en total inriktning på ALU och ungdomspraktik. Detta sker trots att det inte var tänkt att de skulle utgöra volymåtgärder utan endast vara sistahandsåtgärder för att hindra utslagning.

Huvudargumentet i finansplanen är tydligt. Det är exakt samma argument som drar över Europa och som finns i USA: det är fråga om en avreglerad s.k. flexibel arbetsmarknad med minskad arbetsrätt, försämrade a-kassnivåer och trygghetssystem och där facken har mindre att säga till om. Inflytandet för de arbetande är mindre. Tryggheten är mindre. Möjligheten att välja, vraka och besluta är större för arbetsgivarna. Det är fråga om ett systemskifte. Det systemskiftet administreras av Börje Hörnlund samtidigt som han administrerar en arbetslöshet på 14 %.

Börje Hörnlund tog till brösttonerna när det gäller ungdomarna. Jag gör detsamma. Det är oacceptabelt att ungdomar i ett samhälle ställs utanför möjligheten till försörjning, dvs. att de aldrig kommer in i arbetslivet. Börje Hörnlund säger att de som förvägrar ungdomarna att få ungdomspraktik försätter ungdomarna i öppen arbetslöshet. Men det är inte sant. En alternativ politik är att inte dra ned på anslagen till kommunerna utan i stället satsa på utbildning och kompetensutveckling. Alternativet är inte en åtstramningspolitik som först gör ungdomarna arbetslösa, utan det är att fånga in dem i ett ordinarie arbetsliv med rättvisa villkor. Börje Hörnlund bäddar för lönediskriminering mot ungdomar av den typ som har föranlett dessa oerhörda reaktioner ute i Europa.

Anf. 54 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag kan garantera Hans Andersson att i min nära släkt och bekantskapskrets är arbetslöshetstalet bra mycket högre än riksgenomsnittet. Jag vet exakt vad det är fråga om.

Det är därför som jag är så utomordentligt mån om att vi måste föra en närings- och småföretagspolitik som ger inkomster så att vi också kan klara en stark hälso- och sjukvård, barnomsorg osv.

Då har vi frågan om lån. Räntan på innevarande års budgetunderskott skall betalas nästa år med kanske över 20 miljarder kronor. Vi vet hur tungt det är att spara in 10 miljarder kronor. Vi har aldrig sparat mer än 10 miljarder kronor. Den verkliga faran ligger i att bit för bit blir förhållandena för barnomsorg, skola och äldreomsorg sämre.

Vår enda chans är den stabila näringslivsutvecklingen. Med Hans Anderssons fackliga bakgrund borde han kunna konstatera att det inte var så bra på 80-talet. 80–90 miljarder kronor av svenskt kapital investerades utomlands. Ingenting kom från andra länder. Skall vi få tillbaka en fullgod ordinarie ar-

betsmarknad måste det mesta investeras här, och utländskt kapital måste vara berett att satsa på Sverige. Vi börjar komma i det läget.

När det gäller kommunerna vill jag understryka att de varje år under 80-talet hade jättestora underskott. Nu har kommunerna börjat få överskott rätt ordentligt, och man har börjat avsätta till pensioner. Under 80-talet hade man fonder till det. På grund av underskott åts dessa medel upp. Så illa är det inte nu.

Anf. 55 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det sist sagda av Börje Hörnlund är faktiskt struntprat. Börje Hörnlund är nu, som tur är, inte finansminister. Det finns ett överskott i saldoto inom kommunsektorn just nu, men det sker en nedgång. Nästa år kommer det att bli ett underskott. Regeringen bidrar också aktivt till att ett underskott kommer till stånd. Det står i finansplanen och nationalbudgeten; det går att läsa där.

Vi skall inte låna mer. Vi behöver finansiera våra åtgärder. Det är ett av skälen till att vi i Vänsterpartiet föreslår en serie inkomstförstärkningar, men regeringen vägrar gå med på sådana. Tvärtom förekommer planer och förslag på *icke* finansierade utgifter såsom vårdnadsbidrag.

Börje Hörnlund tycker personligen illa om övertid. Men jag har föreslagit begränsningar av övertiden på olika sätt, och Vänsterpartiet har väckt motioner om det. Man kan exempelvis göra övertiden dyrare, och man kan sänka taket på tillåten övertid. Men man kan inte bara hoppas något i politiken, Börje Hörnlund.

Arbetstiden behandlas på några rader i budgetpropositionen. Man säger att en arbetstidsförkortning är orealistisk. Vänsterpartiet har föreslagit en rejäl satsning som skall leda till en arbetstidsförkortning och till försök inom olika branscher, försök som kan få både sysselsättnings- och produktivitetseffekter.

Kompetensutveckling lyser fortfarande med sin frånvaro. Vi har föreslagit att delar av de devalveringsvinster som nu uppstår i näringslivet avsätts i produktionen, detta för att åstadkomma en förhöjd utbildningsstandard och kompetens i svenskt närings- och arbetsliv. Regeringen är fullständigt passiv. Jag vidhåller att den passiva, avvaktande inställningen att marknaden och exporten skall dra i gång fortfarande gäller. Men de kommer aldrig att dra i gång så mycket att man får i gång hundratusentals människor i aktiv sysselsättning. Resten då? Ja, de får väl sänka sina anspråk. Det framgår mycket klart av finansplanen. De får, med sämre trygghetssystem, med sämre arbetsrätt och med sämre a-kassa, åstadkomma lönedifferentiering, dvs. de får sänka lönerna och sänka kraven på ett rimligt arbetsliv. Det är ju inte så man skapar ett konkurrenskraftigt och starkt Sverige, Börje Hörnlund. Men det är faktiskt den politik som regeringen står bakom, och som vi i Vänsterpartiet kraftigt protesterar mot.

AMS framställer till kompletteringspropositionen när det gäller den rena arbetsmarknadspolitikerna är mycket tydlig. Man tar upp studiefinansieringsfrågan, utbildningsbidragen och företagsutbildningsstödet. Man tar också upp frågan om finansieringsbidraget och dess effekter vad gäller ungdomspraktiken. På punkt efter punkt tar man upp just de frågor och de yrkanden

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

Arbetsmarknads-
politik

som vi framställt. Kommer regeringen att byta politik inom en månad? Jag hoppas på det.

Anf. 56 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! AMS är ett sektorsorgan. Om Hans Andersson läser samtliga sektorsorgans önskningar skulle han kunna summera ett oerhört budgetunderskott. AMS har inget ansvar för den totala statsbudgeten. Men det har däremot regering och riksdag.

Vad gäller kommunal ekonomi ber jag helt enkelt Hans Andersson, som ju har både gott minne och god syn, att läsa 80-talets och 90-talets bokslut. Det räcker långt. Men jag vet att det föreligger en del bekymmer på sikt.

Sverige har öppen ekonomi. Det smäller bara till, så har 100 miljarder kronor farit över gränsen. Man hinner inte tänka till förrän de är borta, om marknaden tror att någon tiondels ränta är på väg åt något håll. Det är därför fel att öka det statliga budgetunderskottet, när det finns hyggligt med pengar i kommunerna, men inga alls hos staten – utan många lån i stället. Det innebär press uppåt vad gäller räntan. Så skall vi inte göra, Hans Andersson.

Jag talar gärna om vårdnadsbidraget ett tag. Var och en av oss betalar en ordentlig arbetsgivaravgift till barnomsorgen. I kommunskatt betalar man 2–3 kr per hundralapp. Men det finns också ett antal människor som under en kortare period vill vara hemma hos sitt barn. Det kan också vara så att de bor så till att de över huvud taget inte når en barnstuga. Är det rätt att år efter år kräva att dessa människor betalar utan att en enda liten skärva fås tillbaka? Jag uppfattar detta som en rättvisefråga, punkt, slut. Man kan visserligen diskutera modeller, och man kan diskutera nivåer. Men det är faktiskt en rättvisefråga.

Vad gäller arbetstiden är det fritt fram för olika parter att diskutera kortare arbetstid. Men diskussionen får naturligtvis inte leda till att vår kostnadsnivå förstörs. Vi måste vårda den väldigt länge för att man skall kunna återgå till den fullgoda, ordinarie arbetsmarknaden.

Anf. 57 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Det finns olika sätt att möta och förbereda sig för framtiden.

När jag lyssnar på socialdemokratiska företrädare slås jag av hur traditionell deras argumentation är. Där tycks inte finnas mycket av insikt om orsaken och bakgrunden till de problem som Sverige brottas med på arbetsmarknaden och i ekonomin. Än mindre förefaller det att finnas några idéer om framtiden. Inläggen präglas snarast av nostalgi; en längtan tillbaka till 1960- och 1970-talen.

Detta återfinns också – och mest utpräglat – hos den nye LO-basen, Bertil Jonsson, som inte sticker under stol med att han vill tillbaka till en gången tids ordning och värderingar, nämligen solidarisk lönepolitik, centrala förhandlingar mellan LO och SAF för att fastställa vilket löneutrymme samhällsekonomin tål, tvingande fonder för företagen, höjda skatter, höjda arbetsgivaravgifter. Vill man ha nya idéer, nya former eller medarbetaravtal? Usch nej, det kan man absolut inte tänka sig.

Som LO-tidningen summerar: "Den nye LO-basens programförklaring präglas av traditionella, fackliga värderingar. Förändring och förnyelse är

ord han sällan använder." Det hade kunnat stå som en krumelur i marginalen, en lustifikation, om det inte hade varit så att vi alla är mycket väl medvetna om LO:s stora inflytande över den socialdemokratiska politiken.

Klassisk socialdemokratisk politik är den vision partiet vill föra ut till väljarna. Det kan då vara på sin plats att närmare granska innebörden av detta budskap vad gäller arbetsmarknaden. En grundbult i den klassiska socialdemokratiska politiken har varit och är den solidariska lönepolitiken som ett medel att styra löneutvecklingen i hela samhället i den riktning som jämlikhetsideologin förutsätter.

För att få ett klarläggande av den djupare innebörden av detta begrepp, som faktiskt låter väldigt sympatiskt, kan man t.ex. gå till boken "Folkhemsmodellen", som en av konstruktörerna av den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken, Rudolf Meidner, skrev 1984 tillsammans med Anna Hedborg.

Där kan man utläsa att den solidariska lönepolitiken inte kan förenas med marknadsekonomi utan kräver en stark centralstyrning. Den leder till utslagning av svaga företag och ökad koncentration till starka företag och allt större enheter. Ägandet koncentreras till storföretagen.

För att lösa de problem som detta anses förorsaka och för att skapa garantier för den fulla sysselsättningen krävs en aktiv arbetsmarknadspolitik, en selektiv industripolitik och en kollektivisering av kapitalbildningen.

Vi känner igen det. Det är denna politik som har tillämpats i Sverige under flera decennier.

Vem kommer inte ihåg mångmiljardsatsningarna på textilindustrin, stålindustrin, gruvorna, varven och, för inte så länge sedan, bilindustrin? Dessa gigantiska felinvesteringar gjordes på skattebetalarnas bekostnad – allt i det lovvärda syftet att rädda jobben i verksamheter som inte längre själva kunde bära sina kostnader och hävda sig i konkurrensen.

Vi kommer också mer än väl ihåg löntagarfonderna, som hade som ett huvudsyfte att stödja den solidariska lönepolitiken, och dilemmat med de s.k. övervinster, helt enligt Rudolf Meidners scenario.

Har detta varit en framgångsrik politik för Sverige? Knappt. Utvecklingen sedan 1970 har präglats av den ena ekonomiska krisen på den andra. Det har varit en skenande kostnadsutveckling, pådriven av ett ständigt ökat skattetryck och en fruktlös strävan efter lönekomensation; inflation och förlorad konkurrenskraft har gång på gång tvingat fram devalveringar under 1970- och 1980-talen, och även nu in på 1990-talet. Framför allt 1980-talet präglades av ett ständigt flöde av ekonomiska krispaket och desperata försök att täta de läckor som berodde på felaktiga och föråldrade strukturer.

Politiken har inte heller varit fördelaktig för löntagarna. Lönekostnaderna för en industriarbetare ökade från 1970 till 1992 med 700 %. Av detta fick industriarbetaren bara behålla 28 %.

Det finns naturligtvis fler faktorer än den solidariska lönepolitiken, så som den har bedrivits, som har bidragit till utvecklingen, men den utgör otvivelaktigt en ideologisk grundbult i den förda politiken. Med hänsyn till de förslag som socialdemokraterna nu lägger fram i sina motioner, anser jag det viktigt att lyfta fram denna ideologiska grundbult, som i så hög grad fortsätter att präglade den politik de vill föra.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

Det har skett en koncentration till ett i förhållande till vår folkmängd anmärkningsvärt stort antal stora, internationellt framgångsrika företag. Dessa har också historiskt stått för en helt dominerande andel av industrisysselsättningen. De små företagen inom industrisektorn har däremot minskat dramatiskt. I dagens och framtidens internationella miljö är det inte längre möjligt att räkna med att storindustrierna skall fortsätta att vara sysselsättningsgeneratorer. Däremot kommer de förhoppningsvis att länge än svara för en stor del av den tekniska och kommersiella utvecklingen och därmed spela en betydande roll i den ekonomiska utvecklingen.

Sammantaget har industrisysselsättningen minskat mycket starkt. Särskilt påtagligt var detta under 1980-talets glada spekulationsekonomi, som praktiskt taget drev landet mot bankrutt samtidigt som industrin förlorade marknadsandelar. Utslagningen av industrin ökade dramatiskt under 1990.

Arbetsstillfällena har i stället kommit inom de konkurrensskyddade offentliga servicemonopolen. Den politiskt styrda och skattefinansierade sysselsättningen praktiskt taget fördubblades under 1970- och 1980-talen, trots en negativ produktivitetsutveckling.

I den internationaliserade ekonomi som vi nu lever i, utgör detta en bräcklig grund för framtidens välbstånd och sysselsättning.

I jämlikhetens och solidaritetens namn har sambandet mellan arbete och inkomster i det närmaste lösts upp. En god utbildning och arbetsprestation ger ett mycket blygsamt ekonomiskt utbyte, om något.

Den socialdemokratiska motionen innehåller en kalkyl som tydligt visar detta. Avsikten med kalkylen är att visa att staten tjänar på att människor arbetar i stället för att uppbära kontantstöd eller rekryteringsstöd. Detta är naturligtvis en truism, men vad kalkylen också visar är att utfallet för den enskilde i stort sett är egalt.

Skillnaden i nettointkomst efter skatter och avgifter mellan a-kassa och arbete är liten. Skulle den arbetslöse dessutom ha familjeförhållanden, som gör att personen i fråga får bostadsbidrag och betalar dagisavgifter, blir skillnaden minst sagt försumbar. Kalkylen visar att det inte lönar sig att arbeta.

Mycket tydligare än så kan inte de grundläggande problemen i den svenska modellen illustreras. De kan inte lösas genom ett nostalgiskt fasthållande vid de principer för lönebildning och skatter som hittills varit gällande.

Socialdemokraterna har en rad förslag till förändringar i de arbetsmarknadspolitiska stödsystemen. Sådana konkreta förslag kan och bör naturligtvis alltid diskuteras och debatteras. Det finns inga idealiska lösningar. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder innebär alltid, i högre eller lägre grad, någon form av undanträngning av reguljära arbeten. Det finns ingenting i de socialdemokratiska förslagen som skulle medföra en radikal förändring av den rådande situationen på arbetsmarknaden.

Att politiken efter hand måste anpassas allteftersom ekonomin tar fart är naturligtvis en självklarhet. Därför har riksdagen givit AMS mycket vida ramar, inom vilka man kan disponera de medel som riksdagen har ställt till förfogande för de åtgärder som i varje enskilt fall är de lämpligaste. Men arbetsmarknadspolitiska åtgärder skapar inte i sig nya jobb. Däremot ger de naturligtvis den arbetslöse möjlighet att förbereda sig för jobb och hjälp med att kunna ta ett nytt jobb.

Faktum är att vi nu lever med det "arbetslöshetens stålbad" som en tidigare socialdemokratisk finansminister varnade för redan 1989 i samband med ett av alla de krispaket han såg sig tvungen att lägga fram.

Jag tycker att regeringen förtjänar mer beröm än klander för att den så målmedvetet tog sig an den galopperande arbetslösheten, som var ett faktum redan 1990 och som var i full kraft när regeringen tillträdde 1991. Socialdemokraterna stod då utan förslag. De var fullt upptagna med att spana efter den vändpunkt som den för tillfället sittande finansministern talade om hela sommaren, men som aldrig infann sig.

Det måste ständigt i debatten påpekas att fröet till dagens arbetslöshet såddes under 1970- och 1980-talen. Däremot vill jag inte, som Socialdemokraterna så ofta gör gentemot den sittande regeringen, beskylla dem för att *medvetet* ha fört en arbetslöshetsskapande politik. Tvärtom är det få länder som kan uppvisa en så massiv politisk enighet kring ambitionen att åstadkomma full sysselsättning. Men vägen till helvetet är ju, som bekant, stensatt med goda föresatser. Det gäller i hög grad den socialdemokratiska 1980-talspolitiken.

Vad som däremot särskilt förtjänar att noteras i Socialdemokraternas förslag är, tycker jag, att de strävar efter ett bevarande av gamla strukturer och ytterligare stärker ambitionerna för en total inkomstutjämning. Med jämställdhetspolitiken som hävstång vill de dessutom ålägga alla arbetsgivare ett långtgående, tvingande system för en arbetsvärdering. Självklart skall kvinnor och män ha lika lön för lika arbete. Det behöver vi inte diskutera nu, utan det kan vi göra när jämställdhetsbetänkandet kommer upp. Vi har inga delade uppfattningar i sak, men vi måste diskutera metoderna.

Däremot motarbetar Socialdemokraterna energiskt de möjligheter som har skapats att öppna de offentliga monopolen för nyföretagande och konkurrens och som skulle kunna medföra en avsevärd förbättring av kvinnors arbetsmarknad, företagande och intjäningsförmåga.

Också i ett annat avseende förtjänar den socialdemokratiska motionen uppmärksamhet, nämligen det avsnitt som innehåller en specifikation av partiets kriterier för en förändrad arbetslöshetsförsäkring. Den innehåller flera intressanta tankegångar. Socialdemokraterna har ju under stort tumult och tappra försök till mörkläggning accepterat såväl förändrade ersättningsnivåer som karensdagar och egenavgifter. Det vittnar om en – trots allt – anpassning till verkligheten.

De socialdemokratiska tankegångarna då det gäller socialförsäkringarna är emellertid mer långtgående än så. Det går också att utläsa ur motionen. Enligt det program som antogs av partikongressen i höstas vill de ha en sammanhållen socialförsäkring, som skall inkludera förtidspensioneringarna och som parterna på arbetsmarknaden skall ta ansvar för. Finansieringen skall tas ur det samlade löneutrymmet och i sin helhet täckas av avgifter.

Detta gäller också arbetslöshetsförsäkringen, som utöver kontantstödets också skall finansiera de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Jag vill poängtera att det är ett gammalt folkpartiförslag. Finansiering skall ske med arbetsgivaravgifter.

Det är denna målmedvetna inriktning som ligger bakom socialdemokraternas annars obegripliga förslag att den nyligen införda egenavgiften till ar-

betslöshetsförsäkringen i stället borde ha lagts på sjukförsäkringen för att ge utrymme för en finansiering av a-kassan med arbetsgivaravgifter.

Totalt räknar socialdemokraterna, enligt partimotionen, med att inom en period på 5-7 år, som det heter, "frigöra" ett utrymme om 35 miljarder kronor.

Det handlar således inte om någonting annat än en gigantisk skattehöjning, som kommer att drabba såväl arbetsgivarna som de enskilda skattebetalarna – samtidigt som man har förbundit sig att riva upp besluten om sänkta skatter på företagande och investeringskapital.

Hur detta skall kunna ge de investeringar i näringslivet och den ökade konsumtion på hemmamarknaden som socialdemokraterna säger sig eftersträva är för mig en gåta. Kan Ingela Thalén tala om för mig hur kraftigt ökade skatter och avgifter på såväl produktionen som de enskilda skall kunna ge fler jobb och investeringar?

Däremot passar detta mycket väl in i det program för en förhandlad inkomstpolitik som presenterades för några år sedan av de nordiska fackföreningarna och arbetarpartierna i den s.k. SAMAK-rapporten. Innebörden var att de centrala parterna på arbetsmarknaden i slutna rum tillsammans med regeringen skulle göra upp om inkomstpolitik, ekonomisk politik och socialpolitik.

Rudolf Meidner avslutar sin beskrivning av den solidariska lönepolitiken så här: "På väg till den solidariska lönepolitikens utopiska mål, den 'rationella' lönestrukturen, förändras samhället i socialistisk riktning."

Herr talman! Hans Andersson började med att tala om problemen ute i Europa. Jag delar hans uppfattning att det finns anledning att ta den utvecklingen på största allvar. Men problemen är också ett resultat av att man under tio års tid har låtit långtidsarbetslösheten bita sig fast i samhället.

Det är en av anledningarna till att man i Europaunionens strävan efter en gemensam marknad skall ta krafttag mot de ekonomiska problem som är orsaken till denna situation. Det är också ett sätt att möta den situation som nu har uppstått i Central- och Östeuropa. Där råder en katastrofal situation i ekonomin och på arbetsmarknaden.

Detta sammantaget utgör en enorm utmaning för den demokratiska västvärlden, och det ankommer på oss alla att försöka inlemma dessa nya demokratier i den ekonomiska och politiska gemenskap och med de värderingar som vi har i vår del av världen.

Sverige får inte försitta chansen att medverka i detta arbete, och vi får inte försätta oss i samma arbetslöshetsfälla som de europeiska länderna försatt sig i. Det är därför vi har höga ambitioner på arbetsmarknaden.

Men en annan politik måste föras för att vi skall kunna möta framtiden. Att nu falla tillbaka i gamla mönster och strukturer skulle medföra en ännu svårare situation i nästa konjunkturedgång. Då skulle vi verkligen riskera att hamna i den europeiska situationen. Vi måste ta oss an de grundläggande problemen.

Vi har goda förutsättningar tack vare vår erfarenhet av internationell handel och internationella kontakter. Vi låg också länge hyggligt till i tekniskt avseende med en något så när hög benägenhet att acceptera tekniska förändringar och förnyelse.

Men det är ett kapital som har tillåtits erodera under lång tid. Vi har vilat på våra lagrar och inte sett att omvärlden inte bara har hunnit ifatt utan också sprungit förbi oss i en mängd avseenden.

Det är inte enbart investeringar i infrastrukturen i form av vägar och järnvägar osv. som har försummats under många år. Också skolutbildningen och den högre utbildningen har försummats och i hög grad inriktats på den offentliga sektorns behov. Vi har ett stort behov av kunskapsutveckling och kompetensuppbyggnad inom framför allt, men inte enbart, tekniska och naturvetenskapliga områden.

I det program för kunskap och kompetens som utarbetats i Utbildningsdepartementet och som presenterats under titeln Agenda 2000 framläggs 20 ambitiösa mål för hur den svenska arbetskraftens utbildningsbakgrund på 25 år skall nå en nivå som motsvarar de tre främsta konkurrentländernas.

Ett nytt studiefinansieringssystem håller på att utarbetas. Det måste bli möjligt att utbilda sig under såväl ungdomen som hela den aktiva tiden.

Detta och mycket därtill är nödvändigt för att utveckla och ta vara på ny teknik och nya metoder. Vår förmåga att lyckas med detta och vår förmåga att i hård konkurrens dra till oss, behålla och utveckla kompetens och investeringar blir avgörande för vårt framtida välstånd.

Men det räcker inte. Villkoren för företagande och arbete måste starkt förbättras. Vårt näringsfientliga och företagarfientliga klimat måste förändras radikalt. Det måste löna sig att arbeta, att investera i en utbildning och att ta på sig mer ansvarsfulla eller krävande arbetsuppgifter och större ansvar.

Lönestrukturen måste utformas för att möta dessa krav. Reformeringen av skattesystemet måste fortsätta och skattetrycket minska. Det måste skapas ett tydligt samband mellan arbete och inkomst. Om detta finns det också en gryende insikt inom delar av fackföreningsrörelsen.

Nya former för arbete och arbetsorganisation måste ges möjligheter att prövas och utvecklas. En viktig del är en ny arbetstidspolitik. En annan är en arbetsrättslig lagstiftning som ger utrymme för variation och flexibilitet.

Det måste bli mer av inflytande och bestämmande för den enskilde arbetstagaren och arbetsgivaren, mindre av centralstyrning, lagstiftning och korporativa modeller. Människor måste tillåtas att utveckla sin förmåga och sina möjligheter antingen de är anställda eller företagare.

Det är inte nostalgi, tillbakablickande och fasthållande vid en förgången tids ideal som för utvecklingen framåt utan öppenhet för den nya tidens möjligheter.

Herr talman! Jag ansluter mig till Marianne Anderssons yrkande.

Anf. 58 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Sonja Rembo inleder med en argumentation för större lönespridning.

I själva verket finns det inget som helst vetenskapligt eller erfarenhetsmässigt belägg för att större löneskillnader och lägre lönenivåer för vissa grupper minskar arbetslösheten. Det skriver Carl-Olof Andersson i tidningen Aftonbladet. Där går han igenom ett antal länders olika lönenivåer.

Carl-Olof Andersson konstaterar, liksom Walter Korpi i en mycket spännande studie från början av 80-talet, att tre länder, Sverige, Norge och Ös-

terrike, har uppvisat en helt annan utveckling än de flesta andra genom sin kombination av utveckling, låg arbetslöshet och full sysselsättning.

Gemensamt för dessa tre länder är att de har en stark fackföreningsrörelse som har lyckats minska löneklyftorna. Det har också bidragit till att länderna har kunnat upprätthålla sin industritradition och industriutveckling. Dessa tre länder har industrivärldens lägsta arbetslöshet.

Att nu Sverige går åt rakt motsatt håll beror naturligtvis på att man har lagt om politiken.

Sonja Rembo sade att socialdemokraterna är traditionalister. Ja, det är vi i den meningen att vi står för en grundläggande socialdemokratisk politik när det gäller synen på människan, människovärdet och rätten till arbete. I det avseendet är vi traditionalister.

Men vår politiska strategi visar hur man skall nå utvecklande arbete som kräver kompetens både på bredden och på djupet. Det handlar om samverkan mellan samhället, som måste vara berett att betala, företag, som måste betala sina delar och individen, som måste stå för sin del.

Det var detta jag försökte peka på i mitt inledningsanförande genom att tala om hur både LO och TCO i sina program har lyft upp just en sådan beredskap för samverkan och samarbete.

Sonja Rembo sade sedan att det inte lönar sig att arbeta. Jag tror att de ca 700 000 som står utanför den vanliga arbetsmarknaden tycker att det lönar sig att arbeta. Den beskrivning av en genomsnittlig arbetslös och en genomsnittlig löntagare som finns i vår motion ger bara en bild av hur det ser ut från statens synpunkt.

Självfallet vill vi att det skall löna sig att arbeta för alla. Det är därför vi lägger så stor kraft på åtgärder för att pressa tillbaka arbetslösheten.

Anf. 59 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Ingela Thalén tillhör förvisso traditionalisterna inom arbetarrörelsen. Det finns inom fackföreningsrörelsen och inom Industriförbundet personer som inser att man måste belöna kompetensutveckling och belöna människor som tar ett större ansvar och tar på sig arbetsuppgifter utöver de vanliga. Man förordar numera en sådan politik.

Var har dynamiken på arbetsmarknaden varit störst under de senaste tio åren? USA har ju visat en fantastisk framgång. Där har skapats en mängd nya jobb. Då säger Ingela Thalén att det är dåliga låglönejobb. Ja, det kan hända att det är så i viss utsträckning. Ungdomar får gå in på enkla jobb till låga löner, men meningen är naturligtvis inte att de skall stanna i sådana jobb för all evärdelig tid. Vi har i Sverige en olycksalig benägenhet att ha den synen på arbetet att man skall gå från skolan direkt in på en arbetsplats, där man sedan skall sitta till pensionen. Så kommer det inte att fungera på framtidens arbetsmarknad. Vi kommer att både vara och vilja vara betydligt mer flexibla. Ge människorna möjligheter, så tar de också vara på dem. Det är dessa möjligheter som har saknats i svensk politik men som denna regering är på väg att skapa.

Anf. 60 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Nu gör Sonja Rembo för jag vet inte vilken gång i ordningen i denna typ av debatter den vanliga sammanblandningen av solidarisk löne-

politik och uppfattningen att alla skall ha exakt lika mycket i kronor och ören i timmen för jobb oavsett ansvar, befogenheter och kompetens i yrkeslivet. Jag tror att i stort sett alla avtal i dag har löneutveckling beroende på ansvar och beroende på vad man åtar sig. Inom offentlig verksamhet pågår en dramatisk utveckling när det gäller lönerna. Men det handlar självklart om att man i botten måste få ett utvecklande arbete. Detta driver de fackliga organisationerna främst av allt.

Meningen är inte att man skall stanna i ingångsyrkana, sade Sonja Rembo. Men det är ju precis det som man varnar för i USA, att detta blir följden. Jag vill åter peka på vad jag framhöll i mitt inledningsanförande. De fackliga organisationerna men också en del av industriföretagarna varnar för att man nu skjutsar in stora skaror av unga människor och människor som borde ha möjlighet till utvecklande arbete i arbetsuppgifter som låser in dem där när de i stället borde skaffa sig kompetens för att vara med i den konkurrensutsatta industrisektorns utveckling. Detta gäller i lika stor utsträckning utvecklingen inom den offentliga sektorn.

Sedan sade Sonja Rembo att politiken måste ändras när förutsättningarna ändras. Då måste jag fråga: Varför gör den inte det då? Det är ju problemet och kärnan i vår kritik. Arbetsmarknadspolitik går ju bakåt, inte framåt, Sonja Rembo.

Anf. 61 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att Ingela Thalén är inkonsekvent i sin kritik. Hon letar efter områden att kritisera snarare än att leta efter områden som för debatten framåt i konstruktiva banor. Vi är medvetna, både Ingela Thalén och jag, om att den uppgång som vi nu ser inom industrin, framför allt inom exportindustrin, inte i första vändan kommer att innebära någon dramatisk förändring av sysselsättningsläget. Detta kan vi beklaga, men så fungerar det. Vi måste alltså fortfarande föra en ambitiös arbetsmarknadspolitik. Vi måste fortfarande ha en hög volym på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Därom är Ingela Thalén och jag överens.

Jag har väldigt svårt att förstå den kritik som förs fram både från Ingela Thalén och från Hans Andersson mot arbetslivsutveckling och mot ungdomspraktik. Jag har varit med här under åren och gång på gång förklarat att vi måste ge de arbetslösa någonting att göra medan de är arbetslösa. Det gäller självfallet när man har så höga volymer som vi har i dag. Vi kan beklaga detta.

Jag förklarade i mitt anförande varför vi har hamnat på så höga volymer. Ingela Thalén har uppenbarligen en annan uppfattning om orsakerna, men bortsett från det har vi höga volymer. Det finns människor som inte omedelbart kan placeras i utbildning eller arbete med rekryteringsstöd, och då måste vi se till att de inte fastnar i ett arbetslöshetsbeteende, som gör att de sedan inte kommer tillbaka till arbetsmarknaden. I det avseendet fungerar dessa åtgärder faktiskt bra, eftersom de ger en volym som vi annars inte skulle ha kommit upp till.

Rekryteringsstöd och annat kräver att det finns arbeten att rekrytera till, men arbeten är ju en bristvara i dagens situation. Dess värre kommer det att vara så under ganska lång tid framåt. Men det finns ingen anledning att där-

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

för inte låta människor utveckla sina möjligheter och ta de jobb som finns och skaffa sig den utbildning som behövs. Man kan inte lita på centralstyrning och statliga beslut och tro att vi här i kammaren skall lösa alla människors individuella problem. Vi måste ge människorna chansen att lösa sina egna problem. De är faktiskt bra på det bara vi ger dem chansen.

Anf. 62 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! "Bara vi ger dem chansen", sade Sonja Rembo, och det är detta jag tycker att vi inte gör nu.

Jag vill anknyta till det allra sista. Både Vänsterpartiet och Socialdemokraterna har accepterat både praktik och ALU såsom sistahandsåtgärder och alternativ till passivitet. Men om man för en oambitiös politik i stort – det må vara näringspolitik eller utbildning och det må vara inom kommunerna – blir bördan på arbetsmarknadspolitiken alltför tung. Om då huvudvolymen består av denna typ av artificiella åtgärder, får vi en mängd negativa effekter i samhället, vilket vi har diskuterat tidigare.

Jag saknar satsningar på kompetensutveckling. Nu nämndes Agenda 2000. Okej, där finns förslag. En del tycker jag om, men en del tycker jag inte alls om. Men de kommer för sent. Jag har efterlyst dem år efter år. Det har tidigare förekommit utredning. Jag tycker att det hittills har rått en total passivitet.

Sonja Rembo slipper ju att diskutera det verkliga ärendet, dvs. propositionen och de konkreta yrkandena. Hon för en allmän diskussion. Det är en intressant diskussion, men vi får föra den i ett annat sammanhang. Det handlar om systemet och om maktlösheten hos nationella politiker, hos fackföreningsrörelsen osv. Det handlar om marknadens ändrade karaktär med internationaliseringen. Det handlar om näringslivets helt förändrade karaktär. Jag håller med om att många av de problem som vi diskuterar inte är problem för fredagen, måndagen och tisdagen och för den enskilde arbetsmarknadsministern. Det är systemförändringar som har att göra med hur tekniken och maktförhållandena förändras och hur de finansiella flödena tillåts påverka med omedelbar verkan osv.

Sonja Rembo förefaller vara mycket traditionell. Det är traditionell högerpolitik att man skall låta marknaden sköta sig själv och begränsa skatteuttaget. Man får inte reglera för mycket eller ta för många initiativ. Men jag skulle vilja ta många initiativ just för förnyelsens skull.

Miljöomställningen skapar många nya jobb. Genom ekonomiska incitament och genom lagförslag och förbud kan man driva fram en omställning. Vi har gjort det på pappersmassfabriker och på stålverk. Det kan vi göra och det skall vi göra över hela näringslivsområdet. Där finns en oerhörd tillväxtpotential och många jobb att hämta. Vi behöver gå in för en mycket offensiv utbildningspolitik. Här har talats om lönesättning. Ja, man har i alla år krävt en lönesättning, som svarar mot befattningstrappor och kompetensutveckling. Men jag kan efter mina 20 år i industrin tala om hur svårt det var att överge traditionella tayloristiska ackordssystem, som faktiskt klavar människorna i ett slags slaveri på verkstadsgolvet.

Anf. 63 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Jag skulle gärna föra den diskussionen med Hans Andersson. Jag tror att vi båda skulle ha ett stort utbyte av en sådan debatt, även om vi i grunden har skilda värderingar i dessa frågor. Men desto intressantare blir ju då debatten.

Vi har en ambitiös politik, Hans Andersson. För att anknyta till vad jag sade nyss går den dock i en annan riktning än vad Hans Andersson och Ingela Thalén skulle kunna tänka sig. Vi i Sverige har faktiskt aldrig under överskådlig tid provat på en friare arbetsmarknad, dvs. provat på att ge företagare ett större utrymme. Tvärtom har det bedrivits – skulle jag vilja säga, även om det kanske är att uttrycka sig litet tillspetsat – nästintill en klappjakt när det gäller företagen och företagandet. Det har varit fult att tjäna pengar på företagande. Det har varit fult att vara arbetsgivare. Det behövs alltså en ny politik som lyfter fram företagarna, för det är genom företagandet som vi kommer att få de nya jobben.

Ja, Hans Andersson, jag håller med om att det behövs en mängd initiativ här. Om vi ser till vad den här regeringen har gjort, finner vi att den under sina två och ett halvt år har tagit en mängd initiativ på företagarområdet, på skatteområdet och på området skolutbildning och högre utbildning. Agenda 2000 är ju en fortsättning på det arbete som redan tidigare påbörjats och som måste fortsätta. Här finns många och grava försummelser och mycket att ta igen.

Jag tycker nog att regeringen skall ta till sig den här typen av kritik med en viss tillfredsställelse, därför att det hela ändå visar att man har haft väldigt stora förväntningar på den här regeringen när det gäller att åstadkomma saker. Regeringen har åstadkommit oerhört mycket. Men på två och ett halvt år har den inte lyckats vända på allt som är vrängt och fel i Sverige – det håller jag fullständigt med om. För att åstadkomma det behövs det minst ytterligare en regeringsperiod.

Jag får återkomma till resterande frågor i nästa replik.

Anf. 64 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Ja, Sonja Rembo, man har åstadkommit ett historiskt rekordhög budgetunderskott och en historiskt rekordhög arbetslöshet. Dessutom har man börjat radera välfärdssystemen, som betyder så mycket för människors trygghet. Jag hoppas att chansen att få åstadkomma mycket mera inte är så stor.

Sonja Rembo säger en sak som är intressant. Hon säger nämligen: Vi har aldrig tidigare provat på en fri arbetsmarknad. Jo, Sonja Rembo, det har vi visst gjort! Vi har provat på en arbetsmarknad som består i att den mäktige bestämmer allt och arbetaren ingenting.

För att komma ifrån en situation i Sverige präglad av maktlöshet och faktiskt också av misär slöt sig människor samman och bildade fackföreningar och politiska partier. De fick till stånd en utveckling som innebar att människornas levnadsstandard och trygghet översteg vad man kunde finna på de flesta andra håll.

Jag har själv i den vardagliga kampen för förbättrade villkor upplevt vad det betyder att inte ha någon rätt till inflytande. Det kan handla om arbets-

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

miljö eller löneformer eller om att förebygga arbetsskador och att ha ett trygghetssystem som är till hjälp när det gäller att skydda dem som har drabbats i det här sammanhanget. Det kan också handla om att över huvud taget ha inflytande över vart ett företag eller en myndighet är på väg. Det här har åstadkommits genom lagstiftning och kollektivavtal, och det tycker jag är en bra modell. Men för den skull kan det arbetsrättsliga regelsystemet behöva reformeras av många olika skäl. Man får sluta en annan typ av avtal än de som slöts för 25 år sedan. Detta vill sannerligen den part som representerar arbetets intressen.

Nej, förnyelsen och framtiden ligger inte i en marknadsliberalism där marknaden styr och där människan egentligen inte får styra eller planera medvetet. Det gäller inte pigjobb och det gäller inte klasskillnader, utan det gäller att planera för trygghet, omsorg, god miljö och en gemensam tillväxt. Då behöver man också utveckla demokratin, inte avveckla den. Därmed behöver vi skärpa arbetsrätten, inte avreglera den. Vi behöver alltså förstärka människors trygghet, inte försvaga den.

Den linje som Sonja Rembo står för är inte bara en partipolitisk linje, utan den är faktiskt också ett sätt att se på samhällsstrukturen och drivkrafterna i samhället. Det är mot den bakgrunden som jag tog exempel från Frankrike, Spanien osv. De kapitalistiska marknadskrafterna, det är vad jag kallar det här, tar ingen hänsyn. Men marknadskrafter kan utnyttjas för välfärdens skull. Därför tror jag att Sonja Rembo och jag i slutänden verkligen är varandras ideologiska motståndare även om vi ibland förstår världen på ungefär samma sätt.

Anf. 65 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Människan är en del av marknaden. Människan agerar på marknaden, och människan brukar vara rationell och se till att marknaden fungerar på det sätt som människan helst ser att den fungerar på.

Så något om problemen under en socialistisk regering i t.ex. Spanien, vilket har nämnts i debatten. Ja, man har ärvt det korporativa systemet från Francotiden. Samma problem har Italien. Där har man bl.a. en rigid arbetsrättslig lagstiftning som skapar mycket stora problem när arbetsmarknaden skall ställas om och anpassas till moderna förhållanden.

Ja, vi har stora underskott och hög arbetslöshet. Men glöm då inte, Hans Andersson, att den här regeringen ärvde en rekordstor statsskuld med en imponerande räntebelastning – 700 miljarder i statsskuld och 65–70 miljarder i räntor. Det är vad som låg i potten när den här regeringen tog över.

Men vi hade en galopperande arbetslöshet redan hösten 1990 med en dramatisk utslagning i fråga om industrijobb och industrikapacitet. Vi hade en bankkris, finanskris, som ett år senare försatte Sverige i en oerhört besvärlig situation.

Man kan kritisera den här regeringen på många punkter. Man kan kritisera den för att den alltför länge höll fast vid den tidigare socialdemokratiska valutapolitiken. Man kan naturligtvis också kritisera regeringen för att den inte har lagt om kursen tillräckligt snabbt. Men ser man till vad den här regeringen totalt har åstadkommit, finner man att den har lagt grunden för en

framtida tillväxt och för framtidens arbetsmarknad med hög sysselsättning och goda möjligheter till en hög inkomstnivå.

Ungdomsarbetslösheten har aktualiserats flera gånger här. Det har också talats om ungdomspraktiken, som man kritiserar. Ja, det är bara att konstatera att ungdomsarbetslösheten är tre gånger högre än den genomsnittliga arbetslösheten. Jag kan än en gång återge vad LO:s Bertil Jonsson har sagt, nämligen: Så har det alltid varit. Ja, så är det. Ungdomar har utestängts från arbetsmarknaden, och det vill man fortsätta med.

Socialdemokraterna och Hans Andersson säger ju nej till provanställning. Man säger nej till utökade anställningar vid arbetstoppar. Man säger nej till att ungdomar får vara kvar på en arbetsplats trots att deras kompetens behövs, och det gäller även vid driftsinskränkningar. Man säger nej till fortsatt ungdomspraktik som ger jobb.

Men, herr talman, det är inte genom att säga nej som vi löser Sveriges problem, utan det är genom att bejaka framtiden som vi löser problemen.

Anf. 66 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! Inledningsvis skall jag ta upp en fråga som bekymrar mig. Arbetsmarknadssituationen för invandrare och flyktingar är mycket allvarlig. Den utgör en tickande bomb i vårt land med oanade risker, om den inte hjälpligt kan desarmeras. Endast 40 % av de utomnordiska medborgarna är sysselsatta. För de utomeuropeiska medborgarna är förhållandena ännu värre. Det här kan skapa oöverbyggbara klyftor i vårt samhälle, med följder som vi hittills bara kunnat se skymten av på TV-bilder från andra länder.

Den här situationen sammanhänger givetvis med den mycket allvarliga arbetslöshet som råder. Men jag tror att det finns all anledning att utgå från att det problemet inte på långa vägar löses enbart genom att det ljusnar på arbetsmarknaden. Här krävs det många och genomtänkta insatser.

Det beslut som fattades av oss här i kammaren för en vecka sedan om förbud mot etnisk diskriminering i arbetslivet visar på *en* mycket viktig aspekt på den här problematiken – men alltså långt ifrån den enda aspekten.

Vidare kan vi konstatera att alla övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder varit otillräckliga.

Vi välkomnar därför det förslag som regeringen har lagt att som försöksverksamhet under nästa budgetår införa en invandrarpraktik efter modell av ungdomspraktiken. Praktiken skall ge invandrare med ringa eller ingen svensk arbetslivserfarenhet alls möjlighet att skaffa sig arbetslivs- och yrkeslivserfarenhet inom sitt område. Praktiken skall ge arbetsgivare möjlighet att lära känna invandrare och deras förutsättningar.

En invandrarpraktik löser naturligtvis inte alla problem, men alla som har erfarenhet av svårigheterna för invandrare att över huvud taget få in en fot i svenskt arbetsliv inser att varje möjlighet måste prövas. När invandargetton exploderar har vi inte råd att säga oss att vi inte har prövat varje möjlighet att förebygga en sådan utveckling.

Med all respekt för socialdemokraternas skepsis inför ungdomspraktiken kan jag bara inte förstå att man i den här frågan gör gemensam sak med Ny demokrati. Sällskapet borde åtminstone vara en väckarklocka.

Vad gjorde det så lätt för Ny demokrati att ansluta sig till den socialdemo-

kratiska linjen? Jag kan inte se att socialdemokraterna har ett ansvar mot någon grupp som skulle kunna motivera denna negativa hållning. Tänk om! Det är inte för sent!

Herr talman! Vår absolut viktigaste uppgift är att ta oss ur arbetslösheten. Jag är övertygad om att de allra flesta av oss, oavsett politisk hemvist, vändas över arbetslösheten och dess följder, först och främst för alla dem som går arbetslösa och för deras närmaste. Arbetslösheten har i dag en sådan omfattning att knappast någon undgått att ha någon som drabbats eller på allvar hotats av den i sin allra närmaste närhet. Det kan inte lämna någon oberörd.

Arbetslösheten är en olycka för äldre, som inte vet om de kan komma tillbaka till arbetsmarknaden, även om konjunkturen vänder. Arbetslösheten är en olycka för yngre, som fort tappar självförtroendet också efter ganska kort tids arbetslöshet, när de aldrig fått fotfäste på arbetsmarknaden. Men arbetslösheten är också en olycka för vårt land och för oss alla som bor och verkar här. Vi blir alla fattigare av att så många arbetsföra inte kan göra en insats och vara med och bygga upp framtida välfärdsresurser.

Därför får arbetslöshet aldrig vara ett medel i den ekonomiska politiken. Att bekämpa arbetslösheten är vår viktigaste uppgift. För vår ekonomi är det viktigt att komma till rätta med det stora budgetunderskottet. Men en mycket stor del av budgetunderskottet beror på den allvarliga arbetslösheten.

Herr talman! I Gävleborgs län, som jag representerar, går fortfarande nästan 28 000 människor utan arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Det är och kan aldrig vara acceptabelt. Det innebär att nästan 16 % står utan arbete. Över 7,7 % är öppet arbetslösa. Av ungdomarna står i mitt län 32 % utan arbete. I den värst drabbade kommunen är det över 40 %. Gävleborg ligger värst till näst Norrbotten, och så har det varit ända sedan den ekonomiska krisen tog fart.

Men också i Gävleborg ljusnar det nu. Vi har flera gånger tidigare kunnat konstatera att svängningarna i svensk ekonomi slår ut tidigare och kraftigare i Gävleborg än på andra håll i landet. Det beror på vår omfattande inriktning på skogen och järnet och dess inriktning på export främst till Västeuropa. Vi var först ute när arbetslösheten tog fart redan 1990, och har under hela krisen haft den högsta arbetslösheten näst Norrbotten. Men nu vänder det.

I februari månad anmälades mer än dubbelt så många platser till länets arbetsförmedlingar jämfört med samma månad för ett år sedan. Det är en trend som håller i sig sedan oktober månad förra året att antalet nya lediga platser är större än motsvarande månad ett år tidigare. Det innebär i sin tur att fler får arbete på den ordinarie arbetsmarknaden än för ett år sedan. Varslen om friställningar blir allt färre och avser inte längre arbetstillfällen inom tillverkningsindustrin.

Herr talman! Det kommer att ta alldeles för lång tid innan arbetslösheten vänt ned på allvar. Arbetsgivarna, företagen, kan ännu en tid möta den ekonomiska uppgången och ökad orderingång utan att nyanställa på allvar, trots att det för närvarande är så förmånligt att nyanställa. Men nu visar siffrorna inom arbetsmarknaden, på samma sätt som andra ekonomiska siffror gjorde redan under 1993, att det vänder uppåt.

Sverige är äntligen på väg ur sin djupaste ekonomiska kris det senaste

halvsekle. Under många år har Sverige tappat sin konkurrenskraft i förhållande till andra jämförbara stater. Vår tillväxt har halkat efter. Vi har haft en galopperande kostnadskris.

Den ekonomiska krisen har inte uppstått under den nuvarande regeringens ansvarsperiod. Den är ett resultat av felaktig politik under många år på 70- och 80-talet. Vi kan nog alla sägas vara delaktiga i ansvaret för krisen och dess uppkomst. Det avgörande nu är emellertid om vi lärt oss något av krisen och dess konsekvenser för de många människor som drabbats av den, om vi är mäktiga att skapa rätt förutsättningar för den framtida ekonomiska utvecklingen.

Regeringen har tagit det impopulära ansvaret att ta oss ur krisen och bygga upp en långsiktigt starkare ekonomisk utveckling för vårt land. Den har lagt grunden för ekonomisk tillväxt, trygga jobb och en säkrad välfärd. Men på samma sätt som den ekonomiska krisen utvecklats under lång tid måste vi vara långsiktigt tålmodiga i vårt arbete på att trygga ekonomin. Positiva siffror för de ekonomiska indikatorerna ger ingen möjlighet att dra en suck av lättnad och lämna den ansvarsfulla ekonomiska saneringspolitiken. Då är vi snabbt nere igen. Då blir det alldeles säkert oerhört mycket svårare att ta sig upp igen. Och det skulle slå ännu mycket hårdare mot de svaga och utsatta i vårt land.

Sveriges ekonomiska kris löser man bara genom att skapa nya och bättre förutsättningar för riktiga jobb – jobb i små, medelstora och större företag. Det är kärnan i den här regeringens ekonomiska politik sedan regeringsskiftet i oktober 1991.

Herr talman! I den politiska debatten har socialdemokraterna givit en bild av en regering som inte gör något, en regering som har kapitulerat inför arbetslösheten. En opposition som inte opponerar mot regeringen har naturligtvis inget berättigande, särskilt med tanke på den ekonomiska kris vi haft så länge och hur den slagit mot de utsatta.

Det går givetvis att göra olika avvägningar mellan de insatser som görs för att skapa jobb och bekämpa arbetslösheten. Det går säkert också att kräva än mer kraftfulla eller mer omfattande insatser. Men redan det faktum att den här regeringen satsar närmare 30 miljarder även kommande budgetår i ren arbetsmarknadspolitik visar naturligtvis på graden av retorik i oppositionens argument. Så mycket har det aldrig satsats på arbetsmarknadspolitik i vårt land. Och skam vore det väl annars, när vi har denna stora arbetslöshet.

Herr talman! För den som är arbetslös och inte ser någon ljusning är naturligtvis läget hopplöst, många gånger desperat. Trots den politiska retoriken har många av oss i sin närmsta bekantskapskrets människor i just denna belägenhet. Det har i dag inget att göra med vilken politisk eller ideologisk övertygelse vi har. För den arbetslöse är det därför naturligt att kräva någon åtgärd som omedelbart sätter stopp för hopplösheten. Och det är just det som rekordanslagen till arbetsmarknadspolitik är avsedda för.

Men arbetsmarknadspolitik skapar inte de jobb som skall bära upp svensk ekonomi framöver. Den ska i möjligaste mån underlätta i den akuta krisen och bidra till att göra människor bättre rustade att ta de nya jobben, som förhoppningsvis kommer när krisen vänder. De många åtgärderna inom

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

arbetsmarknadspolitiken har haft stor betydelse såväl för den enskilde som för vårt land.

Det är naturligt att ställa stora krav på effektivitet i arbetsmarknadsåtgärderna. Det rör sig om mycket stora ekonomiska resurser som ställs till förfogande och som skall användas på bästa sätt. Än viktigare är att de många människor som är utsatta har rätt att kräva att få bästa möjliga stöd inom ramen för arbetsmarknadsmedlen.

En så omfattande arbetslöshet som den vi nu haft anstränger givetvis arbetsmarknadsmyndigheterna till det yttersta. Det är naturligt att det uppstår flaskhalsar och andra hinder för bästa effektivitet. Det är ändå naturligt och nödvändigt att ställa tydliga krav på ytterligare effektivisering. Administrativa och ekonomiska rutiner måste bli ännu bättre. Låt mig ändå få säga att mina många kontakter med arbetsförmedlingar gjort mig övertygad om att personalen ute på fältet har gjort och gör en mycket helhjärtad och engagerad insats.

Herr talman! Som framgår av utskottsbetänkandet är vi, trots reservationer, i grunden överens om att åtgärder som ungdomspraktik och arbetslivsutveckling är sistahandsåtgärder. Den inriktningen får inte gå förlorad, även om dessa åtgärder kan tyckas lättare att ta till än de mer traditionella. Riksdagen måste vara tydlig i det fallet.

Det finns naturligtvis alltid också en risk för undanträngning, särskilt när vi rör oss med så här stora volymer. Det är viktigt att vara uppmärksam på den risken. Ändå vill jag understryka att dessa åtgärder har varit nödvändiga komplement och att risken för undanträngning inte får överdrivas. Dessa åtgärder har bidragit till att ge väldigt många ungdomar en nödvändig kontakt med arbetslivet, och de har bidragit till att motverka långtidsarbetslöshetens nedbrytande följder. Många kontakter på arbetsförmedlingarna understryker med tyngd detta förhållande.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag anknyta till det jag började med. Jag har väldigt svårt att förstå skälen för socialdemokraternas invändningar mot invandrarpraktiken. Är det så att socialdemokraternas anmärkningsvärt låga profil i dagens debatt är ett uttryck för den vanda man känner över att ha hamnat i galen tunna?

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till reservationerna 9, 25 och 30 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 67 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Lennart Rohdin talade om retorik. Jag har sällan hört så mycket retorik och så litet innehåll när det gäller karakteristiken i arbetsmarknadspolitiken och den ekonomiska politiken. Det var väl avsett som en lovsång för regeringen efter det att Lennart Rohdin hade talat om hur fullständigt oacceptabel en hög arbetslöshet är, inte minst mot bakgrund av situationen i Gävleborgs län och ungdomarnas situation.

Låt mig bara kort få säga att det är farligt att säga att regeringen inte är ansvarig. Vi är nu i slutet av denna regeringsperiod. Men regeringen har inget ansvar. Alla är vi ansvariga. Det skapar en mentalitet av att det inte finns några alternativ. Det skapar en gråzon av allting. Men det finns alternativ. Vi har mycket olika uppfattningar om skattepolitik, finanspolitik, politi-

ken för kommunernas ekonomi, näringspolitik och arbetsmarknadspolitik. Jag skall inte gå in på de särskilda områdena, vi har diskuterat dem i andra debatter.

Det finns mycket klara skillnader och klara alternativ. Då skall man inte försöka dra sig undan ansvaret genom att säga att alla har ansvar och att regeringen inte har ansvar. Regeringen har ett mycket stort ansvar för just den situation som Lennart Rohdin menar är oacceptabel. Kanske var det ett tal hem till Gävleborgspressen, vad vet jag!

Regeringen har ett mycket stort ansvar för underlåtenhetssynder, för en passiv väntans politik och en politik där man försöker lösa arbetslöshetsproblemen med hjälp av avreglering, försämrade arbetsrätt, provanställningar, försämrade a-kassenivåer osv. Det gäller medborgarna i Gävleborgs län, Lennart Rohdin, lika väl som medborgarna på andra håll i landet.

Anf. 68 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Jag tackar Hans Andersson för tipset om pressen. Jag skall använda mig av det.

Jag har litet svårt att förstå invändningarna i ansvarsfrågan. Det jag talade om vad huvudsakligen den arbetsmarknadspolitik som regeringen bedriver. Det är alldeles riktigt, som Hans Andersson säger, att den ekonomiska utvecklingen, den ekonomiska krisen, också beror på vilken ekonomisk och annan politik som har bedrivits under 70- och 80-talen. Det gick jag in på. Att hävda att regeringen inte skulle ha ansvar har jag litet svårt att förstå. Jag var t.o.m. inne på att även vi som inte satt i regeringen på 80-talet har en del av ansvaret för den nedgång i svensk ekonomisk utveckling som skedde innan den här regeringen tillträdde.

Det är alldeles riktigt att det finns klara ideologiska alternativ. Vi har hört det flera gånger under dagens debatt. Hans Andersson säger att näringslivet, marknaden, inte kan lösa de ekonomiska problemen. Han förespråkar i stället starka insatser av det offentliga, av staten, regering och riksdag för att få ordning på svensk ekonomi, få utveckling i näringslivet och för att skapa nya jobb. Där finns det helt klart ideologiska skillnader mellan de alternativ som Hans Andersson förespråkar och dem som den här regeringen förespråkar.

Anf. 69 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! En del av förklaringen till utvecklingen ligger i utvecklingen på 80-talet, det är helt klart. En annan del av förklaringen ligger i den här regeringens politik. Det var åtstramningspolitik vid fel tillfälle, en felaktig valutapolitik med en dogmatisk EU-anpassning och ecu-anknytningen, en högräntepolitik och en passivitet i näringspolitiken. Man har i stället satsat på skattesänkningar för höginkomsttagare, aktieägare och kapitalägare. Man har satsat på en reduktion av nivån i arbetsrätt och trygghetssystem.

I fråga om den politiska huvudlinjen finns det alternativ. Då skall Lennart Rohdin mycket klart säga ut: Jag står för den här regeringens politik. Det finns en stark opposition till den politiken. Annars blir det på något sätt som om vi alla, inklusive de arbetslösa, bär ett diffust ansvar för sakernas tillstånd. Så är det inte. Därmed inte sagt att det är lätt att lösa problemen vare sig det gäller marknadskrafter eller statliga interventioner.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

Anf. 70 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Jag tvekar inte ett ögonblick att säga att jag står för den politik som den här regeringen har bedrivit. Men samhällsutvecklingen består faktiskt inte bara av den politik som bedrivs utan också av alla de insatser som medborgarna, invånarna, gör som arbetstagare, som företagare och som konsument i olika sammanhang. Detta leder naturligtvis mycket längre än de politiska insatserna när det gäller samhällsutvecklingen och den ekonomiska utvecklingen.

Hans Andersson pekar på en del åtgärder. Då vill jag säga till Hans Andersson att vi där naturligtvis har olika uppfattningar. Vi har under en mycket lång tid i Sverige haft en politik som har gjort det mindre attraktivt att ägna sig åt företagandet och åt att skapa jobb. Den här regeringen har försökt vända på detta och är på god väg. Jag är övertygad om att de förändringar av arbetsrätten och liknande som Hans Andersson återopade bidrar till en sådan utveckling, inte motsatsen.

Hans Andersson hänvisar till EU-anpassningen. Det kan vara intressant från min utgångspunkt i Gävleborgs län att konstatera att knappast något annat län i det här landet skulle tjäna mer på en svensk EU-anslutning än Gävleborgs län, rent egoistiskt, på grund av vårt extremt starka beroende av exporten till framför allt Västeuropa. Det har visat sig i den svenska ekonomiska utvecklingen och i våra relationer till omvärlden att Gävleborgs län blir hårdast drabbat varje gång det är nedgång i den ekonomiska utvecklingen och i utrikeshandeln.

Anf. 71 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Jag vill anknyta till några frågor som berör ett längre tidsperspektiv. I debatten bör också uppmärksamhet riktas mot arbetskraftens utveckling och svenskarnas livsarbetstid. Frågorna som debatteras i dag hör samman med medborgarnas verkliga livsarbetstid.

Nu är endast 35 årskullar av våra medborgare sysselsatta. Med den förmåga som vi har kan alltså vårt land ge arbete åt 35 årskullar plus/minus en del i annan verksamhet. Det rör sig bara om 35 årskullar. Vad innebär då det? Jo, om man börjar arbeta när man är 21 år har man jobb till dess man är 55 år. Det är vad 35 årskullar innebär.

I de flesta utredningar baseras fakta och beräkningar på att vi skall jobba mer. Vi är alltså inte i takt med verkligheten. Den svenska ekonomin har inte heller råd att pressa ut det höga arbetstidsuttag som många företag i dag har. Attraktiva arbetare har så höga övertidsuttag att de själva så att säga stupar på sin arbetsplats. De råkar ut för sjukdomar och kommer in i ett system där de behöver rehabiliteras. Vi medverkar till att skapa en kraftig obalans genom att vi har ett regelsystem som är föråldrat och krångligt. Systemet måste förenklas, även om omprövningarna känns tunga för vissa. Det kan inte vara meningen att vi skall tillstyrka och låta ett regelsystem som förstör människors hälsa fortsätta att verka.

Herr talman! Låt oss blicka tillbaka. Det är viktigt att vi också håller oss till historiska fakta. Jag har från utredningstjänsten fått material som visar att under 1993 hade endast – ja, jag säger endast – 42 000 fler svenska medborgare arbete jämfört med hur det var för 20 år sedan. Notera att på 20 år

lyckades Sverige totalt endast få 42 000 fler medborgare i arbete! Självfallet är detta upprörande fakta. Antalet medborgare som arbetar har alltså under en tjugoorperiod blivit endast 1,3 % högre. Samtidigt har befolkningen mellan 16 och 64 år ökat med 300 000 personer. Detta är resultatet av en politik som har byggts upp under 20 hela år: kraftigt ökande skatter, ingrepp och åtgärder. Vad har det då blivit av det hela? Jo, under 20 år har 42 000 fler svenska medborgare blivit sysselsatta. Den ökningen är väl inget att skryta med för de politiker som har verkat under den tiden.

Herr talman! Det är därför som jag vill belysa livsarbetstiden. Jag hävdar att både ungdomsarbetslöshet och livsarbetstid hör ihop. Arbetslösheten för ungdomar är över 19 %. Motsvarande siffra för 55–64-åringar är 5 %. Jag anser att denna situation är ohållbar. Vi får inte lämna efter oss en generation som känner utanförskap. Därför måste livsarbetstid införas som en komponent i den politik som berör framtidens frågor.

Precis som tidigare har sagts i debatten om ungdomsarbetslösheten är dagens höga volym ohållbar. Den kan leda till ett arbetslöshetsbeteende och andra problem hos allt fler ungdomar. Det kan uppstå egna normer och regler hos dessa ungdomar. På sikt finns det risk för att ungdomar känner ett utanförskap. Det finns signaler om att det är så i vissa familjer i det dagliga umgänget mellan föräldrarna och ungdomarna.

Herr talman! Låt oss visa vägen genom en flexibel politik, och låt oss också ha ett stort inslag av frivilliga åtgärder, så att våra ungdomar kan få en bättre framtid.

Anf. 72 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Debatten börjar att bli litet seg. Tiden lider. Jag kommer inte att utnyttja mina tio minuter.

Först vill jag säga att jag tycker att Laila Strid-Jansson redogjorde för vår politik på det här området på ett mycket bra sätt. Till detta finns alltså inget att tillägga.

Jag har begärt ordet för att litet grand fokusera två av våra partimotioner som jag själv står bakom och som vi på traditionellt maner här i riksdagen nu har upprepat tre gånger under de tre riksdagsår som vi har medverkat.

Det borde egentligen inte finnas några som helst motsättningar när det gäller den fråga som vi här debatterar. Att ta vara på vår arbetskraft och se till att så många människor som möjligt är i arbete borde faktiskt vara någonting som står över partigränserna. Detta till trots är det partipolitiska låsningar som gör att man inte behandlar frågorna på det pragmatiska sätt som jag anser att man borde göra. Jag tror att Ingela Thalén är en pragmatiker. Men även hon tycks sitta fast i partisaxen. Jag bara tog Ingela Thalén som ett exempel, men detta gäller alla som representerar sina partier i respektive utskott.

Vad jag vill framföra är att när man i näringslivet har stora problem med något, då sätter man sig ner vid ett bord – liknande det som finns i utskottets sammanträdessal – och tar upp problemen, lägger fram dem, för en diskussion och försöker att enas om den bästa lösningen. I utskotten tycker jag att det mera handlar om att hitta den bästa lösningen. Jag vet att det sitter

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

företrädare i utskotten och tycker helt annorlunda än vad de tvingas till att vara med och besluta.

Redan under det första året lade vi fram en del förslag mot bakgrund av den katastrofala arbetslösheten. Då får man ta till litet annorlunda metoder än vad man brukar använda.

Vi föreslog bl.a. en tillfällig dispens från lagen om anställningsskydd just för arbetslösa för att ge dem möjlighet att gå runt och knacka dörr på företagen och erbjuda sina tjänster. De kanske behövs på ett ställe i tre dagar, på ett annat i två veckor och på ett tredje ställe kanske i tre månader.

Jag garanterar att det skulle ge tiotusentals människor möjlighet att arbeta i stället för att vara arbetslösa.

Jag vill i detta fall vända mig till utskottets ordförande som skall samordna de förslag som läggs i utskottet. Varför kan inte ett sådant här förslag diskuteras? Jag vet nu inte vad ni har diskuterat – ni kanske har diskuterat förslaget. Varför går det inte att enas kring en så enkel sak som skulle ge den tillfälliga lösningen? Man säger kanske: Det här kommer inte att fungera. Det finns tusen skäl att tro att det kommer att missbrukas.

Det är möjligt att ni har rätt. Men herre gud, ni kan väl försöka! Dispensen kan tas bort. Det är precis lika lätt som det var att införa den. Varför är ni så rädda för att göra litet annorlunda försök? Eller är det så hemskt att förslagen råkar komma från Ny demokrati, så att ni inte kan ta i dem? Jag vill gärna ha ett svar på den punkten från utskottets ordförande.

Vi har lagt fram ett annat förslag som nu återupprepas för tredje gången. Vi har kallat det för konjunkturanpassad arbetstid. Egentligen kanske det borde kallas anpassad arbetstid. Vi har konjunktursvängningar, vilket vi alltid har haft och alltid kommer att ha. Det finns säsongsvängningar av olika slag i olika branscher. Men arbetstiden ligger alltid fast.

Vårt förslag innebär ett litet större ansvar till parterna i de enskilda företagen. Varför skulle det vara så farligt att låta det lokala facket och företagsledningen själva få avgöra när det är bäst att arbeta si eller så länge? Vi har nu kommit in i en lågkonjunktur. I stället för att låta en del människor gå ut i arbetslöshet borde det vara ganska naturligt för alla att solidariskt minska sin arbetstid under en viss tid för att sedan, när hjulen åter börjar snurra, arbeta litet mer.

Vad vi har föreslagit som en konkret åtgärd är att ge utrymme för de lokala parterna – facket och företagsledningen – att själva enas om möjligheten att välja arbetstid från exempelvis 80 % till 120 %.

Jag är säker på att tiotusentals människor som nu har hamnat i arbetslöshet i stället skulle kunna behålla sina arbeten.

Solidaritet är något som i alla fall socialdemokraterna alltid har talat varmt för. Jag skulle även på den här punkten vilja höra vad utskottets ordförande har för syn på detta och varför det skall vara så omöjligt att beakta och även försöka genomföra litet annorlunda förslag.

Anf. 73 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Nu har Bo G Jenevall suttit i riksdagen under nästan en mandatperiod. Under denna period tycker man att Bo G Jenevall borde ha lärt sig en av de mer elementära frågorna. Även om jag råkar vara arbetsmark-

nadsutskottets ordförande har jag under denna mandatperiod dess värre ingen majoritet bakom mig, såvida inte Ny demokratis ledamot väljer att lägga ner sin röst, vilket har hänt vid ett och annat tillfälle.

Bo G Jenevall får rikta sina frågor till den majoritet som har avslagit motionerna.

Beträffande den konjunkturanpassade arbetstiden vill jag säga att regeringen har tillsatt en utredning som rör arbetstid i vid mening – årsarbetstid och flexibel arbetstid. Utredningen har funnits ett tag, och avsikten var att den skulle komma tillbaka med förslag.

Vi har i våra motioner pekat på att man skall använda arbetstiden för att t.ex. kompetensutveckla sig och utbilda sig. Det är fråga om en konjunkturanpassning, fast på ett annorlunda sätt. Vi har i våra motioner föreslagit att detta skall kunna ske genom användandet av exempelvis utbildningsvikariat i större omfattning än vad som sker i dag.

Jag har litet svårt att förstå, Bo G Jenevall, hur ni, med tanke på att ni från Ny demokratis sida i övrigt föreslår dramatiska anslagsminskningar för Arbetsmarknadsstyrelsen skulle kunna genomföra de redovisade förslagen. Dessutom föreslår ni att hela organisationen i princip skall skrotas. Någon ting är det i det s.k. filosofiska resonemanget som inte går ihop, i vart fall inte för mig.

Anf. 74 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag tror nog, Ingela Thalén, att jag har lärt mig hur saker och ting fungerar. Jag tycker att det var särskilt intressant att höra att ni inte har majoritet för att driva igenom vissa förslag. Men i dessa frågor skulle ni enkelt kunna få majoritet. Eftersom det är vi som har lagt fram förslagen, ställer vi oss naturligtvis bakom våra egna förslag.

Om man verkligen vill göra något åt detta, finns det inget som helst hinder att göra det.

Det traditionella sättet att besvara frågor är att hänvisa till en sittande utredning och att stoppa in frågorna i ett större sammanhang. Men under tiden finns det en fruktansvärd massa människor som befinner sig ute i arbetslöshet. Avsikten var att våra förslag skulle genomföras snabbt, men så har inte skett. Det hade inte varit några problem med majoriteten om den verkligen hade stött våra tankar.

Anf. 75 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Den första sakfrågan har inte varit föremål för någon omfattande diskussion i utskottet. Det har den inte heller varit bland representanter för Ny demokrati. Det kan möjligen förklara utskottets bristande engagemang i övrigt.

Sedan vill jag ändå till Bo G Jenevall säga att det faktum att Ny demokrati lägger fram ett förslag är inte detsamma som att man självfallet står bakom det förslaget när det så småningom skall behandlas i riksdagens plenisal. Vi har i utskottet vid ett flertal tillfällen haft majoritet i arbetsmarknadsutskottet för ett antal förslag, eftersom Ny demokrati antingen har röstat med oss eller har lagt ner sin röst. Men sedan har majoriteten vänt när frågan har behandlats här i kammaren. Till följd av nedlagda Ny demokrati-röster har

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

riksdagen avslagit både socialdemokratiska förslag och förslag från Ny demokrati. Historien har visat att detta med att man självfallet ställer sig bakom sina egna förslag inte är så självklart.

Anf. 76 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Det var intressant att från utskottets ordförande höra att frågan över huvud taget inte har diskuterats. Det noterar jag med särskilt stort intresse.

När det gäller att stå bakom olika förslag har det såvitt jag har förstått varit ganska turbulent i utskottet. Det har inte alltid varit så alldeles kristallklart vad man egentligen har kommit överens om, men det kan jag inte diskutera, eftersom jag själv inte sitter i utskottet.

Jag har fortfarande inte fått något konkret svar på frågan varför socialdemokraterna inte har kunnat ställa sig bakom förslagen i våra motioner, som definitivt skulle ha gett tiotusentals människor om inte annat så i alla fall tillfälligt arbete.

Anf. 77 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Jag vill först säga ett par ord till Bo G Jenevall. Det är inte alltid så enkelt att vända om sig själv i frågor. När det gäller dispens i arbetsrätten, som Bo G Jenevall har varit med om att motionera om, finns det i den utredning om arbetsrätten där jag själv är med ingen lust att ta sådana tag. Det finns ingen majoritet för detta hos de borgerliga representanterna.

Vi är överens om att en del justeringar bör göras men inte alls så stora och så genomgripande som Ny demokratis förslag innefattar. Jag uppfattade heller inte att Laila Strid-Jansson gick så långt, utan hon föredrog i företag med över 25 anställda 20 % som en kvotregel. Nog om det.

Herr talman! Vi passerade häromdagen vårdagjämningen. Det betyder att ljuset återvänder och tar över mörkret i naturen. Tittar vi på arbetsmarknadsläget, finner vi att vi väl i varje fall har passerat midvintermörkret och är på väg in i ljusare tid. Jag hade önskat att vi med klarhet och stringens kunnat säga att vi har passerat vårdagjämningen där också. Det är inte så säkert att vi har gjort det, men ett är säkert, och det är att det ljusnar och att det ljusnar kraftigt på arbetsmarknaden.

Jag är rätt förvånad när jag hör talas om passivitet och inaktivitet från regeringens sida. Man kan tycka vad man vill om åtgärder, och man kan tycka vad man vill om det som har hänt på arbetsmarknaden, men brist på kampvilja hos regeringen och hos de borgerliga partierna synes mig obegripligt att tala om.

Vi har tidigare konstaterat här i kammaren att det aldrig någonsin har kostat så mycket att bekämpa arbetslösheten som just nu. Vi har under de två senaste åren sett nya åtgärder ta form – ALU och ungdomspraktik – och i dag diskuteras här i kammaren ännu en variant av detta, praktik för invandrare.

Jag undrar hur det hade sett ut, om vi inte hade haft de åtgärderna. Samtidigt skall sägas att när det ljusnar, skall de här åtgärderna tas bort för att inte förtrycka arbetsmarknaden. Men hur hade det sett ut, om vi inte haft dessa åtgärder?

Nu har tiden kommit för eftertanke. Vi vet hur arbetsmarknaden fungerade under 80-talet, när arbetslösheten var i stort sett obefintlig, 1 eller 2 %. Vi har hårdhänt fått lära oss hur arbetsmarknaden fungerar och hur arbetsmarknadspolitiken fungerar när vi har uppåt 6 % i åtgärder och 8 % öppet arbetslösa.

Såvitt jag har förstått, har vi varit eniga om att arbetsmarknadspolitiken skall ha en funktion som innebär att den utgör ett stabiliserande element i den ekonomiska politiken, att den skall vara konjunkturutjämnande och att den skall hjälpa till med strukturförändringar. Arbetsmarknadspolitiken skall utgöra ett stöd för näringspolitiken och den skall naturligtvis, som vi har sagt tidigare, bekämpa arbetslöshet. Likaså skall den vara ett element i att aktivt hjälpa handikappade till arbete.

Nu har vi sett hur detta fungerar i båda de typer av arbetsmarknad som vi har upplevt på ett och ett halvt decennium. Därför hälsar jag med tillfredsställelse den utredning som skall utvärdera och se vad det går att göra med arbetsmarknadspolitiken i en framtid. Jag hälsar denna utredning med tillfredsställelse och hoppas att den skall leda till konstruktiva förslag och enighet mellan riksdagens partier, för att arbetsmarknadspolitiken skall kunna ha en bättre funktion i framtiden än vad den har i dag, även om jag tycker att den fungerat hyfsat under mycket mycket svåra omständigheter.

Herr talman! Med den här lilla kommentaren vill jag yrka bifall till reservationerna 9, 25 och 30 samt i övrigt till utskottets hemställan i betänkande AU 11.

Anf. 78 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Jag begärde ordet därför att Harald Bergström nämnde mig. Jag skulle gärna vilja höra varför inte heller han och den borgerliga delen i utskottet har ställt sig bakom förslaget om dispens från LAS för att göra det möjligt att bereda arbete åt fler människor som nu är arbetslösa.

Anf. 79 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Det är enkelt att svara på den frågan, herr Jenevall. Vi tycker helt enkelt inte att det skall finnas möjlighet till dispens för företag med upp till 25 arbetstagare och fri uppsägningsrätt. Vi tycker inte att det skall vara så. Där skiljer sig våra åsikter.

Anf. 80 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Det tycker jag är en intressant uppgift till alla människor som är arbetslösa. Vi påstår ju att om vårt förslag genomförts hade tiotusentals människor kunnat få tillfälligt arbete. Därför tycker jag att det är ännu mera synd, om det är av principiella skäl som man inte vill ställa sig bakom förslaget.

Sedan skulle jag vilja be Ingela Thalén om ursäkt för en sak, nämligen att jag tog upp den konjunkturpassade arbetstiden. Jag har förstått att den frågan ännu inte har förekommit för behandling i utskottet, och då får vi väl vänta med att debattera den tills den kommer upp.

Anf. 81 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Vi tycker inte att det skall göras sådana ingrepp i den arbetsrättsliga lagstiftningen som Bo G Jenevall förordar. Jag beklagar däremot en annan sak, och det är att arbetsmarknadens parter inte har utnyttjat dispositiviteten när det gäller företrädesrätten vid återanställning och förhandlat fram en annan ordning där än ett år. Det hade man kunnat göra.

Det hade kanske sett annorlunda ut, om den möjligheten hade använts av arbetsmarknadens parter. t.ex. när det gäller övertidsuttaget i dagens arbetsmarknad.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (arbetsmarknadspolitikens förutsättningar och inriktning)

1. utskottet
2. res. 1 (s)
3. res. 2 (nyd)
4. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering 1:

23 för res. 2

14 för men.

267 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

120 för res. 1

24 för res. 2

158 avstod

47 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

150 för utskottet

119 för res. 1

35 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 1 -

För res. 1: 117 s, 2 -

Avstod: 23 nyd, 11 v, 1 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 4 (resurserna under förvaltningskostnadsanslaget)

1. utskottet
2. res. 4 (s)

Votering:

174 för utskottet

130 för res. 4

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 2-

För res. 4: 117 s, 11 v, 2-

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Prot. 1993/94:78

23 mars 1994

Arbetsmarknads-
politik

Mom. 9 (omfattningen av ALU)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

252 för utskottet

37 för men.

11 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 s, 70 m, 26 fp, 23 c, 25 kds, 2-

För men.: 3 m, 21 nyd, 11 v, 2-

Avstod: 9 s, 1 fp, 1 c

Frånvarande: 23 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 2 nyd, 3 v

Mom. 10 (omfattning av arbetsmarknadsutbildning)

1. utskottet

2. res. 6 (s)

Votering:

174 för utskottet

130 för res. 6

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 2-

För res.: 117 s, 11 v, 2-

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 15 (bidraget till företagsutbildning)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

292 för utskottet

11 för men.

1 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 4-

För men.: 11 v
Avstod: 1 s
Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 17 (utbildningsbidrag för ungdomar m.fl.)

1. utskottet

2. res. 8 (s)

Votering:

174 för utskottet

130 för res. 8

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 2 -

För res.: 117 s, 11 v, 2 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 21 (resebidragen m.m.)

1. utskottet

2. res. 9 (m, fp, c, kds)

Votering:

155 för utskottet

149 för res. 9

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 1 fp, 23 nyd, 11 v, 3 -

För res.: 73 m, 26 fp, 24 c, 25 kds, 1 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 22 (inriktningen av ungdomspraktiken)

1. utskottet

2. res. 10 (s)

Votering:

174 för utskottet

130 för res. 10

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 2 -

För res.: 117 s, 11 v, 2 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 23 (avskaffande av finansieringsbidraget vid ungdomspraktik)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

291 för utskottet

12 för men.

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 3 -

För men.: 1 s, 11 v

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v, 1 -

Prot. 1993/94:78

23 mars 1994

Arbetsmarknads-
politik

Mom. 24 (befrielse från finansieringsbidrag vid ungdomspraktik)

1. utskottet

2. res. 11 (s)

3. res. 12 (nyd)

Förberedande votering:

122 för res. 11

24 för res. 12

157 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 11.

Huvudvotering:

161 för utskottet

119 för res. 11

24 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 11 v, 1 -

För res. 11: 117 s, 2 -

Avstod: 23 nyd, 1 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 26 (ungdomsintroduktion)

1. utskottet

2. res. 14 (s)

Votering:

174 för utskottet

130 för res. 14

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 2 -

För res. 14: 117 s, 11 v, 2 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 27 (ungdomsprojekt)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

292 för utskottet

12 för men.
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 117 s, 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 3 -
För men.: 11 v, 1 -
Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 32 (utbildningsvikariatens omfattning)

1. utskottet
2. res. 17 (s)
Votering:
173 för utskottet
129 för res. 17
47 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 73 m, 26 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 2 -
För res. 17: 116 s, 11 v, 2 -
Frånvarande: 22 s, 7 m, 7 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 34 (volymen av beredskapsarbete och rekryteringsstöd)

1. utskottet
2. res. 18 (s)
Votering:
152 för utskottet
130 för res. 18
22 avstod
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 1 nyd, 2 -
För res. 18: 117 s, 11 v, 2 -
Avstod: 22 nyd
Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 35 (statsbidragens omfattning vid beredskapsarbete)

1. utskottet
2. res. 20 (s)
Votering:
173 för utskottet
131 för res. 20
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 1 -
För res. 20: 117 s, 11 v, 3 -
Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 38 (sysselsättning och den offentliga sektorn)

1. utskottet

2. res. 21 (s)

3. res. 22 (nyd)

Förberedande votering:

131 för res. 21

24 för res. 22

148 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 21.

Karl-Göran Biörsmark (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Huvudvotering:

149 för utskottet

130 för res. 21

24 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 27 fp, 23 c, 25 kds, 1 -

För res. 21: 117 s, 11 v, 2 -

Avstod: 23 nyd, 1 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 8 c, 1 kds, 3 v

Karl-Göran Biörsmark (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 42 (praktik för invandrare)

1. utskottet

2. res. 25 (m, fp, c, kds)

Votering:

145 för utskottet

159 för res. 25

45 frånvarande

Kammaren biföll res. 25.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 1 m, 1 kds, 23 nyd, 3 -

För res. 25: 72 m, 27 fp, 24 c, 24 kds, 11 v, 1 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 43 (invandrarna och arbetsmarknaden)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

293 för utskottet

11 för men.

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

Prot. 1993/94:78

23 mars 1994

*Arbetsmarknads-
politik*

För utskottet: 117 s, 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 23 nyd, 4 -
För men.: 11 v
Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 45 (nya arbetsmarknadspolitiska åtgärder)

1. utskottet

2. res. 27 (nyd)

Votering:

280 för utskottet

24 för res. 27

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 11 v, 3 -

För res. 27: 23 nyd, 1 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 47 (det generella anställningsstödet, GAS)

1. utskottet

2. res. 29 (nyd)

Votering:

280 för utskottet

24 för res. 29

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 73 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 11 v, 3 -

För res. 29: 23 nyd, 1 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Mom. 50 (innehållande av 1 940 600 000 kr)

1. utskottet

2. res. 30 (m, fp, c, kds)

Votering:

132 för utskottet

148 för res. 30

23 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll res. 30.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 1 kds, 1 nyd, 11 v, 2 -

För res. 30: 73 m, 27 fp, 24 c, 23 kds, 1 -

Avstod: 22 nyd, 1 -

Frånvarande: 21 s, 7 m, 6 fp, 7 c, 2 kds, 3 v

Jerzy Einhorn (kds) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

1. utskottet

2. res. 31 (s)

3. res. 32 (nyd)

4. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering 1:

24 för res. 32

13 för men.

267 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 32.

Förberedande votering 2:

132 för res. 31

24 för res. 32

148 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 31.

Huvudvotering:

149 för utskottet

130 för res. 31

24 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 27 fp, 24 c, 25 kds, 1 -

För res. 31: 117 s, 11 v, 2 -

Avstod: 23 nyd, 1 -

Frånvarande: 21 s, 8 m, 6 fp, 7 c, 1 kds, 3 v

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12 och AU14 samt kulturutskottets betänkande KrU18 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Arbetslivspolitik

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande

1993/94:AU12 Arbetslivspolitik (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 82 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Det område vi nu behandlar i detta betänkande och i denna debatt handlar om anslag till Arbetarskyddsverket, Arbetsmiljöinstitutet,

6 Riksdagens protokoll 1993/94. Nr 78

yrkesinriktad rehabilitering, särskilda åtgärder för arbetshandikappade, Samhall AB och Arbetslivscentrum.

I de åtgärdsinriktade verksamheterna – Samhall, lönebidrag, AMI och OSA – offentligt skyddat arbete – var över 79 000 personer i åtgärd eller sysselsättning vid årsskiftet. För de flesta av de berörda finns egentligen inga alternativ till annat arbete i vårt allt kostnadseffektivare näringsliv.

Det är då av största vikt att rehabiliteringsarbetet ute i näringsliv och företag bedrivs så att utslagningen kan minimeras. På detta område spelar företagshälsovård och det aktiva rehabiliteringsarbetet i samarbete med försäkringskassorna en utomordentligt viktig roll. Här har vi anledning att framföra kritik mot regeringens proposition och utskottets majoritet.

För de berördas skull, de som nu finns i verksamheterna och sysselsätts där, är det emellertid viktigt att vi i allt väsentligt är överens om de anslag och åtgärder som behövs.

I budgetpropositionen uttalas oro för den höga arbetslöshetens påverkan på kraven på arbetets innehåll och arbetsmiljöarbetet. Utskottet konstaterar dock att några förändringar för att utveckla arbetet på området inte förs fram av regeringen och arbetsmarknadsministern.

Herr talman! Självfallet är den höga arbetslösheten på många olika sätt av den allra största betydelse för utvecklingen på det område vi nu behandlar, särskilt för möjligheterna för arbetshandikappade att få jobb. Vi har vid behandlingen av föregående betänkande om arbetsmarknadspolitiken framfört kritik mot regeringens passivitet inför utvecklingen i stort på arbetsmarknaden.

De åtgärder som satts in för att hålla den öppna arbetslösheten nere bland friska, unga och vuxna, som trots sin hälsa inte kan få arbete i nuvarande arbetsmarknadsläge, påverkar självfallet möjligheterna för de arbetshandikappade att i konkurrens med dessa grupper finna platser för sitt begränsade arbetsutbud.

Möjligheterna att med framgång ställa krav på rimliga arbetsvillkor och arbetsmiljöer begränsas. Oron för framtiden och för att framstå som oekväm håller många gånger tillbaka också rimliga krav som i ett annat läge skulle vara självklara.

I förra veckan slog Yrkesinspektionen larm om arbetsförhållandena på vissa avdelningar på Östra sjukhuset i Göteborg. De arbetsförhållanden som påtalades – med överbeläggningar, som gör att man måste fråga sig hur den vård blir som ges under dessa förhållanden – pressar personalen till bristningsgränsen såväl fysiskt som psykiskt.

Jag påstår att det finns anledning att utgå ifrån, att i ett annat arbetsmarknadsläge skulle personalen själv slagit larm och vägrat att finna sig i den situation som här har belysts. Men när alla vet att det redan finns ett par tusen övertaliga anställda i kommunen, och inga andra alternativ finns på arbetsmarknaden, blir det tystnaden som råder. Personalen tiger, och kanske lider.

Särskilt gäller detta för kvinnorna i den offentliga sektorn, vilket med tydlighet visats i fallet Östra sjukhuset. Dess värre är det nog inte bara där som läget är pressat. En del av förklaringen till det höga övertidsuttaget, och att det varit och är möjligt att få anställda att ställa upp i den utsträckning som vi kunnat notera, kan nog sökas i samma orsaker. Man vill inte och kan inte

säga nej. Den aktivare politik som vi föreslagit i andra sammanhang för att pressa tillbaka arbetslösheten skulle därför få effekter även på arbetslivsområdet.

Nu är förhållandena inte lika över hela skalan. Den aktiva politik som den socialdemokratiska regeringen inledde med inrättandet av Arbetsmiljökommissionen – och senare Arbetsmiljöfonden och Arbetslivsfonden – åtgärderna för aktivare rehabilitering och förstärkningen av Yrkesinspektionen, i en offensiv för att stödja utvecklingen i arbetslivet med målet att skapa det goda arbetet, har gett många positiva effekter och resultat.

Herr talman! Utvecklingen har vänt under den nuvarande regeringens mandatperiod. Det är inte nog med att de mindre företagen, särskilt de på hemmamarknaden, pressas av lönsamhetsproblem och att 45 000 av dessa har gått i konkurs sedan 1990. Och det är inte nog med att arbetstagarna pressas av den höga arbetslösheten som en följd därav och den oro det skapat. Därutöver har lagstiftningsarbetet sedan 1991 gått ut på att underminera arbetstagarnas ställning i arbetslivet.

Dit hör också åtgärder av olika slag som försvagat fackens möjligheter att arbeta, och dit hör försvagningar i övrigt av arbetsrätten och i anställningsskyddet.

Det stöd som hade lämnats för att bygga upp företagshälsovården, och som hade gett goda resultat, togs bort utan att något annat sattes i stället. De krav på lagstiftning som vi framförde har avvisats med motiveringen att parternas förhandlingar om avtal avvaktas.

Herr talman! Ett svar på detta har lämnats av arbetsgivarna på den privata marknaden på dessa förhoppningar: De sade upp arbetsmiljöavtalet! Det är det svar som har lämnats av den parten på arbetsmarknaden, i förhoppningen att det skall bli ett avtal även för företagshälsovården.

Under tiden rustas en av de viktigaste resurserna på arbetslivsområdet ner. Avrustningen av företagshälsovården är närmast synonym med denna regerings engagemang i arbetslivspolitik.

Herr talman! Slutligen vill regeringen nu få fullmakt att utan riksdagens inblandning få besluta om Arbetsmiljöfondens användning. Det föreslås ske genom att regleringen för fondens verksamhet skall utgå i lagen om socialavgifter. Fondens uppgifter kommer därefter endast att framgå av den av regeringen beslutade instruktionen för Arbetsmiljöfondens verksamhet.

Tydligt har inte det beslut som fattades under förra våren vid riksdagens behandling av kompletteringspropositionen lämnat regeringen någon ro. Då föreslog regeringen som bekant att avgiften till Arbetsmiljöfonden skulle tas bort.

Även då biträdde den borgerliga majoriteten i arbetsmarknadsutskottet förslaget. Men i behandlingen i finansutskottet ändrades detta till ett avslag, vilket också blev riksdagens beslut. Det var en märklig situation där ledamöterna i finansutskottet värnade mer om de viktiga uppgifter på arbetslivsområdet som Arbetsmiljöfonden har än vad de borgerliga ledamöterna gjorde i arbetsmarknadsutskottet.

Nu kommer regeringen tillbaka och vill få fullmakt att själv besluta om fondens användning. Det innebär att någon som helst säkrad finansiering inte längre skulle finnas för bl.a. de tusentals regionala skyddsombud som

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetslivs-
politik*

är ett viktigt stöd för de mindre företagens arbetsmiljöarbete och för arbetsledares och skyddsombudens grundutbildning.

Det går i detta sammanhang inte att frigöra sig från misstanken att det förslag som regeringen nu vill att riksdagen skall anta sammanfaller med Svenska arbetsgivareföreningens krav på att de regionala skyddsombuden skall avskaffas. Får regeringen igenom det framlagda förslaget kan en sådan ändring ske utan att den ens hör arbetsmarknadsutskottet och än mindre riksdagen.

Jag ställer frågan direkt till utskottsmajoritetens talesman: Är det detta som är avsikten? Vilka andra skäl skulle i annat fall vara så starka att riksdagen skulle avhända sig rätten att kunna besluta på detta viktiga område?

De skäl som regeringen har framfört, att detta skulle vara motiverat av behovet att modernisera fondens verksamhet, är annars inte trovärdiga.

Med tanke på den hastighet som denna regering skrider fram i när det gäller viktiga frågor som rör arbetslivspolitik skulle det räcka gott att en sådan beslutsmöjlighet fanns under hela mandatperioden. Man kan jämföra med vad som hände med företagshälsovården

Med riksdagens nuvarande arbetsformer har ju regeringen möjlighet att vända sig till oss vid minst två, om inte tre, tillfällen per år, då förändringar kan föreslås. Jag tänker på budgetpropositionen, kompletteringspropositionen – och under senare år – höstpropositionen om den ekonomiska politiken.

Herr talman! Med det framförda yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 83 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag var i Göteborg för någon vecka sedan. Jag besökte ett av sjukhemmen på Hisingen. Jag kunde då lägga märke till att det där, liksom på många andra håll, har skett försämringar.

Nu är de anställda schemalagda varannan helg i ett mycket tungt arbete med våra åldringar och våra sjuka. Fortbildningsdagarna har avskaffats. De var till för att personalens kompetens skulle förbättras och för att man skulle hitta alternativa arbetsmetoder som skulle göra arbetet lättare. Personalen var jäktad, och det fanns inte tillräckligt många anställda.

Några dagar senare besökte jag Falu lasarett i mitt hemlän. Då kunde jag läsa ur ett föreläggande från Yrkesinspektionen. Där klagade man på det psykosociala arbetsklimatet. Personalen var hetsad, och patienterna låg naturligtvis i korridorerna.

Ytterligare några dagar senare besökte jag ett stålverk i Långshyttan – Erasteel heter det numera. Där var konflikten att många människor arbetade långa övertidspass samtidigt som Metall varslade ett antal medlemmar om uppsägning.

Även när det gäller Östra sjukhuset har Yrkesinspektionen gått in med förelägganden och klagat på situationen.

Detta är mycket negativa exempel på hur arbetslivet har utvecklats under den borgerliga regeringens regi i arbetslöshetens Sverige. Det finns också en del positiva exempel. Jag tänker på försöken med arbetstidsförkortningar

för att hitta bättre organisatoriska lösningar och för att få ett lättare klimat på jobbet.

Äldreomsorgen i Kiruna är ett exempel. Det finns också exempel på tunga vårdavdelningar inom landstinget i Södertälje. Även inom Blekinge läns landsting går man numera in brett och försöker göra organisatoriska och miljömässiga förändringar i samband med att arbetstiden förkortas.

Det är helt klart att diskussionen om det goda arbetet har fallit under den dåliga konjunktur och den höga arbetslöshet som vi har. Att det har blivit så beror också på det ointresse och den passivitet som råder från regeringens sida.

Häromdagen fick jag det senaste numret av Arbetarskyddsstyrelsens tidning Arbetarskydd. Där kan man läsa att föreskriftsrätten hotas i de remissvar som har kommit in. Det står:

”Begränsa arbetarskyddsstyrelsens rätt att självständigt utfärda regler för arbetsmiljön, eller ta bort den helt. Det föreslår en rad tunga organisationer med kommunförbundet i spetsen.”

Tillsynschefen på Arbetarskyddsstyrelsen, Bertil Remaeus, säger:

”Förslaget gäller rätten att utfärda föreskrifter, men det skulle också försvaga yrkesinspektionen. I praktiken innebär det ett grundskott mot hela arbetarskyddsverket.”

Detta kommer upp i samband med Arbetarskyddsstyrelsens klagomål när det gäller den utomordentligt dåliga luften och allergiproblemen i kommunernas skolor. Kommunerna säger att de inte har några pengar för att lösa detta problem och att de inte kan ta sådana här föreskrifter på allvar. Vi har alltså en direkt kollision mellan den ekonomiska politik som i dag förs och skyddet av anställda och medborgare som vistas i offentliga lokaler.

Det goda arbetets politik har faktiskt förfuskats. Den är ändå det allra viktigaste för människorna, konkurrenskraften och också Sveriges ekonomi. Jag tillhörde dem som starkt kritiserade att Arbetslivsfonden togs bort. Det var en majoritet av regeringspartier och socialdemokrater som då tyckte att det var något slags strukturbeslut som skulle förbättra vår ekonomi. Jag menar precis tvärtom. I och med att man berövar Arbetslivsfonden 3 miljarder kronor förlorar man också möjligheten att göra extra insatser för att förbättra arbetets organisation och miljö och förhindra utslagning och därmed förtidspensionering med dryga strukturella kostnader för statskassan som följd.

Därför vill jag peka på att Vänsterpartiet i år har försökt lägga fram några förslag som också har varit ekonomiskt tunga – som vi har finansierat – som tar sikte på ett bättre arbetsliv. Vi har anslagit 1 miljard kronor till en försöksverksamhet när det gäller arbetstidsförkortningar. Detta har vi gjort för att arbetstidsförkortningarna skall bli spridda på olika branscher och olika produktiva avsnitt. På så sätt kan vi se vilka effekter det får sysselsättnings-, arbetsmiljö- och produktivitmässigt. Vi har anslagit pengar dels i form av en arbetsgivaravgift, dels i form av en vinstdelning för att ta reda på en del av de stora devalveringsvinster som uppkommer i dagens konjunkturläge och nästa år. Dessa skall avsättas till en framtidsfond som även den koncentrerar sig på arbetsorganisationen, arbetsmiljön och kompetensutveck-

lingen. Det är just en förändring på dessa områden som skulle kunna leda till en förbättring av arbetslivet.

Om detta skall ske måste det också finnas en delaktighet från löntagarnas sida. Det går hand i hand med våra krav på att de demokratiska rättigheterna skall försvaras och också förstärkas. Det hänger alltså ihop med de förslag som vi lägger fram på arbetsrättens område.

Arbetslösheten har helt klart medfört att vi har fått ett sämre läge när det gäller utvecklingen inom arbetslivet. Jag tog upp exemplet med sjukhemmet. Personal försvinner. Omedelbart rasar man ner i ett sämre skiftschema, och omedelbart försvinner fortbildningsdagarna och kompetensutvecklingen.

På samma sätt är det med rehabiliteringen. Det finns i dag stora problem sedan rehabiliteringsansvaret lades över på arbetsgivaren. Det framgick av den hearing som socialförsäkringsutskottet och arbetsmarknadsutskottet hade för en tid sedan. Vi har flera år i rad haft en oerhört stor volym av förtidspenisioneringar.

Jag tycker mig se en nedgång och ett förfall inom företagshälsovården. Det har vi diskuterat flera gånger tidigare. Det föreligger nu förslag i motioner, både från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Vi måste stoppa nedgången. Vi måste stoppa förfallet. Allt färre arbetar i dag med företagshälsovård. Allt färre deltar i det förebyggande arbetet. Det hänger ihop med att statsbidraget drogs in, med att det inte finns några avtal och med en del annat som har med husläkarsystem och sådant att göra.

Vi måste komma ur den förlamning som vi nu befinner oss i. Vi måste återupprätta företagshälsovården och det förebyggande rehabiliteringsarbetet i Sverige; Sverige har ju varit en föregångsnation. Detta är ett krav från fackföreningsrörelsen, från de anställda och från oppositionen här i kammaren.

Jag kan ansluta mig till Socialdemokraternas reservation nr 2 om den obligatoriska företagshälsovården, nr 4 om Arbetsmiljöfondens inriktning, som Sten Östlund talade om, och nr 5 om lönebidragsnivån och OSA.

Vi har dessutom föreslagit en del mindre förbättringar – det handlar inte om några stora saker – för de arbetshandikappade. Det gäller de psykiskt handikappade. Deras möjligheter att få rehabilitering och komma in i arbetslivet måste förstärkas. Det måste bli ett utökat antal platser inom Samhall. Vi har föreslagit en förbättring när det gäller lönebidragsnivåerna – kombinationen av lönebidrag och bidrag till arbetsbiträde – på ett sätt som framgår av de motioner som vi har väckt.

Därför vill jag också yrka bifall till min meningsyttring vad gäller mom. 1, 3, 10, 15 och 25. Jag står naturligtvis bakom övriga punkter i meningsyttringen, men för att inte ta för mycket av kammarens tid undlåter jag att yrka bifall till dem.

Anf. 84 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Först vill jag säga ett par ord till Sten Östlund. Han frågade mig om Arbetslivsfondens instruktion och varför fonden skall övergå från riksdagens domvärjo till myndighets instruktion. Det är en fråga om förenkling och avbyråkratisering. I dag finns två styrande delar, riskdagen och soci-

allagstiftningen. Vi tycker att det räcker med en och följer därvid den borgerliga regeringens förslag. Vi litar på regeringen i detta stycke.

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till utskottets förslag i samtliga moment i hemställanspunkterna i betänkande AU12.

I det följande vill jag kommentera några av de frågor som tas upp i betänkandet.

I avsnittet om arbetslivspolitikens inriktning delar utskottets majoritet regeringens uppfattning i budgetpropositionen att det under de senaste åren har uppnåtts positiva resultat i arbetsmiljöarbetet och att det på många håll pågår ett intensivt förändringsarbete i både näringslivet och förvaltningar överallt i vårt samhälle. En viktig grund för dessa positiva förändringar är den reformering som företogs av arbetsmiljölagstiftningen år 1991. Det var den gången bred enighet i riksdagen om de förändringarna.

Vidare kan konstateras att i många, kanske de flesta, av de program som drivits genom Arbetlivsfonden har viktiga förbättringar åstadkommit genom t.ex. ändrad arbetsorganisation och införande av kvalitetssäkringssystem. En intressant iakttagelse man kan göra är att vid införande av kvalitets-säkringssystem har, i de allra flesta företag, både produktivitet och skadefrekvenser minskat samtidigt som kvaliteten förbättrats. Detta framgår särskilt dramtiskt om man studerar siffrorna hos biltillverkarna, t.ex. Volvo och Saab. I takt med att monterings tiden för en bil har sjunkit har också kvaliteten stigit i motsvarande grad. Det blir mindre fel på kortare tid, och det är ganska remarkabelt.

Med denna vetskap känns det underligt att läsa i den socialdemokratiska reservationen "att den borgerliga regeringen förefaller sakna intresse för att driva på förnyelsearbetet".

I avsnittet om företagshälsovård konstaterar regeringen att det ännu inte slutits avtal mellan arbetsmarknadens parter som täcker mer än vissa delar av arbetsmarknaden. Detta sägs i budgetpropositionen.

I flera motioner tas frågan upp, och det ställs krav på en lagreglering av företagshälsovården.

Regeringens linje har varit och är att ännu en tid invänta att parterna kan komma överens genom kollektivavtal om hur företagshälsovården skall organiseras. Utskottets majoritet delar regeringens uppfattning att den bästa vägen för att få en väl fungerande, kostnadseffektiv, flexibel och resursanpassad företagshälsovård är genom avtal.

Herr talman! Under många år har det växt fram åtgärder och system som underlättar för arbetshandikappade att komma ut på arbetsmarknaden. Vi har arbetsprövning, arbetsträning, hjälpmedel, lönebidrag och arbete i skyddade verkstäder.

I ett flertal motioner tas olika aspekter upp på de arbetshandikappades möjligheter att arbeta och att få ett arbete. De förslag som ges är ofta välmotiverade. Men med det statsfinansiella läge som vi nu befinner oss i finns det inte möjligheter till annat än mycket små marginella förändringar av åtgärds-paketet.

Ett sådant problem har Marianne Jönsson uppmärksammat i sin motion A233. Det gäller handikappade skolorungdomars deltagande i Af/Ami-vägläsningsveckor inför studie- och yrkesval. Det är fråga om små resekostnader.

Utskottet anser att man i ett tillkännagivande bör ge regeringen i uppdrag att undersöka hur man skall ta fram pengar för dessa ungdomar. Det berör främst åttonde- och niondeklassare.

Slutligen några ord om Samhall AB. Koncernen har nu lagt fram sin första redovisning som aktiebolag. Av alla tecken att döma har bolagiseringen lyckats bra, och de uppställda kraven har infriats. Ett av de tuffare kraven som ställdes på koncernen gäller de s.k. övergångarna till arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Jag tycker att det förtjänar uppmärksammas att Samhall under det svåra arbetsmarknadsåret 1993 lyckades nå en siffra som är bättre än den som riksdagen krävde. Riksdagen krävde 3 %, och Samhall har uppnått 3,6 %. Nu ställer vi återigen ett krav på 3 % inför det kommande budgetåret. Vi har hopp om att det skall infrias. Jag tycker att det är mycket bra gjort av Samhall.

Herr talman! Jag skall inte säga mera. Med det anförda vill jag än en gång yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet AU12.

Anf. 85 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Herr talman! Harald Bergström motiverar att man accepterar regeringens resonemang om att frågan om företagshälsovården bäst löses genom avtal. Det är över huvud taget en underlig argumentering från borgerligt håll. I andra sammanhang brukar de borgerliga ledamöterna tala om att det inte är tillfyllest att man löser viktiga problem som berör alla medborgare och alla anställda på arbetsplatserna genom kollektivavtal eller andra avtal utan att man i stället skall driva igenom lagstiftning på området. Jag kan nämna provanställningar som exempel. När det gäller lagstiftning i denna och andra frågor är motiveringen precis den motsatta. Då skall man ha lagstiftning, men här skall det alltså vara avtal.

I frågan om företagshälsovården är det, Harald Bergström, faktiskt motiverat med lagstiftning, eftersom många företag inte ens binds av ett centralt avtal mellan LO och SAF eller mellan TCO och SAF. Alla de företag som inte har några avtal kommer att stå utanför avtalet om företagshälsovården. Därför är lagstiftning fullt motiverat i frågan om företagshälsovård.

Så till lagen om sociala avgifter 4 kap. 8 §. Det sägs att det är ytterst angeläget med en förenkling. Texten i det här avsnittet i lagstiftningen är faktiskt inte längre, Harald Bergström, än att jag skulle hinna läsa upp den under en replik här i kammaren. Det kan inte finnas något större behov av en förenkling. När man börjar titta på vad som står under de olika punkterna, så börjar man förstå vad det handlar om. Det gäller utbildning och information beträffande arbetarskydd, kostnader för forskning och utveckling samt utbildning och information beträffande medbestämmande i arbetslivet och arbetslivsfrågor i övrigt, kostnader för skyddsarbete som utförs av regionala skyddsombud, kostnader för utbildning av styrelserepresentanter för de anställda, kostnader för arbetstagarorganisationens forskningsinitierade verksamhet. Detta är i stort sett hela texten.

Regeringen behöver inte ha fullmakt att ändra detta. I andra sammanhang bedriver man arbetslivsarbetet med samma hastighet som lusen rör sig på en tjärad sticka. Därför räcker det med att man har möjlighet att komma till riksdagen åtminstone två gånger om året om man vill någonting i den här

frågan. Vad man vill ha är fullmakt att radera i dessa frågor utan att över huvud taget behöva vända sig till riksdagen.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Arbetslivs-
politik*

Anf. 86 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Först vill jag ta upp frågan om lagregleringen av företagshälsovård. Jag anser att det var dåligt att jämföra med förhållandet vid en provanställning. Jag kanske skall friska upp minnet litet för Sten Östlund. Det var fråga om att nollställa ett avtal till 12 månader. Det var inte fråga om att ett antal avtal skulle finnas kvar angående provanställning. När nollställningen är gjord kan man använda dispositiviteten i lagen när det gäller förhandlingar om provanställningstider.

I en utredning finns redovisat en uppfattning om företagshälsovården som stämmer överens med min uppfattning, nämligen att företagshälsovården blir bäst genom att avtal förhandlas fram. Regeringen har dröjt längre med att ta itu med frågan än vad som egentligen avsågs. Vi får väl se. Om inte arbetsmarknadens parter kommer till skott med ett avtal, Sten Östlund, får ett lagförslag läggas fram.

När det gäller Arbetsmiljöfonden vill jag bara replikera mycket kort: Jag tror att regeringen klarar den biffen.

Anf. 87 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Herr talman! Det tror naturligtvis Harald Bergström, och det tror jag också. Jag tror att regeringen ville ha denna lagändring för att fritt kunna plocka och riva i de villkor som vi här i riksdagen tidigare har lagt fast. Jag tycker att det är oanständigt av utskottsmajoriteten att ställa upp på att avskaffa regeln om att det är riksdagen som skall besluta i dessa frågor. Det är vi i denna kammare som har beslutat om att inrätta denna regel, och vi borde hålla fast vid det beslutet.

Vidare har vi frågan om företagshälsovården. Jag har hört arbetsmarknadsministern uttrycka i denna kammare denna vädjan till parterna, och jag har hört Harald Bergström också. Det har kommit ett svar från den privata marknadens arbetsgivare och deras starkaste organisation, Svenska Arbetsgivareföreningen. Svaret var, som jag uppfattade det, närmast som en örfil. SAF sade upp arbetsmiljöavtalet. Det var svaret på önskemålet från departementet om att teckna avtal om företagshälsovård.

Vidare var det frågan om det lämpliga i att jämföra med provanställning. Jo, det är det sannolikt. Det beslut som fattades om lagstiftning om LAS och provanställning ledde faktiskt fram till att här finns en anmälan till ILO för brott mot de konventioner som Sverige har ingått på området. Nu finns det alla skäl att anta att Sverige inte längre följer konventionen om företagshälsovård. Det är väl att hoppas att regeringen slipper en anmälan till ILO även på den punkten. Men osvuret är nog bäst.

Anf. 88 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Låt mig först ansluta mig till vad Sten Östlund sade om Arbetsmiljöfonden. Det är andra gången i dag vi har en diskussion om vad riksdagen skall ha för befogenheter och vilka befogenheter som skall lämnas över till regeringen. Jag tycker att riksdagen skall försvara sin beslutskraft

på de områden som riksdagen rör över och inte i onödan lägga över frågorna på regeringen.

När det gäller rehabilitering måste väl ändå Harald Bergström ha noterat de utomordentliga svårigheter som föreligger. Det hänger ihop med den stora ökningen av antalet förtidspensionerade de senaste två åren. Det är fråga om ren utslagning från arbetsmarknaden. Visst tycker jag att det finns ett ointresse och ett slags likgiltighet från regeringspartiernas sida.

Vidare har vi frågan om företagshälsovården. Medan gräset gror, dör kon. I en skrift från föreningen Svensk företagshälsovård framgår det att ungefär 2 000 anställda i företagshälsovården har försvunnit sedan 1991. Vidare har ungefär 200 arbetsställen inom företagshälsovården försvunnit. Det pågår en kompetens- och kapitalförlust inom branschen skriver föreningen Svensk företagshälsovård i sin rapport. Detta syns också på Arbetsmiljöinstitutets verksamhet. Utbildningarna har praktiskt taget ställts in. Detta är till mycket stort men för det lokala arbetsmiljöarbetet på företagen. Det drabbar faktiskt de anställda.

Vidare ser vi hur mängden allergiproblem ökar. Vi ser också att när Arbetsarkyddsstyrelsen skall upprätthålla sin auktoritet med hjälp av förelägganden, att samtliga arbetsgivarorganisationer säger att de inte vill ha dessa förelägganden. Arbetsgivarorganisationerna anser att föreläggandena inte platsar i den nya ekonomiska situationen.

Generellt sett menar jag att arbetslivsområdet blir allt trängre. Det finns ett mycket svagt intresse för de frågorna från regeringens sida.

Volvo och Saab ökar med hjälp av förändrad produktionsorganisation kvaliteten och genomströmningen av bilar – så bra. Antalet arbetsplatsolyckor minskar – desto bättre. Men det är inget som regeringen kan gottskriva sig. Tvärtom! Det uppstår nya problem på arbetsplatserna. Regeringen gör ingenting åt det.

Anf. 89 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Hans Andersson nämnde rehabilitering, utslagning och förtidspensionering. Enligt den senaste informationen jag har fått fanns det i fråga om förtidspensionering ett slags uppdämt behov. Antalet förtidspensioneringar steg snabbt när de nya reglerna om att företagen skulle inrätta rehabiliteringsplaner trädde i kraft. Men sista kvartalet 1993 sjönk de återigen ned till en nivå som motsvarar genomsnittet för 80-talet – om jag är rätt underrättad.

Vi kan alltså se en puckel när det gäller förtidspensioneringar. Jag är inte så rädd för fortsättningen på den punkten.

Vidare var det frågan om företagshälsovården och utslagningen. Det är nog riktigt att det försvinner en del arbetstillfällen. Men jag kommer väl ihåg en bild som en av föredragandena i utskottet visade om hur de olika bidragssystemen inom arbetsmarknadspolitiken fungerade. Där beskrevs företagshälsovården som en kossa som var så övergödd att den inte kunde stå på sina ben längre. Företagshälsovården fick så mycket pengar att det inte gick att göra av med dem. En undersökning visade att så var fallet.

Nu har kossan fått banta litet. Jag räknar med att den situation vi vill ha med ett eller flera avtal skulle resultera i en resursanpassad storlek på före-

tagshälsovården och därmed få den effektiv i stället för övergödd. Jag emotser den närmaste framtiden och vad som sker på förhandlingsområdet.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

Anf. 90 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag vet inte vad det var för någon kossa. Jag undrar om inte Harald Bergström minns fel. Men låt oss lägga det åt sidan.

Företagshälsovården bör drivas rationellt – som allting annat. Den bör förändras – som allting annat. Jag vet att det har pågått ett förändringsarbete under ett antal år. Men samtliga intressenter, vare sig det är stora företag, Företagshälsovårdsföreningen, personalen och fackföreningarna, eller de allmänna föreningarna för anställda, är alla lika rädda. Det gäller även Arbetskyddsstyrelsen, Arbetsmiljöinstitutet och Arbetsmiljöfonden. Företagshälsovården förfaller.

Det är sant att om vi tittar på kvartalsstatistiken kan vi se att antalet förtidspensioneringar gick ned under de två sista kvartalen 1993 jämfört med 1992. Men den totala utslagningen var oerhörd under både 1992 och 1993. Det är ett misslyckande att så många människor har definierats bort från arbetsmarknaden av s.k. medicinska skäl. Det hade funnits helt andra möjligheter.

Låt mig slutligen säga: Vi kan inte vänta längre när det gäller företagshälsovårdsområdet. Vi kräver lagstiftning! Regeringen hänvisar till avtal. Arbetsmiljövtalet sades upp, precis som Sten Östlund sade. SAF vill alltså inte. Och regeringen väntar.

Regeringen tar alltså parti för den part i denna konflikt – som det i själva verket handlar om – som har makten att inte göra något. Men under tiden drabbas de anställda av sämre förebyggande hälsovård. Det kommer inte heller att dröja lång tid innan det blir en ytterligare uppgång i antalet arbets-skador. Därmed blir det ytterligare utförsäkringar, förtidspensioneringar, lidanden och kostnader för samhället. En sådan hållning är att visa ett mycket svagt intresse för dessa frågor, Harald Bergström. Jag ser praktiskt taget inte någon reform eller något initiativ på det här området. Och det är inte bara jag som inte gör det. Det är en samfällid uppfattning bland samtliga parter som representerar arbetstagarna i Sverige.

Anf. 91 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Med de goda kontakter som Hans Andersson har inom exempelvis fackföreningsvärlden, förutsätter jag att han trycker på så mycket som möjligt för att få fram ett avtal. Jag kan försäkra att det trycks på från det andra hållet, på arbetsgivarna. Men jag håller med om, Hans Andersson, att det är brådskande. Jag skall lova en sak: det lilla som jag kan göra för att få något att hända skall jag göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas efter 7 §.)

*Arbetslivs-
politik*

6 § ILO:s konvention nr 173 och rekommendation nr 180

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1993/94:AU14 ILO:s konvention nr 173 och rekommendation nr 180 (skr.
1993/94:128).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 7 §.)

7 § Övergripande kulturfrågor

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1993/94:KrU18 Övergripande kulturfrågor.

Anf. 92 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande råder det mellan såväl regeringspartierna som oppositionen en total enighet på den punkt som jag särskilt vill understryka. Det handlar om det omfattande utredningsarbete som nu pågår inom kulturområdet. I enighet säger utskottet: "Eftersom beslut om utredningsarbetet och formerna för detta i allt väsentligt skett enligt önskemål som kulturutskottet framfört, --- finns starka skäl som talar för att utskottet i frågor som omfattas av utredningsarbetet inte skall göra uttalanden som i vart fall kan uppfattas som att utskottet föregriper detta arbete."

Vidare sägs det: "Även i frågor där det i sak råder olika uppfattningar om den lämpligaste lösningen har utskottet således kunnat enas om en gemensam motivering."

I regeringens direktiv till Kulturutredningen, direktiv som innebar att man fick följa det som utskottet skrivit och som riksdagen hade beslutat om, framgår det att utredningen har fria händer att aktualisera de frågor som utredningen anser vara mest angelägna, utöver vad som framgår av direktiven. Regeringen har dock tillfört en begränsning. Regeringen har nämligen förbjudit Kulturutredningen och de andra utredningarna att komma med förslag till kostnadsökningar. Kulturutredningen arbetar nu mycket snabbt och skall vara klar till nyår.

Herr talman! Mot denna bakgrund, med ett utskott som enhälligt gjort denna skrivning och med en enhällig riksdag, förutsätter jag att regeringen avstår från att ändra på väsentliga delar i kulturpolitiken under den korta tid som nu är kvar till höstens val, exempelvis vad gäller att skapa nya eller annorlunda strukturer eller att bygga upp nya fonder. Det kan möjligen vice ordförande bekräfta senare i samband med sitt inlägg. Utskottets majoritet har för egen del en mycket stark skrivning på denna punkt. Det skulle, för min del, vara intressant att få bekräftat att regeringen inte avser att komma med sådana förslag. Några sådana förslag är ju inte heller anmälda till riksdagen.

Med tanke på vad som står i betänkandet måste regeringspartierna avvisa

eventuella förslag i en sådan riktning, oavsett om förslagen skulle dyka upp i en oanmäld särproposition eller i anslutning till kompletteringspropositionen. I den socialdemokratiska motionen diskuterar socialdemokraterna frågan om att bilda en nationell fond för kulturinvesteringar. De säger att Kulturutredningen bör få i uppdrag att särskilt studera detta. Vad gäller denna motion skriver utskottets majoritet att enligt den information som utskottet inhämtat i dagarna kommer betydande belopp av de medel som riksdagen anvisat till arbetsmarknadsinsatser att avdelas till kulturmiljövård av sysselsättningsskäl. Det vet vi; det har riksdagen fattat beslut om. Vidare säger utskottets majoritet att utskottet vill, liksom för två år sedan, hänvisa till Kulturutredningens arbete. Detta markerar ytterligare att det som riksdagen i dag har att ta ställning till gäller för nästa budgetår, ingenting annat.

Till Kulturutredningens uppgifter hör bl.a. att utvärdera uppfyllelsen av de kulturpolitiska målen. Jag vill här, herr talman, göra ett par markeringar. Dagens samhälle har naturligtvis på många sätt ändrat sig sedan målen fastställdes för exakt 20 år sedan. I dag har vi bl.a. på ett helt annat sätt än tidigare ett kraftigt och ökande flöde av idéer och konstarter mellan länder och människor. Det är i huvudsak både positivt och berikande för det svenska kulturlivet. Samtidigt har den angloamerikanska dominansen blivit alltmer markant inom stora delar av kultursektorn. Det får man ägna speciell uppmärksamhet, menar jag.

I dag är kanske var tionde person som lever i Sverige född i ett annat land och har därmed en annan bakgrund. Det faktum att vi i hög grad lever i ett mångkulturellt samhälle måste klart avspeglas vid utformandet av kulturpolitiken; det säger sig självt. Det tror jag förtjänar att betonas ordentligt i en framtida kulturpolitik.

Dessutom måste mediefrågorna framöver lyftas in ordentligt i ett kulturpolitiskt perspektiv. När man fastställde 1974 års kulturpolitiska mål var det nästan förbjudet att tala om det. Radio, men framför allt TV, spelar en betydligt mer central roll från kulturell synpunkt än för 20 år sedan. Det finns betydligt fler kanaler att titta på och lyssna till. Att det är viktigt att lyfta in kulturella aspekter mer bestämt och konsekvent illustreras främst av att regeringen låtit delar av yttrandefriheten gå på auktion. Man auktionerar alltså ut delar av det främsta kulturpolitiska målet, nämligen vidgandet av yttrandemöjligheterna. Jag syftar naturligtvis på auktionsförfarandet vid etableringen av de kommersiella radiokanalerna. Här kördes alltså yttrandefrihetsmålet bryskt över av nyliberalerna i regeringen.

Själv menar jag att en viktig grund i en demokrati är att principen om yttrandefrihet hävdas så starkt att den har företräde när den kommer i konflikt med näringsfriheten. Med en lätt omskrivning kan man möjligen med Verner von Heidenstams ord säga: Det är en skam, det är fläck på Sveriges baner, att yttrandefrihet heter pengar.

Om jag har förstått det rätt, verkar nu Birgit Friggebo vilja fortsätta på samma linje. Enligt tidningen Resumé vill kulturministern denna gång sälja ut P 3 inom Sveriges Radio. Den enda icke-kommersiella kanal som ungdomar lyssnar på skall alltså kommersialiseras. Om man på Kulturdepartementet inte tror på att detta är den enda icke-kommersiella kanal som ungdomar lyssnar på, kan man låta någon utreda detta närmare. Jag har sett att det just

i Kulturdepartementet är populärt att anlita konsultbolag, och då kan man ju anlita JKL, som uppmärksammades i TV-programmet *Striptease* nyligen. Detta konsultbolag kommer säkert att mot en fet ersättning kunna kontrollera detta.

Herr talman! Erfarenheterna visar också att frågan om kulturell jämlikhet måste lyftas fram mer bestämt. De klasskillnader och de geografiska skillnader som fanns för 20 år sedan lever fortfarande i stor utsträckning kvar vad gäller kulturdeltagandet. Detta visar bl.a. Kulturrådets utredning om vidgat deltagande, liksom undersökningar gjorda av Landsorganisationen och Statistiska centralbyrån. En i någon väsentlig mening ambitiös kulturpolitik måste ta fasta på detta faktum och söka medverka till en förändring – inte för förändringens egen skull, utan just därför att en förändring skapar förutsättningar för förbättringar.

Särskilt viktigt är det att medvetet stödja barn- och ungdomskultur – detta speciellt i en tid då begrepp som "kultur i skolan" håller på att försvinna. Flickorna och pojkarna i skolan förvägras att se en teaterföreställning och att möta en konstnär eller en författare, därför att skolan inte tycker att det är någonting att lägga pengar på.

Jag tror att det är speciellt viktigt att staten i någon mening försöker ange riktlinjer. De kulturpolitiska målen är just avsedda att vara riktlinjer också när kommuner och landsting fastställer sina kulturpolitiska mål. Detta är en punkt som jag särskilt vill lyfta fram.

I en av de socialdemokratiska reservationerna tar vi upp frågan om ett handlingsprogram för de handikappades deltagande i kulturlivet. Ett av de kulturpolitiska målen är just att kulturpolitiken skall utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov. Även om Kulturutredningen nu skall titta på detta kan det vara värdefullt att Kulturrådet, för att spara tid och för att få större effekt, redan nu får i uppdrag att ta initiativ och göra en systematisk genomgång som leder till en förbättring av de handikappades möjligheter att delta i kulturlivet.

Det stod ingenting om en bibliotekslag i direktiven till Kulturutredningen, trots att det hänvisades till den frågan i förra årets budgetproposition. Från socialdemokratisk sida har vi frånt och med det första sammanträdet drivit denna fråga, och den utreds nu.

Jag vill för min del säga att det är klart att Kulturutredningen kan utreda frågan om det behövs en bibliotekslag, och om svaret blir ja kan den också lägga fram ett förslag till hur den skall utformas.

Jag vill här och nu deklarerat att vi från socialdemokratiskt håll anser att det behövs en bibliotekslag. Också här berör vi det som är grunden i en demokrati, nämligen just yttrandefriheten, alla människors möjlighet till fri tillgång till det tryckta ordet. En sådan lag bör innehålla riktlinjer, som innebär att det slås fast att boklån skall vara avgiftsfria. Oavsett var man bor i landet skall man ha möjlighet att låna en bok. Det skall vara någorlunda hygglig tillgänglighet. Det skall finnas kompetent personal. De allmänna biblioteken skall drivas i offentlig regi.

Herr talman! Jag och socialdemokraterna i kulturutskottet står självfallet bakom samtliga de socialdemokratiska reservationer som är fogade till be-

Anf. 93 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Det här betänkandet, nr 18, heter Övergripande kulturfrågor. Jag kommer att ta fasta på just det övergripande och tala om kulturfrågor från ett mer ideologiskt perspektiv än vad som kanske är vanligt här i kammaren. Annars handlar ju riksdagens kulturdebatter mestadels om enskilda frågor – om mer eller, som det nu för tiden mest är fråga om, mindre statliga pengar till olika ändamål.

För oss i Vänsterpartiet är detta att det händer något i människor i mötet med kulturyttringar ett mycket viktigt kriterium på kvalitet. Det finns ingen anledning för samhället att lägga pengar på olika verksamheter bara för att dessa skall producera "kultur" för passiv konsumtion.

Om olika kulturverksamheter när de når den enskilda människan inte enbart skall konsumeras av denna, om det skall hända något i människor i det mötet, uppstå en dialog, måste respondenten – jag vill hellre säga det än mottagaren – eller individen ha en rimlig chans att tyda det "språk" eller de uttrycksmedel som den konstnärliga verksamheten använder sig av.

God kultur – och nu använder jag begreppet i ganska snäv bemärkelse – handlar alltså om kommunikation mellan den professionelle kulturskaparen och kunniga, lyhörda och kravfyllda respondenter. Närhelst en kommunikation uppstår – även om den inte yttrar sig på annat sätt än att mottagaren blir arg och skåpar ut det som den professionelle kulturskaparen har att erbjuda, vare sig det rör sig om en tavla eller en teaterföreställning – då lever kulturen.

Övergripande kulturfrågor borde alltså handla om hur vi skapar en sådan kultursituation att kulturen inte reserveras för en liten elit i samhället och inte reduceras till att vara en fråga om hur en viss vara – i det här fallet olika kulturyttringar – distribueras till konsumenter på effektivaste sätt.

Den samhälleliga kulturpolitikens ansvar måste vara att skapa behov av kultur. Hur gör man det då? Jag medger att det inte är så enkelt.

Det har ju visat sig att det inte räcker att se till att det finns ett brett utbud av kulturaktiviteter – även om det naturligtvis också är viktigt och det återstår mycket att göra på det här området.

Det räcker inte heller att satsa allt på den professionelle kulturskaparen. Om han eller hon inte har någon att kommunicera med får vi en "l'art pour l'art"-situation; vi bygger glastorn för det konstnärliga skapandet.

Det gäller att i betydligt större utsträckning bry sig om basen i kommunikationen, den enskilda människan, och vad som händer i henne.

Att locka fram behov av konstnärligt skapande är något man gör genom att tidigt träna människors alla sinnen, genom att låra barn fler sätt att uttrycka sig än det verbala, genom att låta dem träna och iaktta olika kroppsspråk, genom att låta dem dansa, spela och sjunga själva, genom att förmedla intryck, genom att ge barnen och ungdomarna tillgång till många böcker och mycket musik, genom att ge dem möjlighet att se och spela teater, dansa, titta och suga upp intryck från alla håll och kanter.

Om vi gjorde på detta sätt skulle det inte finnas några problem med vi-

*Övergripande
kulturfrågor*

kande besöksiffror vare sig på teatrarna, konserterna eller utställningarna – vare sig i dag eller i morgon. Morgondagens kulturutövare och kulturdelta-gare växer ju upp i dag.

Självfallet är det skolan som har det grundläggande ansvaret för denna del av barnens fostran.

Ingen skulle komma på tanken att ge följande budskap till en sexåring: Här har du papper, penna och lite texter. Får du bara ha det här omkring dig kommer du att lära dig läsa och skriva på egen hand. Gör du det inte själv ankommer det på din familj att uppmuntra ditt eventuella intresse.

Vi har i stället en hel uppsättning metoder och utmejslade, väl genomtänkta pedagogiker för barns läs- och skrivinläring. Vi tränar den verbala begåvningen och ger stort utrymme åt det skrivna ordet i skolan. Vill det sig väl skapar vi ett behov av olika sorters litteratur hos barnet för all framtid.

Men för alla de andra uttrycksmöjligheterna och för den icke-verbala kommunikationen finns det nästan inga pedagogiska metoder. Vi struntar i dem.

Jag vill hävda, att lika väl som det är vår självklara skyldighet att lära alla barn läsa är det vår skyldighet att ge alla barn möjlighet att uttrycka sig på alla de andra "språken". Men vi gör inte det, och därför består de kulturella klasskillnaderna.

Kulturkonsumtionsmönstret är sig ganska likt över decennierna. Teater är fortfarande inte ett självklart inslag i skolan. Barns och ungdomars möjligheter att lyssna på musik är nästintill obegränsade, men fortfarande är det få som spelar själva. Konstmusik lyssnar endast en kulturell överklass på. Ex-emplen kan mångfaldigas.

Starka intressen strävar nu efter att mönstra ut de kulturpolitiska mål som Vänstern vill stärka. Mer än tidigare måste därför riksdagen ägna uppmärksamhet åt att stärka de mål som betonar allas rätt och möjlighet att delta i skapande aktiviteter, som främjar kontakten mellan människor, ökar förståelsen över kulturgränser och skapar identitet genom att ta till vara och levandegöra kulturarvet.

Vi kan inte vänta på Kulturutredningen och på vad den eventuellt kommer fram till innan vi tar ställning. Det kommer att ta flera år innan utredningens förslag kan omsättas i praktisk politik.

Jag yrkar därför bifall Vänsterpartiets reservation nr 2, som jag står bakom.

Jag skall helt kort ta upp några andra problem, som har anknytning till våra reservationer. Det gäller dels att kulturutbudet är så koncentrerat till Stockholmsregionen, dels och att det regionala kulturutbud som faktiskt finns så dåligt når ut till människor att samordning och samarbete mellan olika kulturutövare och kulturinstitutioner blir högst tillfälligt.

För att i någon mån motverka det sistnämnda föreslår vi i Vänsterpartiet att särskilda regionala kulturkonsulenter tillsätts. Deras uppgift är att knyta samman människors egna skapande aktiviteter med kulturinstitutioner och andra resurser. Det kan gälla historisk dokumentation, bygdespel eller andra kulturella aktiviteter som stärker den egna eller den lokala identiteten.

Goda erfarenheter av sådana kulturkonsulenter finns på olika håll i

landet, bl.a. körkonsulenter, teaterkonsulenter och nu senast en danskonsulenttjänst i Norrbotten.

För att motverka Stockholmskoncentrationen vill vi ge Kulturrådet möjlighet att ha litet lösa pengar för att kunna uppmuntra, ta till vara och stimulera nya initiativ på kulturområdet utanför storstäderna.

Jag yrkar bifall till reservationerna nr 3 och nr 4.

I betänkandet tas också frågan om en bibliotekslag upp. Jag har vid ett otal tillfällen här i kammaren hävdad att kravet på att införa en bibliotekslag växer sig starkare. Det påståendet håller, trots att det har upprepats i ett par år.

Vänsterpartiet har länge lagt fram förslag om en sådan lag. Vi hävdar att skälen för den är mycket starka nu. Lågkonjunkturen har slagit hårt mot alla delar av kultur- och utbildningsområdet, och kommunernas försämrade ekonomi har till följd att folkbiblioteksverksamheten på många håll drabbats av kraftiga inskränkningar. Hoten om olika slags avgifter för boklån eller biblioteksbesök kvarstår faktiskt, trots försök att lagreglera bort dem.

Dessa hot och problem gäller särskilt universitetsbibliotekens fjärrlån. En bibliotekslag har många syften, men den skall bl.a. garantera sådana fria fjärrlån. De är en förutsättning för att studier och forskning skall kunna bedrivas över hela landet. Fria fjärrlån skall också inbegripa lån från universitetsbiblioteken.

Jag upprepar detta litet allvarligt, därför att det är starka krafter i rörelse för att man skall ta ut ganska höga avgifter på fjärrlånen. Man hävdar bl.a. att biblioteken är ett konkurrensmedel mellan de olika universiteten, och därför håller man hårt i det bokbestånd man har. Man vill inte låna ut det gratis till exempelvis nya högskolor som inte har hunnit skaffa sig motsvarande bokbestånd.

Detta tycker vi i Vänsterpartiet är orimligt. Vi vill slå vakt om de fria fjärrlånen och menar att detta är ett starkt argument för att en bibliotekslag måste till.

En bibliotekslag är också viktig för att decentraliserad högskoleutbildning och distansundervisning skall kunna bedrivas. De yngre högskolorna måste kunna få gratis tillgång till forskningsinstitutionernas och universitetens litteratur- och tidsskriftsbestånd.

Mångfald och variation i utbud av litteratur är viktiga, särskilt för barn och ungdomar. Det är ju i barnåren som grunden för ett litteratur- och läsintrasse läggs. Genom litteratur tränas läsförmågan och läsförståelsen. Lust för läsande och läsvana skapas bl.a. genom att tidigt ge barnen tillgång till många böcker med varierat innehåll. Få barn och ungdomar kan få del av detta utan folkbiblioteken.

Jag vill därför också yrka bifall till reservation nr 7.

Anf. 94 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! För någon tid sedan ägnade vi i Kulturutredningen oss åt att fundera över varför kultur är bra. Det var inte svårt att få fram skäl för kultur. En lista på vad kultur kan ge blir ju lång; ett femtiotal punkter var lätt att få ihop.

En del värden kan vara viktiga för en individ, andra för en grupp eller för

Prot. 1993/94:78

23 mars 1994

*Övergripande
kulturfrågor*

samhället som helhet. Jag tror att det är viktigt att se att kulturen har ett värde i sig men också att den kan vara ett instrument för att nå andra mål.

Även om olika människor alltid gör olika, personliga värderingar verkar det finnas en nästan total uppslutning kring att ett rikt och välfungerande kulturliv är något eftersträvänsvärt.

Forskaren Åke Daun och andra har lyft fram människors olika behov, för vilka de i högre eller lägre grad söker tillfredsställelse i kulturen. Det kan vara behov av social kontakt, omväxling i sinnesintryck, inflytande över de yttre villkor som reglerar våra liv, överblick över och förståelse av det omgivande samhället och behov av självkänsla.

Åke Daun menar att det, om kulturverksamheten inte möter sådana grundläggande behov, förmodligen inte spelar så stor roll om man undanröjer vissa ekonomiska hinder. Men jag tror att det är lätt att förstå att det med ekonomiska satsningar inom kulturområdet är lättare att uppfylla dessa grundläggande behov.

För tredje året i följd har Kulturdepartementet och Birgit Friggebo lyckats öka satsningen på kulturen i statens budget, där man i övrigt sparar ca 30 miljarder. Visserligen är det inte fråga om några större belopp – 45 miljoner i rena reformpengar – men det är likväl en stark markering av hur regeringen ser på kulturens betydelse.

När man har fördelat pengarna har utgångspunkten varit att inte bara upprätthålla utan också öka insatserna för kulturen trots de ekonomiskt besvärliga tiderna. Kulturen skall stärkas i hela landet, samtidigt som man slår vakt om institutionerna. Genom att studera förändringarna sedan föregående år kan man lätt få fram årets speciella profil: plus för t.ex. regionala teatrar, kammarorkestrar, barn och ungdom, konstnärer, fria grupper och Göteborgsoperan, minus för Riksteatern, Operan och Dramaten samt effektivitets- och rationaliseringskrav för de statliga myndigheterna.

Om man jämför med tidigare år kan man konstatera att relativt få motionsyrkanden gäller övergripande frågor inom kulturpolitiken. Detta är helt naturligt med tanke på den omfattande utredningsverksamhet som nu pågår i parlamentariska former och som skall avslutas under året. Åke Gustavsson var inne på detta.

Eftersom det i den stora kulturutredningen finns representanter för alla partier i utskottet utom Ny demokrati, är det naturligt att vi där kommer att driva våra tidigare motionskrav. Det är därför, tycker jag, litet märkvärdigt att både Socialdemokraterna och Vänsterpartiet ändå har reserverat sig t.ex. i fråga om de kulturpolitiska målen i betänkandet.

Jag kan emellertid försäkra Åke Gustavsson och Elisabeth Persson att jag inte kan tänka mig att någon i utredningen kommer att ha något emot att man strävar efter kulturell jämlikhet och ett mångkulturellt perspektiv på kulturpolitiken eller att man levandegör kulturarvet. Det gäller även andra mål som Elisabeth Persson tog upp här. Men det finns säkert också andra mål som vi kommer att kunna vara överens om. Vi har ju redan startat de diskussionerna helt enligt utredningens direktiv. Något tillkännagivande till regeringen när det gäller de kulturpolitiska målen tycker jag vore direkt fel. Tror inte Åke Gustavsson och Elisabeth Persson själva att man framgångsrikt skall kunna driva dessa frågor i utredningen? Det är ju faktiskt utred-

ningen som skall lägga fram förslag till eventuella nya kulturpolitiska mål och inte regeringen.

Samma sak tycker jag faktiskt definitivt gäller för vänsterns förslag om regionala kulturkonsulenter och om att Kulturrådet skall ha extra pengar för att stimulera initiativ på kulturområdet utanför storstäderna, vilket Elisabeth Persson i dag berörde. Frågan hur kulturpolitiken kan decentraliseras och eventuellt nya kulturella centrum bildas är ju också en av utredningens huvudfrågor. Jag tycker själv att det är ytterst angeläget att utredningen verkligen belyser detta och kommer med förslag i frågan. Det finns ju stora skillnader i hur kulturen prioriteras i olika delar av landet.

Kommunförbundet redovisade i slutet av förra året en sammanställning, som visade bl.a. följande skillnad; 1 500 kr per invånare i Skinnskatteberg, som låg på första plats, och 200 kr per invånare i Grästorp, som låg sist. Det var även stor skillnad mellan Göteborg och Malmö, vilka satsade ca 1 200 kr per invånare, och Stockholm, som satsade 650 kr per invånare, vilket också var riksgenomsnittet. Riktigt jämförbart var det emellertid inte, eftersom Göteborg och Malmö också får pengar från landstinget.

Vid de resor som Kulturutredningens ledamöter har gjort genom hela landet har vi konstaterat att det finns ett rikt och levande kulturliv, som man inte alls i alla lägen kan mäta med pengar och som framför allt har en starkt ideell prägel. Att frågorna om kulturella centrum ingalunda är enkla tror jag att vi alla kan konstatera efter dessa resor. Förväntningarna här har väckts så att nästan vartenda län och många medelstora städer vill bli utpekade såsom nationella centrum.

Det är angeläget att ändå notera att man också i årets budgetproposition stryker under decentraliseringskravet och även försöker leva upp till det i sina satsningar på t.ex. länsinstitutioner. Det gäller länsteatrarna i Bohuslän och Kalmar, Teater Halland samt kammarorkestrarna i Sundsvall och Jönköping. Samerna får plus 500 000 kr, och man startar ett landsarkiv i Karlstad. Länsstyrelsernas kulturmiljöenheter får extra pengar. Även Göteborgsoperans 10 miljoner kronor är ett exempel på detta.

Kulturen spelar en jätteviktig roll för hur våra liv gestaltar sig, för vilken livskvalitet det får och för förståelsen för andra människors sätt att leva och tänka. Därför är det särskilt viktigt att våra barn och ungdomar får ökade möjligheter att delta i och uppleva kulturen i dess vidaste bemärkelse. Jag instämmer verkligen i vad både Åke Gustavsson och Elisabeth Persson sade. Vårt kulturintresse grundläggs ju i hemmet och i skolan. Detta har man också tagit upp i utredningsdirektiven. Man talar där om att skolan är vår kanske allra viktigaste kulturinstitution.

Jag delar den oro som har kommit till uttryck tidigare här i dag, när vi får rapporter om att kulturen i skolan har minskat. Det finns all anledning för utredningen att ta detta på djupaste allvar.

Ett faktum är också, som Kulturrådets rapport visar, att möjligheten att uppleva kultur såsom barn i stor utsträckning fortfarande beror på i vilken miljö man är född. Barn och ungdom är alltså ett prioriterat område för utredningen och måste så vara. Men vi tycker ändå att det är angeläget att öka stödet direkt till barn och ungdom, och därför stöder vi regeringens förslag att ge 26 nya grundbelopp till Kulturrådet för att användas till projekt för

just insatser för barn och ungdom. Pengarna skall användas för att stimulera de regionala kulturinstitutionerna men skall också kunna användas i samarbete med fria teater- och dansgrupper.

En annan grupp som Åke Gustavsson berörde och som det känns angeläget att utvidga kulturlivet för är de handikappade. Här har visserligen gjorts en hel del under de senaste åren, men mycket återstår. Det motiverar att denna fråga skall behandlas grundligt i Kulturutredningen. I dagens läge finns det ingen anledning att ge Kulturrådet ett särskilt uppdrag, vilket Socialdemokraterna föreslår. Regeringen har ju faktiskt visat att den tar dessa frågor på yttersta allvar, när den föreslår att 15 nya miljoner skall satsas för att ge handikappade ökade möjligheter att ta del av samhällets kultur- och informationsutbud.

Sveriges Dövas Riksförbund får tack vara de 15 miljonerna ökad möjlighet att producera videor på teckenspråk och tillhandahålla lättläst litteratur, ordna radiotidningsmottagare för afatiker och dyslektiker samt utveckla hjälpmedel för läshandikappade. Detta är faktiskt ett uttryck för det som vi i Folkpartiet liberalerna länge har kämpat för, nämligen en samtidig satsning på kultur och de glömda i samhället.

Alltsedan rapporten *Kulturen som lokaliseringsfaktor* publicerades 1991 har det förts en livlig diskussion om vilken betydelse kulturen verkligen har såsom lokaliserings- och produktionsfaktor. Jag avslöjar väl inte för mycket om jag säger att vi i Kulturutredningen har diskuterat mobiliserings-, lokaliserings-, kreativitets- och produktivitetseffekter, men någon slutgiltig ståndpunkt har vi ännu inte kommit fram till. Jag tycker att det är oerhört viktigt att, som utskottet också gör, framhålla att offentliga kultursatsningar är oersättliga utifrån helt andra värderingar än rent ekonomiska.

Också frågan om kulturmiljöinvesteringar tas upp i detta betänkande. Jag berör detta helt kort, eftersom Göran Åstrand djupare skall gå in på detta när vi kommer till kulturmiljövärdsbetänkandet. Det är verkligen roligt att kunna konstatera att regeringen i ROT-beslutet nu gör en rejäl satsning på kulturmiljön. 285 miljoner kronor ger ungefär 1 500 jobb. 195 miljoner kronor går till att renovera och reparera kulturhistoriskt värdefulla byggnader. 100-tals projekt kan beröras. 70 miljoner kronor går till icke statliga kulturlokaler. Pengarna skall användas till ny- och ombyggnader av museer, teatrar och konsertlokaler. Jag hoppas att man nu före den 1 juli skall kunna sätta spaden i jorden för det angelägna glasmuseet i Växjö. Detta är verkligen en rejäl satsning på det regionala kulturlivet.

På PAKS-mötet i morse – Sällskapet parlamentariker och kulturskapare; jag vill gärna göra reklam för denna organisation – berättade den nye riksantikvarien Erik Wegraeus att man behöver mera pengar till kulturmiljön och att man säkert kommer att sätta spaden i jorden före den 1 juli när det gäller de projekt som nu får pengar. Min förhoppning är givetvis att vi skall kunna få ytterligare pengar till kulturmiljön.

Frågan om en nationell fond – en svensk stiftelse för förvaltning av värdefulla kulturmiljöer – som övervägs inom regeringen har utskottet tidigare uttalat sig för. Förslaget ligger fast, även om vi har förståelse för att man kan behöva få erfarenheter av hur Statens fastighetsverks kulturförvaltning ut-

faller. Kulturutredningen kommer att behandla också denna fråga, och därför finns det inte anledning att här ge regeringen någonting till känna.

Vilka planer regeringen eventuellt skulle ha – vilket Åke Gustavsson var inne på – får Åke Gustavsson fråga regeringen om. Jag talar för riksdagen.

När det gäller insatser för bild- och formkonstnärer ökas visningsersättningen och konstnärsbidragen. Detta kommer Rose-Marie Frebran att behandla. I detta betänkande har Socialdemokraterna en reservation om utställningsersättningen och vilket ansvar de olika utställningsanordnarna skall ha. Utskottet finner det rimligt att också här avvakta Kulturutredningen och se hur man där behandlar frågan.

I dessa övergripande kulturpolitiska diskussioner tycker jag att det är viktigt att vi inte glömmer bort det internationella perspektivet. Vi har i utskottet varit överens om att acceptera skrivningarna i budgetpropositionen, där man bl.a. konstaterar att det oavsett om Sverige blir medlem av EU eller ej finns starka skäl för ett formaliserat kultursamarbete som omfattar hela EES-området.

Jag vill i detta sammanhang peka på två viktiga satsningar som regeringen gör. Man ökar anslaget för att motverka rasism och främlingsfientlighet från 10 till 32 miljoner kronor. Man ger också bidrag till invandrarinstitutet och museet i Botkyrka, som utskottet har varit engagerat i.

Eftersom jag ser att Ny demokratis representant Simon Liliedahl är här, skulle jag ändå vilja ställa en fråga: Hur kan ni, med tanke på hur de olika nyd-företrädarna i utskottet har agerat, försvara att ni i dag försvagar budgeten med 16 768 000 kr, trots att ni säger att ni i princip tycker att bidragen på kulturområdet skall frysas, eftersom utredningsarbetet pågår? Det står i ert särskilda yttrande till detta betänkande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet om övergripande kulturfrågor i dess helhet och avslag på reservationerna.

Anf. 95 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Charlotte Branting avslutade sitt anförande – om jag förstod det rätt – med att med instämmande i vad Ny demokrati hade sagt om att frysa bidragen i avvaktan på den kulturpolitiska utredningen ställa en fråga till Simon Liliedahl. Jag skall inte besvara den. Men om även Charlotte Branting anser att man bör frysa bidragen i avvaktan på utredningen, hur kan Charlotte Branting då försvara att man skär ner anslaget till Riksteatern med 10 miljoner kronor och låter Stockholmsinstitutionerna i stort sett bli orörda? Det är min ena fråga till Charlotte Branting.

Sedan skall jag inte ge mig in särskilt mycket på sifferexercis. Men när Charlotte Branting applåderar den sittande regeringen och talar om att man har lyckats höja bidragen med några tiotal miljoner för tredje året i rad, vill jag konstatera att vi under den socialdemokratiska regeringens tid på den gamla goda tiden hade en årstakt i reformverksamheten på 125 miljoner kronor. I år har Socialdemokraterna väckt en kulturmotion, som innebär ökade satsningar i förhållande till regeringen på 500 miljoner kronor.

Det ser olika ut på olika håll ute i landet. Charlotte Branting nämner som avskräckande exempel på kultursatsningar, om jag förstått det hela rätt, Grästorps kommun – en av de mest genuint borgerligt styrda kommunerna.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Övergripande
kulturfrågor*

Som ett bra exempel, om jag också här har förstått Charlotte Branting rätt, anför Skinnskatteberg. Såvitt jag minns är det en socialdemokratiskt styrd kommun. Det här visar kanske litet på hur det är med viljorna ute i landet.

Charlotte Branting säger att jag får fråga regeringen om utvecklingen framöver. I och för sig kan jag ju fråga kulturministern hur det förhåller sig. Hon finns ju här i kammaren.

På varje punkt hänvisas det till sittande kulturutredning eller till motionskrav beträffande olika åtgärder. Min fråga till Charlotte Branting blir därför: Betyder detta att Charlotte Branting så länge utredningen arbetar kommer att motsätta sig ett eventuellt förslag som innebär att regeringen vill skapa nya statliga organ inom kultursektorn?

Utredningen är enhällig och mycket kategorisk. Ni är också mycket kategoriska i det ni själva skriver när ni bemöter de socialdemokratiska reservationerna. Ni säger att ingenting skall göras, och ni hänvisar då till sittande kulturutredning. Den logiska slutsatsen måste bli – som jag tolkar det hela – att vi skall avvakta Kulturutredningen.

Den senaste frågan är viktigare för mig än den första. Jag efterlyser alltså svar på frågan: Kommer Charlotte Branting att motsätta sig eventuella förslag från regeringens sida i det här avseendet – oavsett om de läggs fram i en oanmäld särproposition eller i anslutning till kompletteringspropositionen?

Anf. 96 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! På den sista frågan i föregående inlägg svarar jag naturligtvis på det sätt som politiker bör göra i sådana här sammanhang: Några för framtiden bindande löften om hur de politiska partierna skall ställa sig till olika frågor som kan uppkomma tänker jag inte ge vare sig i denna fråga eller i någon annan fråga. Vi lever ju i en föränderlig värld.

Vidare vill jag säga till Åke Gustavsson att vi på regeringssidan inte har utlovat en frysning av bidragen därför att en kulturutredning pågår. Tvärtom har vi sagt att vi faktiskt lägger på något. Vi gör vissa förändringar som vi tycker är viktiga. Det gäller då t.ex. barn- och ungdomsverksamhet och vissa regionala verksamheter. Det är Ny demokrati som har utlovat en frysning av bidragen, inte vi i Folkpartiet liberalerna.

Åke Gustavsson tog i sitt anförande upp frågan om en bibliotekslag. Den frågan har vi diskuterat många gånger tidigare i denna kammare. Därför tänker jag inte säga så mycket om den saken. För både Elisabeth Persson och Åke Gustavsson borde det räcka med beskedet att vi faktiskt utreder den frågan i Kulturutredningen. Sedan återstår att se vilket ställningstagande som där görs.

Sedan till detta med om det är socialdemokratiska eller icke-socialistiska regimer ute i kommunerna. Vi kan gärna, Åke Gustavsson, göra en genomgång i det avseendet. Vi kommer då att se att det finns så att säga både-och, dvs. både positiva och negativa sidor. Jag känner till att det i Kronobergs län finns borgerliga kommuner där man satsar riktigt ordentligt på kulturpolitiken.

Anf. 97 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Min avsikt var inte att göra en genomgång av hur det är i olika kommuner. Jag valde faktiskt att nöja mig med de exempel som Charlotte Branting själv anförde.

Jag som folktoppartist vill inte ge några bindande löften i något avseende, sade Charlotte Branting. Ja, det kan kännas tryggt för svenska folket att veta att man i Folkpartiet inte ger några löften.

Då undrar jag faktiskt: Om man så kategoriskt som sker i detta betänkande och principiellt så bestämt skriver att vi skall avvakta sittande kulturutredning, måste väl konsekvensen bli att man säger nej till vartenda förslag inom den här sektorn när det gäller strukturförändringar. Detta gäller alltså framför allt det som sägs i både motioner och betänkande.

Vidare säger Charlotte Branting att vi nog kan lyfta in vad vi vill i Kulturutredningen. Därför finns det inte någon anledning för Socialdemokraterna att reservera sig. Det skall vara tyst i klassen – det är Charlotte Brantings budskap. De erfarenheter som vi socialdemokrater har i detta sammanhang bygger på följande: För det första är det regeringspartierna som har majoritet i utredningen. För det andra gäller det bibliotekslagen. Det tog faktiskt ett halvår innan vi fick besked från utredningens majoritet om att man var beredd att utreda frågan. Därför är det inte särskilt konstigt att vi vill ha ett ställningstagande från riksdagen, om vissa speciella frågor skall lyftas in.

Frågan om en bibliotekslag aktualiserade jag – för att vara indiskret, vilket man kanske inte skall vara men det struntar jag i – redan vid det första sammanträdet med utredningen. Sedan gick det ett halvår innan den borgerliga majoriteten kunde bestämma sig för om man över huvud taget skulle utreda frågan.

Jag bollar gärna vidare frågan om regeringen – Charlotte Branting vill ju inte ge bindande löften i något avseende – har planer på att göra några dramatiska förändringar när det gäller kulturpolitikens utformning. Det handlar då bl.a. om att bilda nya statliga organ inom kultursektorn i form av exempelvis en fond.

Anf. 98 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Nej, Åke Gustavsson, jag tycker verkligen inte att det skall vara tyst i klassen. Jag lägger inte munkavle på någon, utan jag utgår från att det finns andra kulturpolitiska mål än just de mål som Åke Gustavsson nämner i den aktuella reservationen och som vi kommer att diskutera. Förhoppningsvis kan vi komma överens på den här punkten. Därför tycker jag att det är konstigt att man reserverar sig avseende en del.

Jag vill klart markera att jag inte ger några bindande löften från Folkpartiet liberalernas sida om hur vi skall ställa oss till eventuella förslag från regeringen, dvs. förslag som vi i dag inte vet någonting om. Jag hoppas att Åke Gustavsson kan ha förståelse för det.

Anf. 99 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! När det gäller första delen av Charlotte Brantings anförande måste jag säga att jag är väldigt glad över att hon håller med oss i Vänsterpartiet och över att hon delar vår inställning i kulturfrågor. Jag hoppas att det

kommer till uttryck litet senare i vår när kulturutskottet skall ta ställning till andra vänstermotioner. Vad Charlotte Branting sagt på den här punkten var alltså trevligt att höra.

Charlotte Branting verkar dock vara litet klugen. Hon ifrågasätter ju varför vi vill att riksdagen redan nu skall ta ställning beträffande de kulturpolitiska mål som vi uppenbarligen är överens om. Jag tycker att det är helt okänt att vi skall behöva invänta Kulturutredningens betänkande för att kunna slå fast saker som vi uppenbarligen är helt överens om.

Vidare tycker Charlotte Branting att det inte är nödvändigt med stimulanser när det gäller nya verksamheter i landet. Hon hänvisar till att Kulturutredningen kommer att diskutera detta med kulturella centrum. Men det förslag som vi har lagt fram och som gäller stimulanspengar handlar alls inte om att resurser skall satsas på nya kulturella centrum, snarare tvärtom.

Efter de besök som vi har gjort ute i landet och efter att ha tagit del av kulturpropositionen borde vi veta att det faktiskt i det närmaste är totalstopp när det gäller möjligheterna att få samhälleligt stöd till nya fräscha initiativ och aktiviteter.

Sedan vill jag än en gång påminna om de studieresor till olika ställen ute i landet som Kulturutredningen har gjort. För mig framstår det som fullkomligt klart att det är två budskap som samstämmigt har levererats från alla håll, alltså från alla de människor som vi har besökt.

Det första är att barn och ungdomar de senaste åren har kommit i kläm när det gäller kulturfrågor på grund av kommunernas dåliga ekonomi. Det andra är att vi måste få möjlighet till lösa kulturpengar just för att kunna uppmuntra och ta till vara nya aktiviteter. I dag är alla resurser låsta till befintlig verksamhet. Jag tycker att det är beklagligt att Charlotte Branting inte ställer sig bakom Vänsterpartimotionerna.

Anf. 100 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Det låter på Elisabeth Persson som att det kommer att ta många år innan vi blir färdiga med utredningen och innan det kan bli något resultat av den. Utredningen skall faktiskt lägga fram sitt förslag under det här året. Så väldigt länge till är det då inte. De kulturpolitiska mål som vi lever med i dag har många uttryckt sina stora sympatier för. Nog skulle vi i huvudsak kunna leva med dem tills vi får de nya kulturpolitiska målen.

Elisabeth Persson påstår att jag inte skulle vara beredd att ställa upp för att stimulera aktiviteter ute i landet inom kultursektorn. Det är alldeles fel. Jag pekade i mitt huvudanförande på en lång rad möjligheter till extra pengar som regeringen och regeringspartierna här i riksdagen har ställt upp på för att just få en bättre decentralisering – en statsning på länsteatrar, kammarorkestrar, barn och ungdom ute i landet, kulturmiljö och annat.

Till slut vill jag helt kort kommentera vänsterns agerande i de olika betänkanden som vi har att ta ställning till i dag. Här har man gått med på att utöka budgetunderskottet med över 16 miljoner, precis som Ny demokrati. Men man kan inte hitta i vänsterns motioner täckning för mer än 5–6 miljoner. Det blir en minskning med ungefär 11 miljoner, enligt den uträkning som jag har fått, med det ställningstagande som vi kommer fram till i dag.

Jag skulle vilja fråga: Varifrån tar vänstern egentligen sina pengar? Såvitt

jag kan se finns de inte redovisade i något samlat budgetalternativ. Det kan vara aldrig så viktiga satsningar – det kan jag förstå. Men det är litet konstigt att man inte har kämpat för dem i sina motioner.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Övergripande
kulturfrågor*

Anf. 101 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Skillnaden mellan de satsningar ute i regionerna som Charlotte Branting räknar upp och Vänsterpartiets är att ni ensidigt vill satsa på befintliga institutioner – länsteatrar osv. Vi vill ha den lilla struntsumman – skulle jag nästan vilja säga – för att möjliggöra nya initiativ och nya aktiviteter utanför institutionerna. Charlotte Branting verkar vara helt fångad av institutionstänkandet. Jag vill gå så långt att jag hävdar att det är till nackdel för det svenska kulturlivet att vi så ensidigt binder våra resurser till de stora institutionerna, i första hand till Stockholm och när det gäller det övriga landet till de regionala institutionerna. Det stryper ett nyskapande och ett nytänkande. Det kväser entusiasmen, tyvärr. Jag beklagar detta. Vi har alltså i grunden en helt annan syn på vad som skapar aktivitet och vad det är viktigt att satsa på.

Charlotte Branting säger att vi inte någon tackning i någon budget för våra kultursatsningar. Det har vi visst. Har Charlotte Branting läst våra motioner? När det gäller t.ex. finansieringen av kulturmiljövård har vi inte, helt riktigt, formulerat oss exakt i vår kulturmotion och hänvisat pengar till kulturmiljövård. Däremot har vi i en särskild motion, som har hänvisats till bostadsutskottet, skrivit om pengar till ROT-projekt, och där har vi nämnt saker som vi nu har att fatta beslut om. Vi har lyft fram t.ex. Vadstena slottsvalar som ett viktigt projekt, renovering, tillbyggnad och ombyggnad av andra viktiga kulturlokaler, statliga såväl som icke-statliga, samt viktiga kulturmiljöprojekt. När det gäller finansieringen kan jag alltså lugna Charlotte Branting. Den är väl tillgodosedd.

Anf. 102 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar att ni för Svenska riksteatern föreslår en utökad satsning på 4,5 miljoner. Det blir 8,4 miljoner. Vad gäller Svenska rikskonserter har jag inte hittat någonting i vänsterns motion – jag har läst den, var så säker. Folkoperan har ni inte tagit upp, inte heller satsningen på de centrala museerna eller Nordiska museet. Som det nu verkar föreslår ni en extra satsning på 500 000 kr för Arbetets museum, inte 1 miljon som uppgörelsen med Ny demokrati tyder på. Inte heller föreslår ni några extra satsningar på Bildmuseet i Umeå eller Judiska museet. Men vänsterns kanske inte kommer att följa detta. I så fall är allt gott och väl och vi kanske kan få majoritet för våra förslag.

Jag är faktiskt inte fullt så insnöad som Elisabeth Persson vill göra mig till när det gäller institutionerna. Jag anser inte heller att regeringen eller regeringspartierna är det. Jag har talat om vad det är man kommer att satsa på: konstnärer och fria grupper, som får 1,5 miljoner extra. Det är väl inte några institutioner.

Anf. 103 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Det hade naturligtvis varit lockande att kasta sig in i debatten mellan Elisabeth Persson och Charlotte Branting, men jag tror dess värre inte att den typen av detaljexercis ger särskilt mycket.

Jag tycker att betänkandet trots sitt ringa omfång är ett bra betänkande. Dock är det en sak som har fått mig att gå upp i debatten. Det finns litet för mycket av "vänta på utredningarna". Det finns många frågor som man hade kunnat ta ställning till i stället för att bara hänvisa till de fyra kulturpolitiska utredningarna. Allt har inte med pengar och budgetanslag att göra. Det finns många frågor som det utan tvekan både med nuvarande ramar och med nuvarande inriktning skulle ha kunnat fattas beslut om.

Det är ständigt återkommande motioner angående Röhsska respektive Etnografiska museet i Göteborg. Anledningen till att jag gärna vill ta upp detta är att det inte bara ligger ett nationellt intresse och ett nationellt ansvar för att se till att decentralisera kulturfrågorna ut över landet. Det finns också ett nationellt ansvar för att utnyttja det som redan finns. Här finns alltså ett antal frågor som har varit obesvarade under många år när det gäller ansvaret för en hel del av verksamheten ut över landet.

Jag kan ta ett för mig ganska aktuellt exempel. Vem är egentligen ansvarig för den marinarkeologiska verksamheten i Sverige? Därom slåss t.o.m. olika museer inom det här området. Det finns muntliga överenskommelser från 30-talet som man har ett svagt minne av innebär det ena eller det andra. När det sedan kommer till kritan har man inte något konkret att peka på. Här finns en mängd frågor som borde ha kunnat klaras ut innan vi får resultatet från utredningarna.

Vi kan inte invänta utredningarnas resultat, utan vi måste även i nuläget vårda det kulturella arvet, det kulturella kapital som vi har. Därför tycker jag att det är synd att man inte har kunnat ge en liten signal från utskottets sida till utredningarna. Sedan hade man kunnat väga åsikterna på området mellan utredningarna och utskottet.

Sverige är ju ett befolkningsmässigt litet land. Det finns stora resurser som måste användas på ett bättre sätt än vad vi gör i dag. Jag är i och för sig övertygad om att man från utredningarnas sida kommer att kunna peka på ett bättre och annorlunda hanterande. Men det finns inte anledning att invänta utredningsresultaten i alla avseenden.

En liten kommentar till meningsutbytet mellan Charlotte Branting och Elisabeth Persson. Elisabeth Persson talade om att man skall kunna skapa mer och att man skall ha fria resurser. Jag blev litet fundersam när jag hörde att Elisabeth Persson tyckte att vi skulle ha ytterligare konsulenter. Låt mig säga att det inte är administratörer som skapar kulturen. Det gör de fria kulturskaparna.

Anf. 104 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag skall göra en liten kommentar till Lennart Fridéns inlägg.

Jag är naturligtvis glad över de positiva omdömen som allmänt fälls om betänkandet. Jag kan instämma i att utskottsmajoriteten alltför mycket präglas av attityden "vänta på sittande utredning". Jag kan bara hoppas att

Lennart Fridén stöder de socialdemokratiska reservanterna, som vill ha klarlägganden när det gäller bibliotekslag, barn- och ungdomskulturen och de handikappade.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Övergripande
kulturfrågor*

Anf. 105 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Åke Gustavsson tidigare har lyssnat väldigt dåligt på mig om han tror att han skulle få mig med på frågan om en bibliotekslag. Där har jag samma uppfattning som hans förre kulturminister, nämligen att en sådan skall vi inte ha.

Anf. 106 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Det är möjligt att Lennart Fridén inte satt på sin plats och hörde mitt anförande. Vi i Vänsterpartiet har alltså två olika förslag. Vi vet också att det inte är några regionala kulturkonsulenter som skapar nya spännande saker. Det var inte heller meningen. Det gällde ett alldeles särskilt anslag. De fria pengarna vill vi reservera för Kulturrådet för att rådet skall kunna stimulera nya aktiviteter.

När det gäller regionala kulturkonsumenter hade jag önskat att vi hade haft betydligt mer pengar för att kunna hjälpa kommunerna i deras samordningsarbete. På grund av den kommunala omorganisationen har kunskaper på många håll i landet gått förlorade, likaså engagemanget. I och med att man exempelvis splittrat upp resurserna för kulturaktiviteter på väldigt små enheter finns risken att det i stort sett inte blir någonting av det hela.

Nu har vi inte de pengarna. Vi får också ta ansvar för den samhällsliga budgeten. Vi kan inte ta på vårt ansvar att skapa tjänster i varenda kommun, men vi vill i alla fall uppmuntra något slags regionalt samarbete mellan olika institutioner. Vi vet av erfarenhet från en del håll i landet att man kan nå goda resultat också med regionala konsulenttjänster. Jag kan ta som exempel en danskonsulent i Norrbotten. Uppgifterna för en sådan är naturligtvis inte att själv skapa kulturaktiviteter men att hjälpa till att samordna, skapa kontakter mellan enskilda människor, amatörer, institutioner osv. för att på det sättet bredda och fördjupa kulturaktiviteterna.

Vi inbillar oss alltså inte att det här skulle innebära världens lyft för nya aktiviteter. Det var två olika bidrag jag talade om.

Anf. 107 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Elisabeth Persson vill ge ett uppdrag till Statens kulturråd. Som ledamot av dess styrelse sedan fyra år tillbaka kan jag säga att det knappast är där som man stimulerar till nya kulturaktiviteter. Det gör man ute bland de aktiva kulturskaparna.

När det gäller konsulenter vill jag säga att det finns en fantastisk övertro på organisation. Organisation är inte det viktigaste, utan funktion, och den skapas också av de aktiva kulturskaparna. Det gör inga byråkrater.

Anf. 108 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Jag har känt Lennart Fridén som en vanligtvis ganska klok människa, men nu skulle jag vilja påstå att han gör sig litet dummare än vad han är.

Vem som skall handha dessa pengar är naturligtvis inte det viktigaste. Vi har föreslagit Kulturrådet, eftersom vi tror att det där finns möjlighet att organisera det hela. Men det är inte Kulturrådet som skall skapa aktiviteterna. Det händer faktiskt en hel del i det här landet utanför institutionerna, Lennart Fridén. Det finns massor av initiativ och människor som med entusiasm och skaparförmåga gör nya saker. Men de har ingen som helst möjlighet att få något ekonomiskt stöd eller några garantier för sin verksamhet, eftersom kulturpengarna så gott som helt och hållet är upplåsta. De går via grundbe-
lopp osv. över den statliga kulturbudgeten till redan befintliga projekt.

Vi har tidigare talat om att vi skall vänta på de förslag som Kulturutredningen eventuellt kommer att lägga fram. Medan gräset växer, dör kon. Det rör sig om fuktiga 5 miljoner som vi vill reservera. Nya aktiviteter som skapas av professionella konstnärer och andra entusiaster skall kunna få en rimlig chans att fortleva.

Anf. 109 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Hade jag varit riktigt elak nu, hade jag kunnat säga någonting om detta med att anstränga sig för att göra sig dummare eller inte behöva göra det.

När man nu som Elisabeth Persson föreslår skall hantera dessa pengar via Statens kulturråd rör det sig fortfarande om de tjänstemän som finns där. Jag tror inte att jag avslöjar några större hemligheter om jag berättar att vi i styrelsen på sistone har diskuterat alternativa finansieringskällor. Det måste finnas andra som beslutar över hur pengar till kulturen skall fördelas. Det blir med naturnödvändighet så, att efter ett antal år förstelnar en byråkrati av den här typen, och det är inte bra för förnyelsen. Därför är funderingarna om alternativa kulturfonder o.d. alldeles utmärkta.

Jag vågar hävda att det inte är den vägen som man skall gå när det gäller dessa pengar, utan man skall gå en annan väg. Som sagt, varken politiker eller tjänstemän skapar kultur. Det gör kulturskaparna själva. Vi skall underlätta och stödja, men vi skall inte forma en massa fyrkantiga boxar och styra det hela.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

AU12 Arbetslivspolitik

Mom. 1 (arbetslivspolitikens allmänna inriktning)

1. utskottet
2. res. 1 (s)
3. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering:

117 för res. 1

11 för men.

158 avstod

63 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

164 för utskottet

124 för res. 1

3 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 26 fp, 23 c, 24 kds, 23 nyd, 1 -

För res. 1: 115 s, 7 v, 2 -

Avstod: 3 v

Frånvarande: 23 s, 13 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 4 v, 1 -

Mom. 2 (obligatorisk företagshälsovård)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

165 för utskottet

127 för res. 2

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 26 fp, 23 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För res. 2: 115 s, 10 v, 2 -

Frånvarande: 23 s, 13 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 4 v

Mom. 3 (företagshälsovårdens inriktning)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

268 för utskottet

14 för men.

9 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 104 s, 67 m, 26 fp, 23 c, 22 kds, 23 nyd, 3 -

För men.: 2 s, 11 v, 1 -

Avstod: 7 s, 2 kds

Frånvarande: 25 s, 13 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 3 v

Mom. 4 (regleringen av användningen av arbetsmiljöfondens tillgångar)

1. utskottet

2. res. 4 (s)

Votering:

167 för utskottet

125 för res. 4

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 2 s, 67 m, 26 fp, 23 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För res. 4: 113 s, 10 v, 2 -

Frånvarande: 23 s, 13 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 4 v

Mom. 10 (rehabilitering av funktionshindrade)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

280 för utskottet

13 för men.

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 67 m, 26 fp, 23 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För men.: 11 v, 2 -

Frånvarande: 23 s, 13 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 3 v

Mom. 15 (bidrag till arbetsbiträde och lönebidrag)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 21 (bidragsgrundande månadslön vid lönebidrag och OSA)

1. utskottet

2. res. 5 (s)

Votering:

164 för utskottet

127 för res. 5

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 67 m, 26 fp, 22 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För res. 5: 115 s, 10 v, 2 -

Frånvarande: 23 s, 13 m, 7 fp, 9 c, 2 kds, 4 v

Mom. 25 (anslag till särskilda åtgärder för arbetshandikappade)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

279 för utskottet

13 för men.

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 67 m, 25 fp, 23 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För men.: 11 v, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

AU14 ILO:s konvention nr 173 och rekommendation nr 180

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU18 Övergripande kulturfrågor

Mom. 1 (kulturell jämlikhet)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Votering:

164 för utskottet

126 för res. 1

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 66 m, 26 fp, 23 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För res. 1: 115 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 23 s, 14 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 5 v

Mom. 2 (de kulturpolitiska målen m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (v)

Votering:

279 för utskottet

13 för res. 2

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 66 m, 26 fp, 23 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För res. 2: 11 v, 2 -

Frånvarande: 23 s, 14 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 3 v

Mom. 4 (regionala kulturkonsulenter)

1. utskottet

2. res. 3 (v)

Votering:

281 för utskottet

10 för res. 3

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 66 m, 26 fp, 23 c, 24 kds, 23 nyd, 4 -

För res. 3: 10 v

Frånvarande: 23 s, 14 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 4 v

Mom. 5 (medelsanvisning för stimulans av nya initiativ på kulturområdet utanför storstäderna)

1. utskottet

2. res. 4 (v)

Votering:

279 för utskottet

12 för res. 4

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 66 m, 26 fp, 23 c, 23 kds, 23 nyd, 3 -

För res. 4: 11 v, 1 -

Frånvarande: 23 s, 14 m, 7 fp, 8 c, 3 kds, 3 v

Mom. 18 (handlingsprogram för de handikappades deltagande i kulturlivet)

1. utskottet

2. res. 6 (s)

Votering:

161 för utskottet

125 för res. 6

1 avstod

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 m, 26 fp, 23 c, 24 kds, 22 nyd, 2 -

För res. 6: 113 s, 10 v, 2 -

Avstod: 1 nyd

Frånvarande: 25 s, 16 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 4 v

Mom. 19 (frågan om införande av en bibliotekslag)

1. utskottet

2. res. 7 (s, v)

Votering:

164 för utskottet

126 för res. 7

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 66 m, 26 fp, 23 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För res. 7: 114 s, 10 v, 2 -

Frånvarande: 24 s, 14 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 4 v

Mom. 21 (nationell fond för kulturmiljöinvesteringar)

1. utskottet

2. res. 8 (s)

Votering:

164 för utskottet

126 för res. 8

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 66 m, 26 fp, 23 c, 24 kds, 23 nyd, 2 -

För res. 8: 114 s, 10 v, 2 -

Frånvarande: 24 s, 14 m, 7 fp, 8 c, 2 kds, 4 v

Prot. 1993/94:78

23 mars 1994

*Ersättningar
och bidrag till
konstnärer*

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de på föredragningslistan återstående ärendena fick företas till avgörande vid arbetsple-num tisdagen den 29 mars.

8 § Ersättningar och bidrag till konstnärer

Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1993/94:KrU20 Ersättningar och bidrag till konstnärer (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 110 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! I det betänkande som vi nu skall behandla – om ersättning och bidrag till konstnärer – finns det två reservationer från oss socialdemokrater. Jag vill, herr talman, börja med att yrka bifall till dessa två reservationer.

I dag står kulturfrågorna på dagordningen. En framgångsrik kulturpolitik är omöjlig utan fullödiga konstnärliga insatser. Att garantera konstnärer goda arbetsbetingelser och inkomstmöjligheter är därför en mycket central uppgift. Jag vill, herr talman, med bestämdhet hävda att utan konstnärer blir det ingen konst!

Kulturarbetarna/konstnärerna har i dag en mycket svår situation. Det är svårt att få arbete inom det egna yrket för att klara uppehållet. Arbetslöshetssiffrorna inom kulturområdet är chockerande.

Den möjlighet som konstnärer av olika slag har haft då det gäller att få en inkomst genom att t.ex. arbeta i studieförbunden har också krympt. Vi socialdemokrater kan bara beklaga att tidigare beslut här i kammaren innebär att bidragen till studieförbunden minskar. Vi socialdemokrater vet att en satsning på studieförbunden också är en satsning på kulturarbetarna. Den borgerliga regeringen tycks inte ha ambitionen att stödja våra konstnärers vilja till en egen inkomst.

Sedan kan vi naturligtvis ställa oss frågan: Är man arbetslös som författare, bildkonstnär eller skulptör? Vissa konstnärer kan vara svåra att placera in i de vanliga arbetsmarknadsbegreppen.

Vi kan dock i dag konstatera att många konstnärer är inkomstlösa. Där det tidigare har lagts ned tid och pengar på att sprida kultur skärs anslagen ned. Vi har hört oroande rapporter om skolornas beställningar av exempelvis teater och konserter. Jag vill påstå att kulturen har fått stryka på foten i "Europas bästa skola". Konstnärer i fria grupper har allt svårare att hitta arbetstillfällen. Regionmusiken får färre beställningar, och författarbesöken minskar och har snart försvunnit. Följden av den borgerliga politiken blir inkomstlösa konstnärer.

Konstnärernas villkor måste diskuteras. Vi socialdemokrater har i en motion krävt att frågan om en egenavgiftsfond för kulturskapare tas upp till behandling i Kulturutredningen. Jag förutsätter att denna för landets konstnärer så viktiga fråga nu får en grundlig behandling. Det vore intressant att höra om Rose-Marie Frebran, som skall upp i talarstolen senare, och hennes borgerliga kolleger är villiga att arbeta för en egenavgiftsfond.

Herr talman! Med anledning bl.a. av den situation som nu råder vill vi socialdemokrater öka anslaget Bidrag till konstnärer med 5 miljoner kronor. Detta förslag skulle innebära en kraftig förstärkning av möjligheterna att ge stöd till författare, översättare, dramatiker, bild- och formkonstnärer och scen- och filmkonstnärer. Dessutom innebär ett ökat anslag väsentligt större möjligheter för dessa grupper att delta i internationella kulturutbyten, vilket i dessa tider är mycket angeläget.

Jag skulle särskilt vilja uppmärksamma en fråga som berör upphovsmän på musikområdet, musiker och sångare.

Alltför länge har dessa yrkesutövare väntat på att frågan om ersättning vid användning av musikalier på bibliotek skulle lösas. Riksdagen har tidigare behandlat ett förslag om ett system för biblioteksersättning liknande det ersättningssystem som gäller för författare och översättare.

Riksmötet 1990/91 uttalade att denna reform borde genomföras. Nuvarande regerings föredragande har inte hörsammat denna beställning från riksdagen. I den första budgetpropositionen var argumentet att den ekonomiska situationen gjorde det omöjligt att genomföra reformen. I den senaste budgetpropositionen hänvisas till utredningen om kulturpolitiken.

Vi socialdemokrater förutsätter att utredningen kommer att behandla frågan om ersättning vid användning av musikalier på bibliotek.

I avvaktan på utredningen föreslår vi att man utökar de särskilda insatserna för upphovsmän på musikområdet samt musiker och sångare med 2 miljoner kronor inom ramen för den höjning av anslaget Bidrag till konstnärer som vi föreslår.

I vår motion finns det också förslag om förbättringar av upphovsrätten för musiker, sångare, skådespelare, dansare och andra artister.

Herr talman! Låt mig få uppehålla mig vid en fråga som har blivit mycket aktuell, nämligen den om representationen i Bildkonstnärnsfonden. Jag är väldigt glad över att kulturministern finns här i kammaren. Jag undrar om förslaget inte från början är en missuppfattning. Jag skulle gärna vilja ha svar på frågan om varför kulturministern anser det nödvändigt att frånta konstnärnsorganisationerna deras rätt att utse styrelserepresentanter i Bildkonstnärnsfonden.

I över tio år har Konstnärernas riksorganisation – KRO – Konstanver-

kare och industriformgivare – KIF – Föreningen svenska tecknare och Svenska fotografernas förbund utsett styrelserepresentanter till Bildkonstnärnsfonden. Denna fond beslutar om visningsersättning till konstnärer.

Varför vill kulturministern inte längre erkänna upphovsmännens rätt att fördela sina egna ersättningsmedel?

Bildkonstnärnsfonden har att fördela ersättning och bidrag till konstnärer. Enligt förordningen om Sveriges bildkonstnärnsfond anvisar staten årligen medel som ersättning åt bild- och formkonstnärer för de konstnärliga verk i offentliga institutioners ägo som visas för allmänheten eller används på annat allmännyttigt sätt.

Till skillnad från de bidragsgivande arbetsgrupper som också finns inom Konstnärnsnämnden har Bildkonstnärnsfonden som jag ser det en ersättningsdel att förvalta. Det är helt självklart för oss socialdemokrater att intresseorganisationerna skall vara med och besluta över sina egna pengar.

Det tycks som om regeringen försöker förvandla ersättning till bidrag genom att ta bort upphovsmännens rätt att fördela sin egen lagstadgade ersättning.

Herr talman! Ett sådant förslag måste avslås.

Det är för mig en gåta att de borgerliga representanterna i utskottet instämmer i det som sägs i förslaget. Anser ni verkligen att den regel som gällt sedan 1982 nu skall upphöra? Varför anser ni det, om ni nu gör det? Det är inte nog med att konstnärerna i Sverige är inkomstlösa. Nu skall också deras inflytande över egna medel försvinna.

Herr talman! Till sist skulle jag vilja rikta en fråga till Ny demokratis representant.

Ni i Ny demokrati har vid behandling av olika kulturfrågor genomgående hänvisat till pågående utredningar. Det kan jag förstå. Men nu är ni plötsligt beredda att ändra er i en fråga. Vad är det som gör att ni just i denna fråga inte vill invänta utredningens betänkande? Anser ni inte att yrkesutövande konstnärer har rätt att fördela sina egna inkomster?

Herr talman! Ett stöd till konstnärerna innebär ett rikare och mer omväxlande liv för oss alla. Det inopportuna, udda och utmanande håller demokratin levande. Konstnärerna behövs i vårt samhälle, och vi måste visa förtroende för dem.

Anf. 111 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Först vill jag understryka att jag i allt väsentligt delar Ingerd Sahlströms oro över framför allt bildkonstnärernas svåra ekonomiska situation. Jag anser att det är vår plikt att så långt det är möjligt försöka bidra till att den förbättras. Därför kommer jag, trots att vi i Vänsterpartiet inte har väckt någon motion i frågan, att rösta för reservation 3.

Charlotte Branting har så att säga hjälpt Vänsterpartiet att få pengar över till detta genom att rösta ned ett av våra tidigare förslag.

Jag kan väl avslöja att jag när vi påbörjade arbetet med motionerna i utskottet inte hade förväntat mig att riksdagen skulle ställa sig bakom alla de förslag som Vänsterpartiet kommer med utan litet kallt hade räknat med att det kanske kommer att bli pengar över i vår budget. Jag känner mig föranlån-

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Ersättningar
och bidrag till
konstnärer*

ten att erkänna detta. När det gäller just de pengar som berörs i reservation 3 har den borgerliga sidan hjälpt till med att skapa balans även i vår budget.

Jag yrkar också bifall till reservation 2 om sammansättningen av Sveriges bildkonstnärsfond. Utskottets borgerliga ledamöter följer här samma linje som regeringen och vill avskaffa konstnärsorganisationernas rätt att utse representanter i bildkonstnärsfondens styrelse. Jag beklagar detta, eftersom jag tycker att det är viktigt att behålla nuvarande sammansättning, dels av de skäl som Ingegerd Sahlström hänvisar till och som jag senare djupare skall gå in på, dels därför att jag verkligen hoppas få riksdagens gehör i ett annat ärende, som skall behandlas senare och som gäller vidareförsäljning av konst.

I det ärendet finns bl.a. en Vänsterpartimotion. Det skulle vara utmärkt att ha kvar den nuvarande sammansättningen av bildkonstnärsfonden vid förvaltningen av de nya resurser till bildkonstnärerna som vidareförsäljningsavgiften skulle ge. Jag ser fram emot detta.

Nu vill både regeringen och utskottets borgerliga ledamöter förändra representationen. Jag tycker inte att det är bra, och jag utgår från att såväl kulturutskottet som andra av riksdagens ledamöter under den tid som gått sedan motionerna i ärendet skrevs har uppvaktats från konstnärernas håll.

Såvitt mig är bekant har det inte framkommit någonting alls som talar för att en förändring i den riktning som föreslås skulle ge några som helst positiva förändringar. Argumentationen lyser, som tyvärr så ofta när det gäller kulturministerns förslag till förändringar, helt med sin frånvaro.

Vi i Vänsterpartiet anser att konstnärerna via sina egna organisationer och representanter själva besitter den kompetens som krävs för att fördela dessa medel. Vi menar att konstnärliga kvalitetsbedömningar inte torde göras bättre av amatörer eller lekmän än av professionella konstnärer. Vi tycker också att förslaget tyder på bristande tilltro till konstnärsorganisationernas opartiskhet. Vi har en god tilltro till deras opartiskhet, och vi avvisar därför förslaget att organisationerna skall fråntas rätten att utse ledamöter i bildkonstnärsfondens styrelse.

Anf. 112 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Herr talman! Vi behandlar nu betänkandet om ersättningar och bidrag till konstnärer. I betänkandet berörs en total medelsanvisning på nästan 200 miljoner kronor. Det är glädjande och känns mycket bra för en kulturpolitiker att det inte handlar om en enda nedskärning i de fem anslag som tas upp i betänkandet. Någon har tidigare i eftermiddag under kulturdebatten slarvigt slängt ur sig att det nu för tiden för det mesta handlar om neddragningar inom kulturpolitiken, men det är inte alls sant när det gäller det statliga området. I detta betänkande är det i stället fråga om ett par uppräkningsanslag, och även det känns bra.

Det är total enighet i utskottet om tre av de anslag som vi behandlar men oenighet om två. Det gäller en s-reservation i vilken föreslås att man skall plussa på ytterligare till bidrag till konstnärer. Jag yrkar avslag på reservation 3 från socialdemokraterna.

Jag yrkar också avslag på Ny demokratis reservation 4, där man säger nej till den uppräkningsanslag som föreslås av detta anslag. Socialdemokraterna är

alltså inte nöjda med uppräkningsen utan vill ha mer. Nydemokraterna är inte nöjda med att vi plussar på utan vill minska anslaget. Vidare säger Ny demokrati nej till en uppräkningsen om 1,5 miljoner kronor av anslaget Visningsersättning till bild- och formkonstnärer. Jag yrkar avslag också på reservation 1.

I båda de fall där Ny demokrati reserverar sig anför man de principiella skäl som man framhöll i det särskilda yttrandet vid det förra betänkandet. Utredningar pågår för fullt. De skall inte föregripas – allt skall vara oförändrat, menar Ny demokrati. Man skall säga nej till plus och nej till minus.

Till synes är det här mycket konsekvent genomfört. Man kan i en hel del av nydemokraternas förslag och motioner finna att de gång på gång upprepar att de av principiella skäl har yrkanden som innebär att någon förändring inte skall ske.

Men i själva verket är det inte alls konsekvent genomfört, vilket ärendena här i dag inte minst i fortsättningen kommer att visa, och en del har redan visat det. Det är inte konsekvent och inte alls så minutiöst genomfört som det till att börja med kan verka, utan det finns en mängd undantag från denna princip.

För det första har Ny demokrati sina egna favoritobjekt inom kulturområdet, och där plussar man glatt på och tar tacksamt emot stöd från socialdemokraterna för att genomföra påplussningarna.

För det andra återgäldar man en tacksamhetsskuld för detta stöd från socialdemokraterna genom att även ställa sig bakom socialdemokratiska förslag som man inte alls själv har väckt och på intet sätt har finansiering för. Inte heller i de fall där egna förslag går igenom med socialdemokratiskt stöd har man någon som helst finansiering. Man får stöd för att öka på kostnaderna men inte för några som helst förslag till finansiering.

Inte i något av dessa två typfall tar man alltså något som helst ansvar för finansieringen. Jag ser inte heller att socialdemokraterna gör det.

Herr talman! Den bristande respekten för miljonerna i statsbudgeten är oroande. Jag vill påstå att det inte räcker att ha respekt för miljarderna i nuvarande statsfinansiella läge. Elisabeth Persson talade tidigare i debatten om "en struntsumma". Man kan inte behandla miljonerna i statskassan som privatpersoner behandlar sina enkronor. Man måste visa litet större respekt.

Herr talman! Den stora oenigheten i detta betänkande gäller dock inte pengarna utan sammansättningen av styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond. Som ni har hört vill s och v ha kvar intresseorganisationernas ledamöter. Vi anser liksom regeringen att styrelsen bör arbeta obundet med ojäviga ledamöter. Detta får också stöd i Näringsombudsmannens rekommendation och stöds av Konkurrensverket liksom även av konkurrerande konstnärsorganisationer som inte har fått vara med tidigare.

Ingegerd Sahlström undrar vad vi vill med förslaget om en egenavgiftsfond. Jag hoppas att vi alla är överens om att konstnärerna skall ha goda arbetsvillkor. Mitt parti, kds, har tidigare tagit ställning för att ett särskilt inkomstskattelag för fria konstnärer skall införas. Vi får nu se vad utredningen kommer fram till, och sedan skall vi ta ställning för att förbättra konstnärernas arbetsvillkor.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Ersättningar
och bidrag till
konstnärer*

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i kulturutskottets betänkande nr 20 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 113 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är inte fråga om några nedskärningar, säger Rose-Marie Frebran. Nej, men den politik som förs har problem på det kulturella området ute i landet.

Jag skulle vilja rikta uppmärksamheten på ett anslag, nämligen det som gäller ersättningen till författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek. Förslaget innebär en minskning av detta anslag i förhållande till nuvarande summa. Jag vet att detta beror på ett avtal med författarna, men som kulturpolitiker måste man fråga sig varför anslaget minskar. Jo, anslaget minskar därför att utlåningen av böcker på bl.a. skolbibliotek minskar. Jag tycker att det här är en otroligt viktig fråga för oss som sysslar med kulturpolitik. Jag skulle vilja uppmana Rose-Marie Frebran och hennes borgerliga kolleger att närmare se efter hur skolbiblioteken mår i dagens Sverige. Det är alldeles ypperligt om ni i Kulturutredningen tillsammans med biblioteksfrågan tar upp frågan om skolbibliotek.

Jag skall sedan gå över till Bildkonstnärsfonden. När fonden startades kom man överens om att de stora organisationerna som samlade de flesta konstnärliga yrkesutövarna skulle ha rätt att föreslå representanter i fonden. Tycker Rose-Marie Frebran att det är fel att de som så att säga har rätt till pengarna är med och bestämmer?

Anf. 114 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Herr talman! De flesta konstnärer är kanske inte ens organiserade, och man skall naturligtvis inte behöva vara organiserad för att räknas som yrkesutövande konstnär. Man får ha frihet att organisera sig eller inte organisera sig, och man får i vilket fall arbeta – hoppas jag – på samma villkor som andra. Jag håller fast vid att vi skall ha bort den jävsituation som finns i dag, med intresseorganisationer representerade i styrelsen. Det är väl inte märkvärdigare i det här fallet än när det gäller Konstnärsnämndens styrelse och arbetsgrupper, som sedan 1988 arbetar just på de här villkoren – intresseorganisationerna finns där inte med på det sättet.

Visst kan det finnas problem ute i landet, men när det gäller anslagen är det de statliga som vi behandlar i den här kammaren. Jag har i övrigt ingenting emot att vara med och på allt sätt opinionsmässigt understödja satsningar på det här området, på kulturen, ute i landet, i kommunerna och i landstingen. Det är oerhört viktigt.

Jag håller också med om att skolbiblioteken och de vanliga biblioteken är de viktigaste kulturinstitutionerna som vi har. Kan vi på något sätt se efter hur skolbiblioteken mår, har jag ingenting emot det.

Anf. 115 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Då förstår jag att Rose-Marie Frebrans kolleger i utbildningsutskottet kommer att stötta den socialdemokratiska motion som behandlas i utskottet och som gäller en översyn av skolbiblioteken. Det tackar jag speciellt för.

Bildkonstnärnsfonden är en del av Konstnärsnämnden. Konstnärsnämnden har en hel del arbetsgrupper som delar ut bidrag, och i detta arbete är intresseorganisationerna inte engagerade. I Bildkonstnärnsfonden är det emellertid fråga om visningsersättning, alltså en form av lön till konstnärerna. Jag ser i detta en väsentlig skillnad. Är det så att även Bildkonstnärnsfonden i framtiden skall bli en bidragsgivande församling, är det än mer anmärkningsvärt än att det nu enbart är fråga om att byta ut representanterna.

Jag sätter ett likhetstecken mellan Bildkonstnärnsfonden och Författarfonden. Jag vill därför fråga: Är det meningen att även Författarfonden så småningom skall mista sina "yrkesrepresentanter"?

Anf. 116 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Herr talman! Ingegerd Sahlström förstår naturligtvis om hon tänker efter att jag inte här kan utlova hur några ledamöter i utbildningsutskottet skall agera och att de kommer att stödja en viss socialdemokratisk motion som jag inte ens har läst. Det är inte säkert att det är just att stödja den socialdemokratiska motionen som man bör göra om man intresserar sig för den här frågan. Vi får väl se!

Ingegerd Sahlström säger att bidraget till konstnärerna är en lön. Trots att sammansättningen i fonden i dag är den den är, är konstnärerna inte överens om detta. Den individuella visningsersättningen, som man har plockat bort och, tror jag, gjort om till stipendier har orsakat stora debattstormar. Man är alltså inte överens.

Jag kan inte i dag uttala mig om Författarfonden. Jag har själv inte funderat över frågan, och jag vet inte vad regeringen har för avsikter i just det ärendet.

Anf. 117 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Det var mycket intressant att höra Rose-Marie Frebran ta till brösttoner. Kds har ju inte tidigare varit så särskilt högröstat i framförandet av en egen kulturpolitik, utan man har snällt i partiet, skulle jag vilja påstå, i samtliga frågor, även i sådana som inte skulle innebära ett enda öre i utgifter, gått på regeringens linje. Jag ser därför med intresse fram emot att få ta del av kds-ståndpunkter när det gäller vidareförsäljningsavgifterna, som vi kommer att behandla längre fram i vår och som skulle stärka konstnärernas ekonomiska situation på ett sätt som dess värre inte ens det nu ligande förslaget kommer att göra.

Jag är också litet förvånad över att Rose-Marie Frebran tar till sådana brösttoner i sitt försvar av Bildkonstnärsnämndens styrelse. Vill Rose-Marie Frebran på fullt allvar påstå att styrelsen har varit jävig och partisk? Det hade varit intressant att tidigare under utskottsarbete få reda på vilka frågor detta gällde. Det har inte framkommit något som helst som tyder på att kds har den uppfattningen. Kanske Rose-Marie Frebran nu skulle kunna ge exempel på några sådana partiska och jäviga ställningstaganden som konstnärerna i Bildkonstnärnsfondens styrelse har gjort?

Anf. 118 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Herr talman! Det Elisabeth Persson tog upp sist i sitt anförande gäller en principfråga. Det är fråga om att inte ha inbyggda risker och inbyggda intres-

sekonflikter. Det är inte nödvändigt att kunna påvisa uppenbara felsteg för att man skall kunna ändra på något, det känner säkert Elisabeth Persson till.

Jag vet inte riktigt om det var de ekonomiska aspekter som jag anlade som Elisabeth Persson åsyftade när hon talade om att jag tog till brösttoner. Jag tar i när det gäller vårt ansvar för statsbudgeten. Om vi inte ens i den här kammaren fattar vad en ökande statsskuld och ett budgetunderskott år efter år betyder, hur allvarligt det är och att våra barn kan få "förmånen" att framöver betala lika mycket i skatt som vi, utan att få ut ett öre för det, utan att med de skattepengarna bara betala av våra skulder, då är det skrämmande. Det är därför jag säger att vi i den här kammaren måste ha respekt för miljonerna.

Jag ser fram emot att riksdagen i stor enighet skall fatta beslut om en ny ordning för budgetbehandlingen, så att beslut först fattas om ramarna, som man sedan får lov att hålla sig inom. Detta är ett måste, och jag hoppas att vi senare kommer att fatta det beslutet.

Anf. 119 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Jag blir mer och mer konfunderad. Rose-Marie Frebran påstår att det nog inte har varit så illa beställt med de ställningstaganden som Bildkonstnärskommitténs styrelse har gjort men att det kan finnas risk för att styrelsen fattar felaktiga beslut i framtiden. Därför skall vi plocka bort konstnärerna från styrelsen. Jag häpnar över det resonemanget.

Vad ansvaret för Sveriges finanser beträffar kan jag försäkra Rose-Marie Frebran att Vänsterpartiet tar ett stort ansvar. Vår budget är väl balanserad. Vi vill inte heller leva på framtiden. Vi föreslår t.o.m. skattehöjningar för att stärka finanserna. Jag har inte märkt att kds ställer upp på det. Vi säger nej till vårdnadsbidraget. Det skulle öka statsutgifterna med miljarder. Vi tycker att det är ansvarslost att fatta beslut om något sådant i dag.

Däremot vill vi stärka kulturbudgeten. Den är en mycket liten del av de samlade statliga utgifterna. Vi vill stärka den eftersom vi vet att det är väl satsade pengar som ger god avkastning i framtiden. Vi är rädda för den utarmning av kulturen som bl.a. kds bidrar till genom att säga nej till många bra förslag.

Anf. 120 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Herr talman! Principfrågan är ett av de viktiga skälen. Ett annat är att konstnärskollektivet visst icke är nöjt med sakernas tillstånd i dag och det förhållande som vi nu har. De flesta konstnärer är visst icke organiserade.

Elisabeth Persson tyckte att ett bra sätt att ta ansvar för Sveriges ekonomi skulle vara att genomföra skattehöjningar. Vi tror inte att vi förbättrar ekonomins funktionssätt i vårt land genom att höja skatterna.

Vårdnadsbidraget är finansierat inom budgeten. Något annat förslag skulle vi naturligtvis inte ha ställt upp på eller krävt att riksdagen skulle stödja.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 mars.)

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1993/94:KrU21 Teater, dans och musik (prop.1993/94:100 delvis).

*Teater, dans
och musik*

Anf. 121 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! Vi börjar nu nalkas den timme på dygnet då teatrarna öppnar. Då kan det ju vara på sin plats att ha en liten teaterföreställning här. Det är ju tid för det. Det vi kommer att ge i afton är en långkörare som dess värre inte borde vara en långkörare, nämligen frågan om Riksteatern.

Herr talman! Innan jag går in på det vill jag säga några ord om en del andra saker i betänkandet. Där finns med ett ökat bidrag till Göteborgsoperan. Det är en beställning från riksdagen i fjol. Det är också en förstärkning av musikteatern i landet. Det är sannolikt ett steg som kommer att följas av fler när det gäller musikteatern i landet. Teaterpubliken har ett önskemål om ett ökat utbud på just det området.

En annan sak i det förslag som regeringen har lagt är också bra, nämligen det rörliga grundbeloppet till lokala teater-, dans- och musikinstitutioner. Det behövs säkert rörliga medel inom det här området. Jag vill bara uttala en förhoppning om att dessa rörliga medel även i fortsättningen får förbli rörliga. Jag är rädd för att det finns en risk för att ett system med rörligt stöd efter ett tag lätt blir institutionaliserat. Det bör vi undvika. Vi måste se upp med den risken.

Låt mig så gå över till Riksteatern. Även förra året föreslog kulturministern en minskning av anslaget. Riksdagen gick emot regeringen då. Det skedde med motiveringen att det inte var särskilt klyftigt att förändra villkoren för Riksteatern när en särskild utredning, därtill parlamentarisk, tillsatts för att just se över resursfördelningen och relationerna mellan Riksteatern och andra teatrar.

Det argumentet är naturligtvis lika starkt i dag. Det kanske t.o.m. är starkare nu när den här utredningen är inne i sitt slutskede. Det finns ingenting som säger att utredningen nödvändigtvis kommer till slutsatsen att Riksteaterns resurser skall minskas. Det skulle vara ett slag i luften om utredningen i stället kom till den motsatta slutsatsen och riksdagen under resans gång hade beslutat att minska anslagen.

Glädjande nog har utskottets majoritet kommit till ett annat ställningstagande än vad kulturministern har gjort. Reaktionen mot regeringens förslag har varit kraftig. Kulturutskottet och vi riksdagsledamöter har fått mängder av protestbrev. I telefonsamtal, uppvaktningar och påpekanden från teaterföreningarna har teaterpubliken gett sitt missnöje till känna.

Nu anför regeringen tre skäl till sitt förslag. Det första är att en nerdragning kan ske utan allvarlig skada för verksamheten hos Riksteatern. Det sägs i en situation när Riksteatern har svårt att tillmötesgå de krav och önskemål som publiken ställer. Jag undrar dessutom varför inte samma resonemang tillämpas på andra teaterformer. Om regeringen gör den bedömningen att tio miljoner mer eller mindre inte spelar någon roll för verksamheten bör det resonemanget kunna tillämpas på fler håll.

Det andra skälet är att utbyggnaden av länsteatrarna i någon mån påverkar Riksteaterns anslag. Där gör regeringen tydligen den generaliseringen att länsteater är ett enhetligt begrepp. Det är det emellertid inte. Länsteatrarna är sinsemellan mycket olika. En del spelar över huvud taget inte vuxenteater. De flesta är så små att de inte har resurser för särskilt många produktioner per år. Flera länsteatrar spelar i huvudsak på sin hemmascen medan andra turnerar flitigt i sitt hemlän.

Jag tycker att detta är ganska starka invändningar mot regeringens andra argument. Den viktigaste invändningen ligger emellertid i det självklara påståendet att även publiken i landsorten har berättigade krav och önskemål om variation och omväxling i utbudet såväl när det gäller repertoar och skådespelare som när det gäller genre. I det avseendet kompletterar Riksteatern och länsteatrarna varandra på ett bra sätt. Varför skall man försöka slå sönder en institution som fungerar bra.

Den tredje anledningen regeringen anför för att minska anslaget till Riksteatern är att Riksteatern enligt Riksdagens revisorer i stort sett besöker samma orter som länsteatrarna och erbjuder ett liknande utbud.

Herr talman! Det är nog så att Riksteatern, och i viss mån även länsteatrarna, spelar på de orter där det finns ett publikt intresse, där det finns lokala arrangörer, främst teaterföreningar, där kommunerna är villiga att bidra till kostnaderna och där det finns lämpliga lokaler. Därför är det inte särskilt konstigt att dessa teatrar spelar på ungefär samma scener. Men det ger ju publiken en enormt stor variation av utbudet även på ganska små orter.

Publikmässigt har Riksteatern under senaste två åren noterat en ökande tillströmning. Att i ett sådant läge strypa resurserna förefaller minst sagt oförståndigt, för att inte säga helt galet.

Även inom regeringspartierna är åsikterna om regeringens linje delade. Det finns ett särskilt yttrande i betänkandet från Centerpartiet. Där säger de att de faktiskt inte tycker att vi skall röra Riksteaterns pengar under pågående utredning.

I sak ställer Centerpartiet upp på det majoriteten har anfört. Centerns skäl för att säga nej är att man inte har pengar, och det tycker jag är ett ganska respektabelt skäl. Men i sak håller Centern med oss övriga.

Det finns en annan liten underlighet i reservation 1, som de borgerliga partierna har avgett till betänkandet. Jag har här redogjort för tre skäl från regeringen när det gäller att minska anslaget. De borgerliga partierna skriver i sin reservation: "Utskottet anser i likhet med regeringen att det är rimligt att den pågående utbyggnaden av länsinstitutionerna i någon mån påverkar bidraget till Riksteatern."

De upprepar alltså ett av de skäl som regeringen har för sitt ställningstagande. Men de nämner varken det första eller det andra, och det tar jag som intäkt för att även Moderaternas, Folkpartiets och kds representanter i utskottet tar avstånd ifrån den argumentation regeringen har på de två punkter som de inte nämner.

Den ideliga klåfingrighet som regeringen visat gentemot Riksteatern skapar naturligtvis osäkerhet och försvårar planeringen. Ett rimligt förhållningssätt bör vara, som utskottets majoritet föreslår, att behålla anslaget på i stort sett oförändrad nivå under utredningstiden.

Därefter är det min förhoppning att utredningens förslag kan ligga till grund för beslut som ger Riksteatern lugn, arbetsro och förhållandevis stabila och långsiktiga planeringsvillkor, till gagn för teaterlivet i hela landet.

Från socialdemokratiskt håll har vi två reservationer till detta betänkande. Vi vill ge Svenska rikskonserter 1,5 miljoner mer än regeringen. De pengarna anvisar vi som ett led i insatserna mot rasism och främlingsfientlighet. 500 000 kr skall enligt vårt förslag gå till fonogramutgivning av musik från främmande länder och kulturer. 1 miljon vill vi anvisa till ett utökat stöd till Rikskonserterns verksamhet på flyktingförläggningar.

Vi är också beredda att anslå 4,5 miljoner kronor utöver vad regeringen orkar med till fria teater-, dans- och musikgrupper. Det är lätt att finna en motivering för detta. De fria grupperna står för en stor del av barn- och ungdomsteatern här i landet, och de svarar för en vitalisering och förnyelse av teaterlivet. De får en förhållandevis liten del av det totala teateranslaget.

Herr talman! Med detta vill jag säga att vi från socialdemokratisk sida naturligtvis står bakom de två reservationer vi har till betänkandet. För att vinna tid vid voteringen yrkar jag här bifall endast till reservation 10. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 122 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! För tredje året i rad har regeringen föreslagit kraftiga nedskärningar i Riksteaterns anslag. Jag och många med mig anser att dess onda öga till Riksteatern den här gången kanske har att göra med riksdagsrevisorerens rapport Teatrarna och svenska folket. Nu var det ju, som de flesta vid det här laget vet, litet si och så med stringensen i den här rapporten.

Som väl är har utskottet tagit till sig kritiken mot rapporten och bl.a. Vänsterpartiets förslag om ökade bidrag utöver regeringens förslag till Riksteatern. Det går att säga mycket om Riksteatern. Vi anser att det är en verksamhet som är av synnerligen stor betydelse för att vi som inte bor i någon av de tre största städerna i detta land också skall kunna få ta del av ett teaterutbud.

Charlotte Branting är orolig över finansieringen av mer bidrag till Riksteatern. Vänsterpartiet har föreslagit en litet annorlunda teknikalitet för pengarna.

Vi har föreslagit att anslaget till B 10, dvs. anslaget till Operan, Dramaten och Riksteatern, skulle ökas med sammantaget 4,5 miljoner kronor utöver regeringens förslag. De resterande pengar som behövdes för att täcka upp kostnaderna för Riksteatern skulle man få genom besparingar som skulle procentuellt sett delas lika mellan Riksteatern, Operan och Dramaten.

Nu har utskottet valt ett litet annorlunda sätt att fördela dessa besparingar och tillskott. Men för oss är det allra viktigaste inte detta, utan det viktigaste är att Riksteatern får tillräckliga resurser så att man skall kunna bibehålla de olika inriktningar som man nu har, och så att antalet uppsättningar skall kunna vara likartat som hitintills. Visst har vi fått kompromissa för att lösa detta. Det tillstår jag gärna.

Jag vill göra en liten kommentar till några rader i budgetpropositionen. Regeringen anmärker där att de föreslagna neddragningarna bör verksamheterna kunna ersätta genom höjda biljettintäkter. Vi i Vänsterpartiet anser inte att man skall gå in och peta i berörda verksamheter på detta sätt. Institu-

tionerna skall verkligen själva få ta ställning till vilka budgetförändringar som är nödvändiga, både uppåt och nedåt.

I detta betänkande finns det dock en rad förslag som vi instämmer i och som vi stöder. Det gäller exempelvis stödet till Göteborgsoperan, som vi hålls med tillfredsställelse. Vi är också positiva till ökat stöd till barn- och ungdomsverksamhet och till rörliga grundbelopp för tidsbegränsade projekt.

Detta ligger litet grand i linje med våra tidigare förslag. Vi föreslår en ännu större rörlighet för pengarna. Vi vill inte knyta dem till grundbelopp på det sätt som här föreslås, men vi får nöja oss med det och är glada åt detta förslag.

Sedan kommer jag till något som inte är så roligt. Vi har många gånger fått påpeka här i riksdagen att kommunernas svåra situation har bidragit till att kraftigt försämra arbetsvillkoren för de fria teater-, dans-, och musikgrupperna. Skolorna har inte råd att beställa arrangemang, och kompetensen ute i kommunerna och skolorna är ofta dålig på grund av personalminskningar och svåra omständigheter.

Herr talman! Jag beklagar verkligen att det tycks vara så att riksdagens ledamöter inte har en aning om hur det ser ut när det gäller denna verksamhet i kommunerna. Det är förändringar och nedskärningar som är rent tragiska.

Min yngste son är vid det här laget tretton och ett halvt år gammal. Situationen när det gäller hans och hans klasskamraters möjligheter att via skolan få del av teaterutbud har vänt helt och hållet sedan han började i första klass. Nu är det bara inte tal om att man skall kunna åka och se på teater eller kunna ha råd att plocka in en fri grupp till någon föreställning. Så här är det tyvärr på de flesta håll i landet.

De fria gruppernas verksamhet riktar sig i stor utsträckning till barn och ungdom som inte nås av de regionala institutionernas utbud. Naturligtvis kan föräldrar på egen hand ta barnen till teaterföreställningar. Men det är inte alla förunnat att kunna åka 10–15 mil med sina ungar för att gå på teater. De fria grupperna har kunnat tillgodose dessa behov ute i landet. Men på många håll är det tyvärr stopp för detta.

Regeringen gör en intressant poängtering i propositionen så till vida att den påpekar att våra kulturvanor grundläggs tidigt. Jag understryker gärna detta. Jag berörde det i mitt anförande när det gällde de övergripande kulturfrågorna. Därför är det desto viktigare att stimulera kulturaktiviteter bland barn och ungdomar.

De fria teater-, dans-, och musikgrupperna spelar en kolossalt viktig roll i detta. Vänsterpartiet föreslår en ökning med 2 miljoner för de fria grupperna. Vi föreslår vidare ett särskilt arrangörs- och turnéstöd på 10 miljoner som bidrag till att täcka kostnaderna för turnerande grupper. De ökade turnékostnaderna börjar också sätta käppar i hjulet för att dessa barn och ungdomar skall få del av dessa kulturaktiviteter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 12.

Anf. 123 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Det finns anledning att vara nöjd med att regeringen med Birgit Friggebo såsom kulturminister – alla tre åren under denna man-

datperiod – har föreslagit ökningar av de statliga insatserna på kulturområdet. Årets kulturavsnitt i budgetpropositionen innebär väsentliga förstärkningar för kulturverksamheten i hela landet.

Sveriges ekonomiska situation har gjort att regeringen inte enbart har föreslagit ökningar utan också vissa omfördelningar, som innebär minskning av några anslag i förhållande till föregående år. Det beklagar vi alla, men jag citerar den socialdemokratiska kulturministern Bengt Göransson, som – när han fick kritik för att kulturen inte fick så mycket pengar som vi andra då tyckte att kulturen borde få – sade:

”Vi kommer aldrig att kunna säga: Jättefint, nu har vi uppfyllt de kulturpolitiska målen, så nu kan vi glömma dem! Så enkelt är det inte. Vi kommer aldrig att kunna avsätta tillräckligt.”

Regeringen har föreslagit en minskning av bidraget till Svenska riksteatern med 10 miljoner kronor. De pengarna föreslås till användning på andra områden inom svensk kultur, bl.a. till utbyggnad av länsinstitutionerna. Så här kan motiveringen av förslag om nedskärningar på Riksteaterns bidrag låta: ”Skälet till att medel föreslås omfördelade från Riksteatern är enligt ministern att denna organisation av kulturinstitutioner och kulturorganisationer synes vara minst bunden vid fasta åtaganden och därför lättast bör kunna minska sin verksamhet i en ekonomiskt krisartad situation.”

Jag citerade ur kulturutskottets betänkande nr 22 från 1990/91. Då hade den socialdemokratiska regeringen föreslagit en minskning av bidragen till Riksteatern med 23 miljoner kronor. Jag kan förstå att Anders Nilsson inte gick så långt tillbaka i sin historieskrivning.

Den gången blev det en väldig opposition i kulturutskottet, och Socialdemokraterna skrämdes ihop med Vänsterpartiet så att riksdagen lade tillbaka 20 av de 23 miljonerna. Folkpartiet, Centern och Miljöpartiet hade en reservation med ett påslag av 23 miljoner kronor.

Anders Nilsson sade här att han kritiserade en idelig klåfingrighet från regeringen mot Riksteatern. Han borde ha formulerat ordet ”regeringen” i pluralform och tagit med även sina egna regeringar.

Värderade talman! Det känns förstås lättare för mig att försvara en neddragning av bidraget till Riksteatern med 10 miljoner kronor i en ekonomi så gott som utan inflation än det var för den socialdemokratiska regeringen med 23 miljoner kronors minskning och en inflation på 23 % under mandatperioden.

Egentligen tycker jag att det är litet pinsamt att vi så lätt byter åsikt beroende på om vi representerar regeringen eller oppositionen. Men så blir det lätt, när de ekonomiska realiteterna känns olika nära ens ansvarsområde.

Värderade talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3, 5, 8 och 9 och bifall till utskottets hemställan i övrigt.

Anf. 124 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Carl-Johan Wilson är känd såsom kyrkomusiker till yrket, men jag undrar om han inte har bytt genre och här drar en vals. Frågan om Riksteatern, Bengt Göransson och den socialdemokratiska politiken på den tiden är väl känd, men det finns en väsentlig skillnad. När vår regering och Bengt Göransson lade fram ett förslag om nedskärningar beträffande Riks-

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Teater, dans
och musik*

teatern, gick vi socialdemokrater i riksdagen emot detta och förklarade att det inte fick ske. Vi lyckades skrapa ihop 20 miljoner kronor att lägga till.

När den borgerliga regeringen två år i rad gör samma operation beträffande Riksteatern, då följer ni med såsom lydiga redskap i kulturministerns händer. Det gjorde inte vi på den tiden. Om Carl-Johan Wilson nu vill skryta med att ni hade 23 miljoner kronor 1991, är det bedrövligt att ni har minskat anslaget både i år och förra året och att ni inte vågar stå upp för Riksteatern, vilket vi har gjort oberoende av om det varit socialdemokratiska eller borgerliga regeringar.

Jag tror nog, Carl-Johan Wilson, att teaterfolket ute i landet vill ha litet mer handfasta besked, när man värderar de olika politiska partiernas ställningstaganden. Bengt Göransson hade, med förlov sagt, ett förslag, men det socialdemokratiska partiets politik som den manifesterades den gången var vad vi i riksdagsgruppen kom fram till och det ställningstagande som vi stod för. Det har hela tiden varit ett vaktslående om Riksteatern. Så gör inte ni. Jag tror att människorna kommer att märka det.

Anf. 125 CARL-JOHAN WILSON (fp) replik:

Värderade talman! Också jag beklagar att vi inte har kunnat stödja Riksteatern på det sätt som Anders Nilsson och andra som väl känner riksdagens verksamhet hade önskat. Men det är intressant att höra hur man försvarar den socialdemokratiska gruppens agerande, när dess kulturminister kommer med förslag till riksdagen. Jag trodde att man, när man såsom statsråd och ansvarig för ett departement framlägger ett förslag om ekonomiska frågor i regeringens budgetproposition, menar någonting med detta och hoppades att förslaget skulle gå igenom. Jag antar att kulturministern blev väldigt snopen, när hans egen grupp, som han torde ha väntat lojalitet av, gick emot honom.

I detta fall har vi haft en lång diskussion med vår regering om denna fråga. Vi har stött och blött den så länge att det var enkelt för oss att med den informationsberedvillighet som fanns hos Birgit Friggebo och hennes medarbetare stödja detta förslag. Om ni inte hade fått någon fråga i förväg om hur ni tyckte, förstår jag att både ni och Bengt Göransson blev snopna.

Anf. 126 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är mycket möjligt – men jag känner inte till det – att Bengt Göransson blev snopen, när vi tog en annan ställning. Men vårt ställningstagande, Carl-Johan Wilson, grundade sig på kulturpolitiska hänsyn och på vad vi trodde och ansåg vara bäst för teaterpubliken och teatern i detta land. Det berodde inte på om kulturministern skulle bli snopen eller inte. Det var en bisak i denna fråga. Det vill jag verkligen påstå.

Jag frågade tidigare rakt ut i luften: När de borgerliga representanterna i kulturutskottet nu anför enbart ett av regeringens tre skäl för denna neddragning, innebär det att ni underkänner regeringens två andra skäl?

Anf. 127 CARL-JOHAN WILSON (fp) replik:

Värderade talman! Det är ganska roligt att småkäfta med Anders Nilsson om detta. Jag förstår hans irritation över att jag råkade läsa i de gamla proto-

kollen. Man behöver inte fundera mycket över om ett statsråd bli snopen om han eller hon framlägger ett förslag och helt plötsligt märker att hans eller hennes riksdagsgrupp går emot. Men om ni inte hade skrämts upp av våra motioner, hade ni säkert följt propositionen. Det är jag övertygad om. Det hade inte varit lätt för den socialdemokratiska riksdagsgruppen att ändra regeringens attityd, om alla vi andra hade ställt upp för regeringen. Men detta är historia, och det var just därför som jag tog upp det. Det är intressant rent allmänparlamentariskt att se hur det växlar och hur man kan sabla ner en regerings idé i ett fall. Man borde ändå komma ihåg hur ens egen regering fungerade för några år sedan. Förmodligen finns det anledning att rikta samma kritik mot mig och andra från våra grupper.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Teater, dans
och musik*

Anf. 128 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Jag skall börja med att kommentera replikväxlingen nyss inom debattfirman Nilsson och Wilson.

Trots allt tror jag, Anders Nilsson, att det är bättre att kunna spela vals på en kyrkorgel än att trampa i klaveret.

För att vara allvarlig vill jag säga följande. Jag tänker inte mera ingående gå in på Teaterutredningen och frågan om Riksteatern bl.a. därför att vi, som både Carl-Johan Wilson och Anders Nilsson tidigare har sagt, befinner oss i slutet av utredningen. Det passar sig därför kanske inte att vi alltför mycket diskuterar dessa saker här och därigenom låser oss inför det slutsammanträde som vi förhoppningsvis skall ha nästa vecka.

För att avsluta det här med herrarna Nilsson och Wilson vill jag säga att det finns mera från tidigare år som skulle kunna citeras. Bl.a. tänker jag på det treårsprogram för en utbyggnad av kultursatsningar som Bengt Göransson lade fram och som handlar om 300 miljoner. Men det hela stupade faktiskt efter två år. Det tredje året kom nämligen inte de sista 100 miljonerna. Jag tycker att man skall vara litet försiktig när man uttalar sig så självsäkert som Anders Nilsson här gjorde.

Anledningen till att jag har anmält mig på talarlistan är något helt annat. Det gäller nämligen anslaget till Göteborgsmusiken. Den orkestern började en gång sin verksamhet som Göteborgs spårvägars musikkår, och den är nu en av få kvarvarande professionella blåsmusikorkestrar i Sverige. Det rör sig om två motioner – en som jag har undertecknat och en som Folkpartiet har väckt. Vi tyckte att det kunde vara rimligt att ta från det regionala musikan-slag som fanns, eftersom den här typen av orkestrar trots allt huvudsakligen spelar i den egna regionen.

Det finns dock också ett nationellt intresse för de kunskaper som är på väg att försvinna genom den drastiska minskning som skett under 10–15 år när det gäller antalet blåsorkestrar. Det rör sig om en minskning från 25–30 professionella sådana till bara 2 eller 3. Det finns stor anledning att slå vakt om dessa musikformer. Vi menar alltså att det är ett nationellt intresse att den här typen av ceremoniell musik, som det oftast rör sig om, också fortsättningsvis kan leva vidare i vårt land.

Herr talman! Avslutningsvis uttalar jag tacksamhet för de 10 miljoner som tillkommit Göteborgsoperan och som är ett resultat av utskottets beställning till regeringen – baserat på min motion förra året. Vi från Göteborgsregio-

nen är alltså mycket nöjda. Det finns en positiv inställning hos alla partier, från höger till vänster. Vidare är det ett stort nationellt intresse att det finns en riksinstitution förlagd till Stockholm men också att vi har balanserande viktiga kulturella punkter ute i landet. Just satsningen på Göteborgsoperan är ett exempel. Den tillstyrker jag varmt.

Anf. 129 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag instämmer helhjärtat i det sista som Lennart Fridén sade om Göteborgsoperan. Att detta har kunnat ske är ett glädjeämne som vi har gemensamt.

Så en kommentar om detta med att det är bättre att spela vals på en kyrkogorgel än att trampa i klaveret. Jag håller med om det. Lennart Fridén måste ha vänt sig till Carl-Johan Wilson i det avseendet, för denne gjorde båda delarna – och dessutom samtidigt!

Jag vill göra en korrigerings beträffande de 300 miljonerna, som ju under den förra valperioden var en målsättning för oss på området ökade kulturinsatser. Efter en slutsummering blev det betydligt mer än 300 miljoner. Jag skall gärna erkänna att det här till en del berodde på de borgerliga partiernas större generositet vid det aktuella tillfället. Det råder dock inget tvivel om att kulturutgifterna under den perioden ökade med betydligt mer än de här 300 miljonerna.

Allra sist en kommentar med anledning av debatten om Riksteatern. Det är nämligen så att regeringen och de borgerliga partierna har anfört sakargument för en minskning av anslaget till Riksteatern. Det är alltså inte huvudsakligen fråga om ekonomiska argument. Tyder inte det på att ni har en illvillig inställning till Riksteatern?

Anf. 130 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Som jag tidigare har sagt tycker jag att det är fel av oss som sitter med i utredningen att mera i detalj syssla med Riksteatern. Det gäller fyra av oss som just nu finns här i kammaren.

När det gäller detta med vem som har satsat vad kan jag säga att de 300 extra miljonerna, utöver det som fanns enligt tidigare planer, föreslogs av Bengt Göransson. Av de miljonerna, Anders Nilsson, blev det de facto inte mer än 200 miljoner. Anders Nilsson sade tidigare i kväll att det här är litet av en teaterföreställning. Dess värre är det alltför ofta så i politiken att det blir som hos Shakespeare, dvs. att det blir mycket väsen för ingenting.

Anf. 131 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har argumenterat väldigt mycket kring teaterns betydelse i samhället. Därför är det absolut inte nedsättande att säga att det här är en teaterföreställning. Tvärtom är det att uttala sig berömmande om detta. Vi menar ju alla att teatern spelar en väldigt stor roll i samhället.

Anf. 132 LENNART FRIDÉN (s) replik:

Herr talman! Det vore mig främmande att göra tolkningen att det skulle vara något nedsättande i att vi talar om teater. Som ordförande i Göteborgs

stadsteater talar jag varmt för teater i alla former. Det vet Anders Nilsson att jag också gör.

Sedan några ord om Riksteatern. Om man har en väl organiserad kampanj med väl samordnade utskick ger det självklart ett visst intryck. Jag vidhåller ändå, Anders Nilsson, att vi till nästa onsdag när vi åter träffas skall överväga ställningstagandet när det gäller den här utredningen. Sedan får vi se vad resultatet blir.

Anf. 133 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Herr talman! Jag är hungrig, och med tilltagande ålder blir jag alltmer glömsk. Därför börjar jag med att yrka bifall till reservation nr 7 från Ny demokrati. Däremot avstår jag av hänsyn till kammarens myckna arbete från att yrka bifall till reservation nr 11 från oss. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Jag är väldigt glad över att se att kulturminister Birgit Friggebo är närvarande. Det är inte ofta som ministrar ställer upp i debatter, framför allt inte när de som står långt ner på talarlistan får ordet. Jag tycker alltså att det är föredömligt att en minister är med i diskussionen.

Jag kommer inte att glömma Charlotte Branting. Hon försöker alltid att slå mig på fingrarna på det område där jag är hemma. Det gäller då siffror. Men jag återkommer senare till dem.

Jag är väl den förste från Ny demokrati som är med i debatten i dag – vi har liksom andra problem just nu. Men jag vill säga att vi satsar hårt på kulturen. Det syntes i budgeten för 1993/94, där vi äskade ökade anslag. Vi har dock tagit intryck av det politiska läget, av den ekonomiska krisen, och frusit våra anslag för 1994/95. Vi hoppas att det efter de förslag som Ny demokrati har lagt fram och som syftar till ett minskat budgetunderskott skall gå att satsa mera i budgetsammanhang under resten av 90-talet.

Så till siffrorna. Charlotte Branting har arbetat med sin kulram och kommit fram till att 16,768 miljoner är ofinansierade. Jag håller inte riktigt med på den punkten. Jag är dock medveten om komplikationerna vid räkning.

I vår motion yrkar vi på besparingar om 200 miljoner. Vidare säger vi, och det framgår av vår motion med anledning av riksdagens finansplan, mycket detaljerat att vi vill spara 24 miljarder kronor. Vi får inte igenom våra förslag beträffande dessa besparingar. Men jag tror att vi under våren får igenom så många besparingsförslag att vi sparar de 16,768 miljonerna, Charlotte Branting! Det är växlingspengar sett till det totala budgetunderskottet på 172 miljarder. Om jag har räknat rätt, och det brukar jag göra, rör det sig om 0,01 % när det gäller de 16 miljonerna. Större delen av de 16 miljonerna har med Riksteatern att göra. Vi har frusit anslagen. Därmed anser vi att Riksteatern skall få 7 miljoner. Jag tror dock att det beloppet ökas till 8 miljoner för att man i oförändrad form skall kunna fortsätta med sin verksamhet fram till dess att Teaterutredningen har presenterat sitt förslag och det är bekant hur framtiden kommer att te sig för Riksteatern.

Vi har alltså väckt en motion i detta sammanhang, och vi är glada över att andra partier har följt med när det gäller denna vår motion. Än en gång vill jag säga att jag tror att det är viktigt att låta Riksteatern sitta i orubbat bo tills man vet vad Teaterutredningen har kommit fram till.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Teater, dans
och musik*

Vi är inte ensamma om att ha yrkat på bibehållna anslag till Riksteatern. Det finns nämligen icke mindre än 15 reservationer som syftar till att ge Riksteatern mera pengar. Tunga representanter för regeringen – det gäller då både Centern och Folkpartiet – vill ge Riksteatern mera pengar. Därför tror jag att det är av intresse att man kan uppnå allmän konsensus bland riksdagens partier när det gäller detta med att Riksteatern får fortsätta att verka i samma omfattning som tidigare och utan kostnadsbesparingar. På det sättet kan man behålla personal. Man slipper friställa folk som jobbar där. Ofta rör det sig om unga människor. Det är väl litet av det som har varit vår filosofi när det gäller detta med att man skall gasa och bromsa. Man måste gasa. Man måste alltså se till att viktiga yrkesutövare av de fria konsterna får behålla sina jobb. Vi får ta igen det på andra områden – presstödd o.d. – som skall diskuteras.

Som en slutvinjett vill jag återge vad den vittre ordföranden i kulturutskottet sade med anspelning på Verner von Heidenstam: Det är en skam och fläck på Sveriges baner om anslagen till Riksteatern nu skäres ner.

Anf. 134 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Jag kan mycket väl acceptera att den som har motionerat i en fråga följer upp densamma, och så är det när det gäller Riksteatern. Men vad jag speciellt kritiserar er för är att ni här går in och träffar en uppgörelse om något som ni över huvud tagit inte har tagit upp i era motioner. Ni försämrar alltså budgetunderskottet ytterligare genom att ge Svenska rikskonserter och Folkoperan ännu en miljon.

Jag säger inte att detta inte kan vara motiverat. Men jag tycker att det är slä sig för bröstet litet väl mycket när man säger sig gå in för att verkligen minska budgetunderskottet – man skall alltså inte öka utgifterna. Man tror att man vinner poäng på det. Men i andra änden går man utöver vad man t.o.m. föreslår i sina motioner. Det tycker jag är ett oärligt agerande, Simon Liliedahl! Man kan inte, tycker jag, lita på ett parti som agerar på det sättet. Ett sådant resonemang förutsätter väl att man aldrig kan förverkliga sin politik. Man tror ju inte på politiken om man tar med ena handen och ger med den andra.

Anf. 135 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Herr talman! Charlotte Branting är som vanligt vältalig. Det ligger alltid mycket i vad hon säger. Men om Charlotte Branting studerar vad jag har gjort i de alla utskott som jag sitter med i – tyvärr är det för många, men jag är bara suppleant – finner hon att jag som ekonom alltid varit för att det skall sparas. Det tror jag i varje fall hittills har varit ledstjärnan för min verksamhet i riksdagen.

Jag värdesätter också regeringens sätt att försöka spara när det gäller Operan, Dramaten och Riksteatern. Det gäller ju att sätta press på ledningen när det gäller de här olika institutionerna. Jag tror att man alltid skall göra det, för det kommer alltid ut något positivt av det. Men samtidigt måste människor bytas ut på institutioner och företag där man inte tänker på besparingar.

Verkligheten ändras ju under resans gång. Man har blivit medveten om

att här finns stor arbetslöshet och om att det finns unga människor som ägnat sig åt teater och som blir arbetslösa. Därför gör man kanske lättsinniga avvikelser från den hårda linje som skall gälla. Det kan jag hålla med om. Man skall ju både gasa och spara. Men i vårt lilla parti, i varje fall gäller det sådant som har min signatur, försöker vi att spara på flertalet områden. Nettobesparingen blir, som jag ser detta, 20 miljarder. Det är bara det att regeringspartierna är rädda för att följa våra besparingsförslag när det gäller organisationsbidrag, presstöds osv.

Prot. 1993/94:78

23 mars 1994

Kulturmiljövård

Anf. 136 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Regeringspartierna är inte rädda för att följa era besparingsförslag om dessa är realistiska.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 29 mars.)

10 § Kulturmiljövård

Föredrogs

kulturutskottets betänkande 1993/94:KrU25 Kulturmiljövård (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 137 LEO PERSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande redovisar utskottet sin syn på de förslag rörande arkeologiverksamhet och kulturmiljövård som har behandlats med anledning av regeringens budgetproposition och de motioner som väckts i ärendet.

Utskottet redovisar också sin syn på regeringens förslag med anledning av den s.k. HUR-utredningen.

Jag börjar med att kommentera regeringens förslag med anledning av HUR-utredningen och utskottsmajoritetens bedömningar vad avser upphandling m.m. Det är då enklast att hänvisa till vad utskottsmajoriteten skriver på s. 6 och 7 i utskottsbetänkandet. Eftersom jag anser de motiv som utskottsmajoriteten företräder vara mycket viktiga citerar jag ur betänkandet:

"Utskottet konstaterar att regeringen i stort sett följt de förslag som fördes fram av HUR-utredningen trots den starka kritik som utredningen väckt hos remissorganen. Bland remissinstanserna har t.ex. de kulturmiljövårdande myndigheterna motsatt sig att anbud och upphandling tillämpas då de anses strida mot KML:s bevarandefilosofi (bil. s. 211)." Det gäller alltså lagen om kulturminnen. "En utbredd uppfattning bland remissinstanserna är att anbudskonkurrensen slår sönder det samarbete och informationsutbyte som finns i dag mellan samtliga aktörer. Enligt utskottets mening finns det starka skäl för den kritik som framförts. Utskottet kan inte ansluta sig till den bedömning som på grundval av HUR-utredningens förslag görs i propositionen då det gäller upphandling av arkeologiska uppdrag. I konsekvens härmed har utskottet i yttrandet till bostadsutskottet om länsstyrelsernas resurser för

kulturmiljövård motsatt sig en resursförstärkning av den omfattning som föreslås i propositionen, dvs. 7 miljoner kronor (yttr. 1993/94:KrU4y). Den förstärkning om 4 miljoner kronor som utskottet uttalat sig för behövs med hänsyn bl.a. till den pågående ärendedecentraliseringen från RAÄ till länsstyrelserna."

De skäl som jag nu redovisat och som är utskottsmajoritetens gör att utskottet avstyrker regeringens förslag i här berörd del. Detsamma gäller regeringens förslag vad avser kostnadsansvaret för s.k. nykonservering, vilket utskottets majoritet också avstyrker. Motivet redovisas utförligt på s. 6 och 7 i betänkandet, men jag avstår från att citera detta.

Herr talman! Jag övergår nu till att redovisa socialdemokraternas syn på Riksantikvarieämbetet och kulturmiljövården samt våra reservationer i den del som tas upp i detta betänkande.

I propositionen beskrivs att beslut beträffande bidrag till byggnadsvård och vård av kulturlandskap, fornlämningar m.m. skall fattas av länsstyrelserna efter bemyndigande av Riksantikvarieämbetet.

Utskottet, därmed också socialdemokraterna, delar regeringens uppfattning i fråga om anslagskonstruktionen. Men vad avser anslagets storlek har vi socialdemokrater ett annat synsätt. I den budget vi nu behandlar motive-ras ett betydligt högre belopp. De uppkomna behoven, som redovisats i Riksantikvarieämbetets sammanställning över kulturmiljöer som är i behov av ROT-insatser, är vida större än de som kan åtgärdas med de resurser som regeringen föreslår. Därför föreslår vi socialdemokrater att såväl anslagen B 27 som B 28 blir större än vad regeringen föreslår. Vi föreslår att B 27 skall ökas med 10 miljoner kronor utöver regeringens förslag och anslaget B 28 med 130 miljoner. Det betyder att såväl ramen för beslut om bidrag till kulturmiljövård som medelsanvisningen till kulturmiljövård ökas till totalt 202 600 000 kr.

En annan viktig motivering till anslagsökningen, framför allt när det gäller B 28 som vi föreslår skall höjas till 130 miljoner, är att just dessa kulturmiljövårdsobjekt snabbt kan sättas i gång och minskar den nu rådande arbetslösheten hos bl.a. byggnadsarbetarekåren. Hur bra riksdagens eget initiativ till att beordra regeringen att använda 1,5 miljarder för olika ROT-åtgärder än är – där har regeringen beslutat att 195 miljoner kronor får användas för ändamål som avses att kunna användas under detta anslag i år – kvarstår ändå såväl behoven för de kvarstående arbetslösa att erhålla jobb som behoven av ROT-arbeten när det gäller många viktiga kulturobjekt som kan utföras under det budgetår som börjar i juli 1994.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till kulturutskottets hemställan i betänkande 25 i de delar där socialdemokraterna inte har reservationer. Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 4 och avslag på reservation 1 med den motivering som jag tidigare belyst genom att citera vad utskottsmajoriteten anser på s. 6 och 7 i betänkandet. Vidare yrkar jag avslag på reservation 2 med den motivering som utskottsmajoriteten anför på s. 7. Jag vill, herr talman, påpeka att socialdemokraterna har finansierat anslagsökningarna i den socialdemokratiska alternativa budgeten.

Herr talman! I denna sena timme talar vi om någonting som tillhör det viktigaste som kulturutskottet har att bevaka, nämligen hur vi skall konservera den gamla miljön, rädda den, se till att den får ett levande innehåll. Jag tycker att det finns en betydande värdegemenskap partierna emellan i synen på frågan. Eftersom vi alla är partipolitiker vill jag säga att det parti som jag representerar, Moderata samlingspartiet, i årtionden har lyft fram kulturmiljövården som en av våra prioriterade frågor. Vi har fått en del beröm för det, samtidigt som vi naturligtvis också fått bassning på områden där vi har velat dra ner. Vi har alltså varit positiva till att finna former för att på olika sätt i den profana och den sakrala kulturmiljön göra insatser.

Jag noterar att vi i detta betänkande, som är litet till omfång, faktiskt godkänner utgifter på 200 miljoner kronor. Jag har anledning att tro att vi gemensamt framöver skall kunna räkna med att belopp i den storleksordningen skall gå till dessa viktiga ändamål.

Värdegemenskapen gäller i stort sett det jag nu talar om. Jag har ännu inte kommit in på arkeologin – jag skall senare göra en liten kommentar om den.

Jag noterar dock att det finns en socialdemokratisk reservation där man tycker att vi satsar för litet, vilket förvånar mig. Man vill nu dels lägga på 10 miljoner till Riksantikvarieämbetet, som Leo Persson nämnde, dels se till att få fram ytterligare ROT-pengar. Vi tycker att så mycket som kultursektorn kan ta hand om har tagits fram i ROT-pengar. Vi har i samråd med regeringen tyckt att det är precis den nivå man bör lägga sig på.

Herr talman! Jag vill säga någonting om det som jag tycker är en principiellt oerhört viktig fråga, nämligen hur vi skall hantera frågan om exploatering och arkeologi. Det kom någonting som vi som sysslar med detta kallar för HUR-utredningen. Det var en statlig utredning som diskuterade hur det hela skall gå till, vem som skall vara ansvarig, vilken teknik som skall användas, om det skall vara offentlig upphandling eller inte, alltså konkurrens eller inte, vilka kvalitetskrav som skall ställas och vilka ekonomiska bedömningar som skall göras. Vi har sedan utredningen kom för ett och ett halvt år sedan haft anledning att arbeta mycket med den.

Jag måste säga att jag blev litet förvånad, Leo Persson – om nu Leo Persson är företrädare för oppositionen – att ni inte har velat biträda HUR-utredningens förslag. Jag är litet förvånad att man kan föra ett resonemang av det slag som Leo Persson och utskottsmajoriteten för. Här handlar det om att få så kvalificerade arkeologiska undersökningar som möjligt – det tror jag att Leo Persson och jag är överens om – och att få dem genomförda så effektivt som möjligt. Det jag inte begriper är att majoriteten inte också vill få dem så billiga som möjligt, att man inte i upphandlingen, vid sidan av kvalitets- och effektivitetskraven, också skall ställa ekonomiska krav. Därför har vi på den borgerliga kanten skrivit en reservation. Jag är förvånad över att det blev en reservation, att vi alltså inte fick majoritet, men nu är det så.

Leo Persson hänvisar till remissinstanserna. Jag har stor respekt för dem som arbetar med detta, men man måste komma ihåg – det gäller också Ny demokrati som av någon outgrundlig anledning har stött socialdemokraterna på denna punkt – att det är partsinlagor. De som har yttrat sig över HUR-

utredningen är de som till äventyrs skulle få något mindre att göra och något mindre inflytande. Att man skulle tillmäta denna part – de som har yttrat sig – en så stor betydelse att man avvisar en klok och av en bred allmänhet efterfrågad förändring förvånar mig.

Jag har läst remissyttrandena. Jag har respekt för vad som där sägs, men jag uppfattar dem som partsyrkanden och kan inte tillmäta dem tillnärmelsevis den betydelse som Leo Persson här skisserade.

Med det sagda, herr talman, vill jag med stort eftertryck yrka bifall till reservation 1, en borgerlig reservation, och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 139 LEO PERSSON (s) replik:

Herr talman! Till Göran Åstrand vill jag säga att Riksantikvarieämbetets inventering visar att det finns många objekt att åtgärda. Vi vet att det finns en stor arbetslöshet liksom att alla arbeten när det gäller kulturobjekt genererar jobb åt väldigt många människor. Det är en viktig faktor att ta till sig i detta svåra arbetsmarknadsläge.

Göran Åstrand talade om HUR-utredningen. Jag citerade ju vad remissinstanserna hade uttalat. Jag har också fått brev från olika påverkare, bl.a. från företag som aktivt arbetar med detta och försörjer sig på den här typen av uppdrag. Man är rädd för att det skall bli stora högar på grund av att man inte kan ta hand om dessa konserveringsobjekt av olika slag. Göran Åstrand har säkert också fått ett sådant brev.

Riksantikvarieämbetet och andra myndigheter har att ta ställning till hur dessa frågor skall hanteras. Vi måste ge dem det förtroendet. Jag tycker att det är mycket viktigt att vi värnar om detta, så att det inte blir en "affärsbusiness".

Anf. 140 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Herr talman! Här handlar det ju inte om antingen–eller, utan det handlar om både–och. Det är självklart att det finns kunskaper och erfarenheter ute hos länsorganen, som har att bevaka detta. Vi har all anledning att räkna med att huvuddelen av verksamheten kommer att ske genom länsorganen. De har helt enkelt kvaliteter och erfarenheter som är värdefulla.

I reservationen talar vi om att man därtill och med stöd av HUR-utredningen skall kunna anlita entreprenörer utifrån under förutsättning att de kan utföra arbetet lika effektivt på samma ekonomiska villkor och – vilket är helt avgörande, eftersom Leo Persson och jag har en värdegemenskap när det gäller hur viktigt det är att detta blir bra – att det finns kvalitet.

Med dessa argument och med betoning på att utbudet av dem som kan arbeta med dessa frågor breddas vill jag stödja både HUR-utredningen i dess resonemang och den borgerliga reservation som är fogad till betänkandet.

Anf. 141 LEO PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill ändå påpeka att jag tror att det är värdefullt att nu avslå denna begäran och att vi lyssnar till vad de pågående utredningarna i olika sammanhang kommer att säga. Vi har anledning att tillsammans med myndigheterna och andra pröva dessa frågor framdeles. Som jag ser det i dag

finns det ingen anledning att tillstyrka en sådan här åtgärd. Jag är rädd för att det kan bli så, att man bara vill tjäna pengar på detta.

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

Kulturmiljövård

Anf. 142 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Herr talman! Detta är en mycket respektabel ståndpunkt, Leo Persson, men den borde ha resulterat i att man stöder HUR-utredningen och regeringens förslag. HUR-utredningen har jobbat med detta länge och har trängt in i problematiken. Man kunde ha undersökt vad de andra utredningarna säger och vilka erfarenheter man kunde ha dragit av detta. Sedan hade man kanske kunnat ändra. Men att i stället välja den metod som socialdemokraterna har valt, att mitt under det att de andra utredningarnas arbete pågår bryta ut denna lilla – och i mina ögon den viktigaste – del av HUR-utredningen är inte särskilt logiskt. Det är synd för arkeologins kvalitet att man gör på det viset och inte tar vara på de kunskaper och erfarenheter som kan komma utifrån.

Det är synd att vill skiljer oss på den här punkten, eftersom vi i övrigt i utskottet gång på gång markerar hur eniga vi är i vår syn på vikten av hög kvalitet. Jag tror allvarligt talat att den metod som den borgerliga gruppen redovisar har större förutsättningar att ge kvalitet än den som Leo Persson redovisar.

Anf. 143 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Riksdagen har nyligen beslutat om en betydande satsning på ROT-åtgärder. 195 miljoner av dessa pengar skall användas för kulturmiljövård. Vi tycker att det är bra dels för att det ger jobb, dels för att behoven av vård, underhåll och reparation av byggnation är stora, såväl på kulturmiljöns område som när det gäller olika kulturlokaler, statliga och icke statliga.

Vi från Vänsterpartiet har framhållit ett angeläget projekt, nämligen uppbyggnaden av Vadstena slotts vallar. Jag får anledning att återkomma till detta om några månader, men jag ser en ljusnande framtid för vallarna i och med beslutet om ROT-pengar.

Trots årets tillskott från arbetsmarknadsmedel kvarstår behovet av medelförstärkning för nästa budgetår. Behoven kvarstår oförändrade, anser vi i Vänsterpartiet.

Jag vänder mig till kammarens folkpartistiska företrädare för att återigen försöka förklara detta med motionskrav och bifallsyrkande när det gäller de egna kraven i förhållande till de andras. I vår kulturmotion har vi inte motiverat om behovet av att satsa på byggnader på så sätt att vi har specialdestinerat pengar till Riksantikvarieämbetet eller till kulturmiljövård. I stället har vi formulerat våra krav i en särskild ROT-motion om bygg- och bostadspolitik. Jag har därför ingen egen motion i det här ärendet att hänvisa till, utan jag får yrka bifall till s-reservationerna 3 och 4, som ligger helt i linje med vår ROT-motion. Med detta hoppas jag att alla oklarheter är uppklädade.

Jag vill också kommentera ifrågasättandet av oppositionspartiernas möjligheter att kompromissa. I och med detta vill jag stryka mig från talarlistan under nästa ärende. Jag vill ta upp detta med Arbetets museum och våra förslag i det sammanhanget.

Charlotte Branting ondgjorde sig tidigare en smula över att vi kunde gå med på bidrag som översteg våra egna förslag med 500 000 kr. Oppositionspartierna skriver inte några motioner tillsammans. Visserligen kommer Vänsterpartiet och Socialdemokraterna under ärendebehandlingen ofta överens, men det är mer en tillfällighet när våra olika partiers politik ligger i linje med varandra. Vi har inget sådant samarbete före motionsskrivandet som de partier som tillsammans bildar regering kan ha. Inte heller upprepar man år efter år exakt samma motionskrav – vi har dessutom blivit ombedda att inte göra det. Ibland kan det bli så, att ett parti som t.ex. Vänsterpartiet i det här fallet inte har exakt samma krav som tidigare, men att ett annat parti nu ställer sig bakom våra krav. Då faller så att säga det hela ut. Självfallet ställer vi då upp, går samman och kompromissar för att få igenom vårt i grunden gemensamma förslag. Så går det till och så är det för oppositionspartier, oavsett vilken regering man har.

Jag vill avsluta det hela med att gå in på HUR-utredningens betänkande och det lagförslag som syftar till "en anpassning av arkeologisystemet till de organisations- och verksamhetsformer som präglar arbetet med att reformera statsförvaltningen och den offentliga sektorn". Jag läser upp detta, eftersom jag tycker att det är en mycket maffig formulering.

Vår uppfattning är att det inte alls handlar om detta, utan det handlar om att göra det möjligt för privata firmor att tjäna pengar på att utan vetenskapliga krav undersöka och ta bort fornlämningar. Det förslag som regeringen har lagt fram och som regeringspartierna står bakom grundar sig på HUR-utredningens betänkande från 1992. Två av utredningens sakkunniga ledamöter avvisade förslaget. Så gott som samtliga remissinstanser var mycket kritiska. Det rör sig inte om någon form av partsinlaga, Göran Åstrand. Man bör ta denna kritik på allvar, eftersom den kommer ifrån ett mycket tungt håll.

Den enhälliga kritiken riktades mot en illa genomförd, självmotsägande och genom sina förslag djupt oetisk utredning. Utan några som helst analyser eller motiveringar har regeringen föreslagit att utredningens förslag skall genomföras i sina mest stötande delar.

Om HUR-utredningens och regeringens förslag hade fått majoritet skulle vårt kulturarv i form av de ibland mångtusenåriga fornlämningarna i fortsättningen bjudas ut till den privata kommersiella marknaden för ett konkurrensanpassat anbudssystem för arkeologiska undersökningar. Hanteringen av fornlämningar i samband med markexploatering skulle i framtiden ha blivit en fråga mellan länsstyrelserna och de privata och offentliga företag som till lägsta pris erbjuder sig att undersöka och ta bort fornlämningarna. Alla garantier för att vetenskapliga bedömningar och lokalhistoriska intressen skall få styra inverkan vid hanteringen skulle försvinna. Det primära syftet med förslaget var enbart att göra det möjligt för privata firmor att etablera sig på en ny marknad.

Bl.a. Vänsterpartiets motionskrav har tillgodosetts av utskottet. Därför yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Men jag vill avslutningsvis säga att jag ibland finner de borgerliga partiernas inställning till professionalism en aning kluven. Kulturministern har i många andra sammanhang yttrat sig lyriskt om vikten av att satsa på profes-

sionalism. Men i två sammanhang här i dag är det plötsligt inte ett dugg bevänt med professionalismen. När det gäller Bildkonstnärsfondens styrelse gjorde sig kds närmast löjligt över de professionella konstnärernas professionalism. Det inte bara antyddes utan sades direkt att de skulle vara både jäviga och partiska.

När det gäller den professionella kritiken av HUR-utredningen vill Göran Åstrand vifta bort den med att säga att det bara är fråga om partsinlagor. Detta är för mig, herr talman, mycket frustrerande.

Anf. 144 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Jag har tydligen trampat på en öm tå, eftersom Elisabeth Persson gång efter annan återkommer till vad jag sade i mitt inledningsanförande. Naturligtvis hade jag inte sagt något om det hade rört sig om bidrag som översteg Vänsterpartiets förslag med 500 000 kr. Förändringen när det gäller Arbetets museum är inte några större summor att resonera om. Men sammantaget i de olika betänkanden som vi i dag behandlar har Vänsterpartiet ungefär 11 miljoner som man inte alls har motiverat i sina olika motioner osv.

Jag är glad, Elisabeth Persson, över att vi är överens om de satsningar som nu görs på ROT-projekt i kulturmiljö. Det är alldeles utmärkt. Jag är inte alls mot att man kompromissar. Vi kompromissar ständigt i regeringen, och ni kompromissar i opposition. Vad jag var förvånad över var att detta inte togs upp, eftersom det fanns en sådan möjlighet i de motioner som har lagts fram.

Anf. 145 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Herr talman! Jag trodde att jag var förflyttad 30 år tillbaka i tiden när jag lyssnade på avslutningen av Elisabeth Perssons anförande. Det var ett fantastiskt ideologiskt anförande som gick ut på att allt blir bra om man är statsanställd och arbetar på samhällets villkor och att det endast är där som professionalismen finns. Jag trodde att det som hänt genom socialismens och kommunismens fall under de senaste 20 åren skulle motverkat sådana resonemang.

Det resonemang som vi i den borgerliga reservationen och som HUR-utredningen för är att man skall ta vara på den kvalitet och de erfarenheter som också kan finnas utanför den etablerade offentliga sektorn.

Som jag sade i replikskiftet med Leo Persson är det inte frågan om ett antingen–eller utan ett både–och. Detta är ett resonemang till förmån för professionalismen, Elisabeth Persson. Vi kan gärna gräla om vem som är duktigast i olika läger, men vår tanke är att man skall bredda den krets som skall arbeta med detta och ta vara på de kvaliteter som finns utanför. Jag är inte alls rädd för att säga att jag tror vi därmed höjer kvaliteten. Alltså talar vi för professionalismen.

Det är litet känsligt att tala om partsinlagan, men jag har sedan utredningen kom – för två år sedan eller när det var – talat om den. Lydelsen i remissvaren är ungefär: Så här har vi alltid gjort. Vi har alltid gjort så här inom den offentliga sektorn – i en statlig och regional kulturell verksamhet – inom ramen för det kulturpolitiska arbete som finns. När det är de som di-

rekt praktiskt berörs som har yttrat sig, så tillåter jag mig att säga att det visst är en partsinlaga, även om jag har fått bassning av dem som känt sig trampade på tårna. Vi skall som riksdagsmän kunna sätta oss över det och se var vi kan hitta kvaliteterna, oberoende av vem som har formulerat remissvaren.

Herr talman! Därför vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservation 1 som är principiellt mycket viktig.

Anf. 146 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag beklagar att Göran Åstrands djupa engagemang för kulturmiljövård denna vår går ut på att försvara förslaget som grundar sig på HUR-utredningens betänkande. Det beklagar jag allvarligt. Det är synd att Göran Åstrands engagemang inte gäller en vettigare sak.

Två av HUR-utredningens sakkunniga ledamöter avvisade förslaget. Jag tror att de skulle bli synnerligen förvånade om deras avvisande av förslaget skulle sättas i något som helst samband med Göran Åstrands tal om att det skulle vara fråga om något slags rester av ideologiskt tänkande. Naturligtvis är det inte så.

Såvitt jag vet var de sakkunniga ledamöterna vetenskapligt meriterade och visste vad de talade om. Som jag sade avvisades förslaget av så gott som samtliga remissinstanser. Kritiken mot förslaget var förödande. Den var betydligt mer förödande än vad jag har möjlighet att ge uttryck för här i dag.

De som har yttrat sig är människor som vet vad det handlar om och som på olika sätt är engagerade. Jag beklagar som sagt att Göran Åstrand här får slåss för någon sorts sjuk faster. Men jag finner det mycket tillfredsställande att denna majoritet finns, så att vi slipper se förslaget genomföras.

Anf. 147 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Herr talman! Det är tur att det står i protokollet vad jag sade i mitt inlägg för en stund sedan. Jag sade nämligen inte alls att de mycket kvalificerade remissinstanserna på något sätt var kvar i någon sorts utdöende ideologi. Jag sade att Elisabeth Perssons formuleringar i anförandet i kammaren ledde tankarna i en sådan riktning.

Anf. 148 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Jag skall ta upp en fråga som kan tyckas vara liten, men som i vissa delar av vårt land är nog så stor.

I betänkandet behandlas bl.a. kostnadsfördelningen vid arkeologiska utgrävningar, bl.a. med anledning av motion 204 som har inlämnats av Bertil Danielsson och mig själv. I betänkandet redogörs för principerna för kostnadsuttaget: Den för vars skull en fornlämning måste avlägsnas bör bekosta den arkeologiska undersökningen.

När man läser detta låter det vettigt och förnuftigt, i alla fall om man bor i områden med få arkeologiska fynd. Men det blir mindre vettigt om man bor på Öland eller Gotland, där man inte kan stoppa spaden i marken utan att göra ett fynd och där man kanske inte kan bygga en lada eller ett garage utan att drabbas av stora kostnader. Den enskilde får alltså betala stora merkostnader på grund av detta. Han får inte behålla fynden, för de tillhör ju

med all rätt allmänheten. Då kan man möjligen fråga sig om det inte är det allmänna som skall stå för kostnaderna i stället för den enskilde.

De flesta fynd är av stort kulturhistoriskt värde och måste grävas ut. När byggherren får bekosta detta och de ekonomiska kalkylerna kanske totalt raseras, finns det en alldeles uppenbar risk att han kan frestas till att inte vilja se fynd som finns. Det sägs ibland skämtsamt: Du får tusen kronor för varje fynd du inte ser.

Mycket värdefulla lämningar kan förstöras, helt enkelt genom att det blir för dyrt att gräva ut dem och för frestande att låta bli att göra det. Ansvar för att den kommande generationen får del av de fynd som finns måste åvila det allmänna. Det måste vara principiellt fel att en myndighet beslutar och en annan, dvs. den enskilde, får betala.

Vi menar i vår motion att i analogi med PBL och naturvårdslagen skall den enskilde få tåla ett intrång. Där är det 10 % intrång. I det här fallet skulle då exploitören få tåla att betala 10 % av kostnaden. På det sättet skulle man i stort sett nå principen att den som beslutar också betalar.

De ökade kostnaderna som man då ser för staten kan undvikas genom att det också formuleras tydliga krav på att utsortera vad som är av riksintresse, av allmänt intresse, och vad som inte är det. Det blir på det sättet klarare: Vad är det som är verkligt motiverat att gräva ut?

Kostnaden får då vägas mot annat inom huvudtitelns ram, och här öppnas också de möjligheter som HUR-utredningen har visat på, att med bibehållen – kanske högre – kvalitet och till lägre kostnader kunna klara utgrävningar genom normalt konkurrensförfarande. Självfallet är det då den högsta professionalism som gäller. Det är ju alltid så i en konkurrens att det blir den som kan erbjuda de professionellt bästa tjänsterna som får arbetet. Detta har redan framhållits av Göran Åstrand, och jag ansluter mig till det.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till motion 204.

Anf. 149 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Jag vill till att börja med uttrycka min glädje över ROT-pengarna som har kommit kulturmiljövården till del. Det var ju så att Ny demokrati hade en motion i arbetsmarknadsutskottet om att man skulle kunna använda pengar som AMS inte hade förbrukat. Av den motionen blev det ett tillkännagivande att man bemyndigade regeringen att ändra regleringsbrevet till AMS, och sedan kom de 195 miljonerna tillbaka. Det är väldigt roligt att ett litet parti kan ha åstadkommit de här miljonerna till kulturmiljövården.

Sedan skall jag gå in på HUR-utredningen och de arkeologiska undersökningarna. HUR-utredningens förslag blev hårt kritiserat av en, får man säga, enstämig remissopinion. Utredningen kunde inte uppskatta möjliga besparingar, men man sade att man kunde beräkna merkostnader som den föreslagna förändringen skulle medföra.

Jag vill rikta mig till Göran Åstrand, som pratade om outgrundliga anledningar och kvalitet inom arkeologin. Jag skulle vilja säga att förslaget grundar sig på en felsyn, och den felsynen består i att arkeologi i första hand skulle vara grävning och därför skulle lämpa sig för anbudsgivning. Jag vill säga till Leif Carlson att med anbudsgivning och privata byggherrar och pri-

vata firmor blir frestelsen, tror jag, väldigt stor att inte se fynd som man borde se.

Arkeologiska undersökningar innehåller många moment, och grävning är bara ett moment. Syftet med den arkeologiska verksamheten är insamling och framför allt uppbyggnad av kunskap. Arkeologi är alltså inte grävning, utan det är insamling av kunskap. Man överför det som finns i marken i form av kunskap in i arkiv. Det handlar om text, och det handlar om bilder, kartor osv.

HUR-förslaget bryter sambandet mellan handläggning, dokumentation och undersökning liksom mellan omhändertagande av fynd, vård, forskning och levandegörande. Det är den sammanhållna processen som är grundförutsättningen för arkeologiverksamhetens effektivitet, inte att en del av verksamheten bryts ut och blir föremål för anbud och upphandling.

Regeringen har förbisett att de ökade kostnaderna för själva upphandlingsförfarandet och splittringen av den arkeologiska processen kommer att leda till ökade kostnader av förmodligen lägst samma storleksordning. Redan i utredningen framgår att det torde bli förhållandet i de län där länsmuseumerna har hand om undersökningarna.

Mot ett beslut enligt propositionen talar också vissa andra principiella problem. Kulturminneslagens bestämmelser om kostnadsansvar är till för att säkerställa att kunskapen om borttagna fornlämningar tas till vara och för framtiden ges en säker förvaring som garanterar materialets tillgänglighet. Därför tycker vi att det är orimligt att upphovsrätten till fotografier skall vara beställarens egendom.

Vår inställning i den frågan grundar sig på vetenskapen om att det arkeologiska utgrävningsarbetet är ett lagarbete från det man startar tills fynden är framme och så småningom förpassas in i sina magasin. Då tas en bild som är slutstenen i lagarbetet och att det skall berättiga till att den blir beställarens egendom, tycker vi är fel.

Om ett privat företag utför arkeologisk undersökning menar vi att hela dokumentationsmaterialet inklusive fotorätten skall överlämnas till det museum som tar hand om fynden. En sådan generell regel menar vi att riksdagen kan besluta om.

Så, herr talman, jag skulle vilja yrka bifall till vår reservation nr 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 mars.)

11 § Museer och utställningar

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1993/94:KrU26 Museer och utställningar (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 150 BJÖRN KAALING (s):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande 26 behandlas frågor som rör museer och utställningar. Jag vill kort kommentera de reservationer som vi

från socialdemokratisk sida har i betänkandet. Men först skulle jag rent allmänt och övergripande vilja konstatera att utskottet på några punkter går längre än vad regeringen föreslagit i budgetpropositionen.

Många förslag till förändringar inom museiområdet har under de senaste ett och ett halvt åren lagts åt sidan med hänvisning till den pågående Museiutredningen. Som en parentes vill jag nämna att Museiutredningen lägger fram sitt förslag för Kulturdepartementet den 18 april under namnet "Bildning och minne, museernas uppdrag och organisation".

Som rubriken på Museiutredningens arbete anger, utgör museerna en viktig del av vårt kollektiva minne. Ett minne har naturligtvis inget värde, om det inte kommer till användning. Därför är museernas uppgift i samhället bildning, och jag vill understryka att detta inte minst innebär att museerna skall vara en del, en aktiv del, också i folkbildningen.

Även om Museiutredningen arbetar relativt snabbt och även om det är rimligt att man under tiden ett ärende utreds avvaktar med större förändringar, är det inte möjligt – och jag vill påstå att det inte ens är önskvärt – att avstå från varje justering av det verksamhetsområde som en utredning berör. Det är en bedömning som en majoritet i kulturutskottet har gjort i det här betänkandet, precis som i några av de tidigare debatterade betänkanterna.

Därför föreslår kulturutskottet att anslaget till de centrala museerna under rubriken Myndigheter räknas upp med 2,5 miljoner kronor utöver regeringens förslag. De här resurserna skall i huvudsak användas som en allmän resursförstärkning hos Statens historiska museer, Statens konstmuseer och Folkens museum – etnografiska. Det senare vill jag från socialdemokratisk sida betona vikten av, därför att de medel som är avsedda för Folkens museum skall användas som insatser mot främlingsfientlighet i vårt samhälle.

Utskottet föreslår att fördelningen av de 2,5 miljoner kronorna skall skötas av regeringen.

Kulturutskottet föreslår att riksdagen beslutar anslå 1 miljon kronor utöver vad regeringen föreslagit till de centrala museer som bedrivs i stiftelseform. Medlen avser Nordiska museet. Utskottet menar att hälften av resurserna skall gå till Julita museum för att man där skall kunna behålla den nuvarande verksamhetsnivån.

Julita är beroende av inkomster från skogsbruket, och eftersom detta skogsbruk inte har givit den förväntade avkastningen finns en risk för att verksamheten vid museet måste minskas. Kulturutskottet menar att det vore olyckligt.

När det gäller anslaget Bidrag till vissa museer gör utskottet bedömningen att den prioritering som regeringen har föreslagit behöver justeras. Därför föreslår utskottsmajoriteten att Bildmuseet i Umeå och Rooseum i Malmö tillförs ytterligare statliga medel. Eftersom tidigare statliga medel till dessa två museer har gått över annan budget blir den nödvändiga följderna av kulturutskottets ställningstagande att man på dessa två punkter får inrätta nya anslagsposter.

Utskottet menar till skillnad från regeringen att det inte finns anledning att särbehandla Arbetets museum i Norrköping i negativ bemärkelse i förhållande till andra jämförbara museer. Det är olyckligt att regeringen år ef-

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Museer och
utställningar*

ter år återkommer med en markering som visar dels att man inte fullt ut värdesätter den fina verksamhet som bedrivs vid Arbetets museum, dels att man inte har förstått det nytänkande inom museivärlden som museet står för.

Om riksdagen beslutar i enlighet med vad kulturutskottet föreslår ger riksdagen för andra gången under denna mandatperiod kulturministern signaler om att hon får släppa på den ideologiska låsningen i denna fråga och i stället se till den verksamhet som Arbetets museum bedriver.

Det har i tidigare diskussioner om Arbetets museum påpekats att också andra än stiftare och staten borde ta ansvar för verksamheten. Jag vill för riksdagen påpeka att det pågår diskussioner mellan museet och Norrköpings kommun om att kommunen skall ta den kostnad som uppkommer i samband med en utökning av museernas lokaler.

Kulturutskottet anser också att ytterligare 300 000 kr skall anslås till Judiska museet. Judiska museet har en viktig roll att fylla när det gäller att bekämpa främlingsfientlighet och rasism, och vi har all anledning att stödja detta museum i särskild ordning. Jag kan för övrigt nämna att Judiska museet utsetts till årets museum under den i Stockholm pågående museiveckan.

Så vill jag tala om de socialdemokratiska reservationer som fogats till betänkandet. Vi socialdemokrater menar att det mot bakgrund av den konststöld som ägde rum på Moderna museet förra hösten inte finns skäl för staten att ha kvar det besparingskrav som återfinns i regeringens budgetproposition. Det hade självfallet varit rimligt att Statens konstmuseer hade fått använda hela sitt anslag för att på bästa sätt lösa bevakningsfrågorna. Om utskottet hade gått på den socialdemokratiska linjen hade Statens konstmuseer fått ytterligare en miljon till sitt förfogande. Konstmuseerna har själva i en skrivelse bett just om att få utökade resurser för bevakning.

Vi socialdemokrater önskar att man hade kunnat öka på anslaget till Etnografiska museet i Göteborg med fyra nya grundbelopp. Vi önskar också att man hade kunnat öka anslaget till Riksutställningar med 1 miljon kronor. I båda fallen handlar det om att också dessa institutioner skulle ha möjlighet att göra som vi ser det viktiga insatser mot den främlingsfientlighet som finns i samhället.

Vi hade slutligen också ett förslag om ytterligare satsning på Ajtte fjäll- och samemuseum. Pengarna skulle användas för att värna om den samiska kulturen.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande utom på de punkter där det finns socialdemokratiska reservationer. Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 5, 7, 8 och 10.

Anf. 151 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! På senare tid har museiområdet kommit i fokus såväl i nyhetsmedierna som i den kulturpolitiska debatten. "Den svenska historien" har med utställningar runt om i landet vid centrala museer, länmuseer, flera kommunala museer och hembygdsmuseer nått en storlek både vad gäller besökare och arrangemang som hittills är oöverträffad i svensk museivärld.

Den av regeringen tillsatta parlamentariska utredningen för översyn av mål- och strukturfrågor inom det statliga och statsunderstödda museiväsendet inledde sitt arbete 1993. Som vi nyss kunde höra av Björn Kaaling är

man på väg att lämna sitt betänkande. Jag tycker att kommitténs arbete har bidragit till en vital diskussion med intressenter runt om i landet kring museernas framtida roller och resurser.

Vad resurser beträffar har regeringen inför nästkommande budgetår föreslagit en ökning av anslagen totalt sett. Det har vi debatterat tidigare i dag. Det är enligt några motionärer en alltför försiktig ökning.

Regeringen har i mycket stor utsträckning valt att avvakta de utredningar som pågår. Jag tycker att det är klokt. Man tillsätter ju inte en utredning utan anledning. Man vill naturligtvis ha svar på en lång rad frågor.

Det är en uppfattning som återspeglas i en del centermotioner till årets riksdag. Eftersom vi tidigare debatterade bidrag till framför allt Riksteatern kan jag ta den som exempel. Centern har fogat ett särskilt yttrande till betänkandet KrU21 med innebörden att det finns anledning att inte göra några tvära kast i bidragsgivningen under pågående utredningar och att inte heller gå in och förändra drastiskt i verksamheterna.

Den årligen återkommande museiveckan pågår just nu. Det debatteras om och funderas över museernas roll i framtiden. Vilket ansvar skall staten och de olika museerna ha? Finns den kompetens som behövs inför framtiden vid våra museer i dag? Vilken roll har museerna när det gäller den framtida folkbildningen? Vilka arbetsuppgifter skall åvila Riksutställningar? Hur kommer man att foga in det faktum att ca hälften av museiföremålen finns i Hembygdsföreningarnas museer och samlingar runt om i Sverige? Hur tillvaratar man bäst de ideella krafterna i bevarandet av kulturarvet för nutidsdokumentation och inför framtidens utmaningar? Hur kan kulturarvet levandegöras?

Frågeställningarna är många. Både den kommande utredningen och museiveckans diskussioner kan stimulera till nya och annorlunda tankebanor och utgångspunkter för framtida beslut. Det kan tas till intäkt för att debatten kring museerna och deras verksamheter i denna kammare kommer att intensifieras.

Till kulturutskottets betänkande har det fogats en kartläggning av bevakningen vid centralmuseerna. Jag vill gärna uttala det angelägna i att denna kartläggning har kommit till stånd, och jag vill gärna också uttala ett tack till kulturutskottets kansli för arbetet med framtagandet av materialet.

Utskottsmajoriteten utgår från att Museiutredningen behandlar bevakningsfrågorna. Dessa har under flera år varit föremål för diskussioner i kulturutskottet. Jag erinrar mig att det redan 1990 hölls en hearing i denna fråga i riksdagen. Meningarna om vilken medelstilldelning som är rimlig har varit delade, vilket också Björn Kaaling nämnde. Jag utgår från att regeringen noga följer frågan.

Jag skall på en punkt något ytterligare kommentera det Björn Kaaling tog upp. Han säger att regeringspartierna inte värdesätter Arbetets museum.

Jag anser för min del att Arbetets museum har lyckats bra med sin verksamhet. Jag vill också hänvisa till en debatt i denna kammare för ungefär fem år sedan, där dåvarande kulturministern Bengt Göransson yttrade sig apropå bidrag till Arbetets museum. Han framhöll då att staten inte har påtagit sig ett ansvar för museets framtida finansiering.

Såvitt jag förstår har staten i mycket stor utsträckning bidragit till museets

tillblivelse och även till dess verksamhet. Staten har hittills bidragit med drygt 50 miljoner kronor.

Björn Kaaling säger vidare att man diskuterar att ytterligare stiftare skall gå in. Jag tycker att det är en positiv tanke, och jag förväntar mig faktiskt att de nuvarande stiftarna tillsammans med Norrköpings kommun, Östergötlands läns landsting och länsstyrelsen i Östergötlands län i framtiden kan ta ett större ansvar för Arbetets museum.

De besked som den tidigare socialdemokratiska regeringen gav till Arbetets museum liksom den nuvarande regeringens besked om ett oförändrat anslag nästkommande år anser jag vara bra.

Anf. 152 BJÖRN KAALING (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det känns bra att Stina Gustavsson gör denna deklaration om Arbetets museum. Det är tacksamt att höra att Arbetets museum värdesätts av Stina Gustavsson.

När det sedan gäller Bengt Göranssons deklaration, som Stina Gustavsson hänvisar till, vill jag bara påminna om den tidigare diskussionen under kvällen, där Anders Nilsson sade att riksdagen naturligtvis har rätt att göra en annan bedömning än den som ministrarna gör. Så har skett tidigare när det gäller Arbetets museum.

Jag vill påminna om att kulturminister Friggebo för två år sedan inte föreslog någon uppräknings av anslaget till Arbetets museum men att en majoritet i riksdagen gjorde en annan bedömning. Jag tycker för min del att det var en klok bedömning. Det kan också förtjäna att påminnas om att vi den gången hade stöd från Centerpartiet.

Jag har vidare inte uppfattat att det skulle tillkomma några ytterligare stiftare när det gäller Arbetets museum. Det handlar om att Norrköpings kommun möjligen kan komma att ta på sig en del av kostnaden för tillgodoseendet av ett utökat lokalbehov från Arbetets museums sida.

Anf. 153 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Jag avvaktar med spänning Museiutredningens resultat, kanske framför allt vad beträffar Arbetets museum. Jag har besökt Arbetets museum vid ett flertal tillfällen, och jag tror att Björn Kaaling och jag är överens om att detta museum har utvecklats väl.

Jag skall också, herr talman, be att från regeringspartiernas sida få avstyrka de framställningar om ökad medelstilldelning som gjorts i utskottets betänkande. Vi anser att kulturen genom regeringens totala budget blivit välvilligt behandlad. Därtill anser vi att pågående utredningar bör avvaktas, vilket jag också tidigare har berört.

Jag yrkar därför bifall till reservationerna 1, 3 och 4 samt, vid bifall till reservation 4, även till reservation 6. Jag yrkar avslag på övriga reservationer och därutöver bifall till kulturutskottets hemställan.

Anf. 154 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Jag instämmer i väsentliga delar i Björn Kaalings redogörelse för utskottets ställningstagande när det gäller medelstilldelning till Cen-

trala museer: Myndigheter, till Centrala museer: Stiftelser, till Arbetets museum, till Rooseum och till Bildmuseet i Umeå och till Judiska museet.

Detta medför vissa kostnadsökningar. En del kommer när riksmötet är avslutat att visa sig vara finansierade. I övrigt har vi föreslagit så stora besparingar i budgeten att vi anser att några extra små bidrag kan ges till dessa museer, som väl förtjänar ett tillskott. Arbetets museum är ett museum i tiden, internationellt erkänt. Detsamma gäller bl.a. för Rooseum.

Vi har avgivit två reservationer, nr 9 och nr 11. I dessa föreslås oförändrade anslag till regionala museer och till Riksutställningar. Herr talman! Jag vill yrka bifall till dessa båda reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 mars.)

Prot. 1993/94:78
23 mars 1994

*Museer och
utställningar*

12 § Godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Litauen på fiskets område

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1993/94:JoU17 Godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Litauen på fiskets område (prop. 1993/94:137).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 29 mars.)

13 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1993/94:JoU18 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 (Miljö- och naturresursdepartementet) (prop. 1993/94:105 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 29 mars.)

14 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1993/94:164 Utvidgande av Norra Kvills nationalpark

15 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

den 22 mars

1993/94:418 av *Bengt Silfverstrand* (s) till civilministern om användning av skattemedel för partipolitiska konsultuppdrag:

I vissa kommuner och landsting har företrädare för den politiska majoriteten använt skattemedel som betalning till privata konsultbolag för hjälp med rent partipolitiska uppgifter som t.ex. politiska anföranden. Uppgifterna är utan tvivel av den karaktären att de inte har med kommunala angelägenheter att göra.

Är civilministern beredd att ta initiativ för att tydliggöra innebörden av kommunallagen, så att missbruk av det slag som nu förekommit undanröjs och företrädare för den politiska majoriteten i kommuner och landsting blir medvetna om vilka spelregler som gäller?

1993/94:419 av *Viola Furubjelke* (s) till utrikesministern om fredsplanen för Västsahara:

Fredsplanen för Västsahara och den däri ingående folkomröstningen om självständighet eller marockansk överhöghet har antagits av FN med stöd av bl.a. Sverige. Folkomröstningen skulle ha skett i januari 1992 men oenighet om röstlängdernas giltighet har förhindrat genomförandet. Marocko har genom röstköp och folkomflyttningar försökt tillförsäkra sig en majoritet till förmån för marockansk överhöghet. Av planerade 1 700 militärobservatörer och 300 poliser i FN-styrkan Minurso har endast 315 respektive 25 utplacerats.

I stället för att kraftfullt driva fredsplanens fullföljande signalerar nu FN:s generalsekreterare att han ger upp. Tre alternativa handlingsvägar anges:

1. Att folkomröstningen genomförs i år med eller utan parternas samarbete.
2. Kommissionen som försökt utreda rösträttsfrågan fortsätter till halvårsskiftet och säkerhetsrådet tar ställning därefter.
3. Säkerhetsrådet beslutar att lägga ned hela Minursooperationen och folkomröstningen.

Jag vill fråga utrikesminister Margaretha af Ugglas:

Vilken är regeringens reaktion på generalsekreterarens utspel?

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 20 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 30 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 59 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 74 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 101 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. beslut om uppskjuten votering och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBET HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Onsdagen den 23 mars

1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
3 § Information från regeringen om läget i f.d. Jugoslavien och svenskt deltagande i fredsbevarande insatser	1
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Viola Furubjelke (s)	
Britt Bohlin (s)	
Karl-Erik Svartberg (s)	
Lennart Rohdin (fp)	
Berith Eriksson (v)	
Inger Koch (m)	
Pierre Schori (s)	
4 § Arbetsmarknadspolitik	13
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU11	
Debatt	
Ingela Thalén (s)	
Laila Strid-Jansson (nyd)	
Hans Andersson (v)	
Marianne Andersson (c)	
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Sonja Rembo (m)	
Lennart Rohdin (fp)	
Claus Zaar (nyd)	
Bo G Jenevall (nyd)	
Harald Bergström (kds)	
Beslut	74
Beslut om samlad votering	81
5 § Arbetslivspolitik	81
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12	
Debatt	
Sten Östlund (s)	
Hans Andersson (v)	
Harald Bergström (kds)	
<i>Beslut fattades efter 7 §</i>	
6 § ILO:s konvention nr 173 och rekommendation nr 180	92
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU14	
<i>Beslut fattades efter 7 §</i>	

7 § Övergripande kulturfrågor	92	Prot. 1993/94:78 23 mars 1994
Kulturutskottets betänkande KrU18		
Debatt		
Åke Gustavsson (s)		
Elisabeth Persson (v)		
Charlotte Branting (fp)		
Lennart Fridén (m)		
Beslut	108	
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12		
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU14		
Kulturutskottets betänkande KrU18		
Beslut om uppskjuten votering	113	
8 § Ersättningar och bidrag till konstnärer	113	
Kulturutskottets betänkande KrU20		
Debatt		
Ingegerd Sahlström (s)		
Elisabeth Persson (v)		
Rose-Marie Frebran (kds)		
<i>Beslut skulle fattas den 29 mars</i>		
9 § Teater, dans och musik	121	
Kulturutskottets betänkande KrU21		
Debatt		
Anders Nilsson (s)		
Elisabeth Persson (v)		
Carl-Johan Wilson (fp)		
Lennart Fridén (m)		
Simon Liliedahl (nyd)		
Charlotte Branting (fp)		
<i>Beslut skulle fattas den 29 mars</i>		
10 § Kulturmiljövård	131	
Kulturutskottets betänkande KrU25		
Debatt		
Leo Persson (s)		
Göran Åstrand (m)		
Elisabeth Persson (v)		
Leif Carlson (m)		
Harriet Colliander (nyd)		
<i>Beslut skulle fattas den 29 mars</i>		
11 § Museer och utställningar	140	
Kulturutskottets betänkande KrU26		
Debatt		
Björn Kaaling (s)		
Stina Gustavsson (c)		
Harriet Colliander (nyd)		
<i>Beslut skulle fattas den 29 mars</i>		

12 §	Godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Litauen på fiskets område	145
	Jordbruksutskottets betänkande JoU17 <i>Beslut skulle fattas den 29 mars</i>	
13 §	Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94	145
	Jordbruksutskottets betänkande JoU18 <i>Beslut skulle fattas den 29 mars</i>	
14 §	Bordläggning	145
15 §	Anmälan om frågor	
	1993/94:418 av Bengt Silfverstrand (s) om användning av skat- temedel för partipolitiska konsultuppdrag	146
	1993/94:419 av Viola Furubjelke (s) om fredsplanen för Västs- hara	146

